

Михаил Булгаков
Майстора и Маргарита

Първа част

„... та кой си?

– Част от силата, която желае зло, а все добро твори!“

Гьоте, „Фауст“

Глава 1.

Никога не разговаряйте с непознати

Един пролетен ден, в часа на небивало горещ залез, в Москва, на Патриаршите езера, се появиха двама граждани. Първият, със сивкав летен костюм, беше нисък, охранен, плешив, твърде приличната си шапка с вгнато дъно носеше в ръка, а на грижливо избръснатото му лице бяха кацнали очила със свръхестествена големина и черна рогова рамка. Вторият, широкоплещест младеж с буйна червеникава коса и килнат на тила кариран каскет, носеше спортна риза, смачкан бял панталон и черни платнени обувки.

Първият беше самият Михаил Александрович Берлиоз, председател на управителния съвет на едно от най-големите московски литературни обединения, наричано съкратено МАССОЛИТ, и редактор на реномирано литературно списание, а неговият млад спътник – поетът Иван Николаевич Понирьов, известен с псевдонима Бездомни.

Като се озоваха под сянката на едва раззеленилите се липи, писателите се втурнаха най-напред към шареното павилионче с надпис „Бира и безалкохолни напитки“.

Да, трябва да отбележим първото странно нещо в тази страшна майска привечер. Не само край павилиончето, но и по цялата алея, успоредна на улица „Малая Бронная“, нямаше жива душа. В този час, когато човек сякаш нямаше вече сили да диша, когато слънцето, нажежило Москва, потъваше в суха мъгла някъде отвъд Садовое кольцо, никой не беше излязъл под липите, никой не беше седнал на пейка, алеята беше пуста.

– Моля, газирана вода – поръча Берлиоз.

– Няма – отговори жената от павилиончето и, кой знае защо, се докачи.

– Бира има ли? – с дрезгав глас се осведоми Бездомни.

- Бирата я карат по-късно – отговори жената.
- А какво имате? – попита Берлиоз.
- Кайсиев сок, но топъл – каза жената.
- Добре, дайте, дайте, дайте!...

Кайсиевият сок вдигна обилна жълта пяна и наоколо замириса на бръснарница. Литераторите го изпиха и веднага се разхълцаха, платиха и седнаха на една пейка с лице към езерцето и с гръб към Бронная.

И тогава се случи второто странно нещо, но то засягаше само Берлиоз. Той изведнъж спря да хълца, сърцето му изтупка, потъна за миг някъде, после се върна, но със забодена в него тъпа игла. Освен това го обзе неоснователен, но толкова силен страх, че му се дося веднага да избяга презглава от Патриарштите езера. Берлиоз жално се озърна – не проумяваше какво го бе уплашило. Той побледня, избърса си челото с кърпа и си помисли: „Какво става с мен? Такова нещо не ми се е @случвало... Май сърцето... Преуморен съм. Ще трябва, изглежда, да зарежа всичко по дяволите и да замина за Кисловодск...“

И в същия миг знойният въздух се сгъсти пред него и от този въздух се изтъка прозрачен гражданин, който изглеждаше много странно. Върху малката главичка – жокейско каскетче, самото му карирано, възкъсичко, и то прозрачно... Гражданинът беше над два метра висок, но тесен в раменете и кльощав, а физиономията му, моля да забележите, беше подигравателна.

Животът на Берлиоз се подреждаше така, че той не беше свикнал с необичайни явления. Затова пребледня още повече, опули се и си каза объркан: „Не може да бъде!...“

Но, уви, можеше, и дългнестият гражданин, през който прозираше, се полюшваше пред него наляво-надясно, без да докосва земята.

Такъв ужас обзе Берлиоз, че той затвори очи. А когато ги отвори, видя, че всичко е свършило, привидението се е стопило, карираният е изчезнал, а и тъпата игла беше изскочила от сърцето му.

– Уф, дявол да го вземе! – възкликна редакторът. – Знаеш ли, Иване, за малко не получих сега слънчев удар от тая жегга! Дори имах нещо като халюцинация – той понечи да се усмихне, но в очите му още подкачаше тревога и ръцете му трепереха.

Постепенно се успокои, повя си с кърпата, изрече доста бодро: „И тъй...“ – и подхвана пак, лекцията си, прекъсната, докато изпие кайсиевия сок.

Както се разбра по-късно, лекцията му беше за Иисус Христос. Защото редакторът беше поръчал на поета за следващата книжка на

списанието голяма антирелигиозна поема. Иван Николаевич беше написал поемата, и то в много кратък срок, но за съжаление на редактора тя никак не се хареса. Бездомни беше обрисувал главното действащо лице в поемата, тоест Иисус, с много тъмни краски, но въпреки това, според редактора, се налагаше да пише цялата поема наново. И сега редакторът изнасяше нещо като лекция за Иисус, за да изтъкне основната грешка на поета. Трудно беше да се каже на какво именно се дължеше неуспехът на Иван Николаевич – дали на изобразителната сила на неговия талант, или на факта, че беше абсолютно неосведомен по въпроса, с който се беше захванал, – но той беше изобразил Иисус като реално съществувала, макар и непривлекателна личност. А Берлиоз искаше да докаже на поета, че най-важното е не какъв е бил Иисус, добър или лош, а това, че този Иисус като личност изобщо никога не е съществувал и всички истории за него са чисто и просто измислица, най-обикновен мит.

Трябва да отбележим, че редакторът беше начетен човек и в своите обяснения много умело се позоваваше на древните историци, например на прочутия Филон Александрийски или на блестящо образования Йосиф Флавий, които нито дума не споменават за съществуването на Иисус. Проявявайки солидна ерудиция, Михаил Александрович осведоми поета между другото, че мястото в книга петнайseta, глава 44-а, в прочутите Тацитови „Анали“, където се говори за разпъването на Иисус, е чисто и просто по-късна добавка.

Поетът, за когото всичко, което чуваше от редактора, беше ново, внимателно слушаше Михаил Александрович, вперил в него будните си зелени очи, и само нарядко изхълцваше и проклинаше шепнешком кайсиевия сок.

– Няма нито една източна религия – говореше Берлиоз, – в която някоя непорочна дева да не е родила бог. Християните и те, без да измислят нещо ново, са създали по същия начин своя Иисус, който в действителност никога не е съществувал. Тъкмо на това трябва най-вече да се облекне ...

Високият тенор на Берлиоз кълтеше в пустата алея и колкото повече навлизаше Михаил Александрович в тези дебри, в които без риск да си строши главата можеше да навлезе само много образован човек, толкова повече интересни и полезни неща научаваше поетът и за благия египетски бог Озирис, син на Небето и Земята, и за финикийския бог Тамуз, и за Мардук, и дори за по-неизвестния страшен бог Уицлипуцли, дълбоко почитан някога от ацтеките в Мексико.

И тъкмо когато Михаил Александрович разказваше на поета как ацтеките ваели от тесто фигурки на Уицлипуцли, в алеята се появи първият човек.

Впоследствие, когато, откровено казано, беше вече късно, разни учреждения представиха доклади с описанието на този човек. Съпоставянето им не може да не предизвика учудване. Така в първия се твърди, че човекът бил нисък, със златни зъби и куцал с десния крак. Във втория – че човекът бил огромен на ръст, коронките му били от платина и куцал с левия крак. Третият съобщава лаконично, че особени белези нямал.

Налага се да признаем, че нито едно от тези сведения не струва.

Преди всичко: описаният изобщо не куцаше, не беше и нисък, нито пък огромен, ами просто висок. Що се отнася до зъбите му, от лявата страна коронките му бяха платинени а от дясната – златни. Носеше скъп сив костюм и чуждестранни обувки същия цвят. Сивата му барета беше накривена предизвикателно над ухото, под мишница носеше бастун с черна дръжка, изваяна като глава на пудел. Изглеждаше над четирийсетте. Устата му – малко крива. Добре обръснат. Тъмнокос. Дясното му око черно, а лявото, кой знае защо, зелено. Веждите черни, но едната по-висока от другата. С една дума, чужденец.

Когато мина край пейката, на която се бяха разположили редакторът и поетът, чужденецът хвърли поглед към тях, спря се и изведнъж седна на съседната пейка, на две крачки от приятелите.

„Германец“ – каза си Берлиоз.

„Англичанин – помисли си Бездомни, – брей, как не му е горещо с тия ръкавици.“

А чужденецът огледа високите къщи, обградени в квадрат езерцето, и стана ясно, че вижда това място за пръв път и че то го е заинтересувало.

Той спря поглед на горните етажи, отразили в заблестелите си прозорци начупеното слънце, което напускаше завинаги Михаил Александрович, после го премести по-надолу, където прозорците вече здрачно тъмнееха, усмихна се снизходително на нещо, присви очи, сложи ръце върху дръжката на бастуна, а брадичката си върху ръцете.

– Ти, Иване – говореше Берлиоз, – много хубаво и сатирично си описал например раждането на Иисус, сина божи, но работата е там, че още преди Иисус са били родени редица синове божи, като, да речем, фригийският Атис, накъсо казано, нито един от тях никога не се е раждал, нито е съществувал, включително Иисус, и ти вместо раждането му или, да речем, поклонението на влъхвите, трябва да опишеш нелепите

слухове за това раждане. Иначе от творбата ти излиза, че той наистина се е род!...

В този миг Бездомни задържа дъх, да спре хълцането, което ужасно го мъчеше, но само изхълца още по – мъчително и по-силно и в същия момент Берлиоз млъкна, защото чужденецът изведнъж стана и се запъти към писателите.

Те го погледнаха учудени.

– Моля да ме извините – заговори приближилият се с чуждестранен акцент, но без да изопачава думите, – че без да се познаваме, си позволявам..., но темата на вашия научен разговор е толкова интересна, че...

Той си свали учтиво баретата и на приятелите не оставаше нищо друго, освен да станат и да се поклонят.

„Не, по-скоро е французин...“ – реши Берлиоз.

„Поляк...“ – реши Бездомни.

Трябва да добавим, че още с първите си думи чужденецът направи на поета отвратително впечатление, а на Берлиоз по-скоро му хареса, тоест не че му хареса, ами, как да се изразим... заинтригува го, да речем.

– Ще ми позволите ли да поседна? – учтиво попита чужденецът и приятелите някак неволно се дръпнаха един от друг, а чужденецът пъргаво се настани между тях и веднага се намеси в разговора.

– Ако не греша, вие благоволихте да кажете, че Иисус изобщо не е съществувал на този свят, нали? – попита чужденецът, обръщайки към Берлиоз зеленото си ляво око.

– Не, не грешите – учтиво отвърна Берлиоз, – тъкмо това казах.

– Ах, колко интересно! – възкликна чужденецът.

„Какво, по дяволите, иска този?“ – помисли си Бездомни и се намръщи.

– А вие бяхте съгласен с вашия събеседник? – осведоми се непознатият и се обърна надясно към Бездомни.

– Хиляда на сто! – потвърди поетът. Той обичаше да се изразява цветисто и образно.

– Изумително! – възкликна неканеният събеседник, после, кой знае защо, се озърна крадешком, приглуши плътния си глас и каза: – Извинете за нахалството, но, доколкото разбрах, вие на всичкото отгоре не вярвате в бога? – Погледът му стана уплашен и той добави: – Кълна се, никога няма да кажа!

– Да, ние не вярваме в бога! – отвърна Берлиоз, леко усмихнат на уплахата на чуждестранния гост. – Но това може да се говори съвсем

открито.

Чужденецът се облегна на пейката и почти изквича от любопитство:

– Вие сте атеисти?!

– Да, ние сме атеисти – отвърна с усмивка Берлиоз, а Бездомни си каза сърдито: „Откъде ни се лепна тоя чуждестранен гъсок!“

– Ах, каква прелест! – възкликна странният чужденец и взе да върти глава и да гледа ту единия литератор, ту другия.

– В нашата страна атеизмът не учудва никого – каза с дипломатическа учтивост Берлиоз, – преобладаващата част от нашето население съзнателно и отдавна е престанало да вярва на приказките за бога.

Тогавя чужденецът направи следния номер: стана, стисна ръка на изумения редактор и каза:

– Позволете, да ви благодаря от все сърце!

– Но за какво му благодарите? – запремига Бездомни.

– За това изключително важно сведение, което за пътешественик като мен е безкрайно интересно – обясни задграничният чуждак и вдигна многозначително пръст.

Важното сведение изглежда наистина бе направило на пътешественика силно впечатление, защото той погледна уплашено към къщите, като че ли се опасяваше да не види на всеки прозорец – по един атеист.

„Не, не е англичанин...“ – помисли си Берлиоз, а Бездомни си каза: „Къде ли е изпраскал така руския, много интересно!“ – и пак се намръщи.

– Но позволете да ви запитам – заговори отново чуждестранният гост след кратък тревожен размисъл, – какво да правим тогава с доказателствата за съществуването божие, а те, както е известно, са тъкмо пет на брой?

– Уви! – отвърна със съжаление Берлиоз. – Но всички тези доказателства не струват пукнатата пара и човечеството отдавна ги е предало в архива. Та съгласете се, че в областта на разума не може да има никакво доказателство за съществуването на бога.

– Браво! – извика чужденецът. – Браво! Вие повторихте изцяло мисълта на неспокойния старец Имануил по този въпрос. Но куриозното е, че след като обори напълно и петте доказателства, той, сякаш за да се надсмее на самия себе си, изгради свое собствено шесто доказателство.

– Доказателството на Кант – възрази с тънка усмивка образованият редактор – също е неубедително. И не случайно Шилер казва, че Кантовите разсъждения по този въпрос могат да задоволят само роби, а

Щраус просто се подиграва на това доказателство.

Берлиоз говореше и същевременно си мислеше: „Но кой е той? И откъде знае толкова добре руски?“

– Тоя Кант за подобни доказателства може ли да го приберат за две-три годинки в Соловки! – изтърси съвсем неочаквано Иван Николаевич.

– Иване! – пошепна сконфузен Берлиоз.

Но предложението Кант да бъде изпратен в Соловки не само не шокира чужденеца, но дори го накара да изпадне във възторг.

– Точно така, точно така – възкликна той и лявото му зелено око, обърнато към Берлиоз, заблестя. – Точно там му е мястото! Нали му казах тогава на закуска: „Ще прощавате, професоре, но сте измислили нещо много нескопосно. То може и да е умно, но е страшно объркано. Ще ви се смеят.“

Берлиоз се опули. „На закуска... На Кант? ... Какви ги дрънка?“ – помисли си той.

– Да – продължи чужденецът, без да се смуцава от учудването на Берлиоз, и се обърна към поета, – но да бъде изпратен в Соловки е невъзможно поради простата причина, че са минали повече от сто години, откакто се намира на едно място, къде-къде по-далечно от Соловки, и да бъде измъкнат оттам е абсолютно невъзможно, уверявам ви.

– Много жалко! – обади се заядливият поет.

– И аз съжалявам – съгласи се неизвестният, святайки с око, и продължи: – Но ме тревожи следният въпрос: щом няма бог, пита се кой тогава ръководи живота човечески и изобщо целия ред на тази земя?

– Човекът сам си го ръководи – сърдито побърза да отговори Бездомни на този, да си признаем, не твърде ясен въпрос.

– Извинете – меко възрази непознатият, – но за да ръководиш, е необходимо все пак да разполагаш с точен план за известен, що-годе продължителен срок от време. Затова позволете да ви запитам: как може човекът да ръководи нещо, щом не само е лишен от възможността да си предначертае план, та макар и за смехотворно кратък срок – да речем, за около хиляда години, но не може да бъде сигурен дори в собствения си утрешен ден? И наистина – сега неизвестният се обърна към Берлиоз, – представете си, че вие например започнете да ръководите, да се разпореждате и с други хора, и със себе си и, как да кажа, тъкмо ви се услади, и хоп – изведнъж... хм... хм... саркома на белия дроб... – При тези думи чужденецът сладко се усмихна, като че ли мисълта за саркома на белия дроб му достави удоволствие – да, саркома... – примижал като

котарак, повтори той звучната дума – и тогава – край на вашето ръководене! Вече не ви интересува ничия съдба освен собствената. Роднините почват да ви лъжат. Вие усещате, че става нещо лошо и хуквате по учени доктори, после по шарлатани, случва се дори и по врачки. Сам разбирате, че както първото и второто, така и третото е съвсем безсмислено. Всичко завършва трагично: онзи, който доскоро е смятал, че нещо ръководи, изведнъж се озовава легнал неподвижно в дървен сандък, околните разбират, че от лежащия вече няма никаква полза, и го изгарят в пещта. Случва се и по-лошо: човек тъкмо се намери да замине за Кисловодск – чужденецът стрелна с присвити очи Берлиоз, – на пръв поглед нищо и никаква работа, но и това не може – изведнъж, кой знае защо, вземе, че се подхлъзне и го прегазил трамвай! Нима ще кажете, че той самият се е разпоредил така със себе си? Не е ли по-правилно да се мисли, че се е разпоредил съвсем друг? – и непознатият се разсмее някак странно.

Берлиоз слушаше с напрегнато внимание неприятния разказ за саркомата и за трамвая и го заглождиха тревожни мисли. „Той не е чужденец! Той не е чужденец! – мислеше Берлиоз. – Той е безкрайно странен субект... но, моля ви се, кой е той?“

– Пуши ви се, както разбирам? – неочаквано се обърна неизвестният към Бездомни. – Какви предпочитате?

– Да не би да носите различни? – мрачно попита поетът, който си беше свършил цигарите.

– Какви предпочитате? – повтори неизвестният.

– Е, да речем, „Наша марка“ – злобно отвърна Бездомни.

Непознатият тутакси извади от джоба си табакера и я поднесе на Бездомни.

– „Наша марка“.

Редакторът и поетът бяха поразени не толкова от факта, че в табакерата цигарите бяха именно „Наша марка“, колкото от самата табакера. Тя беше огромна, от висока проба злато и при отварянето върху капака й заискри със синьо-бял блясък брилянтен триъгълник.

Този път литераторите прецениха различно: Берлиоз: „Не, чужденец е!“, а Бездомни: „Виж го ти дявола!“

Поетът и собственикът на табакерата запушиха, а непущачът Берлиоз отказа.

„Ще трябва да му възразя така – реши Берлиоз. – Да, човекът е смъртен, безспорно. Но работата е там, че...“

Но той не успя да произнесе тия думи, защото заговори чужденецът:

– Да, човекът е смъртен, но това не е най-страшното. Лошото е, че той понякога е внезапно смъртен, това е неприятното! И изобщо не може да каже дори какво ще прави същата вечер.

„Каква абсурдна постановка на въпроса!...“ – ядоса се Берлиоз и възрази:

– Е не, това е вече пресилено. На мен например ми е, общо взето, ясно какво ще правя тази вечер. Разбира се, ако на Бронная върху главата ми не се стовари някоя тухла...

– Вижте какво – прекъсна го авторитетно непознатият, – разбира се, никаква тухла няма да се стовари ни в клин, ни в ръкав върху ничия глава. Уверявам ви, че тя изобщо не ви заплашва. Вие ще умрете от друга смърт.

– Може би знаете от каква именно? – с напълно обяснима ирония се осведоми Берлиоз, като се остави да бъде въввлечен в някакъв наистина нелеп разговор. – И навярно ще ми го кажете?

– На драго сърце – отвърна непознатият. Той измери Берлиоз с поглед, като че ли му взимаше мярка за костюм, и процеди през зъби нещо като: „Едно, две... Меркурий във втори дом... Луната си е отишла... шест – нещастие... вечер – седем...“ – после високо и радостно заяви: – Ще ви отрежат главата!

Бездомни диво и злобно се облещи срещу непознатия, а Берлиоз попита с кисела усмивка:

– А кой именно ще ми я отреже? Врагове? Интервенти?

– А, не – отвърна събеседникът, – една рускиня, комсомолка.

– Хм... – измуча Берлиоз, ядосан от шегата на непознатия, – това, прощавайте, е малко вероятно.

– Аз също моля да бъда извинен – отвърна чужденецът, – но е така. Да, исках да попитам какво щяхте да правите тази вечер, ако не е тайна?

– Не, не е. Най-напред ще се отбия в къщи на Садовая, а после, в десет часа вечерта, в МАССОЛИТ ще се състои заседание, което аз ще председателствавам.

– Не, това е невъзможно. – твърдо възрази чужденецът.

– Защо така?

– Затова, защото – отговори чужденецът и погледна с присвити очи към небето, където, предусетили вечерния хлад, безшумно сновяха черни птици, – защото Анушка вече е купила олиото и не само го е купила, но и го е разляла. Тъй че заседанието няма да се състои.

Тогавя под липите настъпи, разбира се, мълчание.

– Извинете – поде след малко Берлиоз, като поглеждаше към

дрънкащия дивотии чужденец, – какво общо има с това някакво олио... и коя е тази Анушка?

– Аз ще ви кажа какво общо има олиото – намеси се изведнъж Бездомни, решил явно да обяви на неканения събеседник война. – Не ви ли се е случвало, гражданино, да влизате в лудница?

– Иване!... – тихо възкликна Михаил Александрович.

Но чужденецът не се обиди ни най-малко и много весело се разсмя.

– Но да, разбира се, бил съм, и то неведнъж! – възкликна той със смях, но без да откъсва от поета око, в което нямаше смях, – Къде ли не съм бил! Жалко само, че не намерих време да попитам професора какво значи шизофрения. Тъй че вие си го попитайте, Иван Николаевич!

– Откъде знаете името ми?

– Но моля ви, Иван Николаевич, та кой не ви знае? – Чужденецът извади от джоба си излезлия миналия ден брой на „Литературная газета“ и Иван Николаевич видя на първа страница портрета си, а под него своите собствени стихотворения. Но това доказателство за слава и популярност, което вчера така беше зараждало поета, сега хич не го зарадва.

– Извинете – каза той и лицето му помрачня, – не бихте ли ни оставили за минутка? Искам да кажа на приятеля си няколко думи.

– О, с удоволствие! – възкликна неизвестният. – Тук под липите е толкова хубаво, пък и за никъде не бързам.

– Виж какво, Миша – зашепна поетът, след като дръпна Берлиоз встрани, – той не е никакъв турист, ами е шпионин. Руски емигрант, който се е промъкнал тук. Кажи му да си покаже документите, докато не е офейкал...

– Така ли мислиш? – прошепна разтревожен Берлиоз и си каза: – „Има право...“

– Повярвай ми – изхриптя в ухото му поетът, – преструва се на глупак, за да изкопчи нещо; Чуваш ли го как говори руски – шепнеше поетът, но поглеждаше с едно око към чужденеца, да не би да избяга, – да го хванем, докато не е духнал...

И поетът задърпа за ръка Берлиоз към пейката.

Непознатият не седеше, а беше застанал до нея и държеше в ръцете си книжка с тъмносива подвързия, плътен плик от луксозна хартия и визитна картичка.

– Моля да ме извините, че в разгара на спора забравих да ви се представя. Ето моята визитна картичка, паспорта ми и поканата да дойда в Москва за консултация – каза солидно неизвестният, като гледаше проницателно двамата литератори.

Те се смутиха. „Всичко е чул, по дяволите..“ – помисли си Берлиоз и с учтив жест даде да се разбере, че представянето на документите е излишно. Докато чужденецът ги навираше на редактора, поетът успя да прочете върху визитната картичка напечатаната с чуждестранни букви дума „професор“ и началната буква на презимето му – дубъл „ве“.

– Много ми е приятно – смутено мънкаше в това време редакторът и чужденецът прибра документите в джоба си.

По такъв начин отношенията бяха възстановени и тримата седнаха отново на пейката.

– Поканен сте като консултант, професоре? – попита Берлиоз.

– Да, като консултант.

– Германец ли сте? – осведоми се Бездомни.

– Аз ли?... – повтори въпроса професорът и изведнъж се замисли. – Да, май че съм германец... – каза той.

– Много добре говорите руски – отбеляза Бездомни.

– О, аз изобщо съм полиглот и владее много езици – отвърна професорът.

– Какъв сте по специалност? – любопитствува Берлиоз.

– Специалист съм по черна магия.

„А сега де!...“ – мерна се в ума на Михаил Александрович.

– И... и сте поканен във връзка с тази специалност? – заекна той.

– Да, във връзка с нея съм поканен – потвърди професорът и обясни: – Във вашата държавна библиотека са открити оригинални ръкописи на чернокнижника Херберт Аврилакски от десети век. Та трябва да ги разчета. Аз съм единственият специалист в целия свят.

– А-а! Вие сте историк? – с голямо облекчение и уважение попита Берлиоз.

– Да, историк съм – потвърди ученият и добави съвсем неуместно: – Тази вечер на Патриаршите езера ще стане една интересна история!

И отново безкрайно се учудиха и редакторът, и поетът, а професорът им направи знак да се приближат до него и когато те се наведоха, прошепна:

– Имайте предвид, че Иисус е съществувал.

– Вижте какво, професоре – отвърна с непринудена усмивка Берлиоз, – ние уважаваме големите ви познания, но по този въпрос сме на друго становище.

– Няма нужда от никакви становища – отвърна странният професор, – просто той е съществувал, и толкова.

– Но нали трябва да има някакво доказателство... – отвори уста Берлиоз.

– И от доказателства няма нужда – отговори професорът и заприказва тихо, а акцентът му, кой знае защо, изчезна: – Много просто – в бяло наметало...

Глава 2. Пилат Понтийски

В бяло наметало с кървава подплата, с провлачената походка на кавалерист, в ранната утрин на четиринайсетия ден от пролетния месец нисан в покритата колонада между двете крила на двореца на Ирод Велики излезе прокураторът на Иудея Пилат Понтийски.

Най-много на света прокураторът мразеше миризмата на розово масло и сега всичко вешаеше лош ден, защото тази миризма го преследваше още от разсъмване. На прокуратора му се струваше, че миризма на рози излъчват кипарисите и палмите в градината, че към миризмата на кожа и пот от конвоя се примесва проклетата розова струя. От пристройките, зад двореца, където се бе разположила пристигналата с прокуратора в Иерусалаим първа кохорта на Дванайсети Мълниеносен легион, през горната тераса на градината до колонадата достигаше лек пушек и към този нагарчащ дим, свидетелстващ, че кашаварите в центуриите вече готвят обедата, се примесваше пак мазната розова струя. О, богове, богове, за какво ме наказвате?

„Да, няма съмнение, това е тя, отново тя, непобедимата ужасна болест – хемикранията, при която те боли половината глава. За нея няма лек, няма спасение. Ще се опитам да не си движа главата.“

На мозаечния под при водоскока вече беше приготвено кресло и прокураторът, без да поглежда никого, седна в него и протегна ръка встрани.

Секретарят почтително вложи в тази ръка къс пергамент. Прокураторът хвърли с болезнена гримаса поглед върху написаното, върна пергамента на секретаря и с мъка изрече:

– Подследственият от Галилея? Пращахте ли делото му на тетрарха?

– Да, прокураторе – отвърна секретарят.

– А той?

– Той отказа да даде заключение по делото и предостави на вас да

потвърдите смъртната присъда на Синедриона – обясни секретарят.

Бузата на прокуратора потрепери, той каза тихо:

– Доведете обвиняемия.

Веднага от горната тераса на градината двама легионери въведоха под колоните на балкона и изправиха пред креслото на прокуратора човек на около двайсет и седем години. Човекът беше облечен с вехт и разкъсан светлосин хитон. Главата му беше покрита с бяла кърпа, пристегната с ремък на челото, а ръцете му бяха вързани на гърба. Под лявото око на човека имаше голяма синина, в ъгълчето на устата му – раничка със съсирена кръв. Доведеният гледаше с тревожно любопитство прокуратора.

А той помълча, после тихо попита на арамейски:

– Значи, ти си подстрекавал народа да разруши Иерушалаимския храм?

Докато говореше, прокураторът седеше като вкаменен и само устните му леко помръдваха, когато произнасяше думите. Прокураторът седеше като вкаменен, защото се боеше да поклати пламналата си от адската болка глава.

Човекът с вързаните ръце пристъпи малко напред и заговори:

– Добри човече, повярвай ми...

Но прокураторът, пак без да помръдва и без да повиши ни най-малко глас, веднага го прекъсна:

– Мен ли наричаш добър човек? Ти грешиш. В Иерушалаим всички шепнат, че съм свирепо чудовище, и това е съвсем вярно, – и пак така монотонно добави: – Центурионът Плъходава при мен.

На всички им се стори, че на балкона притъмня, когато центурионът, командуваш специалната центурия, Марк, по прякор Плъходава, застана пред прокуратора. Плъходава беше една глава по-висок от най-високия войник в легиона и толкова широкоплещест, че заслони напълно още ниското слънце.

Прокураторът се обърна към центуриона на латински:

– Престъпникът ме нарича „добри човече“. Изведете го за малко, обяснете му как трябва да разговаря с мене. Но да не го осакатите!

С изключение на неподвижния прокуратор всички изпратиха с поглед Марк Плъходава, който махна с ръка на арестувания да го последва.

Където и да се появеше Плъходава, всички го изпращаха с поглед заради ръста му, а който го виждаше за пръв път – и заради това, че лицето на центуриона беше обезобразено: удар на германски боздуган беше сплескал преди години носа му.

Тежките ботуши на Марк закънтяха по мозайката, вързаният го последва безшумно, пълно мълчание настъпи под колоната и се чуваше как гукат гълъбите на градинската тераса пред балкона и как струята на водоскока пее загадъчната си приятна песен.

Прокураторът изпита желание да стане, да подложи слепоочие под струята и да замре така. Но знаеше, че и това няма да му помогне.

Когато изведе арестувания изпод колоните в градината, Плъходава взе от ръцете на легионера, застанал в подножието на една бронзова статуя, бича, замахна леко и удари арестувания през раменете. Движението на центуриона беше небрежно и слабо, но вързаният тутакси рухна на земята, като да му бяха отсекли краката, задави се с поетия въздух, кръвта се изтегли от лицето му и погледът му стана безсмислен. Марк само с лявата ръка леко, като празен чувал, вдигна във въздуха падналия, изправи го на крака и заповяда гъгниво, като изговаряше зле арамейските думи:

– Римския прокуратор ще наричаш хегемон. Други думи няма да говориш. Ще стоиш мирно. Разбра ли ме, или да те ударя?

Арестуваният се олюля, но се овладя, лицето му си възвърна цвета, той си пое дъх и отговори дрезгаво:

– Разбрах те. Не ме бий.

След минута отново стоеше пред прокуратора.

Прозвуча безцветен, болен глас:

– Име?

– Моето ли? – припряно попита арестуваният, изразявайки с цялото си същество готовност да отговаря смислено и да не предизвиква втори път гняв.

Прокураторът каза тихо:

– Моето ми е известно. Не се преструвай на по-глупав, отколкото си. Твоето.

– Иешуа – бързо отговори арестантът.

– Прякор имаш ли?

– Ха-Ноцри.

– Откъде си родом?

– От град Гамала – отговори арестантът и посочи с глава, че там някъде далеко, вдясно от него, на север, има град Гамала.

– Какъв си по произход?

– Не зная със сигурност – живо отвърна арестуваният, – пътешествам от град на град.

– Това може да се изрази по-кратко, с една дума – скитник – каза

Прокураторът и попита: – Роднини имаш ли?

– Никого нямам. Сам съм на този свят.

– Грамотен ли си?

– Да.

– Знаеш ли друг език освен арамейски?

– Да. Гръцки.

Подпухналият клепач се повдигна, забуленото в пелената на страданието око се втренчи в арестувания. Другото око остана затворено.

Пилат заговори на гръцки:

– Та, значи, ти си се канил да разрушиш сградата на храма и си подстрекавал народа?

Сега арестантът отново се оживи, очите му вече не изразяваха уплах и той заговори на гръцки:

– Аз, доб... – ужас проблесна в очите на арестанта, защото щеше отново да сбърка, – аз, хегемоне, никога през живота си не съм искал да разрушавам сградата на храма и никого не съм подстрекавал към такава безсмислена постъпка.

Учудване се изписа на лицето на секретаря, който записваше показанията, приведен над ниската масичка. Той вдигна глава, но тутакси я склони отново над пергамента.

– Множество най-различни хора се стичат в този град за празника. Между тях има магьосници, астролози, предсказатели и убийци – говореше монотонно Прокураторът, – срещат се и лъжци. Ти например си лъжец. Записано е ясно: подстрекавал си да се разруши храмът. Така свидетелстват хората.

– Тези добри хора – заговори арестантът, побърза да добави: – хегемоне... – и продължи: – са неуки и са объркали всичко, което съм казал. Изобщо почвам да се боя, че тази бъркотия ще продължи много дълго. И то само защото той записваше невярно казаното от мен.

Настъпи мълчание. Сега и двете болни очи гледаха тежко арестанта.

– Повтарям ти, но за последен път: престани да се преструваш на побъркан, разбойнико – произнесе Пилат меко и монотонно, – записано то за тебе не е много, но е достатъчно, за да бъдеш обесен.

– Не, не, хегемоне – заговори арестуваният, целият напрегнат от желание да бъде убедителен, – тук обикаля ли, обикаля един с пергамент от козя кожа и непрекъснато пише. Но аз надникнах веднъж в този пергамент и се ужасих. Нито дума от записаното не съм казвал. Умолявах го: изгори пергамента, за бога! Но той го дръпна от ръцете ми и

избяга.

– Кой е той? – с погнуса попита Пилат и докосна слепоочието си.

– Леви Матей – охотно обясни арестантът, – той беше бирник и го срещнах на пътя за Витфагия, там, където в него опира една смокинова градина. Разприказвахме се. Отначало той се отнасяше към мен с неприязън и дори ме оскърбяваше, тоест мислеше, че ме оскърбява, като ме нарича псе – арестуваният се усмихна, – но аз лично не виждам нищо лошо в това животно, та да се обиждам от думата...

Секретарят спря да записва и хвърли, крадешком учуден поглед, ала не към арестувания, а към прокуратора.

– Но след като ме слуша известно време, поемекна – продължи Иешуа, – а после захвърли парите на пътя и каза, че тръгва да странства заедно с мен...

Пилат се усмихна с едната буза, показвайки жълтите си зъби, и като обърна цялото си туловище към секретаря, промълви:

– О, граде Иерушалаим! Какво ли няма да чуеш тук! Един бирник, чухте, нали, захвърлил парите си на пътя!

Секретарят не знаеше какво да каже и сметна за нужно да повтори усмивката на Пилат.

– Но той каза, че вече мразел парите – обясни Иешуа странната постъпка на Леви Матей и добави: – Оттогава стана мой спътник.

Все още с разкривено в усмивка лице прокураторът погледна към арестувания, после към слънцето, което неумолимо се издигаше все по-високо над конните статуи на хиподрума, разположен далеч долу вдясно, и изведнъж с болезнена досада си помисли, че най-простото би било да пропъди от балкона този странен разбойник, като произнесе само две думи: „Обесете го.“ Да изгони и конвоя, да се махне от колонадата, да влезе в двореца, да нареди да затъмнят стаята, да се просне върху ложето си, да заповяда да му донесат студена вода, с жален глас да повика кучето Банга, да му се оплаче от хемикранията. И мисълта за отрова изведнъж се мярна съблазнително в болната глава на прокуратора.

Той гледаше с мътни очи арестувания и известно време мълча, като си припомняше мъчително защо на утринния безпощаден иерушалаимски пек пред него стои арестант с обезобразено от побоите лице и какви още излишни въпроси трябва да му зададе.

– Леви Матей ли? – попита с пресипнал глас болният и затвори очи.

– Да, Леви Матей – стигна до него високият глас, който го измъчваше.

– Но какво си говорил все пак за храма пред пазарската тълпа?

Гласът на отговарящия сякаш пробуждаше слепоочieto на Пилат и беше неизразимо мъчителен; този глас казваше:

– Аз, хегемоне, им казах, че ще рухне храмът на старата вяра и ще бъде съграден нов храм на истината. Изразих се така, за да стане по-ясно.

– Защо ти, скитнико, си всявал смут сред хората на пазара, защо си им говорил за истината, от която нямаш представа? Какво е истина?

В същия миг прокураторът си помисли: „О, богове! Питам го за неща, излишни на съд... Моят ум вече не ми служи...“ И пак му се привижда чаша с тъмна течност. „Отрова ми дайте, отрова...“

И отново чу гласа:

– Истина е преди всичко, че те боли глава и те боли така жестоко, че малодушно мислиш за смърт. Ти не само нямаш сили да говориш с мен, но дори ти е трудно да ме гледаш. В момента аз неволно съм станал твой палач и това ме натъжава. Ти не си в състояние да мислиш за каквото и да било и мечтаеш само да дойде кучето ти: изглежда, единственото същество, към което си привързан. Но мъченията ти сега ще свършат, главата ще престане да те боли.

Секретарят се опули срещу Иешуа и не дописа думата.

Пилат вдигна към арестанта мъченически поглед и видя, че слънцето е вече доста високо над хиподрума, че един лъч се е промъкнал в колоната и пълзи към вехтите сандали на Иешуа, а Иешуа се отдръпва от слънцето.

Тогава прокураторът стана от креслото, стисна главата си с ръце и на жълтеникавото му бръснато лице се изписа ужас. Но той веднага го сподави с волята си и пак се отпусна в креслото.

В това време арестантът продължаваше да говори, но секретарят вече нищо не записваше, а само внимаваше, източил шия като гъсок, да не изгърве нито дума.

– Ето, сега всичко свърши – каза арестуваният, поглежайки доброжелателно към Пилат – и това безкрайно ме радва. Бих те посъветвал, хегемоне, да се махнеш за известно време от двореца и да се поразходиш пеш някъде из околностите, например в градините на Елеонския хълм. Бурята ще се разрази – арестантът се обърна, присви очи срещу слънцето – по-късно, привечер. Разходката би била много полезна за тебе и аз с удоволствие бих те придружил. Дойдоха ми наум някои нови мисли, които могат, струва ми се, да те заинтересуват, и с удоволствие бих ги споделил с теб, още повече че правиш впечатление на много умен човек.

Секретарят пребледня като смъртник и изгърва свитъка на пода.

– Бедата е там – продължи, неспиран от никого, вързаният, – че си прекалено саможив и напълно си загубил вяра в хората. Съгласи се, няма може човек да отдаде цялата си привързаност на едно куче? Твоят живот е беден, хегемоне – при тези думи говорещият си позволи да се усмихне.

Секретарят мислеше сега само за едно – да вярва ли на ушите си, или да не вярва. Налагаше се да вярва. Тогава се помъчи да си представи в каква ли причудлива форма ще се излее гневът на избухливия прокуратор след тази нечувана дързост на арестувания. И не можа да си го представи, въпреки че добре познаваше прокуратора.

Тогава се чу пресекливият, хриплив глас на прокуратора, който каза на латински:

– Развържете му ръцете.

Един легионер от конвоя удари копие о пода, подаде го на друг легионер, приближи се и свали въжетата от арестанта. Секретарят вдигна свитъка, реши засега нищо да не записва и на нищо да не се учудва.

– Признай си – тихо попита Пилат на гръцки, – ти си велик лечител, нали?

– Не, прокураторе, не съм лечител – отговори арестантът, разтривайки с наслада протритата и подпухнала морава китка на ръката си.

Остро, изпод вежди, Пилат пронизваше с поглед арестанта и в очите му вече нямаше мътилка, в тях се появиха познатите на всички искри.

– Не те попитах – каза Пилат, – може би говориш и латински?

– Да, говоря.

Руменина изби по възжълтите бузи на Пилат и той попита на латински:

– Как разбра, че исках да викна кучето?

– Много просто – отговори на латински арестантът. – Ти шареше с ръка във въздуха – и арестантът повтори жеста на Пилат, – като че ли искаше да го погалиш, а устните ти...

– Да – каза Пилат.

Помълчаха. После Пилат зададе въпроса на гръцки:

– И тъй, ти си лечител?

– Не, не – живо отвърна арестантът, – повярвай ми, не съм лечител.

– Е, хубаво, щом искаш да го пазиш в тайна, пази го. Към делото това няма пряко отношение. Та ти твърдиш, че не си призовавал да бъде разрушен... или опожарен, или по някакъв друг начин да бъде унищожен храмът?

– Аз, хегемоне, никого не съм призовавал към подобни действия, повтарям го. Нима приличам на слабоумен?

– О не, ти не приличаш на слабоумен – тихо отвърна прокураторът и се усмихна с някаква страшна усмивка, – тогава закълни се, че не си го вършил.

– В какво искаш да ти се закълна? – попита вече много оживено развързаният.

– Ами в живота си, да речем – отвърна прокураторът, – тъкмо е време да се кълнеш в него, защото той виси на косъм, знай това!

– Може би мислиш, хегемоне, че ти си го окачил на косъм? – попита арестантът. – Ако е тъй, много се лъжеш.

Пилат потрепери и процеди през зъби:

– Аз мога да прережа този косъм.

– И в това се лъжеш – възрази с ведра усмивка арестантът и вдигна ръка да скрие лице – от слънцето – съгласи се, че да пререже косъма може навярно само оня, който го е окачил.

– Тъй, тъй – каза с усмивка Пилат, – сега не се съмнявам, че безделниците из Иерушалаим са те следвали по петите. Не зная кой те е подарил с този остър език, но щедро те е подарил. Ами я кажи. вярно ли е, че си влязъл в Иерушалаим през Сузката порта, яхнал магаре и придружен от долна сган, която те е приветствала като същински пророк? – и прокураторът посочи пергаментовия свитък.

Арестантът погледна изумен прокуратора.

– Та аз нямам магаре, хегемоне – каза той. – Наистина влязох през Сузката порта, но пеш, придружаваше ме само Леви Матей и никой не ме е приветствал, защото тогава в Иерушалаим никой не ме познаваше.

– А да познаваш – продължи Пилат, без да сваля очи от арестанта, – някой си Дисмас, и друг един, Гестас, и трети – Вар-Раван?

– Тези добри хора не ги познавам – отговори арестантът.

– Наистина ли?

– Наистина.

– А сега ми кажи защо говориш непрекъснато за добри хора? Ти да не би всички да наричаш така!

– Всички – отвърна арестантът, – зли хора на света няма.

– За пръв път чувам такова нещо – усмихна се Пилат, – но навярно не познавам добре живота! Можете вече да не записвате – каза той на секретаря, който и без това нищо не записваше, и пак се обърна към арестанта: – В някоя гръцка книга ли прочете това?

– Не, стигнах до него със собствения си ум.

– И го проповядваш?

– Да.

– Ами центурионът Марк, по прякор Плъходава – той например добър ли е?

– Да – отговори арестантът, – въпреки че е нещастен човек. Откак-то добри хора са го обезобразили, е станал жесток и коравосърдечен. Бих искал да зная кой го е обезобразил така.

– С удоволствие мога да те осведомя – отвърна Пилат, – защото бях свидетел. Добрите хора му се нахвърлиха като псета на мечка. Германците се вкопчиха във врата, в ръцете, в краката му. Пехотната манипула беше обкръжена и ако не беше се врязала откъм фланга кавалерийската турма, която командвах аз, на теб, философе, нямаше да ти се наложи да разговаряш с Плъходава. Това се случи в битката при Идиставизо, в Долината на девите.

– Да можех да поговоря с него – изведнъж мечтателно каза арестантът, – убеден съм, че той рязко би се променил.

– Смятам – каза Пилат, – че легатът на легиона надали много би се зарадвал, ако ти хрумне да разговаряш с някого от неговите офицери или войници. Впрочем за наше общо щастие подобно нещо няма да се случи и първият, който ще се погрижи за това, ще бъде аз.

През това време в колоната стремително влетя лястовица, описа кръг под златния таван, сниши се, като едва не закачи с остроото си крило лицето на медната статуя в нишата, и се скри зад капитела на колоната. Може би й беше хрумнало да вие там гнездо.

През време на нейния полет в сега просветлената и облекчена глава на прокуратора съзря формула. Тя беше следната: хегемонът е разгледал делото на скитника философ Иешуа, наричан Ха-Ноцри, и не е установил в него престъпен състав. По-специално не е открил никаква връзка между действията на Иешуа и станалите наскоро безредици в Иерушалаим. Скитникът философ е душевноболен. Поради това прокураторът не потвърждава смъртната присъда на Ха-Ноцри, произнесена от Малкия синедрион. Но тъй като безумните утопични проповеди на Ха-Ноцри могат да причинят вълнения в града, прокураторът пропъжда Иешуа от Иерушалаим и го изпраща на заточение в Кесария Стратонова на Средиземно море, тоест тъкмо там, където е резиденцията на прокуратора.

Оставаше да издиктува това на секретаря.

Крилете на лястовицата изпърхаха точно над главата на хегемона, птицата се стрелна към чашата на водоскока и отлетя на воля.

Прокураторът вдигна очи към арестувания и видя, че до него сякаш лумна стълб прах.

– Нали няма друго за него? – попита Пилат секретаря.

– За съжаление има – отговори неочаквано секретарят и подаде на Пилат още един пергамент.

– Какво е това? – навъси се Пилат.

Като прочете подадения му пергамент, още повече се намръщи. Дали тъмна кръв нахлу към врата и лицето му, или се случи нещо друго, но кожата му от жълтеникава стана тъмнокафява, а очите му сякаш хлътнаха.

Пак трябва да беше от кръвта, нахлула към слепоочията и затуптяла в тях, но нещо се случи и със зрението му. Да, стори му се, че главата на арестанта отплува нанякъде и вместо нея се появи друга. Върху тази плешива глава имаше златна корона с редки зъбци. На челото зееше разяла кожата кръгла рана, намазана с мехлем. Хлътнала беззъба уста с увиснала капризна долна устна. На Пилат му се стори, че изчезнаха розовите колони на балкона и далечните покриви на Иерусалаим долу отвъд градината, всичко наоколо потъна в гъстата зеленина на капрейските градини. И със слуха му стана нещо странно: сякаш в далечината тихо и страховито бяха прозвучали тръби и много ясно се чу носов глас, провлачващ надменно думите: „Законът за оскърбление на величеството...“

Мислите му се понесоха – кратки, несвързани, необичайни. „Той е загубен!“ После: „Ние сме загубени!...“ И сред тях една съвсем абсурдна, за някакво предопределено безсмъртие. Но чие безсмъртие?! Безсмъртие, което, кой знае защо, предизвикваше непоносима мъка.

Пилат се напрегна, пропъди видението, върна се с поглед на балкона и пред него отново се появиха очите на арестанта.

– Слушай, Ха-Ноцири – заговори прокураторът, гледайки Иешуа някак странно: лицето на прокуратора беше страшно, но очите му тревожни, – говорил ли си някога нещо за великия кесар? Отговаряй! Говорил ли си? ... Или... не си... говорил? – Пилат проточи думите „не си“ малко повече, отколкото е редно на съд, и прати на Иешуа с погледа си някаква мисъл, която сякаш искаше да внуши на арестанта.

– Да се говори истината е лесно и приятно – отбеляза арестантът.

– Не ме интересува – каза сподавено и злобно Пилат – дали ти е приятно, или не, да говориш истината. Но ще ти се наложи да я кажеш. Само че претегляй всяка дума, ако не искаш не само неизбежна, но и мъчителна смърт.

Никой не знае какво се бе случило с прокуратора на Иудея, но той си позволи да вдигне ръка, като че се прикриваше от слънчев лъч, и да използва ръката си като щит, за да прати на арестанта намекващ взор.

– И тъй – продължи той, – отговори, познаваш ли някой си Иуда от Кириот и ако изобщо си му говорил за кесаря, то какво именно?

– Ето как беше – охотно заразказва арестантът, – завчера вечерта се запознах пред храма с един млад човек, научих, че се казвал Иуда и бил от град Кириот. Покани ме в дома си в Долния град и ме нагости...

– Добър човек, нали? – попита Пилат и дяволско пламъче светна в очите му.

– Много добър и любознателен човек – потвърди арестантът, – той прояви голям интерес към моите разсъждения, прие ме твърде радушно...

– Запали светилниците... – процеди през зъби Пилат, имитирайки тона на арестанта, а очите му блестяха.

– Да – продължи Иешуа, малко учуден от осведомеността на прокуратора, – помоли ме да изкажа възгледите си за държавната власт. Този въпрос сериозно го интересуваше.

– А ти какво каза? – попита Пилат. – Или ще отговориш, че си забравил? – но в тона на Пилат звучеше вече безнадеждност.

– Между другото казах – отговори арестантът, – че всяка власт е насилие над хората и ще настъпи време, когато няма да съществува нито властта на кесарите, нито каквато и да било друга власт. Човекът ще премине в царството на истината и справедливостта, където поначало ще бъде излишна всяка власт.

– Друго?

– Друго нищо! – каза арестантът. – В това време нахълтаха някакви хора, вързаха ме и ме отведоха в тъмницата.

Секретарят се мъчеше да не пропусне нито дума и бързо изписваше буквите върху пергамента.

– На света не е имало, няма и никога не ще има за хората власт, повелика и прекрасна от властта на император Тиберий! – пресекливият болен глас на Пилат вече гърмеше.

Прокураторът гледаше с непонятна омраза секретаря и конвоя.

– И не е твоя работа, безумни престъпнико, да разсъждаваш за нея! – После изкрещя: – Отведете конвоя от балкона! – обърна се към секретаря и добави: – Оставете ме насаме с престъпника, това е държавна тайна!

Конвоирите вдигнаха копия, затропаха равномерно с подкованите

калиги, излязоха от балкона в градината, а след тях излезе и секретарят.

Известно време само песента на водоскока нарушаваше мълчанието на балкона. Пилат виждаше как водната чиния се издува над тръбичката, как краищата ѝ се отчупват и се пръскат на струйки.

Пръв заговори арестантът:

– Виждам, че се е случила беда заради разговора ми с младежа от Кириот. Имам предчувствието, хегемоне, че ще го сполети нещастие, и много ми е жал за него.

– Мисля – усмихна се странно Прокураторът, – че има друг един човек на този свят, когото би трябвало да пожалиш повече, отколкото Иуда от Кириот, и който ще си изпати много по-зле от Иуда! И тъй, значи и Марк Плъходава, хладнокръвният и непоколебим палач, и хората, които, явно – Прокураторът посочи обезобразеното лице на Иешуа – са те били заради твоите проповеди; и разбойниците Дисмас и Гестас, убили със съучастниците си четирима войници, и накрая мръсният преда-тел Иуда – всички те са добри хора, така ли?

– Да – отговори арестуваният.

– И ще настане царството на истината?

– Ще настане, хегемоне – убедено отговори Иешуа.

– То никога няма да настане! – изведнъж закрещя Пилат с толкова страшен глас, че Иешуа се дръпна. Така преди много години в Долината на девите Пилат беше крещял на конниците си: „Сечете ги! Сечете ги! Великанът Плъходава е пленен!“ Гласът му, дрезгав от командите, стана още по-висок и той крещеше думите така, че да ги чуят в градината: – Престъпник! Престъпник! Престъпник!

После сниши глас и попита:

– Иешуа Ха-Ноцри, вярваш ли в някакви богове?

– Бог е един – отвърна Иешуа, – в него вярвам аз.

– Тогава помоли му се! Горещо му се помоли! Впрочем – и гласът на Пилат стана глух – това няма да ти помогне. Жена имаш ли? – кой знае защо с тежко чувство попита Пилат, без да разбира какво му става.

– Не, аз съм сам.

– Проклет град – измърмори изведнъж, кой знае защо, Прокураторът, раменете му потрепераха, като да беше премръзнал, и той потърка ръце, сякаш ги миеше, – наистина щеше да е по-добре, ако те бяха заклали, преди да срещнеш Иуда от Кириот.

– Да беше ме пуснал да си вървя, хегемоне – неочаквано помоли арестантът и гласът му стана тревожен, – виждам, че искат да ме убият.

Гърч обезобрази лицето на Пилат, той обърна към Иешуа бялото на

очите си – възпалено и покрито с мрежа от червени жилчици:

– Да не би да смяташ, нещастнико, че римският прокуратор ще пусне човек, казал това, което си казал ти? О, богове, богове! Или мислиш, че съм готов да заема твоето място? Аз не споделям мислите ти! И чуй: ако от тази минута произнесеш макар една-едничка дума, ако само заговориш с някого, пази се от мен Повтарям ти: пази се!

– Хегемоне!

– Млък! – изкрещя Пилат и с разярен поглед проследи лястовицата, долетяла отново на балкона. – Насам!- викна Пилат.

А когато секретарят и конвоят се върнаха, Пилат обяви, че потвърждава смъртната присъда на престъпника Иешуа Ха-Ноцри, произнесена от Малкия синедрион, и секретарят записа казаното от Пилат.

След миг пред прокуратора стоеше Марк Плъходава. На него Пилат заповяда да предаде престъпника на началника на тайната служба и да му каже, че прокураторът е заповядал Иешуа Ха-Ноцри да бъде отделен от другите осъдени, а също, че на хората от тайната служба се забранява под заплаха от най-тежко наказание да разговарят за каквото и да било с Иешуа или да отговарят на каквито и да е негови въпроси.

По знак на Марк конвоирите обкръжиха Иешуа и го отведоха от балкона.

След това пред прокуратора се яви строен красавец с руса брада, с лъскави златни лъвски муцуни на гърдите, с орлови пера на върха на шлема, със златни плочки по ремъка на меча, с обуца с тройна подметка и кръстосани върви до коленете и с прехвърлено през лявото рамо пурпурно наметало. Това беше легатът, командващ легиона. Него прокураторът попита къде се намира в момента себастийската кохорта. Легатът доложи, че себастииците са образували кордон на площада пред хиподрума, където ще бъде обявена на народа присъдата на престъпниците.

Тогава прокураторът нареди легатът да отдели от римската кохорта две центурии. Едната, предвождана от Плъходава, да конвоира престъпниците, каруците с необходимото за екзекуциите и палачите, когато те потеглят за Плешивия хълм, а щом стигнат там, да се присъедини към горния кордон. Втората да бъде изпратена незабавно на Плешивия хълм и веднага да го обгради. Прокураторът помоли легата да прати там със същата цел, тоест за охрана на хълма, и спомагателен кавалерийски полк – сирийската ала.

Когато легатът напусна балкона, прокураторът заповяда на секретаря да покани в двореца председателя на Синедриона, двама негови

членове и началника на храмовата стража на Иерусалаим, но добави че моли да му се уреди преди съвещанието с всички тези хора да говори отначало насаме с председателя.

Заповедта на прокуратура бе изпълнена бързо и точно и слънцето, което жареше тези дни с необичайна ярост Иерусалаим, не бе успяло още да стигне зенита, когато на горната тераса на градината при двата мраморни бели лъва, охраняващи стълбището, се срещнаха прокураторът и изпълняващият длъжността председател на Синедриона, Иудейският първосвещеник Йосиф Каиафа.

В градината беше тихо. Но когато излезе от колонадата на залятата от слънце горна тераса при палмите с чудовищни слонски крака, тераса, от която пред прокуратора се ширна целият омразен нему Иерусалаим с висящите мостове, с крепостите и най-вече с тази неопикуема мраморна грамада със златни драконски люспи вместо покрив – Иерусалаимския храм – прокураторът долови с острия си слух далече долу, там, където каменна стена отделяше долните тераси на дворцовата градина от градския площад глух ропот, над който се извисяваха от време на време слаби, тънички стонове или викове.

Прокураторът разбра, че на площада вече се е събрала несметна тълпа развълнувани от неотдавнашните безредици жители на Иерусалаим, че тази тълпа очаква с нетърпение произнасянето на присъдата, а сред нея викат неуморните продавачи на вода.

Прокураторът покани най-напред първосвещеника на балкона, за да се скрие там от безмилостния зной, но Каиафа учтиво се извини и обясни, че не може. Пилат вдигна качулката върху леко оплешивялата си глава и поде разговора. Говореха на гръцки.

Прокураторът каза, че е разгледал делото на Иешуа Ха-Ноцри и е потвърдил смъртната присъда.

Така че на смъртно наказание, което трябва да бъде приведено в изпълнение днес, са осъдени трима разбойници: Дисмас, Гестас и Вар-Раван, а освен това този Иешуа Ха-Ноцри. Първите двама, решили да подстрекават народа към бунт срещу Кесаря, са заловени в бой от римските власти, с тях се разпорежда прокураторът и следователно не за тях ще става дума сега. Но последните двама – Вар-Раван и Ха-Ноцри, са хванати от местните власти и осъдени от Синедриона. Според закона, според обичая, един от тези двама престъпници трябва да бъде пуснат на свобода в чест на започващия днес велик празник – Пасхата.

И тъй, прокураторът желае да разбере кого от двамата престъпници ще освободи Синедрионът: Вар-Раван или Ха-Ноцри?

Каиафа наведе глава в знак, че въпросът му е ясен, и отговори:

– Синедрионът моли да бъде помилван Вар-Раван.

Прокураторът знаеше добре, че точно тъй ще му отвърне първосвещеникът, но целта му беше да покаже, че подобен отговор буди учудването му.

Пилат го стори много изкусно. Веждите на надменното му лице се вдигнаха, прокураторът погледна с изумление първосвещеника право в очите.

– Трябва да си призная, че такъв отговор ме изненадва – меко заговори прокураторът, – боя се да няма някакво недоразумение.

Пилат поясни. Римската власт не посяга ни най-малко върху правата на местната духовна власт, първосвещеникът добре знае това, но в дадения случай налице е явна грешка. И римската власт е заинтересувана, разбира се, тя да бъде поправена.

Наистина: престъпленията на Вар-Раван и на Ха-Ноцри са просто несравними по тежест. Ако вторият, явно побъркан човек, е виновен, че е говорил в Иерусалаим и някои други места нелепи и всяващи смут сред народа неща, то престъплението на първия е много по-тежко. Освен че си е позволил да призовава открито към метеж, при опитите да бъде заловен той е убил страж. Вар-Раван е далеч по-опасен от Ха-Ноцри.

Вследствие на изтъкнатото прокураторът моли първосвещеника да преразгледа решението и да върне свободата на онзи от двамата осъдени, който е по-малко опасен, а това е несъмнено Ха-Ноцри. И тъй? ...

Каиафа погледна Пилат право в очите и каза с тих, но твърд глас, че Синедрионът се е запознал внимателно с делото й повторно заявява, че иска да освободи Вар-Раван.

– Как? Дори след моето ходатайство? Ходатайството на човека, олицетворяващ римската власт? Първосвещенико, потвърди го и трети път.

– И за трети път потвърждаваме, че освобождаваме Вар-Раван – тихо каза Каиафа.

Всичко беше свършено и нямаше за какво повече да говорят. Ха-Ноцри си отиваше завинаги и нямаше кой да изцери ужасните, зли болки на прокуратора, за тях нямаше друг лек освен смъртта. Но не тази мисъл поразя сега Пилат. Същата непонятна мъка, която го бе обзела на балкона, прониза отново цялото му същество. Опита се тутакси да си я обясни и обяснението беше странно: на прокуратора смътно му се стори, че те двамата с осъдения нещо не са си казали докрай, или че може

би той не е изслушал нещо докрай.

Пилат пропъди тази мисъл и тя отлетя в миг, тъй както беше долежала. Тя отлетя, но мъката остана необяснена, защото можеше ли наистина да я обясни следващата, проблеснала като мълния и тутакси угаснала кратка мисъл: „Безсмъртие... ето го безсмъртието...“ Чие безсмъртие? Прокураторът не разбра, но мисълта за това загадъчно безсмъртие го накара да се смрази въпреки палещото слънце.

– Добре – каза Пилат, – така да бъде. Той се огледа, обгърна с поглед видимия за него свят и се учуди на станалата промяна. Натезалият от рози храст беше изчезнал, изчезнали бяха кипарисите, обрамчили горната тераса, и нарът, и бялата статуя сред зеленината, и дори самата зеленина. Вместо всичко това плисна някаква пурпурночервена мътилка, в нея се олюляха водорасли и отплуваха нанякъде, а заедно с тях и самият Пилат. Сега го влачеше, смазваше го и го изпепеляваше най-страшният гняв – гневът на безсилието.

– Задушавам се – промълви Пилат, – задушавам се!

Той дръпна със студена влажна ръка токата, закопчаваща наметалото, и тя падна на пясъка.

– Тежко е днес, някъде има буря – обади се Каиафа, без да сваля очи от почервенялото лице на прокуратора, предвиждайки всички мъки, които тепърва предстоят. „О, колко страшен е тази година месец нисан!“

– Не – каза Пилат, – не е от времето, задушавам се с тебе, Каиафа! – Пилат присви очи, усмихна се и добави: – Пази се, първосвещенико.

Тъмните очи на първосвещеника блеснаха и не по-зле от прокуратора преди малко той изписа на лицето си учудване.

– Какво чувам, прокураторе? – гордо и спокойно отвърна Каиафа. – Ти ме заплашваш, след като произнесената присъда е потвърдена от самия теб? Възможно ли е? Ние сме свикнали римският прокуратор да подбира думите си, преди да каже нещо. Дали няма да ни чуе някой, хегемоне?

Пилат погледна с мъртви очи първосвещеника и оголи зъби да наподобява усмивка.

– Какво говориш, първосвещенико? Кой би могъл да ни чуе сега и тука? Нима ти приличам на този млад малоумен скитник, който ще бъде екзекутиран днес? Да не съм дете, Каиафа? Зная какво говоря и къде го говоря. Обкръжена е градината, обкръжен е дворецът и мишка не би могла да се промуши през никоя дупка. Не само мишка, не би се проврял дори онзи, как му беше името... от град Кириот. Ах, да, ти

познаваш ли такъв човек, първосвещенико? Наистина... ако се промъкне тук, горчиво ще се кае, и ти ми вярваш, нали? Та знай, първосвещенико, че от днес нататък за тебе няма да има милост, нито за тебе, нито за народа ти – и Пилат посочи в далечината вдясно, където на възвишението пламтеше храмът, – това ти го казвам аз – Пилат Понтийски, конникът Златното копие!

– Зная, зная – безстрашно отвърна чернобрадият Каиафа и очите му светнаха. Той вдигна ръка към небето и продължи: – Знае народът йудейски, че го мразиш с люта омраза и много мъки ще му причиниш, но да го заличиш от лицето на земята ти не ще можеш! Бог ще го опази! Ще ни чуе, ще ни чуе всемогъщият кесар, ще ни защити от злодея Пилат!

– О, не! – възкликна Пилат и с всяка дума му олекваше все повече: вече нямаше нужда да се преструва, нито да подбира словата си. – Твърде много се оплаква ти на кесаря от мен и сега е ударил моят час, Каиафа! Сега ще полети вест от мен, и то не до наместника в Антиохия и не до Рим, а право до Капрея, до самия кесар, вест как вие в Иерусалаим спасявате от смърт явни метежници. И не с вода от Соломоновия извор, както го исках за ваше благо, ще напоя тогава Иерусалаим, не с вода! Спомни си как бях принуден заради вас да сваля от стената щитовете с монограма на императора и да размествам войските, наложи се, както виждаш, лично да дойда да наблюдавам какво става тук! Запомни думите ми, първосвещенико! Ти ще видиш в Иерусалаим не една и две кохорти! Пред стените на града ще се струпа целият легион на Фулминат, ще пристигне арабска конница и тогава ще чуеш горчив плач и стенания! Ще си спомниш тогава за спасения Вар-Раван и ще съжалиш, че изпрати на смърт философа с мирната му проповед!

По лицето на първосвещеника бяха избили петна, очите му горяха, и той като прокуратора обели зъби в усмивка и отвърна:

– Вярваш ли ти самият, прокураторе, на онова, което говориш сега? Не, не вярваш! Не мир, не мир ни донесе в Иерусалаим този прелъстител на народа, и ти, коннико, много добре разбираш, че е така. Ти искаше да го освободиш, за да размири хората, да поругае вярата ни и да натика народа под римските мечове! Но аз, иудейският първосвещеник, докато съм жив, няма да оставя на поругание вярата и ще браня народа си! Чуваш ли, Пилате? – и Каиафа заканително вдигна ръка: – Вслушай се, прокураторе!

Каиафа млъкна и прокураторът чу отново сякаш шум на море, плиснало вълните си чак до стените на градината на Ирод Велики. Този

шум се надигаше отдолу към нозете и лицето на прокуратора, а зад гърба му, там, отвъд крилата на двореца, се чуваха тревожните сигнали на тръбите, тежкото скърцане на стотици стъпки, звън на желязо. Прокураторът разбра, че римската пехота вече тръгва, съгласно неговата заповед, за страшния за бунтарите и разбойниците предсмъртен парад.

– Чуваш ли, прокураторе? – тихо повтори първосвещеникът. – Нима ще ми кажеш, че всичко това – първосвещеникът вдигна и двете си ръце, а тъмната качулка се свлече от главата му, – нима ще ми кажеш, че всичко това го е предизвикал жалкият разбойник Вар-Раван?

Прокураторът избърса с opakото на китката мокрото си студено чело, погледна към земята, после присви очи срещу небето, видя, че нажежената топка е почти над главата му, а сянката на Каиафа съвсем се е свила до опашката на лъва, и каза тихо и равнодушно:

– Наближава пладне. Увлякохме се в разговор, а трябва да продължим.

С изискани изрази се извини на първосвещеника, покани го да поседне на пейката в сянката на магнолията и да почака, докато извика останалите лица, необходими за последното кратко съвещание, и даде още едно разпореждане, свързано с екзекуцията.

Каиафа учтиво се поклонил с ръка на сърцето и остана в градината, а Пилат се върна на балкона. Там заповяда на очаквания го секретар да покани в градината легата на легиона, трибуна на кохортата, а също двамата членове на Синедриона и началника на храмовата стража, които очакваха на по-долната тераса на градината в кръглата беседка с водоскока да бъдат повикани. Пилат добави, че веднага ще дойде и той в градината, и се отдалечи във вътрешността на двореца.

Докато секретарят събираше хората за съвещанието, в стаята, засенчена от слънцето с тъмни щори, прокуратора се срещна с някакъв човек, чието лице беше наполовина прикрито от качулка, въпреки че в стаята лъчите на слънцето не биха могли да го безпокоят. Тази среща бе извънредно кратка. Прокураторът тихо каза на човека няколко думи, след което онзи се оттегли, а Пилат излезе през колонадата в градината.

Там, в присъствието на всички, които бе пожелал да види, прокураторът тържествено и сухо обяви, че потвърждава смъртната присъда на Иешуа Ха-Ноцри, и официално се осведоми от членовете на Синедриона кого от престъпниците ще пожелаят да оставят жив. След като получи отговор, че това е Вар-Раван, прокураторът каза:

– Много добре – и нареди на секретаря веднага да го отбележи в протокола, стисна в ръка токата, която секретарят бе вдигнал от пясъка,

и тържествено произнесе: – Време е!

Тогава всички присъстващи тръгнаха по широката мраморна стълба между стени от рози, излъчващи замайващ аромат, и заслизаха все по-надолу към дворцовата стена, към портата, извеждаща към големия, равно павиран площад, в дъното на който се виждаха колоните и статуите на иерусалимския хиподром.

Щом групата излезе от градината на площада и се изкачи на широкия, извисяващ се над площада каменен подиум, Пилат, който се оглеждаше през полуотворени клепачи, веднага се ориентира в обстановката. Разстоянието, което току-що бе преминал, тоест разстоянието от дворцовата стена до подиума, беше празно, но затова пък пред себе си Пилат вече не видя никакъв площад – тълпата го беше погълнала. Тя би заляла и самия подиум, и онова очистено пространство, ако не я задържаха тройната верига себастиийски воини отляво на Пилат и воините от итурийската спомагателна кохорта отдясно.

И тъй, Пилат се качи на подиума, стиснал машинално в юмрук ненужната тока и присвил очи. Прокураторът присвиваше очи не защото слънцето пареше на очите му, не! Кой знае защо, не искаше да види групата на осъдените, които, той много добре знаеше – сега се изкачват след него на подиума.

Веднага щом бялото наметало с пурпурна подплата изникна високо върху каменната скала над брега на човешкото море, в ушите на невидящия Пилат се блъсна звукова вълна: „А-а-а...“ Отначало тиха, породена някъде далече при хиподрума, тя стана гръмоподобна, задържа се така няколко секунди и почна да спада. „Видяха ме“ – каза си прокураторът. Вълната не заглъхна докрай, а неочаквано почна пак да се издига, олюля се, извиси се повече от първата и върху тази втора вълна като пяна върху морски талази сега се понесе свиркане, чуха се и отделни, доловими сред грохота женски стонове. „Качили са ги на подиума... – помисли си Пилат, – а стоновете са на жени, премачкани от напирашата тълпа.“

Той почака още известно време, защото знаеше, че никаква сила не е в състояние да накара тълпата да млъкне, докато тя не излее всичко насъбрало се в нея и не млъкне от само себе си.

Когато този миг настъпи, прокураторът вдигна дясната си ръка и последният шум на тълпата се стопи.

Тогава Пилат пое в гърдите си колкото можеше повече горещ въздух и пресекливият му глас се понесе над хиляди глави:

– В името на кесаря император!...

Сега в ушите му удари няколко пъти отсечен железен вик: войниците в кохортите, вдигнали високо копия и орли, страховито бяха изревали:

– Да живее кесарят!

Пилат отметна глава и я заби право в слънцето. Под клепачите му лумна зелен огън, от който мозъкът му пламна и над тълпата полетяха хрипкави арамейски думи:

– Четиримата престъпници, арестувани в Иерушалайм за убийства, подстрекателства към бунт и оскърбление на законите и вярата, са осъдени на позорна смърт – окачване на стълбове! Екзекуцията им ще бъде извършена след малко на Плешивия хълм! Имената на престъпниците са: Дисмас, Гестас, Вар-Раван и Ха-Ноцри. Ето ги пред вас!

Пилат посочи с ръка надясно, без да вижда престъпниците, но знаеше, че са там, на мястото, на което трябва да бъдат.

Тълпата отвърна с продължително бучене, изразяващо сякаш учудване или облекчение. Когато то утихна, Пилат продължи:

– Но от тях ще бъдат екзекутирани само трима, защото според закона и обичая в чест на празника Пасха на един от осъдените, по избор на Малкия синедрион и с потвърждение на римската власт, великодушният кесар император връща презрения живот!

Пилат извикваше думите и в същото време слушаше как боботенето отстъпва място на дълбока тишина. Сега до ушите му не долиташе нито въздишка, нито шумолене и дори настъпи миг, в който на Пилат му се стори, че всичко наоколо е изчезнало. Градът, който така ненавиждаше, е умрял и той стои сам, изгарян от отвесните лъчи, опрял лице в небето. Пилат задържа още малко тишината, после продължи да вика:

– Името на онзи, който сега пред вас ще бъде пуснат на свобода, е –

...

Направи още една пауза – не произнасяше името, проверяваше дали е казал всичко, защото знаеше, че след като изговори името на щастливца, мъртвият град ще възкръсне и никакви по-нататъшни думи не ще бъдат чути.

„Това ли е всичко? – беззвучно си прошепна Пилат. – Да, всичко. Името!“

И като разля „р“-то над смълчания град, извика:

– Вар-Раван!

Сега му се стори, че слънцето зазвънтя, пръсна се над него и заля с огън ушите му. В този огън бушуваха рев, писъци, стонове, смях и свиркане.

Пилат се обърна и тръгна по подиума обратно към стъпалата, като гледаше само застланите в шахматен ред разноцветни плочки под краката си, за да не се спъне. Той знаеше, че сега зад гърба му върху подиума като градушка се сипят бронзови монети и смокини, че във виещата тъпла хората се тъпчат и се катерят един другиму по раменете, за да видят с очите си чудото – как човек, който вече е бил в ръцете на смъртта, се е изтръгнал от тези ръце! Как легионерите свалят въжетата и неволно му причиняват пареща болка в изкълчените при разпита ръце, как той се мръщи и охка, но въпреки това се усмихва с безсмислена налудничава усмивка.

Знаеше, че в същото време конвойт вече е повел по страничните стъпала тримата с вързани ръце, за да стигнат пътя, водещ на запад, извън града, към Плешивия хълм. Едва когато заобиколи подиума и се намери в задната му част, Пилат отвори очи, защото знаеше, че сега е в безопасност – вече не можеше да види осъдените.

Към стона на утихващата вече тъпла сега се примесиха и се открояваха острите крясъци на глашатаите, които повтаряха, едни на арамейски, други на гръцки, всичко, което беше извикал от подиума прокураторът. Освен това до слуха му долетя силен, кълтящ, приближаващ конски тропот и къс весел глас на тръба. На тези звуци отговори пронизващото свиркане на хлапетата от покривите на къщите по улицата, водеща от пазара към площада на хиподрума, и викове: „Пази се!“

Войникът, застанал самотен в освободеното пространство на площада с римския орел в ръка, тревожно го размаха и тогава прокураторът, легатът на легиона, секретарят и конвойт спряха.

Преминавайки от тръс в галоп, кавалерийската ала излетя на площада, за да го пресече по-встрани, обикаляйки струпалия се народ, и по уличката край обвитата в лози каменна стена по най-късия път да полети към Плешивия хълм.

Препускащият в тръс, дребен като момче и мургав като мулат, сириец – командир на алата, се изравни с Пилат, извика нещо с тънък гласец и изтегли меча от ножницата. Враният му кон, запенен и зъл, се метна встрани, изправи се на задните си крака. Командирът пхна меча в ножницата, шибна с камшик коня по врата и препусна по уличката, преминавайки в галоп. Зад него по трима в редица полетяха сред облак прах конниците, заподскачаха връхчетата на леките бамбукови пики, покрай прокуратора се понесоха лица с весело оголени блестящи зъби, под белите чалми тези лица изглеждаха още по-мургави.

Вдигнала прах до небето, алата се втурна в уличката и край Пилат

последен препусна войник, метнал през гръб пламтяща на слънцето гръба.

Пилат закри с ръка лицето си от прахта и като се мръщеше неволно, продължи пътя си към портата на дворцовата градина, а след него тръгнаха легатът, секретарят и конвоят.

Беше към десет часът сутринта.

Глава 3. Седмото доказателство

– Да, беше към десет часът сутринта, многоуважаеми Иван Николаевич – каза професорът.

Поетът прокара длан по лицето си като човек, който току-що се е опомнил и е видял, че на Патриаршите езера е вечер.

Водата в езерцето беше почерняла и по нея вече се плъзгаше лека лодка, чуваше се плисъкът на веслата и кикотенето на някаква гражданка в лодката. По пейките в алеите се появиха хора, но пак по другите три страни на квадрата, а не откъм тази на нашите събеседници.

Небето над Москва сякаш избеля, във висините съвсем ясно се открояваше кръглата луна, но още не златна, а бяла. Много по-леко се дишаше и гласовете под липите сега звучаха по-меко, някак вечерно.

„Как така не забелязах, че успя да наниже цял разказ? ... – помисли си изумен Бездомни. – Та то се свечерило! Или може би той не е разказвал, ами просто съм заспал и всичко това ми се е присънило?“

Но трябва да предположим все пак, че професорът е разказвал, иначе ще се наложи да допуснем, че същото е сънувал и Берлиоз, защото той се взря внимателно в лицето на чужденеца и се обади:

– Вашият разказ е изключително интересен, професоре, въпреки че далеч не съвпада с евангелските.

– Но моля ви – усмихна се снизходително професорът, – тъкмо вие би трябвало да знаете, че от написаното в евангелията абсолютно нищо не е ставало в действителност и ако почнем да се позоваваме на евангелията като на исторически извор... – той пак се усмихна, а Берлиоз просто онемя, защото беше казал съвсем същото, дума по дума, на Бездомни, докато вървяха двамата по Бронная към Патриаршите езера.

– Вярно – отвърна Берлиоз, – но се боя, че никой не е в състояние да потвърди истинността на онова, което ни разказахте.

– О, не! Има кой да го потвърди! – много уверено отвърна

професорът, който изведнъж заговори на лош руски, и неочаквано помами тайнствено двамата приятели да се приближат още към него.

Те се наведоха от двете му страни и той каза, но вече без какъвто и да било акцент, който, дявол знае защо, ту изчезваше, ту се появяваше:

– Работата е там... – професорът плахо се озърна и зашепна, – че аз присъствах лично на всичко това. Бях на балкона при Пилат Понтийски и в градината, когато той разговаряше с Каиафа, а също и на подиума, само че тайно, инкогнито, тъй да се каже, и ви моля никому нито дума и абсолютна тайна!... Шшшт!

Настъпи мълчание и Берлиоз пребледня.

– Вие... вие откога сте в Москва? – с треперещ глас попита той.

– О, аз току-що, само преди миг пристигнах в Москва – отвърна смутено професорът и едва сега приятелите се сетиха да надникнат повнимателно в очите му и се убедиха, че лявото, зеленото, е съвсем безумно, а дясното е празно, черно и мъртво.

„Ето обяснението на всичко! – си каза разтревожен Берлиоз. – Пристигнал е луд немец или току-що си е загубил ума на Патриаршите. Ама че работа!“

Да, наистина, това обясняваше всичко, и безкрайно странната закуска у покойния философ Кант, и дивотиите за олиото и за Анушка, и предсказанията, че главата ще бъде отсечена, и всичко останало – професорът е побъркан.

Берлиоз веднага съобрази какво трябва да направи. Той се отпусна върху облегалката и зад гърба на професора взе да намига на Бездомни – недей да му противоречиш, искаше да му каже, – но обърканият поет не разбра тези знаци.

– Да, да, да – възбудено заговори Берлиоз, – впрочем всичко това е възможно! Дори твърде възможно: и Пилат Понтийски, и балконът, и всичко останало... А вие сам ли пристигнахте или със съпругата си?

– Сам, сам, аз винаги съм сам – с горчивина отвърна професорът.

– Ами къде са нещата ви, професоре? – хитро го подпитваше Берлиоз, – в „Метропол“? Къде сте отседнали?

– Аз? Никъде – отвърна слабоумният немец, а зеленото му око блуждаше с дива мъка по Патриаршите езера.

– Как така? Но... къде ще живеете?

– Във вашия апартамент – изведнъж нагло отвърна лудият и намигна.

– Аз... аз много се радвам – замънка Берлиоз, – но, повярвайте, при мен ще ви бъде неудобно... в „Метропол“ има чудесни стаи, това е

първокласен хотел...

– А дяволът също ли не съществува? – изведнъж весело се обърна болният към Иван Николаевич.

– И дяволът...

– Не му противоречи! – само с устни прошепна Берлиоз; той се отметна още по-енергично зад гърба на професора и взе да прави гримаси.

– Няма никакъв дявол! – изкрещя Иван Николаевич тъкмо каквото не биваше, объркан от цялата тази каша. – Ама че навлек! Стига с тия смахнати дивотии!

И тогава лудият се разсмя така, че от липата над главите на седналите изхвърча врабец.

– Е, не, наистина става интересно! – тресе се от смях професорът. – Но какво е това – при вас за каквото и да попиташ, все го няма! – Смахът му секна отведнъж и нещо естествено при психическо заболяване, след смеха той изпадна в друга крайност, ядоса се и кресна гневно: – Та, значи, изобщо не съществува, а?

– Успокойте се, успокойте се, успокойте се, професоре – мънкаше Берлиоз от страх да не прекалят с болния, – поседете тук мъничко с другаря Бездомни, аз само ще изтичам до ъгъла да врътна един телефон, а после ще ви изпратим докъдето искате. Та вие не познавате града...

Планът на Берлиоз трябваше да се признае за правилен: той искаше да изтича до най-близкия телефон и да съобщи в бюрото за чужденци, че някакъв пристигнал от чужбина консултант се намира на Патриаршките езера и състоянието му е явно ненормално. И трябваше да се вземат мерки, инак става някаква неприятна идиотщина.

– Да се обадите по телефона? Ами добре, обадете се – печално се съгласи болният и изведнъж страстно помоли: – Но ви заклевам на сбогуване, повярвайте поне, че дяволът съществува. За повече не ви моля. Имайте предвид, че за това съществува и седмо доказателство, което е най-неопрровержимото! На вас то съвсем след малко ще ви бъде демонстрирано!

– Добре, добре – престорено мило повтаряше Берлиоз и като смигна на посърналия поет, който далеч не беше във възторг от перспективата да пази лудия немец, забърза към изхода от Патриаршките при пресечката на Бронная и Ермолаевская.

А професорът изведнъж сякаш оздравя и лицето му просветна.

– Михаил Александрович! – викна той подир Берлиоз.

Оня трепна, обърна се, но се успокои с мисълта, че и неговото име е известно на професора от вестниците. А професорът извика, свил

длани като рупор:

– Ако желаете, ще наредя веднага да телеграфират на чичо ви в Киев.

Берлиоз отново потрепери: откъде знае лудият за киевския чичо? За това положително в никакви вестници нищо не са писали. Охо-хо, дали не е прав Бездомни? Ами ако документите му са фалшиви? Ах, колко странен субект. Да се обади, да се обади! Незабавно да се обади! Там бързо ще го прочат.

И без да слуша вече нищо, Берлиоз продължи да тича.

Тъкмо когато излизаше на Бронная, от една пейка стана и се запъти към редактора същият гражданин, който тогава на слънчевата светлина се беше изтъкал от мазния зной. Само че сега вече не беше прозрачен, а от най-обикновена плът и в падащия здрач Берлиоз ясно видя, че мустачките му са като кокоши перца, очетата мънички, иронични и полупияни, а панталонът кариран и така високо дръпнат нагоре, че се виждаха мръсни бели чорапи.

Михаил Александрович просто се стъписа, но се успокои с мисълта, че това е глупаво съвпадение и че изобщо сега няма време за разсъждения.

– Турникета ли търсите, гражданино? – с дрезгав тенор се осведоми карираният тип. – Оттук, ако обичате! Дължите за упътването четвърт водка ... да се оправи от махмурлука ... един бивш диригент на църковен хор! – и като се кълчеше, субектът свали с широк жест жокейското си кепе.

Берлиоз не се спря да слуша тоя просяк и палячо диригент, ами дотича до турникета и се хвана за него. Завъртя го и тъкмо да стъпи върху релсите, в лицето му плисна червена и бяла светлина: в стъклената кутия пламна надпис: „Пази се от трамвая!“

И в същия миг долетя този трамвай, който завиваше по прокараната наскоро линия от Ермолаевская към Бронная. Като зави и пое направо, той изведнъж се освети целият отвътре с електричество, изскърца и ускори ход.

Въпреки че беше в безопасност, предпазливият Берлиоз реши да се върне зад турникета, хвана въртящата се метална пръчка и направи крачка назад. И в същия миг ръката му я изтърва, кракът му неудържимо се плъзна като по лед по паважа, който се спускаше стръмно към релсите, другият му крак подскочи и Берлиоз се озова на релсите.

Като се мъчеше да се хване за нещо, Берлиоз падна по гръб, леко си удари темето в паветата и успя да види горе, но дали отдясно или

отляво – това вече не можа да съобрази, – позлатената луна. Успя да се извърти на хълбок и в същия миг с бясно движение да свие крака към корема, но когато се обърна, съзря понеслото се към него с неудържима сила съвсем бяло от ужас лице на жена ватманка и алената ѝ забрадка. Берлиоз не извика, но край него с отчаяни женски гласове закрепва цялата улица. Ватманката дръпна електрическата спирачка, вагонът заби нос в земята, после веднага подскочи и от прозорците с грохот и звън се посипаха стъкла. В мозъка на Берлиоз някой отчаяно изкрещя: „Нима? ...“ Още веднъж и за последен път проблесна луната, но тя вече се разпадаше на късове, а после стана тъмно.

Трамваят прегази Берлиоз и към железната ограда на Патриаршата алея по стръмния паваж изхвърча кръгъл тъмен предмет. Той се отърколи по наклона и заподскача по паважа на Бронная.

Това беше отрязаната глава на Берлиоз.

Глава 4. Преследването

Стихнаха истеричните женски писъци, секнаха пронизващите свирки на милиционерите, две линейки от „Бърза помощ“ откараха: едната обезглавеното тяло и отрязаната глава в моргата, другата – ранената от парчетата стъкло хубавица ватманка; метачите с бели престилки изметеха стъклата и засипаха с пясък кървавите локви, а Иван Николаевич не можа да дотича до турникета и както се строполи на една пейка, тъй си и остана.

Няколко пъти понечи да се изправи, но краката не го слушаха – беше получил нещо като парализа.

Поетът се стурна към турникета веднага щом чу първия вопъл и видя как главата подскача по улицата. От това така обезумя, че като се строполи върху пейката, си ухапа ръката до кръв. За лудия немец, разбира се, забрави и се мъчеше да проумее само едно, как е възможно: допреди малко разговаряше с Берлиоз, а само след минута – главата...

Развълнувани хора тичаха край поета по алеята, възклицаваха нещо, но Иван Николаевич не възприемаше думите им.

Неочаквано пред него се сблъскаха две жени и едната, остроноса и чорлава, закрепва на другата над самото ухо на поета:

– Анушка, нашата Анушка! От Садовая! Тя е виновна... Купила от бакалницата олио и да вземе да строши шишето в турникета! Цялата

пола си оля ... Че като взе да пустосва! Пък той, клетникът, се подхлъзнал, значи, и право на релсите...

От всичко, което изкрещя жената, в разбъркания мозък на Иван Николаевич се заби една дума: „Анушка“ ...

За думата „Анушка“ се лепна думата „олио“, после, кой знае защо, „Пилат Понтийски“. Поетът отхвърли Пилат и заплете бримките, започвайки от думата „Анушка“. Синджирчето се изплете много бързо и веднага го отведе към лудия професор.

Но моля ви се! Та нали той каза, че заседанието няма да се състои, защото Анушка е разляла олиото, И ето на, то наистина няма да се състои! Нещо повече, той направо заяви, че на Берлиоз ще му отреже главата жена! Да, да, да! Нали ватманката беше жена?! Но какво значи това? А?

Не оставаше и капчица съмнение, че на тайнствения консултант му е била предварително и точно известна цялата картина на ужасната смърт на Берлиоз. Две мисли пронизаха в този миг мозъка на поета. Първата: „Глупости, той изобщо не е луд!“, и втората: „Дали той самият не е нагласил всичко това?“

Но как, позволете да запитам?!

– А, не! Това ще го разберем!

Иван Николаевич с огромно усилие стана от пейката и се втурна обратно към мястото, където бяха разговаряли с професора. Оказа се, че той, за щастие, още не си беше отишъл.

По Бронная вече бяха запалили лампите, а над Патриаршите светеше златна луна и на лунната, винаги измамна светлина на Иван Николаевич му се стори, че оня стои и държи под мишница не бастун, а шпага.

Навлекът – бивш диригент – седеше на мястото, където допреди малко беше седял самият Иван Николаевич. Сега диригентът беше увесил на носа си някакво явно излишно пенсне, на което едното стъкло изобщо липсваше, а другото беше пукнато. От това кариерният гражданин изглеждаше още по-гаден, отколкото беше, когато сочеше на Берлиоз пътя към релсите.

Със замряло сърце Иван се доближи до професора и когато го погледна в лицето, се убеди, че по това лице няма и никога не е имало никакви признаци на лудост.

– Признайте си кой сте! – глухо каза Иван. Чужденецът се намръщи, погледна така, сякаш за пръв път вижда поета, и отвърна неприязнено:

– Не разбираш... руски говорил ...

– Те не разбират – намеси се от пейката диригентът, въпреки че никои не беше го молил да обяснява думите на чужденеца.

– Не се преструвайте! – каза заканително Иван и усети как го присвива стомахът. – Допреди малко чудесно говорехте руски. Вие не сте немец и не сте професор! Вие сте убиец и шпионин! Документите! – яростно викна Иван.

Загадъчният професор изкриви презрително и без това кривата си уста и сви рамене.

– Гражданино! – отново се намеси гадният диригент. – Как смееете да безпокоите чужденеца? За такова нещо ще ви се потърси най-строга отговорност! – а подозрителният професор погледна надменно, врътна се и си тръгна.

Иван усети, че се обърква. Той се обърна задъхан към диригента:

– Ей, гражданино, помогнете ми да задържа престъпника! Длъжен сте да го направите!

Диригентът страшно се оживи, скочи и се развика:

– Кой е престъпник? Къде е? Чужденец престъпник? – очетата на диригента радостно засвяткаха. – Тоя ли? Ако е престъпник, трябва веднага да викаме „Помощ!“ Иначе ще избяга. Хайде да викаме заедно! Двамата! – и диригентът зина широко.

Слисаният Иван послуша зевзеката диригент и викна: „Помощ!“, но диригентът го прекара и нищо не извика.

Самотният дрезгав вик на Иван не даде добри резултати. Някакви две госпожици отскочиха бързо встрани и той чу думата „пиян“.

– А, значи си му съучастник? – кресна гневно Иван. – Ти подиграваш ли ми се? Дръпни се!

Иван хукна надясно, диригентът – и той, Иван наляво – оня мошеник също.

– Ти нарочно ли ми се мотаеш в краката? – закрещя Иван, вече осирепял. – Аз и тебе ще те закарам в милицията!

Иван се опита да хване негодника за ръкава, но не успя, нищичко не хвана. Диригентът сякаш потъна вдън земя.

Иван ахна, погледна в далечината и видя омразния непознат. Оня беше вече на изхода откъм улица Патриаршая и при това не беше сам. Безкрайно подозрителният диригент беше успял да се присъедини към него. Но и това не беше всичко. Трети в тази компания се оказа един изникнал кой знае откъде котарак, огромен като шопар, черен като катран или като гарван и със страхотни кавалерийски мустаци. Тройката се запъти към Патриаршая, котаракът се носеше на задните си крака.

Иван се втурна подир злодеите и веднага се убеди, че ще бъде много трудно да ги стигне.

Тройката за миг прекоси улицата и се озова на Спиридоновка. Колкото и да ускоряваше Иван крачка, разстоянието между него и преследваните все не намаляваше. Преди да успее да се опомни, от тихата Спиридоновка поетът изведнъж се намери при Никитската порта, където положението му се влоши. Тук вече имаше навалица. Иван налетя върху неколцина минавачи, които го наругаха. А злодейската шайка точно тогава реши да приложи любимата тактика на бандитите – да офейка в различни посоки.

Диригентът се шмугна много ловко в движение в един автобус, който летеше към Арбатския площад, и изчезна. След като загуби единия от преследваните, Иван съсредоточи вниманието си върху котарака и видя как този странен котарак се приближи към стъпалото на първия вагон на трамвай „А“, който беше на спирката, как изтика нагло една жена, която изквича, как се хвана за дръжката и дори се опита да пробута на кондукторката десет копейки през отворения поради жегата прозорец.

Поведението на котарака така смая Иван, че той замръзна неподвижен пред бакалницата на ъгъла, и сега втори път, но много по-силно се смая, вече от поведението на кондукторката. Щом видя котарака, който се опитваше да се вмъкне в трамвая, тя цялата се разтрепери от злоба и се развика:

– За котки е забранено! С котки е забранено! Марш! Слизай, че ще викна милиция!

Нито кондукторката, нито пътниците бяха изненадани от самата същност на факта: сякаш обстоятелството, че някакъв котарак иска да се вмъкне в трамвая, не беше най-смайващото, ами това, че настоява да си плати!

Котаракът се оказа не само платежоспособно, но и дисциплинирано животно. Още след първото нахокване на кондукторката той прекрати настъплението, слезе от стъпалото и седна на спирката, като потриваше с десетте копейки мустаците си. Но щом кондукторката дръпна възвешенето и трамваят потегли, котаракът постъпи като всеки, когото свалят, от трамвая, но комуто все пак се налага да пътува. Той изчака да отминат и трите вагона и скочи на задния буфер на последния, вкопчи се в някакъв маркуч, който се подаваше от трамвая, и офейка, спестил по този начин десет копейки.

Залисан с гадния котарак, Иван за малко да изтърве най-важния от

тримата – професора. За щастие той не беше успял да офейка. Иван видя сивата му барета в тълпата нейде в началото на Большая Никитская или на улица Херцен. Само след миг и Иван беше там. Отново неуспех. Пое-тът ту ускоряваше крачка, ту хукваше в ситен тръс, блъскайки минувачите, и пак не намали нито със сантиметър разстоянието до професора.

Колкото и да беше зашеметен Иван, все пак поразяваше го свръхестествената бързина, с която протичаше преследването. По-малко от двайсет секунди бяха изтекли, откакто Иван бе минал край Никитската порта, а вече го заслепяваха светлините на Арбатския площад. Още няколко секунди, и в една тъмна пресечка с разкривени тротоари Иван Николаевич падна и си удари коляното. Пак осветена магистрала – улица Кропоткин, отново пресечка, после Остоженка и още една уличка, унила, отвратителна, оскъдно осветена. Тъкмо там Иван Николаевич окончателно изгуби от поглед онзи, който така му трябваше. Професорът изчезна.

Иван Николаевич се обърка, но само за малко, защото изведнъж се сети, че сигурно ще намери професора в къщата номер 13, и то непременно в апартамент 47-ми.

Иван Николаевич се втурна във входа, изхвърча стремглаво на втория етаж, веднага намери апартамента, позвъни припряно. Не се наложи да чака дълго: отвори му някакво момиченце на около пет години и без да попита дошлия каквото и да било, веднага изчезна.

Антретото беше огромно, ужасно занемарено, на високия, черен от мръсотия таван едва мъждукаше мъничка крушка; на стената висеше велосипед без гуми; имаше и огромен, обкован в желязо сандък, а на полицата над закачалката беше захвърлена топла ушанка с провиснали дълги уши. Зад една от вратите кънтящ мъжки глас сърдито крещеше по радиото нещо в стихове.

Иван Николаевич не се обърка нито за миг в непознатия апартамент и се запъти направо към коридора, разсъждавайки така: „Той явно се е скрил в банята.“ Коридорът беше тъмен. Иван се блъсна няколко пъти в стените, после забеляза бледа ивица светлина под някаква врата, напипа дръжката и леко я дръпна. Резето отскочи, Иван наистина се озова в банята и си каза, че му е провървяло.

Но излезе, че не му е провървяло чак толкова. Иван усети, че го лъхна влажна топлина и на светлината на жаравата в кюмбето различи някакви големи корита, окачени по стената, и ваната, цялата в страшни черни петна от падналия емайл. Та в тази вана стоеше гола гражданка, насапунисана от главата до петите и с изтривалка в ръка. Тя присви

късогледни очи срещу нахълталия Иван, навярно се припозна на тази дяволска светлина, и каза тихо и весело:

– Кирюшка! Стига глупости! Да не сте полудели? ... Фьодор Иванович ей сега ще се прибере. Марш оттука веднага – и замахна срещу Иван с изтривалката.

Недоразумението беше явно и виновен беше, разбира се, Иван Николаевич. Но той не пожела да си го признае, възкликна с укор: „Ах, развратнице!...“ – и след миг се намери, кой знае защо, в кухнята. Там нямаше никого и в полумрака върху печката стояха безмълвно десетина загасени примуса. Един лунен лъч се процеждаше през прашния, немит от години прозорец и скъпернически осветяваше отсрещния ъгъл, където сред прах и паяжини висеше забравена икона, а от иконостасчето се подаваха краищата на две венчални свещи. Под голямата икона висеше забодена малка, книжна.

Никой не знае каква мисъл е завладяла в този миг Иван, но преди да се втурне към задната стълба, той присвои една от тези свещи, а също и книжната иконичка. Заедно с тези предмети напусна непознатото жилище, като мърмореше нещо, смутен от мисълта за току-що изживяното в банята, и неволно се мъчеше да отгатне кой ли ще да е тоя нагъл Кирюша и дали не е негова отвратителната ушанка.

В пустата тъжна уличка поетът се озърна, търсейки беглеца, но онзи никакъв го нямаше. Тогава Иван твърдо си каза:

– Но да, разбира се, той е на Москва река! Напред!

Би било редно може би Иван Николаевич да бъде запитан защо смята, че професорът е именно на Москва река, а не другаде. Но бедата е там, че нямаше кой да го попита. Гнусната уличка беше съвсем пуста.

След много кратко време Иван Николаевич можеше вече да бъде видян при амфитеатралните гранитни стъпала към река Москва.

Иван се съблече и повери дрехите си на някакъв приятен брататко, който пушеше свита собственооръчно цигара до една дрипава бяла риза толстовка и чифт вехти развързани обуца. Иван размаха ръце, за да му мине потта, и се стрелна като лястовица във водата. Дъхът му секна, толкова студена беше, и дори му мина през ум, че комай не ще може да изскочи на повърхността. Но изскочи и като пъшкаше и пръхтеше с изцъкдени от ужас очи, Иван Николаевич заплува във вмирисаната на нефта черна вода между начупените зигзаги от крайбрежните лампи.

Когато мокрият Иван изтанцува по стъпалата до мястото, където беше оставил на брататия дрехите си, стана ясно, че са задигнати не само вторите, но и първият, тоест самият брадат. Вместо купчината дрехи

бяха останали само едни рипсени наполеонки, дрипавата толстовка, свещта, иконката и кутийка кибрит. В безсилна злоба Иван се закани с юмрук някому в далечината. После прикри голотата си с оставеното.

Сега го заглождиха две мисли: първо, че беше изчезнала членската му карта за МАССОЛИТ, с която никога не се разделяше, и второ, ще може ли в такъв вид да мине безпрепятствено през Москва? Все пак по наполеонки... Вярно е, че това никого не засяга, но дали няма да се заядат с него или да го задържат?

Иван откъсна онези копчета на наполеонките, с които те се закопчават на глезените – правеше си сметка, че така може би ще минат за летен панталон, вдигна иконката, свещта и кибрита и тръгна, като си каза:

– Отивам в Грибоедов! Той положително е там.

Градът вече беше заживял вечерния си живот. В прахта префучаваха камиони, веригите им дрънчаха, а отзад върху чували се бяха излегнали с коремите нагоре някакви мъже. Всички прозорци бяха отворени. Във всеки прозорец гореше лампа с оранжев абажур и от всички прозорци, от всички врати, от всички входове, от покривите и таваните, от мазетата и дворовете се изтръгваше с дрезгав вой полонезата из операта „Евгений Онегин“.

Опасенията на Иван Николаевич напълно се оправдаха: минувачите го заглеждаха и се обръщаха подире му. Затова реши да се махне от централните булеварди и да се промъкне по страничните улички – там хората не са толкова нахални и е по-малка вероятността да се лепнат за бос човек и да го влудят с въпроси за наполеонките, които упорито не пожелаха да заприличат на панталон.

Иван така и направи, потъна в тайнствения лабиринт на арбатските улички и се запровира край стените, като стрелкаше уплашени погледи, всеки миг се озърташе, от време на време се криеше във входовете и избягваше кръстопътищата със светофари и разкошните врати на посолствата.

Из целия му труден път, кой знае защо, безкрайно го измъчваше вездесъщият оркестър, под чийто съпровод тежък бас пееше за любовта си към Татяна.

Глава 5. Това се случи в Грибоедов

Старинната двуетажна къща, боядисана в кремаво, се намираще на

булевардният пръстен в дъното на хилава градинка, отделена от тротоара на пръстена с красива чугунена ограда. Малката площадка пред къщата беше асфалтирана и зиме там се извисяваше пряспа със забита в нея лопата, а през лятото се превръщаше в приказан летен ресторант градина. Наричаха тази къща Грибоедовата, понеже била уж някога собственост на лелята на писателя Александър Сергеевич Грибоедов. Е, дали наистина е била нейна – с положителност не знаем. Доколкото си спомням, писателят изобщо не е имал май никаква леля домопритежателка ... Но къщата се наричаше именно така. Нещо повече, един московски дърдорко разправяше, че уж точно тук, на втория етаж, в кръглата зала с колоните, прочутият писател бил чел откъси от „От ума си тегли“ на същата тази леля, излегната върху канапето. Впрочем, дявол го знае, може и да ѝ е чел, не това е важното!

Важното е, че понастоящем с къщата разполагаше същият този МАССОЛИТ, оглавяван от клетия Михаил Александрович Берлиоз, преди той да се появи на Патриаршките езера.

По примера на членовете на МАССОЛИТ никой не я наричаше Грибоедовата къща, а просто Грибоедов: „Вчера се размотавах два часа в Грибоедов.“ – Е, и?“ – „Изкопчих един месец за Ялта.“ – „Браво!“ Или: „Иди при Берлиоз, той днес приема в Грибоедов от четири до пет...“ – и тъй нататък.

МАССОЛИТ така удобно и уютно се беше настанил в Грибоедов, че наистина от туй по-хубаво – здраве! Всеки посетител на Грибоедов се запознаваше неволно най-напред с обявите на разните спортни кръжоци и с груповите и индивидуални снимки на членовете на МАССОЛИТ, с които (снимки) бяха покрити стените на стълбището за втория етаж.

На вратата на първата стая от този горен етаж имаше надпис с едри букви: „Рибарско-вилна секция“, нарисуван беше и шаран, който се е хванал на въдицата.

Надписът върху вратата на стая №2 беше твърде неясен: „Еднодневна творческа командировка. Търсете В. М. Подложная.“

На следващата врата имаше кратък, но вече абсолютно непонятен надпис: „Перелигино“. После на случайния посетител на Грибоедов му се завиваше свят от надписите, изпъстрили ореховите врати на лелята: „Записване и запазване ред за хартия при Покльовкина“, „Каса“, „Лични сметки на скечистите“.

Ако човек пресечеше дългата опашка, започваща още долу при портиера, можеше да види и надписа на вратата, към която ежесекундно напиряха хора: „Жилищен въпрос“.

До жилищния въпрос се мъдреше разкошен плакат, на който беше нарисувана скала, по билото ѝ язди конник с кавказки ямурлук и винтовка на рамо. По-долу – палми и балкон, на балкона седи младеж с щръкнал перчем, с писалка в ръка, вперил много-много бистър поглед някъде във висините. Надпис: „Пълни творчески отпуски от две седмици (разказ, новела), до една година (роман, трилогия) – Ялта, Суук-Су, Боровое, Цихидзири, Махинджаури, Ленинград (Зимния дворец).“ И пред тази врата се точеше опашка, но не много дълга, към сто и петдесет души.

По-нататък следваха, подчинени на капризните извивки на стълбите в Грибоедовата къща, „Управителен съвет на МАССОЛИТ“, „Каси №2, 3, 4, 5“, „Редакционна колегия“, „Председател на МАССОЛИТ“, после същата онази зала с колоните, където лелята се е наслаждавала на комедията на гениалния си племенник.

Щом се озовеше в Грибоедов, всеки посетител, стига да не беше абсолютен тъпак, разбира се, веднага схващаше колко хубаво си живеят щастливците – членове на МАССОЛИТ, и черна завист почваше незабавно да го гложди. Той веднага отправяше горчиви укори към небето, което не го е дарило по рождение с литературен талант, без който естествено нямаше смисъл дори да мечтае да притежава един ден МАССОЛИТовска членска карта, тази кафява, ухаеща на скъпа кожа, с широк златен кант членска карта, която познава цяла Москва.

Кой ще каже нещо в защита на завистта? Това е дълнопробно чувство, но все пак трябва да се влезе в положението и на посетителя. Понеже онова, което той виждаше на горния етаж, не беше всичко, о, ни най-малко. Целият долен етаж на лелината къща беше превърнат в ресторант, и то какъв ресторант! Той с право се смяташе за най-добрия в цяла Москва. И не само защото заемаше две големи зали със сводести тавани, изрисувани с лилави коне с асирийски гривни, не само защото на всяка маса имаше лампа, засенчена с шал, не само защото там нямаше достъп първият срещнат от улицата, но и затова, че по качеството на продуктите Грибоедов спокойно биеше всички ресторанти в Москва и че тези продукти му се доставяха най-изгодно без надценка.

Затова няма нищо чудно, да речем, в такъв разговор, чут веднъж от автора на тези най-правдиви редове, при чугунената ограда на Грибоедов:

– Амвросий, къде ще вечеряш?

– Що за въпрос, разбира се, че тук, скъпи Фока! Арчибалд Арчибалдович ми пошепна днес, че щяло да има бяла риба натюр. Виртуозен

деликатес!

– Живота си живееш ти, Амвросий! – с въздишка отвърна Фока, изпостаял, отпуснат и с цирей на врата, на руменуустния гигант, на злотокосия червенобузест поет Амвросий.

– Ами, ами! – възрази Амвросий. – Просто имам най-обикновеното желание да живея човешки. Ти искаш да кажеш, Фока, че бяла риба можеш да хапнеш и в „Колизей“. Да, ама в „Колизей“ порция бяла риба струва трийсе рубли и петнайсе копейки, а тука пет и педесе! Освен това в „Колизей“ рибата е от по оня ден и в „Колизей“ нищо не ти гарантира, че някой хулиган, нахълтал от Театралния пасаж, няма да те цапне с чепка грозде по муцуната. Не, аз съм категорично против „Колизей“ – кънтеше из целия булевард боботещият глас на чревоугодника Амвросий. – Не ме убеждавай, Фока!

– Не те убеждавам, Амвросий – писукаше Фока. – Човек и в къщи може да вечеря.

– Покорно благодаря – тръбеше Амвросий, – представям си как жена ти се опитва да измайстори в общата кухня в тенджерка бяла риба натюр! Хи-хи-хи! ... Оревоар, Фока! – и Амвросий се запъти, тананикайки, към верандата под навеса.

Ох-ох-ох... Да, какви времена бяха!... Помнят кореняците московчани прочутия Грибоедов! Знаят какво е варена бяла риба! Бе остави рибата! То е нищо, мили ми Амвросий! Виж, чигата, чигата в сребриста тенджерка, парчета чига, между които са наредени рачи опашки и пресен хайвер! Ами яйцата кокоот с гъбено пюре в чашки? Ами филето от дроздове не ви ли се услаждаше? С трюфели? Пъдпъдъците по генузки? – Девет и петдесет! Че и джаз, и културно обслужване! Ами през юли, когато цялото ви семейство е на вилата, а неотложни литературни ангажименти ви задържат в града – на верандата, в сянката на асмата, в златното петно върху белоснежната покривка чиния супа прентаниер? Помните ли, Амвросий? Защо ли ви питам! По устните ви разбирам, че помните. Съомга, бяла риба – с тях ли ще ни смайвате? Виж бекасините – големите и малките, ами горските бекаси, когато им е сезонът, ами пъдпъдъците, дъждосвириците? Ами газираната вода, която ви бълбука в гърлото?! Но стига, ти се отвлечаш, читателю! След мен! ...

Същата вечер, когато Берлиоз загина на Патриаршите, в десет и половина на горния етаж на Грибоедов светеше само в една стая и там се измъчваха дванайсетте литератори, събрани на заседание и очакващи Михаил Александрович.

Насядали по столовете и по масите, и дори на двата първази в

стаята на Управителния съвет на МАССОЛИТ, те жестоко страдаха от задухата. Ни полъх не долиташе през разтворените прозорци. Москва излъчваше жегата, насъбрана през деня от асфалта, и беше ясно, че нощта няма да донесе облекчение. Миризма на лук долиташе от мазето на лелината къща, където беше кухнята на ресторанта, и всички бяха прежаднели, изнервени и ядосани.

Белетристът Бескудников – кротък, прилично облечен човек с внимателен, ала и неуловим поглед – извади часовника си. Стрелката плъзеше към единайсет. Бескудников чукна с пръст циферблата, посочи го на съседа си, поета Двубратски, който седеше на масата и от скука си клатеше краката, обути в жълти обувки с гумени подметки.

– Е, прекалява – измърмори Двубратски.

– На Клязма трябва да е артисало момчето – с плътен глас се обади Настася Лукинишна Непременова, московско сираче от търговски род, станало писателка. Под псевдонима Щурман Жорж, тя пишеше батални морски разкази.

– Ще прощавате! – смело заговори авторът на популярни скечове Загривов. – То и аз бих пийнал сега с удоволствие един чай на терасата, вместо да се пържа тук. Нали заседанието беше насрочено за десет?

– Ох, колко е хубаво сега на Клязма – пускаше фитили на присъстващите Щурман Жорж; тя знаеше, че Перелигино, вилното селище на литераторите на река Клязма, е болното място на всички. – Вече сигурно и славеите пеят. Не знам защо, но винаги по ми върви работата извън града, особено пролетно време.

– Трета година внасям парици, за да изпратя в този рай болната си от базедова болест жена, но май нищо не се задава на хоризонта – каза жлъчно и с горчивина новелистът Йероним Поприхин.

– Кой както се нареди – избоботи откъм първаза критикът Абабков.

Радост пламна в очичките на Щурман Жорж и тя каза, смекчавайки контраалта си:

– Не бива да завиждате, другари. Вилите са всичко на всичко двайсет и две, строят се само седем нови, а в МАССОЛИТ сме три хиляди.

– Три хиляди сто и единайсет – вметна някой откъм ъгъла.

– Ето на, виждате ли – продължи щурманът, – какво да се прави? Естествено вилите са раздадени на най-талантливите сред нас...

– Генералите! – намеси се без заобикалки в свадата сценаристът Глухарьов.

Бескудников се прозя престорено и излезе от стаята.

– Разположил се в Перелигино в пет стаи самичък – каза подире му

Глухарьов.

– Лаврович е сам в шест стаи – извика Денискин, – гостната му е с дъбова ламперия!

– Е, в момента това не е най-важното – избоботи Абабков, – ами стана вече единайсет и половина.

Вдигна се шум, назряваше нещо като бунт. Опитаха да се свържат с омразното Перелигино, свързаха ги по погрешка с друга вила, на Лаврович, казаха им, че Лаврович отишъл на реката и това вече ги довърши. Обади се напосоки в комисията за изящна словесност на вътрешен 930 и, разбира се, не намериха никого.

– Можеше поне да се обади! – викаха Денискин, Глухарьов и Квант.

Ах, те викаха напразно: Михаил Александрович не можеше никъде да се обади. Далече-далече от Грибоедов, в огромна зала, осветена от хилядосвещни лампи, върху три покрити с цинк маси лежеше онова, което доскоро беше Михаил Александрович.

На първата – голото тяло със съсиреци кръв, с премазана ръка и смачкан гръден кош, на другата – главата с избити предни зъби, с помътнели отворени очи, които не се бояха от рязката светлина, а на третата – купчина изкаляни дрипи.

Около обезглавения се бяха събрали: един професор по съдебна медицина, един патологоанатом със своя просектор, представители на следствените власти и литераторът Желдибин, заместник на Михаил Александрович в МАССОЛИТ, извикан по телефона и оставил в къщи болната си съпруга.

Една кола дойде да вземе Желдибин и най-напред го откара заедно със следователите (това стана към полунощ) в жилището на убития, където запечатаха книгата му, и чак тогава всички потеглиха за моргата.

Сега застаналите над останките на покойния се съвещаваха как ще е по-добре: дали да зашият отрязаната глава за тялото, или просто да изложат трупа в Грибоедовата зала, като го покрият с червен плат до брадичката.

Да, Михаил Александрович никъде не можеше да се обади и напразно се възмущаваха и крещяха Денискин, Глухарьов, Квант и Бескудников. Точно в полунощ дванайсетимата литератори напуснаха горния етаж и слязоха в ресторанта. Там отново споменаха мислено и с лошо Михаил Александрович, защото, разбира се, всички маси на верандата бяха заети и се наложи да вечерят в красивите, но задушни зали.

Точно в полунощ в първата нещо изгромоля, зазвънтя, пръсна се и

заподскача. И веднага тънък мъжки глас бясно закрепва под съпровода на музиката: „Алилуя!“ Беше засвирил прочутият джаз на Грибоедов. Лъсналите от пот лица сякаш засияха, изрисуваните на тавана коне сякаш оживяха, лампите като че светнаха още по-силно. Изведнъж затанцуваха като пощръктели и двете зали, а след тях затанцува и верандата.

Затанцуваха Глухарьов с поетесата Тамара Полумесяц, затанцува Квант, затанцува романистът Жукопов с някаква киноактриса в жълта рокля. Танцуваха: Драгунски, Чардакчи, нисичкият Денискин с огромната Щурман Жорж, танцуваше красивата архитектка Семейкина-Гал, здравата притисната от някакъв непознат с бял конопен панталон. Танцуваха свои и гости, московчани и хора от провинцията, писателят Йохан от Кронщад, някой си Витя Куфтик от Ростов, май че режисьор, с морав лишей върху цялата буза, танцуваха най-изтъкнатите представители на подсекция „Поезия“ към МАССОЛИТ, тоест Павианов, Богохулски, Сладки, Шпичкин и Аделфина Будзяк, танцуваха късо подстригани младежи с неизвестни професии и широки от ватените подплънки рамене, танцуваше някакъв много възрастен с брада, в която се бе оплело стръкче зелен лук, с него танцуваше възрастна, изнурена от малокръвие госпожица в смачкана оранжева копринена рокличка.

Плували в пот, келнерите носеха над главите си запотени халби бира, дрезгаво и злобно викаха: „Пардон, гражданино!“ Някъде един глас командваше през рупор: „Един карски кебап! Две зубровки! Шкембе по селски!“ Тънкият глас вече не пееше, а виеше: „Алилуя!“ Грохотът на златните чинели в джаза заглушаваше от време на време грохота на съдовете, които миячките спускаха по наклонена плоскост в кухнята. С една дума – ад.

А в полунощ в този ад се появи видение. На верандата изникна черноок красавец с брадичка като кинжал, облечен във фрак, и обгърна с царствен взор своите владения. Ах, мистиците твърдяха, че някога красавецът не носел фрак, а ходел препасан с широк кожен колан, от който стърчали дръжките на пистолети, косата му, черна като гарваново крило, била превързана с алена копринена кърпа и той командвал бриг, който плавал по Карибско море под черно мъртвешко знаме с череп и две кръстосани кости.

Но не, не! Лъжат изкусителите мистици, никакви Карибски морета няма на този свят и не плават по тях дръзки пирати, и не ги преследва корвета, не се стеле над вълните барутен дим. Нищо няма и нищо не е имало! Виж, онази хилава липа там, нея я има, както и чугунената ограда, и булевардът зад нея... И ледът се топи в съдинката, а на съседната

маса светят нечии кръвясали бичи очи, и е страшно, страшно... О, богове, богове мои, отрова ми дайте, отрова!...

Изведнъж над една масичка изпърха думата „Берлиоз!“ Джазът внезапно се разпадна и млъкна, като че ли някой беше стоварил върху него юмрук. „Какво, какво, какво?“ – Берлиоз!“ Че като наскачаха, като почнаха да възклихват...

Да, вълна от мъка се надигна при страшната вест за Михаил Александрович. Някой се суетеше, крещеше, че е необходимо още сега, начаса, да се напише колективна телеграма и веднага да се изпрати.

Но каква телеграма, ще попитаме ние, и до кого? И защо трябва да се праща? Наистина до кого? За какво му е изтрябвала каквато ще да е телеграма на оня, чийто премазан тил стискат в този момент гумените ръце на просектора, чиято шия боде сега с криви игли професорът? Той е мъртъв и не му трябва никаква телеграма. Всичко е свършено, да не претоварваме телеграфа.

Да, мъртъв е, мъртъв... Но нали ние сме живи!

Да, надигна се вълна от мъка, но се позадържа, позадържа и взе да спада, някои вече се върнаха по масите и – отначало крадешком, а после открито – пийнаха водка и замезиха. Наистина защо да отиват по дяволите котлетите де волай? Как да помогнем на Михаил Александрович? Като останем гладни? Но нали ние сме живи!

Естествено заключиха рояла, джазът се разотиде, няколко журналисти се запътиха към редакциите си да пишат некролози. Разбра се, че Желдибин се е върнал от моргата. Беше се настанил в кабинета на покойния на втория етаж и веднага плъзна слух, че той именно щял да замести Берлиоз. Желдибин нареди да дойдат при него от ресторанта дванайсетте членове на управителния съвет и свиканото по спешност заседание в кабинета на Берлиоз пристъпи към обсъждане на неотложните въпроси относно украсата на колонната зала в Грибоедов, пренасянето на тялото от моргата в тази зала, свободния достъп в нея и разни други неща, свързани с прискръбното събитие.

А ресторантът отново заживя своя нормален нощен живот и щеше да си го живее до затварянето, тоест до четири часа сутринта, ако не беше се случило нещо вече съвсем необичайно, което изуми посетителите на ресторанта много повече от вестта за гибелта на Берлиоз.

Първи се разшаваха фойтонджиите, които дежуреха пред вратата на Грибоедов. Чу се как един от тях, надигнал се на капрата, викна:

– Ее! Я гледайте!

После до чугунената ограда изневиделица припламна светлинка и

се заприближава към верандата. Насядалите край масите почнаха да се надигат, да се взират и видяха, че заедно със светлинката към ресторанта шества бяло привидение. Когато то стигна съвсем близо до асмата, всички сякаш замръзнаха по масите с късчета чига на вилиците и с опулени очи. Портриерът, който тъкмо беше излязъл от гардероба на ресторанта в градината да пуши, смачка с крак цигарата и понечи да приближи привидението с явното намерение да му прегради пътя към ресторанта, но кой знае защо не го стори и се спря с глупава усмивка.

Привидението мина под свода с асмата и стъпи безпрепятствено на верандата. Тогава всички видяха, че не е никакво привидение, а широко известният поет Иван Николаевич Бездомни.

Беше бос, в скъсана белезникава толстовка, на гърдите си с безопасна беше забол книжна иконка с позаличения образ на неизвестен светец, на краката с бели наполеонки. Иван Николаевич носеше запалена венчална свещ. Дясната буза на Иван Николаевич беше прясно разкъравена. Трудно е да се измери дълбочината на мълчанието, което се възцари на верандата. Можеше да се види как бирата от наклонената халба в ръцете на един от келнерите се излива на пода.

Поетът вдигна свещта над главата си и каза високо:

– Здравейте, приятели! – после надникна под най-близката маса и възкликна мъчително: – Не, няма го тук!

Чуха се два гласа. Басът каза безмилостно:

– Чиста работа. Алкохолно отравяне.

А вторият, женски, уплашен, произнесе думите:

– Как го е пуснала милицията да върви така по улиците?

Иван Николаевич чу и се обади:

– На два пъти искаха да ме спрат на Скатертная и тука, на Бронная, но аз прескочих една ограда и нали виждате, изподрах си бузата! – после Иван Николаевич вдигна свещта и викна: – Братя в литературата! – пресипналият му глас укрепна и стана по-пламенен. – Чуйте ме всички! Той се появи! Трябва веднага да го хванете, иначе той ще извърши неопусеми поразии!

– Какво? Какво? Какво каза? Кой се е появил? – долетяха гласове от всички страни.

– Консултантът – отвърна Иван Николаевич, – и този консултант преди малко уби на Патриаршите Миша Берлиоз.

Сега хората от вътрешната зала се изсипаха на верандата, около Ивановото пламъче се струпа тълпа.

– Моля, моля, кажете по-точно – прозвуча тих и любезен глас до

ухото на Иван Николаевич, – кажете, как така го е убил? Кой го е убил?

– Чуждестранният консултант, професор и шпионин! – отговори Иван и се озърна.

– А как се казва? – тихо го попитаха на ухото.

– Ах, името му! – възкликна с горчивина Иван. – Да му знаех името! Не успях да му разчета името на визитната картичка... Помня само първата буква – „В“, името му започва с „В“! Но какво ли ще е това име с „В“? – сам се запита Иван, хвана се за челото и изведнъж замърмори: – В, в, в! Ва... Во... Вашнер! Вагнер! Вайнер? Вегнер, Винтер? – косата му се изправи от напрежението.

– Вулф? – жалостиво извика някаква жена. Иван се разсърди.

– Глупачка! – кресна той, търсейки с очи извикалата. – Какво общо има Вулф? Вулф няма никаква вина! Во, во... Не, Така няма да си спомня! Вижте какво, граждани: обадете се веднага в милицията да пратят пет мотоциклета с картечници за залавянето на професора. И да не забравите да кажете, че с него има още двама: някакъв кариран дангалак... с пукнато пенсне... и един черен тлъст котарак. Пък аз през това време ще претърся Грибоедов... Усещам, че е тук!

В силна възбуда Иван разбута стълпените хора, заразмахва свещта, като се капеше с восък, и занадничка под масите. Тогава се чу думата: „Лекар!“ и нечие мило месесто лице, избръснато, охранено и с рогови очила, се появи пред Иван.

– Другарю Бездомни – заговори лицето с юбилеен глас, – успокойте се! Вие сте потресен от смъртта на обичания от всички нас Михаил Александрович... не, просто Миша Берлиоз. Ние прекрасно ви разбираме. Необходимо ви е спокойствие. Сега приятелите ще ви сложат да си легнете и вие ще се унесете...

– Абе ти – озъби му се Иван, – ти разбираш ли, че трябва да хванем професора? Какво ми се вреш с тия глупости! Кретен!

– Но, другарю Бездомни, моля ви се!... – отвърна лицето, изчерви се, заотстъпва и вече сто пъти съжали, че се е намесило в тази история.

– А не, тъкмо на тебе няма да ти простя – с неизразима омраза изрече Иван Николаевич.

Гърч обезобрази лицето му, той бързо премести свещта от дясната си ръка в лявата, замахна широко и зашлеви съчувстващото лице по ухото.

Тогава се сетиха да се нахвърлят върху Иван и се нахвърлиха. Свещта угасна и очилата, изхвърчали от лицето, бидоха веднага стъпкини. Иван нададе страшен боен вопъл, който се чу, за всеобщо

удоволствие, чак на булеварда, и почна да се брани. Завънтяха падащи от масите съдове, жените закрещяха.

Докато келнерите връзваха поета с пешкири, в гардероба се водеше разговор между командира на брига и портиера.

– Ти видя ли го, че е по наполеонки? – студено попита пиратът.

– Но, Арчибалд Арчибалдович – разтрепера се портиерът, – как можех да не го пусна, нали е член на МАССОЛИТ?

– Ти видя ли го, че е по наполеонки? – повтори пиратът.

– Но моля ви се, Арчибалд Арчибалдович – цял пламна портиерът, – какво можех да направя? Аз разбирам, на верандата има дами...

– С дамите това няма нищо общо, на дамите им е безразлично – отговори пиратът, като буквално изгаряше с очи портиера, – но на милицията не ѝ е безразлично! Човек може да върви по долни дрехи из улиците на Москва само в един-единствен случай – ако е придружен от милиция и отива на едно-единствено място – в районното управление на милицията! А ти като портиер трябва да знаеш, че видиш ли такъв човек, длъжен си на секундата да свиркаш. Чуваш ли какво става?

Обезумелият портиер чу откъм верандата глъч на сбиване, шум от строшени съдове и женски писъци.

– Е, кажи, какво да те правя сега? – попита корсарят.

Кожата по лицето на портиера придоби тифозен оттенък, очите му помъртъвяха. Привидя му се, че черната, сресана на път коса се покри с огнена коприна. Пластронът и фракът изчезнаха и от кожения колан се подаде дръжката на пистолет. Портиерът си представи как виси обесен на формарс реята. Със собствените си очи видя изплезения си език и безжизнената си, обронена на рамото глава и дори чу плисъка на вълните зад борда. Краката му се подкосиха. Но пиратът се смили над него и угаси пронизващия си поглед.

– Внимавай, Николай! Това да ти е за последен път! Такива портиери в нашия ресторант не са ни притрябвали. По-добре се хвани да пазиш някоя черква. – След като каза всичко това, той изкомандува точно, ясно и бързо: – Пантелей от бюфета. Милиционер. Протокол. Кола. В психиатрията – и добави: – Свиркай!

След четвърт час потресените присъстващи не само от ресторанта, но и на булеварда, и по прозорците на къщите, които гледаха към градината на ресторанта, видяха как през вратата на Грибоедов Пантелей, портиерът, един милиционер, един келнер и поетът Рюхин изнасят повит като кукла младеж, облян в сълзи, който плюе, мъчейки се да улучи именно Рюхин, и крещи:

– Мръсници!

Един шофьор палеше с озлобено лице камиона си. До него файтонджия шибаше коня си по задника с лилави юзди и викаше:

– Хайде с конче вихрогонче! Карал съм в психиатрията!

Наоколо тълпата боботеше и обсъждаше неவிжданото произшествие. С една дума, беше станал отвратителен, гнусен, пикантен, свински скандал, който свърши чак когато камионът отнесе от вратите на Грибодов нещастния Иван Николаевич, милиционера, Пантелей и Рюхин.

Глава 6. Шизофрения, както вече беше казано

Когато в чакалнята на прочутата психиатрична клиника, построена наскоро в покрайнините на Москва, до реката, влезе човек с остра брадичка и бяла престилка, беше един и половина през нощта. Трима санитарии не изпуснаха от очи седналия на канапето Иван Николаевич. До него ужасно развълнуван седеше и поетът Рюхин. Пешкирите, с които бяха вързали Иван Николаевич, лежаха накуп върху същото канапе. Ръцете и краката на Иван Николаевич бяха свободни.

Като видя влезлия, Рюхин пребледня, поизкашля се и каза плахо:

– Добър вечер, докторе.

Докторът кимна на Рюхин, но докато кимаше, гледаше не него, а Иван Николаевич.

А той седеше съвсем неподвижен, с озлобено лице, навъсил вежди, и при влизането на лекаря дори не помръдна.

– Ето, докторе – кой знае защо тайнствено зашепна Рюхин, поглеждайки плахо към Иван Николаевич, – това е известният поет Иван Бездомни... и как да ви кажа... опасяваме се дали не е алкохолно отравяне...

– Много ли пиеше? – попита през зъби лекаря.

– Не, пийваше, ама не без мярка...

– Хлебарки, плъхове, дяволчета или бездомни псета да е гонил?

– Не – потрепера Рюхин, – вчера го виждах, и тази сутрин... беше си съвсем здрав.

– А защо е по наполеонки? От леглото ли го вдигнахте?

– Докторе, той в ресторанта така дойде...

– Аха, аха – изрече с подчертано задоволство докторът, – ами тези синини от какво са? Да не се е бил с някого?

– Паднал от някаква ограда, а после в ресторанта удари един човек... и още някои...

– Тъй, тъй, тъй – каза докторът, обърна се към Иван и добави: – Добър вечер!

– Здравсти, вредителю! – злобно и високо отговори Иван.

Рюхин така се засрами, че не посмя да вдигне очи към учтивия доктор. Но она никак не се обиди, ами с привычно леко движение си свали очилата, вдигна пеша на престилката, пхна ги в задния джоб на панталона, после попита Иван:

– На колко сте години?

– Абе я се пръждосвайте всички по дяволите, ама ха! – грубо се развика Иван и се извърна.

– Но защо се сърдите? Нима съм ви казал нещо неприятно?

– На двайсет и три години съм – възбудено заговори Иван – и ще напиша оплакване срещу всички вас. На първо място срещу тебе, гнидо! – обърна се той специално към Рюхин.

– От какво искате да се оплачете?

– От това, че мен, здрав човек, ме хванаха и насила ме довлякоха в лудницата! – тросна се Иван.

Рюхин се вгледа в Иван и изтръпна: абсолютно никакво безумие нямаше в очите му. От мътни, каквито бяха в Грибоедов, те бяха станали бистри както преди.

„Майчице! – уплашено си помисли Рюхин. – Ама той наистина е нормален! Каква идиотщина! Защо наистина го довлякохме тука? Нормален е, нормален, само муцуната му е изподрана...“

– Вие се намирате – спокойно заговори лекарят и седна на бяла табуретка с метално лъскаво краче – не в лудницата, а в клиниката, и ако не е необходимо, никой няма да ви задържи.

Иван Николаевич погледна недоверчиво изпод вежди, но все пак измърмори:

– Слава тебе, господи! Намери се най-сетне един нормален между тези идиоти начело с ей този тъпак и бездарник Сашка!

– Кой е този бездарник Сашка? – осведоми се лекарят.

– Ей го на, Рюхин! – Иван посочи с мръсен пръст към Рюхин.

Она пламна от негодувание.

„И това вместо да ми благодари, че се грижа за него – помисли си с горчивина. – Наистина долен човек!“

– Психика на типичен кулак – заговори Иван Николаевич – изглежда, много му се дощя да разобличи Рюхин. – При това кулак, който

много умело се маскира като пролетарий. Вижте му само постната физиономия и я сравнете със звучните стихотворения, дето ги тъкми за Първи май. Ха-ха-ха... „Вейте се!“ „Развейте се!“... ама я надникнете в него да го видите какво мисли... ще ахнете! – Иван Николаевич зловещо се разся.

Рюхин дишаше тежко, беше се изчервил и мислеше само за едно: че е стоплил в пазвата си змия, че е помогнал на човек, който се оказва в действителност негов лют враг. И най-важното, че е безсилен – да не вземе сега да се кара с душевноболен?!

– Но защо всъщност ви докараха тук? – попита лекарят, след като изслуша внимателно изобличенията на Бездомни.

– А че дявол ги знае тия кретени! Грабнаха ме, вързаха ме с някакви парцали и ме помъкнаха с камион!

– Позвовете да ви попитам защо сте дошли в ресторанта по долни дрехи?

– Няма нищо чудно – отговори Иван, – отидох да се къпя в Москва река, пък там ми свиха дрехите и ми оставиха тия дрипи! Няма да тръгна гол през цяла Москва я! Навлякох каквото имаше, защото бързах за ресторанта, за Грибоедов.

Лекарят погледна въпросително Рюхин и она навъсено измърмори:

– Ресторантът се нарича така.

– Аха – каза лекарят, – ама защо бързахте толкова? Делова среща?

– Преследвам консултанта – тревожно се озърна Иван.

– Какъв консултант?

– Познавате ли Берлиоз? – попита многозначително Иван.

– Кого... композитора ли? Иван се обърка.

– Какъв композитор? А, да, уф, не. Композиторът се казва като Миша Берлиоз.

На Рюхин не му се говореше, но се наложи да обясни:

– Берлиоз, секретарят на МАССОЛИТ, тази вечер е бил прегазен на Патриаршите от трамвай.

– Бе не лъжи, като не знаеш! – разсърди се на Рюхин Иван. – Аз бях там, а не ти! Она нарочно го натика под трамвай!

– Бутна ли го?

– Защо трябва да го е бутнал – възкликна Иван, ядосан, че никой нищо не разбира. – Такъв няма нужда да те бута! Едни номера прави – да ти настръхне косата! Той предварително знаеше, че Берлиоз ще го ггази трамвай!

– Някой друг освен вас да е видял консултанта?

– Там е лошото, че само ние двамата с Берлиоз.

– Тъй. И какви мерки взехте, за да заловите този убиец? – при тези думи лекарят се обърна и хвърли поглед към жената с бяла престилка, седнала встрани до една маса. Тя извади лист и почна да попълва празните му графи.

– Мерки ли? Ами взех от кухнята една свещ...

– Тази ли? – лекарят посочи натрошената свещ, сложена на масата пред жената заедно с иконичката.

– Да, същата и...

– Ами иконката защо ви беше?

– А, иконката ли... – Иван се изчерви. – То всъщност иконката най-много ги изплаши – и той посочи пак с пръст към Рюхин, – работата е там, че той, консултантът де, той, да си кажем откровено... е свързан със сатаната... и иначе не може да се улови.

Санитарите, кой знае защо, изпълнаха ръце като войници и не сваляха поглед от Иван.

– Нда – продължи Иван, – свързан е! Това е неоспорим факт. Той е разговарял лично с Пилат Понтийски. Какво сте ме зяпнали! Истината ви казвам! Той всичко е видял – и балкона, и палмите. С една дума. бил е при Пилат Понтийски, това ви го гарантирам.

– Да, да, продължавайте...

– Затова, значи, си окачих иконката на гърдите и хукнах...

В този миг часовникът внезапно удари два пъти.

– О-хо! – възкликна Иван и стана от канапето. – Часът е два, пък аз си губя времето с вас! Прощавайте, къде ви е телефонът?

– Пуснете го до телефона – заповяда лекарят на санитарите.

Иван грабна слушалката, а в това време жената тихо попита Рюхин:

– Женен ли е?

– Ерген – уплашено отговори Рюхин.

– Профсъюзен член?

– Да.

– Милицията? – завика Иван в слушалката. – Милицията ли е? Другарю дежурен, наредете да бъдат пратени незабавно пет мотоциклета с картечници за залавянето на чужденец консултант. Какво? Елате да ме вземете, ще дойда с вас... Обажда се поетът „Бездомни от лудницата... Какъв ви е адресът? – шепнешком попита Бездомни лекаря, като прикриваше слушалката с длан, после“ отново завика в нея: – Чувате ли ме? Ало?... Безобразие! – изведнъж закрещя Иван и запокити слушалката в стената. После се обърна към лекаря, протегна му ръка, сухо каза

„дoviждане“ и се накани да си върви.

– Но моля ви, къде ще ходите? – заговори лекарят, като се взираше в очите на Иван. – Посред нощ и по долни дрехи? ... Вие не сте добре, останете тук.

– Я ме пуснете – каза Иван на санитарите, препречили вратата. – Бе вие ще ме пуснете ли или не? – със страшен глас кресна поетът.

Рюхин се разтрепера, а жената натисна някакво копче на масата и върху стъклената ѝ повърхност изскочи лъскава кутия и пълна ампула.

– А, така ли?! – изрече бясно Иван и се заозърта като хванато в капан животно. – Е, добре тогава! Сбогом... – и се хвърли с главата напред към щорите на прозореца. Чу се удар, но нечупливите стъкла зад щорите го задържаха и след миг Иван се замаята в ръцете на санитарите. Той хъркаше, опитваше се да хапе, крещеше:

– Виж ги ти какви прозорчета си имали!... Пусни ме! Пусни ме, ти казвам!

Спринцовката блесна в ръцете на лекаря, жената с един замах разпери вехтия ръкав на толстовката и се вкопчи с неженска сила в ръката на поета. Замириса на етер. Иван отмаля в ръцете на четиримата, опитният лекар използва момента и заби иглата в Ивановата ръка. Поддържаха Иван още няколко секунди, после го сложиха на канапето.

– Бандити! – викна Иван, изскочи от канапето, но бе вдворен отново на него. Щом го пуснаха, понечи пак да скочи, но този път си седна сам. Помълча, като се озърташе диво, после неочаквано се прозя, после злобно се усмихна.

– Успяхте да ме заточите – каза той, прозя се още веднъж и неочаквано легна, сложи глава на възглавницата, а ръката като дете под бузата, замърмори вече сънено и незлобливо: – Е, много хубаво... ще си платите за всичко. Аз ви предупредих, пък вие правете каквото знаете! А мене сега най-много ме интересува Пилат Понтийски... Пилат... – и затвори очи.

– Ваня, сам в стая сто и седемнайсета и под наблюдение – разпореди се лекарят и си сложи очилата. Рюхин отново трепна: безшумно се отвори бяла врата, видя се коридор, осветен от сини нощни лампи. От коридора вкараха количка с гумени колелца, сложиха на нея притихнали Иван и той замина по коридора, а вратата се затвори зад него.

– Докторе – пошепна потресен Рюхин, – той, значи, наистина е болен?

– О, да! – отвърна лекарят.

– Но какво му е? – плахо попита Рюхин.

Умореният лекар погледна Рюхин и вяло отговори:

– Двигателна и речева възбуда... налудничави интерпретации... изглежда сложен случай... Навярно шизофрения. На всичкото отгоре и алкохолизъм...

От думите на лекаря Рюхин не разбра нищо, освен че положението на Иван Николаевич, изглежда, е лошо, въздъхна и попита:

– Ами защо непрекъснато говори за някакъв консултант?

– Видял е навярно някого, който е поразил болното му въображение. Или може би е имал халюцинации...

След няколко минути камионът откарваше Рюхин в Москва. Разсъмваше и светлината на още неугасените лампи по шосето беше вече излишна и неприятна. Шофьорът се ядосваше, че си е пропилял нощта, и така даваше газ, че камионът занасяше по завоите.

Ето, вече и гората потъна, остана някъде зад тях, и реката изчезна встрани, срещу камиона се изсипваше какво ли не: огради, караулки и @стифи дърва, огромни стълбове и някакви мачти, а по мачтите нанизани макари, после купища чакъл, земя, прорязана от канали – с една дума, чувстваше се, че още малко и ще се появи Москва, че вече е близо, зад завоя, и веднага ще се нахвърли върху тях и ще ги погълне.

Рюхин се друсаше и подскачаше, някаква цепеница, върху която се беше настанил, непрекъснато се опитваше да се измъкне изпод него. Пешкирите от ресторанта, нахвърляни от милиционера и Пантелей, които си отидоха преди него с тролея, танцуваха по цялата каросерия. Рюхин се опита да ги събере, но после, кой знае защо, изсъска злобно: „Да вървят по дяволите! Какво ли се въртя и аз като глупак? ...“ – ритна ги с крак и повече не ги погледна.

Настроението на пътника беше ужасно. Ставаше ясно, че посещението в дома на скръбта е оставило в него много дълбока дия. Рюхин се мъчеше да проумее какво го терзае. Коридорът със сините лампи, заседнал в паметта му? Мисълта, че няма на този свят по-тежко нещастие от това да загубиш разсъдък си? Да, да, разбира се, и това. Но то е просто обща мисъл, нали? Има нещо друго. Какво? Обидата, ето какво. Да, да, оскърбителните думи, които Бездомни му хвърли право в очите. И най-лошото е не че са обидни, а че в тях има истина.

Поетът вече не гледаше наляво и надясно, а се втрени в мръсния подскачаш под, замърмори нещо, застана – глождеше сам себе си.

Да, стихотворенията... Той е трийсет и две годишен! Наистина, какво го очаква? Ще продължи да пише по няколко стихотворения на година. Докато остарее? Да, докато остарее. И какво ще му донесат тези

стихотворения? Слава? „Глупости! Поне себе си недей да мамиш. Славата никога няма да споходи оня, който пише слаби стихотворения. Защо да са слаби? Истината, истината ми каза! – безпощадно говореше Рюхин със себе си. – Да, аз наистина не вярвам в това, което пиша!...“

Отровен от този пристъп на неврастения, поетът се олюля, подът под него престана да подскача. Рюхин вдигна глава и видя, че отдавна е в Москва, нещо повече, че над Москва се съмва, че един облак над него сияе в злато и камионът е спрял в колона от коли на завоя, а съвсем близо до него върху пиедестал стои човек от метал, навел леко глава, и гледа с безразличие булеварда.

Някакви странни мисли нахлуха в главата на заболелия поет. „Ето пример за истински късмет... – Рюхин се изправи в цял ръст в каросерията на камиона и вдигна с непонятно ожесточение ръка срещу човека от чугун, който не закачаше никого – да, този каквато крачка и да е направил през живота си, каквото и да му се е случвало, всичко е било в негова полза, всичко му е носело слава! Но какво толкова е направил. Не разбирам... Какво толкова има в тези думи: «Бурята с мъгла покрива...» Не разбирам!... Провървяло му е, просто му е провървяло!... – изведнъж отсъди язвително Рюхин и усети, че камионът под него потегли. – Стреля, стреля в него оня белогвардеец, раздоби му бедрото и му осигури безсмъртие...“

Колоната потегли. Съвсем болен и дори остарял, след не повече от две минути поетът се качваше на верандата на Грибоедов. Тя беше вече пуста. В ъгъла си допиваше някаква компания, неин център беше едно известно конференсие с тубетейка на главата и чаша „Абрау“ в ръка.

Натовареният с пешкирите Рюхин бе посрещнат любезно от Арчибалд Арчибалдович и незабавно освободен от проклетите парцали. Да не беше толкова измъчен от клиниката и камиона, Рюхин навярно би изпитал удоволствие да разкаже как е минало всичко в болницата и да поукраси разказа си с намислени подробности. Но нямаше желание, пък и колкото и да не беше наблюдателен, сега, след мъчението в камиона, Рюхин за пръв път се взря остро в пирата и разбра – въпреки че разпитва за Бездомни – и дори възкличава: „Ох-ох-ох!“: той всъщност е абсолютно равнодушен към съдбата на Бездомни и ни най-малко не го съжалява. И добре прави! Браво на него!“ – с цинична и самоунищожителна злоба си помисли Рюхин, прекъсна разказа си за шизофренията и помоли:

– Арчибалд Арчибалдович, една водка, ако обичате...

На физиономията на пирата се изписа съчувствие, той прошепна:

– Разбирам... веднага... – и махна на келнера.

След четвърт час Рюхин седеше съвсем сам, превит над порция ка-рагъоз, и пиеше чашка след чашка, разбрал и признал, че в неговия жи-вот вече нищо не може да се поправи, а може само да се забрави.

Поетът бе пропилял своята нощ, докато другите бяха гуляли, и сега разбираше, че не може да я върне. Достатъчно беше да вдигне глава от лампата към небето, за да разбере, че нощта е загубена безвъзвратно. Келнерите чевръсто смъкваха покривките от масите. Котараците, които сновяха край верандата, имаха утринен вид. Върху поета неумолимо се стоварваше денят.

Глава 7. Подозрителният апартамент

Ако на другата сутрин някой беше казал на Стъопа Лиходеев така: „Стъопа, ако не станеш веднага от леглото, ще бъдеш разстрелян!“ – Стъопа би отговорил с отпаднал, тих глас: „Разстреляйте ме, правете ме каквото щете, но няма да стана.“

Не да стане – струваше му се, че не може да отвори очи, защото са-мо да го стори, ще блесне мълния и главата му в същия миг ще се пръс-не на парчета. В тази глава бучеше тежка камбана, между очните му ябълки и затворените клепачи плуваха кафяви петна с огненозелени краища, а на всичкото отгоре му се повръщаше и му се струваше, че то-ва има връзка със звуците на някакъв натрапчив грамофон.

Стъопа се напругаше да си спомни нещо, но си спомняше само ед-но – май че снощи, но кой знае къде, беше стоял със салфетка в ръка и се беше опитвал да целуне някаква дама, като ѝ обещавахе, че на дру-гия ден точно по обед ще ѝ отиде на гости. Дамата не искаше: „Не, не, няма да съм си в къщи!“ – но Стъопа упорито настояваше: „Пък аз неп-ременно ще дойда!“

Стъопа нямаше представа нито коя е била дамата, нито колко е сега часът, нито коя дата и кой месец е, но най-лошото беше, че не можеше да разбере и къде се намира. Помъчи се да си изясни поне последното и с тази цел разлепи слепените клепачи на лявото си око. В сумрака нещо хвърляше мътни отблясъци. Стъопа най-сетне позна голямото огледало и разбра, че лежи по гръб у дома си, тоест в бившето легло на бижутер-шата, в спалнята. Но в този миг така го стегна главата, че той затвори очи и застана.

Да обясним: Стъopa Лиходеев, директорът на театър „Вариете“, се беше събудил сутринта у дома си в апартамента, който беше наел заедно с покойния Берлиоз в една голяма шестетажна сграда, разположена във формата на буквата „П“ на улица Садовая.

Трябва да кажем, че този апартамент №50 отдавна имаше ако не лоша, то във всеки случай странна репутация. Само допреди две години негова собственичка беше вдовицата на бижутера Дьо Фужере. Ана Францевна дьо Фужере, петдесетгодишна почтена и много делова дама, даваше три от общо петте си стаи под наем на някакъв човек, който се казваше, струва ми се, Беломут, и на друг един – със загубено презиме.

И ето че преди две години в апартамента взеха да се случват необясними произшествия: хората от този апартамент почнаха да изчезват безследно.

Един неработен ден в апартамента се появи милиционер, извика в антрето втория квартирант (този с изчезналото име) и му каза, че трябвало да прескочи за малко до районното управление, нещо да подпише. Квартирантът поръча на Анфиса, преданата и отдавнашна слугиня на Ана Францевна, ако някой му се обади по телефона, да каже, че ще се върне след десет минути и тръгна с учтивия милиционер с бели ръкавици. Но той не само че не се върна след десет минути, но изобщо не се върна. Най-чудното е, че заедно с него изчезна, изглежда, и милиционерът.

Набожната, или, откровено казано, суеверна Анфиса точно така и го изтърси на ужасно разстроената Ана Францевна: това е магия и тя много добре знае кой е отвлякъл и квартиранта, и милиционера, ама не иска да говори такива неща по вечерно време. Както е известно обаче, магията почне ли веднъж, после с нищо не можеш я спря. Вторият квартирант изчезна, доколкото си спомням, в понеделник, а в сряда сякаш вдън земята потъна и Беломут, но наистина при по-други обстоятелства. Сутринта дойде, както винаги, колата да го закара на работа и наистина го откара, но не върна никого и тя самата повече не се появи.

Мъката и ужасът на мадам Беломут бяха неописуеми. Но уви, и едното, и другото не продължиха дълго. Още същата нощ, като се върна с Анфиса от вилата си, за която, кой знае защо, беше побързала да замине, Ана Францевна не завари и гражданката Беломут в апартамента. Нещо повече: вратите на двете стаи, заемани от съпрузите Беломут, се оказаха запечатани.

Криво-ляво минаха два дена. А на третия Ана Францевна, която беше страдала през цялото това време от безсъние, отново спешно замина

за вилата си... Трябва ли да казваме, че не се върна!

Останала сама, Анфиса се наплака до насита и си легна в два часа през нощта. Какво е станало с нея по-нататък, не се знае, но обитателите на другите апартаменти разправяха, че уж в апартамент №50 цялата нощ се чувало някакво чукане и прозорците светели чак до сутринта. А на сутринта се разбра, че и Анфиса я няма!

За изчезналите и за прокълнатия апартамент в къщата дълго се разправяха какви ли не истории, като например, че тази съсухрена и набожна Анфиса носела на спаружените си гърди кожена торбичка с двайсет и пет едри брилянта, собственост на Ана Францевна. Че уж в древния сайвант на вилата, за която така спешно беше заминала Ана Францевна, се намерили от само себе си някакви несметни съкровища също във вид на брилянти, както и на златни монети от царско време... И прочее все от той сорт. Е, което не знаем, за него не гарантираме.

Както и да е, но апартаментът остана празен и запечатан само една седмица, а после в него се настаниха покойният Берлиоз със съпругата си и същият този Стьопа, и той със съпругата си. Съвсем естествено е, че щом се озоваха в молепсаното жилище, и на тях почна да им се случва дявол знае какво! А именно – за един месец изчезнаха и двете съпруги. Само че не безследно. За съпругата на Берлиоз разправяха, че я виждали в Харков с някакъв балетмайстор, а съпругата на Стьопа била открита уж в приюта Божедомка; хората дрънкаха, че директорът на „Вариете“ благодарение на безбройните си връзки успял да я настани там в самостоятелна стая, но при едно условие – кракът ѝ да не стъпва на Садовая...

И тъй, Стьопа взе да пъшка. Понечи да викне домашната прислужница Груня и да ѝ поиска пирамидон, но можа все пак да съобрази, че това е глупаво и че Груня, разбира се, няма пирамидон. Опита се да викне на помощ Берлиоз, два пъти изстена: „Миша... Миша...“, но, както сами разбирате, отговор не получи. В апартамента цареше пълна тишина.

Стьопа размърда пръстите на краката си и се досети, че е легнал с чорапи, прокара трепереща ръка по бедрото си, за да установи дали е с панталон, или не, но не можа да разбере.

Най-сетне му стана ясно, че е изоставен, самотен, че няма кой да му помогне, и реши да стане, каквито и нечовешки усилия да му струва това.

Стьопа разлепи слепените си клепащи и видя, че се отразява в огледалото като човек с щръкнала на всички посоки коса, с подпухнала,

обрасла с черна четина физиономия, плувнали в тлъстина очи, с мръсна риза и вратовръзка, по наполеонки и по чорапи.

Такъв се видя в огледалото, а до огледалото видя непознат човек, облечен в черно и с черна барета.

Стъпа седна на леглото и опули, доколкото можеше, кръвясалите си очи срещу непознатия.

Мълчанието наруши този непознат, той произнесе с нисък, тежък глас и с чуждестранен акцент следното:

– Добър ден, пресимпатични Степан Богданович!

Настъпи пауза, после Стъпа с огромно усилие изрече:

– Кой сте вие? – и се изненада, че не може да познае гласа си. Думата „кой“ произнесе с дискант, „сте“ – басово, а от „вие“ изобщо нищо не се получи.

Непознатият дружелюбно се усмихна, извади голям златен джобен часовник с брилянтен триъгълник на капака, който извънтя единайсет пъти, и каза:

– Единайсе. Точно един час ви чакам да се събудите, понеже ми казахте да бъда тука в десет. Ето ме!

Стъпа напипа на стола до кревата панталона, прошепна:

– Извинете... – обу го и помоли с дрезгав глас: – Припомнете ми, моля ви, името си.

Беше му трудно да говори. На всяка дума сякаш някой забощава в мозъка му игла и му причиняваше адска болка.

– Как! Забравили сте дори името ми? – непознатият се усмихна.

– Простете... – изхриптя Стъпа и усети, че махмурлукът го дарява с нов симптом: стори му се, че подът до леглото потъна някъде и ей сега ще полети и той надолу с главата при дяволите в преизподнята.

– Скъпи Степан Богданович – заговори посетителят, като се усмихваше пронизателно, – никакъв пирамидон няма да ви помогне. Придържайте се към старото и мъдро правило, че клин, клин избива. Единственото, което ще ви върне към живот, са две чашки водка с нещо пикантно и топло за мезе.

Стъпа беше хитър човек и колкото и да му беше лошо, съобрази, че шом са го сварили в такова състояние, трябва да си признае всичко.

– Откровено казано – с мъка обърна той език, – аз снощи малко нещо...

– Нито дума повече! – отвърна посетителят и се дръпна встрани заедно с креслото.

Стъпа видя облещен, че на масичката е сложена табла, а на нея

филии бял хляб, пресован чер хайвер в купичка, чинийка мариновани бели гъби, нещо в тенджерка и най-сетне водка в тумбестата гарафа на бижутершата. Особено го смая фактът, че гарафата беше запотена. Впрочем нищо чудно, тя беше сложена в легенче с много лед. С една дума, сервирано бе чисто и умело.

Непознатият не допусна изумлението на Стъопа да придобие болезнен характер и бързо му наля половин чаша водка.

– Ами вие? – изписука Стъопа.

– С удоволствие!

Стъопа поднесе с треперееща ръка чашата към устата си, а непознатият гаврътна на един дъх съдържанието на своята: Докато дъвчеше черния хайвер, Стъопа промълви:

– Ами вие, моля... няма ли да си замезите?

– Много благодаря, свикнал съм без мезе – отговори непознатият и отново напълни чашите. Отхлупиха тенджерката, в нея се оказаха кренвири с доматен сос.

И ето че проклетата зеленина пред очите се стопи. Стъопа вече изговаряше ясно думите и най-важното, спомни си някои неща. А именно, че всичко това беше станало вчера в Сходня, във вилата на автора на скечове Хустов, където този Хустов беше закарал Стъопа с такси. Спомни си също, че се качиха в таксито пред „Метропол“, с тях имаше още някакъв човек, май че актьор... с грамофон в куфарче. Да, да, да, във вилата беше! Спомни си също, че от грамофона кучетата почнаха да вият. Само дамата, която Стъопа се беше опитал да целуне, оставаше неизяснена... дявол я знае коя е... май работи в радиото, пък може и да не работи там.

Така вчерашният ден започваше постепенно да се прояснява, но Стъопа сега се интересуваше много повече от днешния и по-точно от появата на непознатия в спалнята, и то на всичко отгоре с мезета и водка. Ето това не би било зле да се изясни!

– Е, надявам се, че сега си спомнихте името ми? Но Стъопа само се усмихна свенливо и разпери ръце.

– Я виж ти! Усещам, че след водката сте пили портвайн. Прощавайте, но бива ли така!

– Бих ви помолил това да си остане между нас – заумилква се Стъопа.

– О, естествено, естествено! Но за Хустов, разбира се, не гарантирам.

– Вие познавате Хустов?

– Вчера във вашия кабинет зърнах за миг този индивид, но ми беше достатъчен само бегъл поглед към лицето му, за да разбере, че е мръсник, интригант, нагаждач и подлизурко.

„Абсолютно вярно!“ – помисли си Стъопа, поразен от това толкова вярно, точно и кратко определение на Хустов.

Да, вчерашният ден вече се слепваше от отделните късчета, но все пак тревогата не напускате директора на „Вариете“. Работата е там, че в този вчерашен ден зееше огромна черна дупка. Ще прощавате, но вчера Стъопа изобщо не беше виждал в кабинета си този непознат с баретата

– Воланд, професор по черна магия – представи се изтежко посетителят, разбрал затруднението на Стъопа, и разказа всичко поред.

Вчера бил пристигнал от чужбина в Москва, незабавно отишъл при Стъопа и му предложил да гастролира във „Вариете“. Стъопа се обадил в Московската областна зрелищна комисия, съгласувал въпроса (Стъопа преbledня и запремига) и подписал с професор Воланд договор за седем представления (Стъопа зина), разбрали се Воланд да дойде в дома му в десет часа сутринта, за да уточнят подробностите... И ето, Воланд дошъл.

Отворила му слугинята Груня, която обяснила, че е приходяща и току-що е дошла, че Берлиоз го няма и ако посетителят иска да види Степан Богданович, нека влезе в спалнята: Степан Богданович спи толкова дълбоко, че тя не се наема да го буди. Като видял какво е състоянието на Степан Богданович, артистът изпратил Груня в близкия гастроном за водка и мезета, в аптеката за лед и...

– Позволете да ви се издължа – изскимтя окончателно смазаният Стъопа и затърси портфейла си.

– О, що за глупости! – възкликна гастролърът и не пожела да чуе нито дума повече.

И тъй, водката и мезетата вече бяха ясни и все пак Стъопа беше направо за окайване: той не помнеше абсолютно нищо за договора и главата си режеше, че не е виждал вчера тоя Воланд. Хустов да, но никакъв Воланд.

– Позволете да хвърля един поглед на договора – тихо помоли Стъопа.

– Заповядайте, заповядайте...

Стъопа погледна документа и замръзна. Всичко си беше на мястото. Първо, собственоръчният подпис на Стъопа, сложен със замах. Гореве в ъгъла косо – резолюцията на финансовия директор Римски да се

платят на артиста Воланд десет хиляди рубли аванс срещу дължимите му за седем спектакъла трийсет и пет хиляди рубли. На всичкото отгоре беше приложена и разписка на Воланд, че вече е получил тези десет хиляди рубли!

„Но какво значи това?!“ – помисли си нещастният Стъопа и му се зави свят. Начало на зловещи празници в паметта? Но след предявяването на договора по-нататъшни изрази на учудване биха били, разбира се, просто неприлични. Стъопа помоли госта си да му позволи да излезе за минутка и както си беше по чорапи, изтича в антрето до телефона. По пътя викна към кухнята:

– Груня!

Никой не се обади. Погледна към вратата на кабинета на Берлиоз, която беше до антрето, и дето има една дума, направо се вцепени. На вратата видя огромен печат от червен восък, увиснал на връвчица. „А така! – изрева някой в главата на Стъопа. – Само туй липсваше!“ Сега мислите на Стъопа полетяха вече по двойни релси, но както става винаги при катастрофа – всичките в една посока и изобщо дявол знае накъде. Трудно е дори да се предаде каква каша се забърка в главата на Стъопа. Какво ли нямаше в нея – и тая дяволщина с черната барета, и изстудената водка, и невероятният договор... А сега за капак, моля ви се – и този печат на вратата. Тоест когото щете убеждавайте, че Берлиоз се е забъркал в нещо – никой няма да ви повярва, не, не, не, няма да ви повярва! Да, но печатът – ето го! Даа...

В мозъка на Стъопа загъмжаха някакви ужасно неприятни мисли за статията, която за беля беше връчил наскоро на Михаил Александрович да я помести в списанието си. И то, между нас казано, идиотска статия! Нищо и никаква статия, пък и парите малко...

Веднага след спомена за статията долетя и споменът за някакъв двусмислен разговор, който бяха водили, доколкото си спомняше, на двацет и четвърти април вечерта тук, в трапезарията, докато вечеряха с Михаил Александрович. Тоест, всъщност разговорът не би могъл да се нарече двусмислен (Стъопа не би допуснал да го въвлекат в такъв разговор), но беше на някаква излишна тема. Съвсем спокойно би могло, граждани, да не се подхваща такъв разговор. Ако не беше печатът, разговорът би могъл несъмнено да мине за абсолютна дреболия, но виж сега, след този печат...

„Ах, Берлиоз, Берлиоз! – припламваше в мозъка на Стъопа. – Просто не ми го побира главата!“

Но нямаше време за продължителни терзания и Стъопа избра

номера на телефона в кабинета на Римски, финансовия директор на „Вариете“. Положението на Стъопа беше деликатно: първо, чужденецът можеше да се обиди, че го проверява, след като е показал на Стъопа договора, пък и с финансовия директор разговорът щеше да е мъчителен. Тъй де, може ли да го попита:

„Кажете, сключвал ли съм вчера договор за трисет и пет хиляди рубли с един професор по черна магия?“ Така не бива да се пита!

– Да! – чу се в слушалката резкият, неприятен глас на Римски.

– Здравейте, Григорий Данилович – тихо заговори Стъопа, – обажда се Лиходеев. Искях да ви попитам... хм... хм., тук при мене е този... е... артистът Воланд... Та... исках да зная, какво става с представлението тази вечер?...

– Ах, черната магия? – обади се в слушалката Римски. – Сега ще донесат афишите.

– Аха... – каза с отпаднал глас Стъопа – е, хайде...

– А вие кога ще дойдете? – попита Римски.

– След половин час – отговори Стъопа, затвори телефона и стисна с две ръце пламналата си глава. Ах, какъв отвратителен номер! Какво става с паметта ми, кажете, граждани?

Но беше неудобно да се бави повече в антрето и Стъопа веднага скрои следния план: на всяка цена да прикрие невероятната си забраванщина, а сега най-напред хитро да подпита чужденеца какво всъщност има намерение да демонстрира в поверения на Стъопа театър „Вариете“.

Стъопа обърна гръб на телефона и в огледалото, което се намираще в антрето и отдавна не беше бърсано от мързеливата Груня, ясно различи някакъв странен субект, дълъг като върлина и с пенсне. (Ах, ако Иван Николаевич беше тук! Той би познал веднага този субект!) А оня се отрази и изчезна. Стъопа надникна разтревожен по-навътре в антрето и втори път го втресе, защото в огледалото премина грамаден черен котарак и също изчезна.

Сърцето на Стъопа спря да бие, той се олюля.

„Какво значи това? – запита се той. – Дали не полудявам? Откъде тези отражения?!“ Надникна в антрето и уплашено се развика:

– Груня! Какъв е този котарак, дето се шляе тука?! Откъде се е взел? И освен него има още някой!

– Не се тревожете, Степан Богданович – обади се глас, но не Груниният, а на госта от спалнята, – котаракът е мой. Не се нервирайте. А Груня я няма, аз я изпратих в родния й град Воронеж, понеже ми се оплака, че много отдавна не сте й давали отпуска.

Тези думи бяха толкова неочаквани и нелепи, че Стьопа реши – счуло му се е. Съвсем объркан, той се върна в ситен тръс в спалнята и замря на прага. Косата му се изправи и по челото му избиха ситни капчици пот.

В спалнята гостът не беше вече сам, а с компания: в другото кресло седеше същият тип, който му се привидя в антрето. Сега може да го види ясно: мустачки като перушина, в пенснето блести едно стъкълце, а другото липсва. Но в спалнята имаше и по-страшни неща: върху ниската мека табуретка на бижутершата се беше разположил в безцеремонна поза и трети, а именно – черен котарак с кошмарни размери, с чаша водка в едната лапа и вилица, на която беше успял да набоде Маринована гъба – в другата.

И без туй слабата светлина в стаята помръкна в очите на Стьопа. „Значи, така се полудявало!“ – помисли си той и се хвана за горния праг на вратата.

– Виждам, че май сте малко учуден, скъпи Степан Богданович! – попита Воланд, а на Стьопа му затракаха зъбите. – Но всъщност няма нищо чудно. Това е моята свита.

В този миг котаракът изпи водката, а ръката на Стьопа запълзя надолу по вратата.

– На тази свита ѝ трябва място – продължи Воланд, тъй че в апартамента един от нас е излишен. Струва ми се, че излишният сте тъкмо вие.

– Те, те! – запя с кози глас карираният дангалак, говорейки за Стьопа в множествено число. – Те изобщо вършат напоследък ужасни свинщини. Пиянстват, използват положението си за връзки с жени, нищо не вършат, пък и за нищо не ги бива, защото бъкел не разбират от работата си. А на началството хвърлят прах в очите!

– Току се разкарват със служебната кола! – изпорти котаракът, дъвчейки гъбата.

И тогава се случи четвъртото и последно явление в апартамента, докато Стьопа, вече проснат на пода, дращеше прага с отмаляла ръка.

Направо от огледалото излезе някакъв – нисичък, но много широкоплещест, с бомбе на главата и щръкнал от устата кучешки зъб, който обезобразяваше и без това неопикуемо отвратителната му физиономия. На всичкото отгоре косата му беше огненочервена.

– Аз – намеси се в разговора новодошлият – изобщо не разбирам как е станал директор. – Червенокосият гъгнеше все по-неясно. – Той е толкова директор, колкото аз съм архиерей.

– Ти не приличаш на архиерей, Азазело – обади се котаракът и си

сложи в чинията кренвириши.

– Нали това казвам – изгъгна червенокосият и като се обърна към Воланд, добави почтително: – Позволете, месир, да го накарам да се пръждоса по дяволите от Москва!

– Къш!!! – изрева изведнъж котаракът и козината му настръхна.

Тогаво спалнята се завъртя около Стъопа, той си удари главата в прага и докато губеше съзнание, си помисли: „Умирам ...“

Но той не умря. Поотвори очи и се видя седнал върху нещо каменно. Наоколо му нещо шумеше. Когато отвори хубаво очи, видя, че шуми морето, нещо повече, че вълните се полюшват в краката му, накъсо казано, че седи на самия край на вълнолома, под него е яркото синьо море, а зад него се простира красив град върху хълмове.

Понеже не знаеше как се постъпва в такива случаи, Стъопа се изправи на разтрепераните си крака и се запъти по вълнолома към брега.

На вълнолома стоеше някакъв човек, пушеше и плюеше в морето. Той погледна стреснато Стъопа и спря да плюе. Тогаво Стъопа направи следния номер: коленичи пред непознатия пушач и го попита:

– Умолявам ви, кажете кой е този град?

– Брее! – каза бездушният пушач.

– Не съм пиян – дрезгаво отговори Стъопа, – случи ми се нещо... аз съм болен... Къде се намирам? Кой е този град? ...

– Ами Ялта...

Стъопа тихо въздъхна, свлече се на хълбок и си удари главата в напечените камъни на вълнолома.

Глава 8.

Двубоят между професора и поета

Точно когато съзнанието напусна Стъопа в Ялта, тоест към единайсет и половина преди обед, то се върна при Иван Николаевич Бездомни, който се събуди след дълбок и продължителен сън. Известно време размишлява как е попаднал в непознатата стая с бели стени, с чудновато нощно шкафче от някакъв светъл метал и с бели щори, през които прозираше слънцето.

Иван разтърси глава, убеди се, че не го боли, и си спомни, че се намира в болница. Тази мисъл повлече подире си спомена за гибелта на Берлиоз, но днес той не предизвика у Иван силна покруса. Иван Николаевич си беше отспал, беше се поуспокоил и мисълта му се проясни.

След като полежа известно време неподвижен в извънредно чистото, меко и удобно пружинено легло, Иван видя до себе си копче на звънец. По навика си да пипа без нужда всичко Иван го натисна. Очакваше да чуе звънец или някой да се появи след натискането на копчето, но се случи съвсем друго. В краката на Иван пламна матов цилиндър, на който пишеше: „Жаден съм.“ Известно време цилиндърът стоя неподвижен, после се завъртя и се появи надпис: „Болногледачката.“ Разбира се, хитроумният цилиндър смая Иван. Надписът „Болногледачката“ се смени с друг: „Викнете лекаря.“

– Хм... – измърмори Иван. Той не знаеше какво да прави с цилиндъра. Но случайно му провървя. При надписа „Фелдшерката“ Иван натисна копчето втори път. Цилиндърът тихо иззвънтя, спря, угасна, а в стаята влезе пълна симпатична жена с чиста бяла престилка и каза на Иван:

– Добро утро!

Иван не отговори, защото сметна този поздрав в дадените обстоятелства за неуместен. Ама да, напъхали здрав човек в болницата и на всичкото отгоре се преструват, че така е редно!

През това време жената с все същия добродушен израз на лицето с едно натискане на някакво копче вдигна щорите и през леката метална мрежа от широки брънки, която стигаше чак до пода, в стаята нахлу слънце. Зад мрежата се откри балкон, зад него бряг на лъкатушеща река, а отатък нея – весела борова гора.

– Заповядайте да вземете вана – покани го жената и под пръстите и се разтвори вътрешна стена, зад която, оказа се, имало баня и прекрасно обзаведена тоалетна.

Въпреки че беше решил да не разговаря с жената, Иван не се съдържа и като видя как водата плющи във ваната на широка струя, каза с ирония:

– Я виж ти! Също като в „Метропол“!...

– О, не! – отвърна с гордост жената. – Тук е много по-хубаво. Такова обзавеждане няма и в чужбина. Учени и лекари идват специално да видят нашата клиника. Всеки ден ни гостуват чужденци.

При думата „чужденци“ Иван веднага си спомни за вчерашния консултант. Той се навъси, погледна из под вежди и каза:

– Чужденци ... Как само ги обожавате тия чужденци! А между тях има всякакви. Аз например се запознах вчера с един – думи нямам!

И насмалко да разкаже за Пилат Понтийски, но се въздържа – разбираше, че е излишно да споделя това с жената, тя, все едно, не можеше

да му помогне.

На изкъпания Иван Николаевич веднага му беше дадено абсолютно всичко, необходимо за един мъж след баня: изгладена риза, наполеонки, чорапи. Нещо повече – жената отвори вратата на гардероба, посочи в него и попита:

– Какво ще обичате да облечете – халатчето или пижамката?

Прикован насила в новото си жилище, Иван едва не плесна с ръце от тази безцеремонност на жената и мълчаливо посочи пижамата от яркочервен бархет.

След това поведоха Иван Николаевич по празния и безшумен коридор и го вкараха в огромен кабинет. Решил да се отнася с ирония към всичко в тази великолепно обзаведена сграда, Иван веднага кръсти мислено кабинета „кухня – комбинат“.

Имаше защо. Пълно беше с шкафове и стъклени шкафчета с лъскави никелирани инструменти. Имаше кресла с много сложно устройство, някакви тумбести лампи с блестящи абажури, множество стъкленици и спиртници, електрически жици и абсолютно никому неизвестни апаратури.

В кабинета с Иван се заловиха трима души – две жени и един мъж, всичките в бяло. Най-напред отведоха Иван до една маса в ъгъла с явната цел да го поразпитат за туй-онуй. Иван се замисли над положението си. Пред него се откриваха три възможности. Много съблазнителна беше първата: да се хвърли върху тези лампи и чудновати нещица, да ги направи всичките на пух и прах и така да изрази протеста си, задето е бил задържан неправилно. Но днешният Иван значително се различаваше от вчерашния Иван и първият вариант му се видя съмнителен: токувиж у тях се загнезди мисълта, че е буен луд. Затова Иван отхвърли първия изход. Имаше и втори: веднага да почне да им разправя за консултанта и за Пилат Понтийски. Но вчерашният опит му подсказваше, че хората не вярват на този разказ или го приемат някак изопачено. Затова Иван се отказа и от този вариант и реши да избере третия – да запази гордо мълчание.

Но не успя да устои докрай и ще – не ще, отговори, макар и сдържано, навъсено, на цяла редица въпроси. Разпитаха Иван за абсолютно всичко, свързано с досегашния му живот, дори как е боледувал от скарлатина преди петнайсетина години. След като казаното от Иван запълни цяла страница, обърнаха я и жената в бяло взе да разпитва Иван за роднините му. Че като почна Иван една дълга и широка: кой кога и от какво е умрял, дали е пиел, боледувал ли е от венерически болести и тям

подобни. Накрая го помолиха да разкаже за вчерашното произшествие на Патриарштите езера, но не му досаждаха много и на съобщението за Пилат Понтийски не се учудиха.

После жената прехвърли Иван на мъжа, който го подхвана по иначе, вече без да го разпитва. Премери му телесната температура и пулса, надникна му в очите, като светеше в тях с някаква лампа. На помощ на мъжа дойде друга жена и двамата почнаха да бодат Иван с нещо в гърба, но не болезнено, рисуваха с дръжката на едно чукче по кожата на гърдите му някакви знаци, удряха го с чукчета по коленете, та краката на Иван подскачаха, бодоха му пръста, за да му вземат кръв, бодоха го в свивката на лакътя, слагаха му на ръцете някакви гумени гривни ...

Иван само горчиво се усмихваше в себе си и размишляваше колко глупаво и странно се бе получило. Само като си помисли човек! Искаше да предупреди всички за опасността, с която ги заплашва непознатият консултант, канеше се да го залови, а успя само да се озове в някакъв тайнствен кабинет, за да разправа разни дивотии за впиянчения си чичо Фьодор от далечната Вологда. Непоносимо глупаво!

Най-сетне освободиха Иван. Върнаха го в стаята му, където получи чаша кафе, две рохки яйца и бял хляб с масло.

След като изяде и изпи всичко поднесено, Иван реши да дочака някой главен в това учреждение и него да накара да му обърне внимание, от него да потърси справедливост.

И той го дочака, и то почти веднага след закуската. Вратата на Ивановата стая неочаквано се отвори и влязоха много хора с бели престилки. Начело вървеше човек на около четирийсет години, старателно избърсан като някой актьор, с приятни, но много пронизателни очи и подчертано учтив. Цялата свита му оказваше внимание и уважение и затова влизането му стана много тържествено. „Като Пилат Понтийски!“ – помисли си Иван.

Да, това беше несъмнено главният. Той седна на табуретката, а другите останаха прави.

– Доктор Стравински – представи се седналият на Иван и го погледна дружелюбно.

– Заповядайте, Александър Николаевич – тихо каза един с грижливо подстригана брадичка и подаде на главния гъсто изписания Иванов картон.

„Цяло дело са скалпили!“ – помисли си Иван. А главният погледна с опитно око болничния картон, измърмори: „Нда, нда ...“ и замени с обкръжаващите го няколко изречения на не особено разпространен

език.

„И латински говори, като Пилат“ – печално си помисли Иван. В този миг една дума го накара да трепне и това беше думата „шизофрения“, произнесена, уви, още вчера от проклетия чужденец на Патриаршите езера, а днес повторена тук от професор Стравински.

„Той и това знаеше!“ – помисли си тревожно Иван. Главният следваше, изглежда, правилото да се съгласява с всички, да се радва на всичко, казано от околните, и да изразява това с думите „чудесно, чудесно“...

– Чудесно! – каза Стравински, връщайки някому листа, и се обърна към Иван: – Вие сте поет?

– Поет съм – мрачно отговори Иван и за пръв път изпита някакво необяснимо отвращение към поезията, а неговите собствени стихове, които веднага си спомни, му се сториха, кой знае защо, неприятни.

Намръщен, той попита на свой ред Стравински:

– Вие професор ли сте?

Стравински с подчертана учтивост кимна.

– И сте тука най-главният? – продължи Иван. Стравински потвърди и това с кимване.

– Трябва да поговоря с вас – каза многозначително Иван Николаевич.

– Тъкмо затова съм дошъл – отвърна Стравински.

– Вижте сега – поде Иван, усещайки, че е дошъл неговият час, – таксуват ме за луд, никой не желае да ме изслуша! ...

– О, не, ние ще ви изслушаме много внимателно – сериозно и успокояващо каза Стравински – и в никакъв случай няма да позволим да ви таксуват за луд.

– Тогава чуйте: вчера вечерта срещнах на Патриаршите езера една тайнствена личност, може би чужденец, който знаеше предварително за смъртта на Берлиоз и е виждал с очите си Пилат Понтийски.

Свитата безмълвно и неподвижно слушаше поета.

– Пилат ли? Онзи Пилат, който е живял по времето на Исус Христос? – попита Стравински и примижа срещу Иван.

– Същият.

– Аха – каза Стравински, – а този Берлиоз го премаза трамваят?

– Да, именно него премаза вчера пред мен трамваят на Патриаршите езера, а оня загадъчен гражданин ...

– Познатият на Пилат Понтийски? – попита Стравински, който явно беше много схватлив.

– Да, именно той – потвърди Иван, изучавайки Стравински, – та той каза предварително, че Анушка е разляла олиото... И той се подхлъзна точно на това място! Как ви се струва тая работа? – попита многозначително Иван, като се надяваше да постигне с думите си силен ефект.

Но такъв ефект не последва и Стравински много просто зададе следващия въпрос.

– Ами коя е тази Анушка?

Въпросът малко разстрои Иван, лицето му потръпна.

– Анушка няма никакво значение – каза той нервно, – дявол я знае коя е. Някаква идиотка от Садовая. Важното е, че той е знаел предварително за олиото, чувате ли – предварително! Разбирате ли ме?

– Отлично ви разбирам – отговори сериозно Стравински, докосна коленете на поета и добави: – Не се вълнувайте и продължете.

– Продължавам – каза Иван, като се мъчеше да влезе в тон със Стравински; той вече знаеше от горчив опит, че само спокойствието ще му помогне, – та този ужасен тип, а той лъже, че е консултант, притежава някаква свръхестествена сила. Втурнеш се например да го гониш и разбираш, че е невъзможно да го стигнеш. Придружава го една двойка, и тя еша си няма: някакъв дангалак със строшено пенсне и един чудовищно едър котарак, който си се вози на трамвай. Освен това – непрекъсван от никого, Иван говореше все по-разпалено и убедително, – той е бил лично на балкона на Пилат Понтийски и това е абсолютно сигурно. Че то това на какво прилича? А? Той трябва незабавно да бъде арестуван, иначе ще направи неописуеми бели.

– Значи, вие правите всичко възможно той да бъде арестуван? Правилно ли съм ви разбрал? – попита Стравински.

„Той е умен – помисли си Иван, – трябва да се признае, че и между интеллигентите се срещат рядко умни хора, това не бива да се отрича“ – и отговори:

– Точно така! И как иначе, помислете само! А мене ме задържат тук насила, навират ми в очите някаква лампа, къпят ме във вана, питат ме разни глупости за чичо ми Федя... Той отдавна е на она свят! Настоявам веднага да ме пуснат!

– Е хубаво, чудесно, чудесно! – отвърна Стравински. – Ето че всичко се изясни. Наистина какъв смисъл да се държи в болницата здрав човек? Добре, аз ще ви изпиша веднага, ако ми кажете, че сте нормален. Не ако докажете, а просто ако ми го кажете. И тъй, вие сте нормален, нали?

Сега настъпи пълна тишина и дебелия жена, която сутринта се беше грижила за Иван, погледна с благоговение професора, а Иван още веднъж си помисли:

„Явно е умен!“

Предложението на професора много му хареса, но преди да отговори, той най-сериозно се замисли, смръщил чело, после каза твърдо:

– Аз съм нормален.

– Е, чудесно – възкликна с облекчение Стравински, – а щом е тъй, хайде да разсъждаваме логично. Да вземем вчерашния ви ден – той се обърна и незабавно му подадоха Ивановия картон. – Търсейки неизвестния човек, който ви се е представил като познат на Пилат Понтийски, вие сте извършили вчера следните постъпки – и Стравински запрөгва дългите си пръсти, като поглеждаше ту в листа, ту към Иван, – окачили сте на гърдите си иконичка. Така ли?

– Така – навъси се Иван.

– Паднали сте от ограда и сте си изподрали лицето. Нали? Отишли сте в ресторанта със запалена свещ в ръка и по долни дрехи, в ресторанта сте набили някого. Докарали са ви тук вързан. Оттук сте телефонирали в милицията и сте молили да пратят картечници. После сте направили опит да се хвърлите през прозореца. Нали? Пита се: ако действате по такъв начин, ще успеете ли някого да заловите или да арестувате? Ако сте нормален човек, сам ще си отговорите: в никакъв случай. Вие искате да се махнете оттука? Моля. Но позволете да ви попитам – накъде ще се запътите?

– В милицията, разбира се – отговори Иван, но вече не толкова уверено, и малко се смути от погледа на професора.

– Направо оттук?

– Тъх.

– А в къщи няма ли да се отбиеете? – бързо попита Стравински.

– Но аз нямам време да се отбивам! Докато се отбивам по къщите, оня ще офейка!

– Тъй. Ами какво ще кажете най-напред в милицията?

– За Пилат Понтийски – отговори Иван и очите му сякаш плувнаха в мътна пелена.

– Е, чудесно! – възкликна възхитен Стравински, обърна се към оня с брадичката и заповяда: – Фьодор Василиевич, пуснете, моля ви се, гражданина Бездомни да отиде в града. Но стаята му да не се заема и може да не сменяте чаршафите. След два часа гражданинът Бездомни отново ще бъде тук. И така – обърна се той към поета, – успех няма да

ви пожелавам, защото не вярвам ни най-малко в този успех. До скоро виждане! – и той стана, а свитата му се размърда.

– На какво основание ще ме докарат отново тук? – попита тревожно Иван.

Стравински сякаш очакваше този въпрос, веднага седна и заговори:

– На това основание, че щом се появите в милицията по наполеонки и кажете, че сте срещнали човек, който е познавал лично Пилат Понтийски, моментално ще ви докарат тук и отново ще се намерите в стаята си.

– Какво общо имат наполеонките? – озърташе се объркан Иван.

– Преди всичко Пилат Понтийски. Но и наполеонките. Защото ние ще си приберем болничните дрехи и ще ви върнем вашите одежди. А вас са ви докарали по наполеонки. И тъй като нямахте никакво намерение да се отбивате в къщи, въпреки че ви го намекнах... По-нататък ще последва Пилат Понтийски... и готово!

Сега с Иван Николаевич стана нещо странно. Волята му сякаш се прекърши; той усети, че е слаб, че има нужда от съвет.

– Но тогава какво да правя? – попита той, този път вече плахо.

– Е, чудесно! – обади се Стравински. – Това вече е уместен въпрос. Сега ще ви обясня какво всъщност се е случило с вас. Вчера някой здравата ви е уплашил и разстроил с разказ за Пилат Понтийски и тям подобни неща. И вие, изнервен, измъчен човек, хуквате из града да разказвате за Пилат Понтийски. Съвсем естествено е да ви вземат за луд. Сега за вас има едно-единствено спасение – пълното спокойствие. Затова се налага на всяка цена да останете тук.

– Но той трябва да бъде заловен! – възкликна вече умоляващо Иван.

– Да, добре, но защо да тичате вие? Изложете на хартия вашите подозрения и обвинения срещу този човек. Нищо по-просто от това заявлението ви да бъде пратено където трябва и ако имаме работа с престъпник, както предполагате, всичко ще се изясни много скоро. Но при едно условие: не напрягайте мозъка си и се помъчете да мислите колкото може по-рядко за Пилат Понтийски. Ако почнем да вярваме на всичко, което ни разказват Нали?

– Разбрах! – заяви решително Иван. – Моля да ми се даде хартия и писалка.

– Дайте му хартия и моливче – заповяда Стравински на дебелия жена, а Иван посъветва: – Препоръчвам ви днес да не пишете.

– Не, не, още днес, на всяка цена още днес! – възкликна тревожно

Иван.

– Е, хубаво. Само не си напрягайте мозъка. Ако днес не успеете – утре.

– Той ще избяга!

– О, не – възрази уверено Стравински, – никъде няма да избяга, гарантирам. И помнете, че тука ще ви помогнем с всичко възможно, а сам нищо няма да направите. Чувате ли ме? – попита изведнъж многозначително Стравински и стисна и двете ръце на Иван Николаевич. Хвана ги в своите и дълго се взира втренчено в очите на Иван, повтаряйки: – Ние ще ви помогнем ... чувате ли ме? ... Ние ще ви помогнем ... Ние ще ви помогнем. Ние ще ви помогнем ...

Иван Николаевич неочаквано се прозя, изразът на лицето му се смекчи.

– Да, да – тихо каза той.

– Е, чудесно! – приключи според обичая си беседата Стравински и стана. – Довиждане! – той стисна ръка на Иван и вече на излизане се обърна към оня с брадичката: – Да, опитайте кислород... и бани.

След няколко мига пред Иван вече нямаше никой – нито Стравински, нито свитата. Зад мрежата на прозореца под лъчите на обедното слънце се простираше радостната и пролетна борова гора на отвъдния бряг, а по-наблизо искреше реката.

Глава 9. Номерата на Коровиев

Никанор Иванович Босой, председател на домсъвета на №302-бис на улица Садовая в Москва, където живееше покойният Берлиоз, беше налегнат от ужасни грижи, започнали предишната нощ, в сряда срещу четвъртък.

В полунощ, както вече знаем, в къщата пристигна комисията, в която участваше Желдибин, повикаха Никанор Иванович, съобщиха му за гибелта на Берлиоз и заедно с него отидоха в апартамент №50.

Там запечатаха ръкописите и вещите на покойния. Нито Груня, приходящата домашна прислужница, нито лекомисленият Степан Богданович си бяха по това време в къщи. Комисията съобщи на Никанор Иванович, че ще вземе ръкописите на покойния, за да ги прегледа, а жилищната площ на покойния, тоест трите стаи (някогашните кабинет, гостна и трапезария на бижутершата) преминават в разпореждане на

домсъвета; вещите да бъдат запазени на гореспоменатата жилищна площ, докато се издирят наследниците.

Вестта за гибелта на Берлиоз се пръсна из цялата къща с някаква свръхестествена бързина и в четвъртък от седем часа сутринта на Босой почнаха да му се обаждат по телефона, а после да идват и лични със заявления, съдържащи претенции за жилищната площ на покойния. За два часа Никанор Иванович прие трийсет и две парчета.

Заявленията бяха пълни с молби, закани, инсинуации, доноси, обещания за ремонт за своя сметка; хората пишеха, че живеят в непоносима теснотия или че им е невъзможно да съжителстват с бандити. Имаше и едно смайващо с художествената си сила описание как в апартамент №31 някой откраднал пелмени и ги напъхал направо в джоба на самото си, имаше и две уверения за слагане край на живота чрез самоубийство и едно признание за тайна бременност.

Викаха Никанор Иванович в антрето на жилището му, хващаха го за ръкава, шепнеха му нещо, намигаха и обещаваха да се реваншират.

Тези мъки продължиха до към един часа по обед, когато Никанор Иванович просто избяга от дома си в помещението на домсъвета до входа, но като видя, че го причакват и там, пак избяга. Отскубна се някак от хората, които го следваха по петите през асфалтирания двор, изчезна в шести вход и се качи на петия етаж, където се намираше този гаден апартамент №50.

Дебеланкото Никанор Иванович си пое дъх на площадката и звънна, но никой не му отвори. Звънна още веднъж, после взе да мърмори и тихичко да ругае. Но пак никой не му отвори. Търпението на Никанор Иванович се изчерпа, той извади от джоба си връзката дубликати от ключовете, с която разполагаше домсъветът, отключи с властна ръка вратата и влезе.

– Хей, прислужницата! – кресна Никанор Иванович в полутъмното антре. – Как ти беше името. Груня ли беше?... Ей, няма ли те?

Никой не се обади.

Тогава Никанор Иванович махна печата от вратата на кабинета, после извади от чантата си дърводелски метър и прекрачи прага на кабинета.

За прекрачване, прекрачи го, но спря изумен до вратата и чак потрепери.

До масата на покойния седеше непознат кльощав и дългнест гражданин с карирано възкърсо сако, жокейско кепе и пенсне... е, с една дума, оня същият.

– Вие кой сте, гражданино? – попита уплашено Никанор Иванович.

– Охо! Никанор Иванович! – развика се с треперлив тенор неочакваният гражданин, скочи и приветства председателя с насилствено и внезапно ръкостискане. Това посрещане не зарадва ни най-малко Никанор Иванович.

– Много се извинявам – заговори той недоверчиво, – но вие кой сте? Официално лице?

– Ех, Никанор Иванович! – възкликна сърдечно неизвестният. – Какво значи официално – неофициално? Всичко зависи от каква гледна точка се подхожда към въпроса, всичко е толкова нетрайно и условно, Никанор Иванович. Днес съм неофициално лице, пък утре, току-виж, съм станал официално! А се случва и обратното, Никанор Иванович, и още как!

Това разсъждение не задоволи ни най-малко председателя на дом-съвета. Недоверчив по природа, той реши, че раздрънкалият се гражданин е лице именно неофициално, а комай и празноскитащо.

– Но кой сте вие? Как се казвате? – питаше все по-строго председателят и дори взе да настъпва към непознатия.

– Е, да речем, да речем, че се казвам Коровиев – отговори гражданинът, без да се смути ни най-малко от тази строгост. – Но ще позволите ли да ви предложа нещо за хапване, Никанор Иванович? Само не се стеснявайте! А?

– Ще прощавате – взе вече да негодува Никанор Иванович, – откъде-накъде хапване! (Колкото и да е неприятно, трябва да признаем, че Никанор Иванович си беше по природа малко грубоватичък.) – Забранено е да се седи в стаите на покойника! Вие що щете тук?

– Но заповядайте, седнете, Никанор Иванович – крещеше гражданинът, без да се смущава ни най-малко, и се заумилква, предлагайки фотьойл на председателя.

Вече извън кожата си, Никанор Иванович отказа да седне на фотьойла и кресна:

– Абе кой сте вие?

– Позволете да ви обясня: преводач съм на една чуждестранна особа, чиято резиденция е в това жилище – заяви представилият се като Коровиев и чукна токовете на червеникавите си прашни обувки.

Никанор Иванович зина. Присъствието в този апартамент на някакъв чужденец, че и с преводач, беше за него пълна изненада и той настоя за обяснение.

Преводачът с готовност го даде. Директорът на „Вариете“ Степан

Богданович Лиходеев поканил най-любезно чуждестранния артист господин Воланд, докато трае гостуването му, навярно една седмичка, да живее в неговия апартамент, за което писал още вчера на Никанор Иванович с молба да регистрира временно чужденеца, докато Лиходеев прескочи до Ялта.

– Нищо не ми е писал – каза изумен председателят.

– Я си вижте в чантата, Никанор Иванович – сладко предложи Коровиев.

Никанор Иванович сви рамене, отвори чантата и намери в нея писмото на Лиходеев.

– Че как съм могъл да забравя – измърмори Никанор Иванович, като гледаше тъпо распечатания плик.

– Къде по-лоши неща стават, Никанор Иванович! – закаканиза Коровиев. – Разсеяност, разсеяност и преумора, и високо кръвно, скъпи приятелю наш Никанор Иванович! Аз самият съм ужасно разсеян! Някой ден на чашка ще ви разкажа такива факти от моята биография, че ще си умрете от смях!

– А Лиходеев кога замина за Ялта?

– Ама той вече замина, замина! – закрещя преводачът. – Ами да, той вече се е понесъл натам! Вече е дявол знае къде! – и преводачът замахва с ръце като с мелнични криле.

Никанор Иванович заяви, че трябва лично да види чужденеца, но преводачът отказа: абсолютно невъзможно. Зает е. Дресира котарака си.

– Котарака, ако желаете, мога да ви покажа – предложи Коровиев.

От това на свой ред се отказа Никанор Иванович, а преводачът веднага направи на председателя неочаквано, но твърде интересно предложение.

Тъй като господин Воланд в никакъв случай не желае да се настанява в хотел, а е свикнал да живее нашироко, не би ли му дала управата под наем за една седмичка, докато трае гостуването на Воланд в Москва, цялото жилище, тоест и стаите на покойния?

– Ама че на него, на покойника де, му е все едно – съскаше шепнешком Коровиев. – Не е ли тъй, Никанор Иванович, на него този апартамент вече не му е изтърявал, нали?

Никанор Иванович възрази с известно недоумение, че доколкото знае, редното е чужденците да живеят в „Метропол“, а не в частни квартири ...

– Нали ви казах, дяволски е капризен! – зашепна Коровиев – Просто не желае! Той не обича хотелите! Ах, дотука са ми дошли тия

чужденци! – доверително се оплака Коровиев, сочейки с ръка жилестия си врат. Ако щете вярвайте, изтровиха ми душата! Пристигне... и или ще изшпионира нещо, кучият му син, или ще изкара всички от нерви с капризите си: туй не му харесвало, онуй не му било по вкуса!... А вашият домсъвет, Никанор Иванович ще има явна полза и тлъста изгода, той няма да се пазари – Коровиев се озърна, после прошепна на ухото на председателя: – Милионер е!

Предложението на преводача беше повече от изгодно и звучеше много солидно, но нещо учудващо несолидно имаше и в начина, по който говореше преводачът, и в облеклото му, и в това гадно, отвратително пенсне. Затова нещо смътно терзаеше душата на председателя, но той реши все пак да приеме предложението. Работата беше там, че домсъветът имаше, уви, доста голям дефицит. Наесен трябваше да купят нефта за парното, а с каква пара – един дявол знае. С парите от чужденеца може би щяха да се оправят. Но деловият и предпазлив Никанор Иванович заяви, че трябва най-напред да съгласува въпроса с бюрото за чужденци.

– О, разбирам! – възкликна Коровиев. – Как може без съгласуване, ама разбира се. Ето ви телефона, Никанор Иванович, и веднага го съгласувайте. А за парите не се притеснявайте – добави той шепнешком и повлече председателя към антрето, където беше телефонът, – че от кого ще вземете, ако не от него! Да можехте да видите каква вила има в Ница! Догодина, като заминете за чужбина, на всяка цена се отбийте да я видите – ще ахнете!

С бюрото за чужденци работата се уреди по телефона неочаквано бързо, което слиса председателя. Оказа се, че там вече знаели за намерението на господин Воланд да живее в апартамента на Лиходеев и нямали нищо против.

– Е, прекрасно! – крещеше Коровиев. Малко замаян от дърдоренето му, председателят заяви, че домсъветът е съгласен да даде под наем за една седмица апартамент №50 на артиста Воланд срещу... Никанор Иванович се позапъгна и каза:

– Петстотин рубли на ден.

Сега Коровиев окончателно смяя председателя. Той смигна шмекерски към вратата на спалнята, откъдето се чуваха меките скокове на тежък котарак, и изхриптя:

– Значи, за една седмица три хиляди и петстотин, нали?

Никанор Иванович реши, че той ще добави: „Лакомичък сте. Никанор Иванович!“ , но Коровиев каза съвсем друго:

– Че това пари ли са! Искайте пет бона, ще снесе. Никанор

Иванович се ухили смутено и не забеляза как се намери до бюрото на покойника, на което Коровиев със смайваща бързина и ловкост надраска в два екземпляра договора. След това изхвърча с него до спалнята и се върна, а двата екземпляра се оказаха вече подписани със замах от чужденеца. Председателят също подписа договора. Коровиев го помоли за разписка срещу пет...

– Словом, словом, Никанор Иванович!... хиляди рубли... – И с думи, които някак не подхождаха за такава сериозна работа: – Айн, цвай, драй! – трупна на председателя пет чисто нови пачки, току-що получени от банката.

Последва броене, придружено от шегичките и остроумията на Коровиев от рода на „пара ли е, отваряй си очите“, „око да види, ръка да пипне“ – и тям подобни.

Щом преброи парите, председателят получи от Коровиев паспорта на чужденеца за временна регистрация, сложи го заедно с договора и парите в чантата и не можа да се въздържа, срамежливо помоли за гратисче...

– Иска ли дума! – изрева Коровиев. – Колко билетчета ви трябват, Никанор Иванович, дванайсе, петнайсе?

Зашеметеният председател обясни, че му трябват само две гратисчета, за него и за Пелагея Антоновна, съпругата му.

Коровиев веднага измъкна цяло тесте и със замах попълни за Никанор Иванович гратис за двама души на първия ред. Този гратис преводачът чевръсто връчи с лявата си ръка на Никанор Иванович, а с дясната пъкна в другата ръка на председателя дебела шумоляща пачка. Никанор Иванович й метна бърз поглед, изчерви се до уши, понечи да я върне.

– Не е редно... – измрънка той.

– Не желая да ви слушам – зашепна му на ухо Коровиев, – у нас не е редно, а в чужбина е редно. Ще го обидите, Никанор Иванович, и ще стане неудобно. Положили сте труд...

– Строго наказуемо е – съвсем тихо прошепна председателят и се озърна.

– Ами Къде ги свидетелите? – прошепна в другото му ухо Коровиев. – Питам ви, де ги? Я стига!

И тогава станало, както твърдеше по-късно председателят, чудо: пачката сама изпъзляла в чантата му. После председателят, някак отмаллял и дори омаломощен, се намери на стълбището. Вихър от мисли бушуваше в главата му. В нея се въртяха и вилата в Ница, и дресираният котарак, и мисълта, че свидетели наистина няма, а Пелагея Антоновна

ще се зарадва на гратиса. Несвързани мисли, но, общо взето, приятни. И все пак някъде много дълбоко в душата му някаква игличка пробождаше председателя. Игличката на тревогата. Освен това още по стълбите сякаш го блъсна в главата мисълта: ами как се е озовал в кабинета този преводач, след като на вратата имаше печат?! И как можа той, Никанор Иванович, да не го попита? Известно време председателят гледа като теле стъпалата, но после реши да плюе на всичко и да не се тормози с този заплетен въпрос...

Щом председателят напусна апартамента, от спалнята се чу нисък глас:

– Не ми хареса този Никанор Иванович. Изпечен мошеник и шмекер. Не може ли да се направи нещо, та повече да не идва?

– Само да заповядайте, месир!... – обади се отнякъде Коровиев, но не с треперлив, а с много чист и звучен глас.

Проклетият преводач веднага се намери в антрето, набра там някакъв номер и заговори, кой знае защо, много плачливо в слушалката:

– Ало! Смятам за свой дълг да съобщя, че нашият председател на домсъвета на №302-бис на улица Садовая Никанор Иванович Босой спекулира с валута. В момента в неговия апартамент номер трийсет и пет във вентилационната шахта в клозета има увити във вестник четиристотин долара. Обажда се живущият в посочената къща, в апартамент номер единайсет, Тимофей Квасцов. Но ви заклевам да запазите името ми в тайна. Боя се от мъстта на гореизложения председател.

И сложи слушалката, подлецът!

Какво е станало по-нататък в апартамент №50 не се знае, но се знае какво стана у Никанор Иванович. Той влезе в клозета и сложи кукичката, измъкна от чантата пачката, която му беше натрапил преводачът, и се убеди, че в нея има четиристотин рубли. Тази пачка Никанор Иванович уви в парче вестник и я пхна в отвора на шахтата.

След пет минути председателят седеше до масата в малката си трапезария. Съпругата му донесе от кухнята старателно нарязана солена селда, обилно наръсена с пресен лук. Никанор Иванович си наля голям-шка чаша, изпи я, повтори, набоде на вилицата три парчета селда... и в това време някой позвъни. А Пелагея Антоновна внесе димяща тенджерка и само като я погледнеше човек, можеше да се сети, че в нея, в огнения борш, се намира онова, от което по-вкусно на този свят няма – кокал с мозък.

Никанор Иванович преглътна лигите си и заръмжа като пес:

– Да пукнете дано! Не може един залък да хапне човек... Не пускай

никого, мене ме няма, няма ме. За апартамента им кажи – стига са вдигали врява. След една седмица ще има заседание.

Съпругата изтича в антрето, а Никанор Иванович извлече с черпака от огнедишащото езеро разцепилата се надлъж кост. И в същия миг в трапезарията влязоха двама граждани, а с тях, кой знае защо много бледа, и Пелагея Антоновна. Като погледна гражданите, Никанор Иванович също пребледня и стана.

– Къде е клозетът? – попита угрижен първият, който беше с бяла рубашка.

Нещо изтрополя по масата (Никанор Иванович беше изтървал черпака върху мушамата).

– Тука е, тука – отвърна забързано Пелагея Антоновна.

Дошлите веднага тръгнаха по коридора.

– Но какво има? – попита Никанор Иванович и ги последва. – У нас не може да има нищо такова... Прощавайте, ама легитимирайте се, ако обичате...

Първият, както вървеше, показва на Никанор Иванович картата си, а в това време вторият вече се беше покачил на едно столче и беше пхнал ръка в шахтата. На Никанор Иванович му притъмня пред очите. Разгърнаха вестника и в пачката се оказаха не рубли, а непознати пари – сини ли, зелени ли – и с лика на някакъв старец. Впрочем на Никанор Иванович всичко това му се мярна смътно, пред очите му плуваха петна.

– Долари в шахтата... – каза замислено първият и попита меко и учтиво Никанор Иванович: – Ваше ли е пакетчето?

– Не! – отговори със страшен глас Никанор Иванович. – Подхвърлили са го врагове!

– Случва се – съгласи се оня, първият, и пак меко добави: – Е, няма как, ще трябва да предадете и останалите.

– Нямам, нямам! В господата бога ви се кълна, такова нещо в ръце не съм хващал! – извика отчаяно председателят.

Той се спусна към скрина, измъкна с грохот едно чекмедже, а от него чантата си и закрепя несвързано:

– Ето договора... тая гадина преводачът ги е подхвърлил... Коровиев... с пенснето!...

Той отвори чантата, надникна в нея, пхна ръка, лицето му посиня и той изтърва чантата в борша. Вътре нямаше нищо: нито писмото на Стъопа, нито договора, нито паспорта на чужденеца, нито парите, нито гратисите. С една дума, нищо освен дърводелския метър.

– Другари! – изкрещя яростно председателят. – Дръжте ги, в къщата има нечиста сила!

Не се знае какво ѝ се е привидяло в този миг на Пелагея Антоновна, но тя плесна с ръце и възкликна:

– Покай се, Иванич! Ще ти намалят наказанието!

Никанор Иванович с кръвясали очи вдигна юмуци над главата на жена си и изхриптя:

– У, тъпачко проклета!

След което премаля и се строполи върху стола, очевидно решен да се покори на неизбежното.

През това време на стълбищната площадка Тимофей Кондратиевич Квасцов долепяше ту ухо, ту око към ключалката на вратата на председателя и примираше от любопитство.

След пет минути онези обитатели на сградата, които бяха на двора, видяха как председателят, придружен от още две лица, се запъти право към портата. Разправяха, че Никанор Иванович бил блед като мъртвец, олюлявал се пиянски и нещо мърморел.

А след още един час, тъкмо когато Тимофей Кондратиевич, задъхан от удоволствие, разказваше на съквартирантите как дигнали председателя, в апартамент номер единайсет влезе неизвестен гражданин, повика с пръст Тимофей Кондратиевич да излезе от кухнята в антрето, каза му нещо и изчезна заедно с него.

Глава 10. Новини от Ялта

По същото време, когато се случи нещастieto с Никанор Иванович, близо до №302-бис, пак на Садовая, в кабинета на финансовия директор на „Вариете“ Римски имаше двама души: самият Римски и администраторът на „Вариете“ Варенуха.

Двата прозореца на големия кабинет на втория етаж на театъра гледаха към Садовая, а друг, точно зад гърба на финдиректора, седнал на бюрото – към лятната градина на „Вариете“, където бяха бюфетите с разхладителни напитки, стрелбището и откритата естрада. Освен бюрото обзавеждането на кабинета включваше куп стари афиши по стената, масичка с гарафа за вода, четири кресла и една поставка в ъгъла, на която беше сложен прашен стар макет на някакво ревю. Е, от само себе си се разбира, че в кабинета имаше и малка, олющена огнеупорна каса,

вляво от Римски, до бюрото.

Седнал зад бюрото, Римски още от сутринта беше в лошо настроение, а Варенуха, за разлика от него, беше много оживен и някак трескаво деен. Само че нямаше къде да изразходва енергията си.

Варенуха се криеше в кабинета на финдиректора от гратисчиите, които му тровеха живота, особено в дните, когато се сменяше програмата. А днес беше тъкмо такъв ден.

Щом звъннаше телефонът, Варенуха вдигаше слушалката, и лъжеше:

– Кой? Варенуха? Няма го. Извън театъра е.

– Обади се, моля те, още веднъж на Лиходеев – каза ядосано Римски.

– Бе няма го в къщи. Нали прашах Карпов, в апартамента няма никой.

– На какво прилича това? – съскаше Римски и тракаше на сметачната машина.

Вратата се отвори и един разпоредител вмъкна дебел куп току-що отпечатани допълнително афиши. Върху зелените листове с едри червени букви пишеше:

Днес и ежедневно в театър „Вариете“ извън програмата

ПРОФЕСОР ВОЛАНД

Сеанс на черна магия с пълното ѝ разобличаване

Варенуха метна един афиш върху макета, поотдалечи се, полюбува му се и нареди на разпоредителя веднага да се разлепят всички екземпляри.

– Добре е, хваща окото – каза Варенуха, когато разпоредителят излезе.

– На мене пък цялата тази измишльотина никак не ми харесва – мърмореше Римски, поглеждайки злобно афиша през очилата с рогови рамки, – изобщо чудя се как са му разрешили да включи този сеанс!

– Недей така, Григорий Данаилович, не си прав, това е много тънък ход. Тук солта е в разобличението.

– Не зная, не зная, според мен няма никаква сол, ама той все ще измисли нещо такова! Поне да го беше довел този маг! А ти виждал ли си го? Дявол знае откъде го е изнамерил!

Изясни се, че и Варенуха, както и Римски, не е виждал мага. Вчера Стъопа нахлул при финдиректора (като луд, според израза на Римски) с готова чернова на договора, заповядал незабавно да бъде преписан и да се плати. А магът се омел и никой освен Стъопа не го е виждал.

Римски извади часовника си, видя, че е два и пет, и съвсем побесня. Ами тъй де! Лиходеев се обади към единайсет, каза, че ще дойде след половин час и не само не дойде, ами изчезна и от дома си.

– Мене работа ме чака! – вече ръмжеше Римски, сочейки с пръст купчината неподписани книжа.

– Да не го е премазал трамвай като Берлиоз? – каза Варенуха, притиснал ухо в слушалката, от която начесто се чуваха продължителни и съвсем безнадеждни сигнали.

– Нямаше да е лошо... – процеди едва чуто през зъби Римски.

В същия миг в кабинета влезе жена с униформена куртка и фуражка, с черна пола и платненки. От чантичката на колана си жената извади бяло квадратче и тетрадка и попита:

– Тука ли е „Вариете“? Светкавична. Разпишете се.

Варенуха драсна в тетрадката на жената някаква заврънкулка и щом вратата хлопна подире ѝ, распечати квадратчето.

Като прочете телеграмата, той премига и подаде квадратчето на Римски.

В телеграмата пишеше следното: „Ялта «Вариете» Москва Днес единайсет и половина криминалната милиция се яви кестеняв горнище пижама панталон без обувки психопат се представя Лиходеев директор «Вариете» Пратете светкавична ялтенска милиция къде директорът Лиходеев.“

– Те ти булка, Спасовден! – възкликна Римски и добави: – Още една изненада!

– Лъжедимитрий! – каза Варенуха и заговори в слушалката: – Пощата ли е? По сметката на „Вариете“. Приемете светкавична... Чувате ли ме? ... „Ялта Милицията ... Директорът Лиходеев Москва Финдиректор Римски“ ...

Независимо от съобщението за ялтенския самозванец Варенуха се залови отново да търси по телефона Стъопа къде ли не, но, разбира се, никъде не го намери. И тъкмо докато Варенуха със слушалката в ръка размисляше къде още да се обади, влезе същата жена, която донесе първата телеграма, и връчи на Варенуха ново пликче. Варенуха припряно го распечата, прочете го и подсвирна.

– Какво пак? – попита Римски и нервно потрепери. Варенуха му подаде мълчаливо телеграмата и финдиректорът видя в нея думите: „Моля повярвайте захвърлен Ялта хипноза Воланд телеграфирайте милицията потвърждение личността Лиходеев.“

Допрели глави, Римски и Варенуха препрочитаха телеграмата, а

като я препрочетоха, мълчаливо се втренчиха един в друг.

– Граждани! – разсърди се жената. – Разпишете се, пък после мълчете колкото си щете! Аз разнасям светкавични!

Без да откъсва поглед от телеграмата, Варенуха драсна разкритен подпис в тетрадката и жената изчезна.

– Ти нали говори с него по телефона в единайсет и нещо? – попита съвсем объркан администраторът.

– Стига смешки! – разкрещя се пискливо Римски. – Дали съм говорил с него, или не, той не може да бъде сега в Ялта! Това е смешно!

– Пиян е ... – каза Варенуха.

– Кой е пиян? – попита Римски и двамата пак се втренчиха един в друг.

Че от Ялта е телеграфирал някакъв самозванец или луд, в това нямаше съмнение, но странното беше: откъде ялтенският мистификатор знае за Воланд, пристигнал едва вчера в Москва? Откъде знае за връзка-та между Лиходеев и Воланд?

– „Хипноза ...“ – повтаряше Варенуха думата от телеграмата, – но откъде знае за Воланд? – той премига и изведнъж възкликна убедено: – Ами, глупости, глупости, глупости!

– Къде е отседнал този Воланд, да го вземе дяволът? – попита Римски.

Варенуха веднага се обади в бюрото за чужденци и окончателно слиса Римски със съобщението, че Воланд се е настанил в апартамента на Лиходеев. След това Варенуха избра номера на Лиходеев и дълго слуша niskия сигнал. Сред сигналите някъде отдалече се чу тежък, мрачен глас, който изпя: „Скалите мой са дом“ и Варенуха реши, че в телефонната мрежа се е преплел глас от радиотеатъра.

– У тях никой не отговаря – каза Варенуха и сложи слушалката върху вилката, – дали да не се обадя и в...

Той не довърши. На вратата се появи същата жена и двамата – Римски и Варенуха – станаха да я посрещнат, а тя извади от чантата този път не бяло, ами някакво тъмно листче.

– Това вече става интересно – процеди през зъби Варенуха, изпращайки с поглед жената, която побърза да си отиде. Пръв грабна листчето Римски.

Върху тъмния фон на фотографска хартия ясно се открояваха черни ръкописни редове:

„Доказателство моят почерк моят подпис Пратете светкавична потвърждение установете таен надзор Воланд Лиходеев.“

През двайсетгодишната си работа в театрите Варенуха много беше видял и патил, но сега му се стори, че разсъдъкът му се замъглява и той не може да произнесе нищо освен житейската и абсолютно нелепа фраза:

– Не може да бъде!

Но Римски постъпи другояче. Той стана, отвори вратата, изрева през нея на куриерката, седнала на едно столче:

– Ще пускате само раздавачите! – и заключи кабинета.

После извади от бюрото куп документи и се залови внимателно да сравнява дебелите, наклонени вляво букви във фотограмата с буквите от Стъповите резолюции и с подписите му, украсени със засукана заврънкулка. Легнал върху бюрото му, Варенуха дишаше горещо в бузата на Римски.

– Това е неговият почерк – заяви най-сетне категорично финдиректорът, а Варенуха се обади като ехо:

– Да, неговият.

Администраторът се взря в лицето на Римски и се учуди на промяната, станала с това лице. И без това слабият финдиректор сякаш беше отслабнал още повече и дори беше остарял, а очите му зад роговите рамки бяха загубили обичайната си острота и в тях се бе появила не само тревога, но дори сякаш и печал.

Варенуха направи всичко, което се полага на човек в минути на безкрайно изумление. Разходи се нервно из кабинета, на два пъти простря нагоре ръце като разпнат, пресуши пълна чаша жълтеникава вода от гарафата, възкликна неколkokратно:

– Не разбирам! Не раз-би-рам!

А Римски гледаше през прозореца и напрегнато мислеше. Положението на финдиректора беше много трудно. Налагаше се незабавно, на място, да се намерят най-обикновени обяснения за най-необикновени явления.

Финдиректорът премижа и си представи как Стъпа се качва по пижама и без ботуши днес към единайсет и половина в някакъв невиджан свръхбърз самолет, а после пак той, Стъпа, и пак в единайсет и половина, стои по чорапи на летището в Ялта ... дяволска работа!

Да не би пък друг, а не Стъпа, да беше говорил с него днес по телефона от собствения му апартамент? Не, Стъпа беше! Той ли не познава Стъповия глас! Но дори да беше говорил днес някой друг, нали вчера следобед Стъпа беше дошъл от кабинета си в същия този кабинет с идиотския договор и беше ядосал финдиректора с лекомислието си.

Как е могъл да замине или да отлети, без да се обади в театъра? Но и да е отлетял снощи, невъзможно беше да е стигнал там още днес преди пладне. Или можеше да е стигнал?

– Колко километра са до Ялта? – попита Римски. Варенуха спря обиколките и закрещя:

– Мислих за това! Вече мислих! До Севастопол с влак са към хиляда и петстотин километра. Сложи до Ялта още осемдесет! Е, по въздуха са по-малко, разбира се.

Хм... Да... За никакви влакове не може и дума да става. Но какво тогава? Изстребител? Кой и в какъв изстребител ще пусне Стъопа без ботуши? Защо? Или си е свалил ботушите след пристигането в Ялта? И пак – защо? Абе в изстребител и с ботуши няма да го пуснат! И изобщо не може да става дума за никакъв изстребител! Нали пишат, че се е явил в милицията в единайсет и половина, а говориха по телефона в Москва... момент, момент... и пред очите на Римски възникна циферблатът на часовника му... Той си спомни къде бяха стрелките. Ужас! Беше в единайсет и двайсет! Но тогава какво излиза?! Ако се предположи, че веднага след разговора Стъопа е хукнал към летището и е стигнал там, да речем, за пет минути, което впрочем също е немислимо, излиза, че самолетът моментално е излетял – и е взел за пет минути над хиляда километра? Значи се движи със скорост повече от дванайсет хиляди километра в час! Това е невъзможно и следователно – той не е в Ялта!

Какво остава? Хипнозата? Не съществува хипноза, която да лашне човек на хиляди километри разстояние! Значи, му се привижда, че е в Ялта? Бе на него и да му се привижда, ами на ялтенската милиция – и на нея ли ѝ се привижда?! Но нали телеграфират оттам? Лицето на финдиректора беше просто страшно. През това време някой въртеше и дърпаеше отвън дръжката на вратата и се чуваше как куриерката диво крещи:

– Не може? Няма да ви пусна! Убийте ме, ако щете! Заседание?

Римски се овладя, доколкото можа, вдигна слушалката и каза:

– Дайте ми светкавичен разговор с Ялта.

„Умно!“ – възкликна мислено Варенуха. Но разговорът с Ялта не се състоя. Римски пусна слушалката и каза:

– За проклетия линията не работи.

Личеше, че повредата на линията, кой знае защо, особено много го разтревожи и дори го накара да се замисли. Като поразмисли, той хвана пак с една ръка слушалката, а с другата взе да записва онова, което диктуваше в нея:

– Приемете светкавична. „Вариете“. Да. Ялта. Криминалната

милиция. Да. „Днес към единайсет и половина Лиходеев говори мен телефона Москва точка После не дойде на работа и да бъде намерен телефона невъзможно точка Почерка потвърждавам точка Мерки надзор над посочения артист взимам Финдиректор Римски.“

„Много умно!“ – помисли си Варенуха, но още не успял да го помисли докрай и през ума му минаха думите: „Глупаво е! Той не може да е в Ялта!“

В това време Римски направи следното: събра внимателно всички получени телеграми и копието от своята, сложи ги в плик, залепи го, написа нещо върху него и го връчи на Варенуха с думите:

– Иван Савелиевич, веднага го занеси лично. Те да се оправят.

„Виж, това вече наистина е умно!“ – каза си Варенуха и сложи плика в чантата си. После набра за всеки случай още веднъж номера на Стъопа, послуша се, радостно и тайнствено запремига и взе да прави гримаси. Римски проточи врат.

– Мога ли да говоря с артиста Воланд? – сладко попита Варенуха.

– Негова милост са заети – отговори с треперлив глас слушалката, – кой се обажда?

– Администраторът на „Варие“ Варенуха.

– Иван Савелиевич ли? – радостно възкликна слушалката. – Толко-ва се радвам да ви чуя. Как сте със здравето?

– Мерси – отвърна изумен Варенуха, – но с кого говоря?

– С неговия помощник, с неговия помощник и преводач Коровиев – каканижеше слушалката, – изцяло съм на вашите услуги, скъпи Иван Савелиевич! Разпореждайте се с мене както намерите за добре. И тъй?

– Извинете, но Степан Богданович Лиходеев в момента няма ли го в къщи?

– Уви, няма го! Няма го! – викаше слушалката. – Той замина.

– А закъде замина?

– Ами извън града, на разходка с кола.

– К... как? Н-на разходка ли? ... А кога ще се върне?

– Ами да подишам чист въздух – рече – и ще се върна.

– Аха... – каза объркан Варенуха, – мерси. Ако обичате, предайте на мосю Воланд, че неговият номер е включен за днес, в третата част на програмата.

– Слушам. Да. Разбира се. Непременно. Веднага. На всяка цена. Ще му предам – рязко отсичаше слушалката.

– Всичко хубаво – пожела учуден Варенуха.

– Моля ви да приемете – продължаваше слушалката – моите най-

горещи поздрави и пожелания! Успехи! Сполука! Безоблачно щастие!
Всичко най-хубаво!

– Ами да, ясно! Нали ти казах – крещеше възбудено администраторът. – Каква Ялта, заминал си човекът на разходка извън града!

– Е, ако е така – пребледня от злоба финдиректорът, – това вече наистина е свинщина, за която просто няма име!

Изведнъж администраторът подскочи и се разкрещя така, че Римски потрепери:

– Сетих се! Сетих се! В Пушкино откриха ресторант „Ялта“! Всичко е ясно! Отишъл, напил се и сега телеграфира оттам!

– Е не, това вече е прекалено – отговори Римски и бузата му заподскача в нервен тик, а в очите му пламна истинска тежка злоба, – добре де, скъпо ще му струва тази разходка, – но изведнъж се запъна и нерешително добави: – Да, ама милицията...

– Това са глупости! Негови собствени шеги – прекъсна го експанзивният администратор и попита: – Ами плика да го нося ли?

– На всяка цена – отговори Римски.

И пак се отвори вратата и влезе оная същата...

„Тя!“ – помисли си, кой знае защо, с мъчително чувство Римски. И станаха да посрещнат раздавачката.

„Благодаря потвърждението незабавно петстотин криминалната мое име утре отлитам Москва Лиходеев“.

– Той е полудял... – каза изнемогващ Варенуха. А Римски издрънча с ключа, извади от чекмеджето на огнеупорната каса пари, отброи петстотин рубли, натисна звънеца, връчи ги на куриера и го прати на пощата.

– Ама моля ти се, Григорий Данилович – не повярва на очите си Варенуха, – мисля, че напразно ги прашаш тия пари.

– Ще ги върнат – обади се тихо Римски, – обаче на него това излетче ще му излезе през носа – и добави, сочейки чантата на Варенуха. – Върви, Иван Савелиевич, не губи време.

Варенуха изхвърча с чантата от кабинета.

Той слезе на долния етаж, видя пред касата огромна опашка, разбра от касиерката, че до един час всички места сигурно ще са продадени, защото щом окачили допълнителния афиш, публиката заприихдала просто на тълпи, нареди на касиерката да запази трийсет от най-хубавите места в ложите и партера, изскочи от касата, отърва се пътьом от досадните гратисчии и се шмугна в своето кабинетче да си вземе каскета. В това време извън телефонът.

– Да! – викна Варенуха.

– Иван Савелиевич? – осведоми се слушалката с гаден гъгвив глас.

– Няма го в театъра! – тъкмо да викне Варенуха, но слушалката веднага го прекъсна:

– Я не се занасяйте, Иван Савелиевич, ами слушайте. Не носете никъде тези телеграми и никому не ги показвайте.

– Кой се обажда? – изрева Варенуха. – Гражданино, стига с тия номера! Веднага ще ви намерят! Вашият телефон?

– Варенуха – обади се същият гнусен глас, – ти руски разбираш ли? Не носи никъде телеграмите.

– А, значи не мирясвате! – разкрещя се разярен администраторът. – Е, тогава внимавайте! Ще си платите – и изкрещя някаква закана, но млъкна, защото почувства, че вече никой не го слуша.

Изведнъж в кабинетчето някак много бързо взе да притъмнява. Варенуха изхвърча навън, тръшна подире си вратата и през страничния вход се понесе към лятната градина.

Администраторът беше възбуден и кипеше от енергия. След нагло то обаждане той вече не се съмняваше, че някаква банда хулигани си прави мръсни шеги и че тези шеги са свързани с изчезването на Лиходе-ев. Администраторът се задушаваше от желание да изобличи злосторниците и колкото и да е странно, у него възникна и предусещането за нещо приятно. Така се чувства човек, когато се стреми да стане център на вниманието, да съобщи сензационна новина.

В градината вятърът духна в лицето на администратора и напълни очите му с пясък, сякаш да му прегради пътя, сякаш да го предпази. На втория етаж един прозорец така се тресна, че стъклата едва не изхвърчаха, върхарите на кленовете и липите тревожно прошумоляха. Постъмни се и захладня. Администраторът разтърка очи и видя, че ниско над Москва пълзи жълтокоремест буреносен облак. В далечината се чу дебело боботене.

Колкото и да бързаше Варенуха, непреодолимо желание го накара да провери пътьом сложил ли е техникът мрежа на лампата в клозета.

Варенуха изтича покрай стрелбището и се озова сред гъстите люлякови храсти, където се намираще светлосинята постройка на клозета. Техникът се оказа изпълнителен човек, крушката на тавана в мъжката тоалетна беше вече защитена с метална мрежа, но администраторът се ядоса, защото даже в падналия преди бурята здрач можеше да се види, че стените са вече изподраскани с въглен и с молив.

– На какво прилича ... – тъкмо поде администраторът и изведнъж

чу зад себе си глас, който измърка:

– Вие ли сте, Иван Савелиевич?

Варенуха трепна, обърна се и видя зад себе си нисък шишко, както му се стори, с котешка физиономия.

– Аз съм, е, и? – отвърна неприязнено Варенуха.

– Много, много ми е приятно – изписука котаракоподобният шишко, после изведнъж замахна и зашлеви на Варенуха такъв шамар, че каскетът изхвърча от главата на администратора и изчезна безследно в дупката на клозета.

От шамара на шишкото цялата тоалетна се освети за миг с трепкаща светлина и в небето прокънтя гръмотевичен удар. После блесна още една светкавица и пред администратора изникна друг – дребен, но с рамене на атлет, с огненочервена коса, на едното му око перде, от устата му щръкнал кучешки зъб. Този, вторият, който трябва да беше ловък, зашлеви администратора по другата буза. В отговор небето пак изгромоли и върху дъсчения покрив на клозета рукна порой.

– Какво правите, дру... – прошепна, изгубил ума и дума, администраторът, съобрази веднага, че думата „другари“ съвсем не подхожда за бандити, нападнали човек в обществен клозет, изхриптя: – гражда... – съобрази, че те не заслужават и това обръщение, и получи трети страшен удар, неизвестно от кого от двамата. Кръв рукна от носа му върху толстовката.

– Какво носиш в чантата, паразит такъв? – изкрещя диво она, дето приличаше на котарак. – Телеграмите, а? Тебе предупредиха ли те по телефона никъде да не ги носиш. Предупредиха ли те, тебе питам?

– Предупрежд ... даваха ... диха ... – отвърна задъхан администраторът.

– А ти въпреки това хукна, така ли? Дай тука чантата, гадино! – викна вторият със същия гъгнив глас, който се беше обадил по телефона, и дръпна чантата от разтрепераните ръце на Варенуха.

Двамата хванаха администратора под мишниците, извлякоха го от градината и се понесоха с него по Садовая. Бурята бушуваше с пълна сила, водата нахлуваше с грохот и вой в отворите на канализацията, навсякъде се вдигаха мехури, издуваха се вълнички, дъждът плющеше по покривите, преливаше от улиците, откъм входовете шуртяха пенести потоци. Всичко живо се беше омело от Садовая и нямаше кой да спаси Иван Савелиевич. Като скачаха в мътните реки и си светеха с мълниците, бандитите само за секунда довлякоха полумъртвия администратор до №302-бис, влетяха с него в безистена, където се бяха свили до стената

две боси жени, хванали в ръце обувките и чорапите си. После се втурнаха към шестия етаж и Варенуха се озова захвърлен на пода в добре познатото му антре в апартамента на Стъопа Лиходеев.

Там двамата разбойници изчезнаха яко дим и вместо тях в антрето се появи съвсем гола мома – червенокоса и с очи, святкащи с фосфорен блясък.

Варенуха разбра, че точно това е най-страшното от всичко, което му се беше случило, изстена и се залепи за стената. А момата се приближи плътно до администратора и сложи длани върху раменете му. На Варенуха му шръкнаха косите, защото дори през студения, напоен с вода плат на толстовката усети, че тези длани са още по-студени, че от тях лъха леден мраз.

– Я дай да те целуна – каза нежно момата и точно срещу очите му се озоваха нейните сияещи очи. В същия миг Варенуха припадна и не усети целувката.

Глава 11. Раздвоението на Иван

Боровата гора на отвъдния бряг на реката, допреди час осветена от майското слънце, помръкна, разми се и се стопи.

Водата се изливаше на плътна пелена зад прозореца. По небето непрекъснато припламваха нишки, то се разпукваше, стаята на болния се изпълваше с трепкаща, плашеща светлина.

Седнал в леглото, Иван тихо плачеше, загледан в мътната, кипнала от мехури река. Всеки път щом удареше гръм, той жално извикваше и закриваше лицето си с ръце. Изписаните от Иван листчета бяха пръснати по пода; беше ги разпилял вятърът, нахлул в стаята малко преди бурята.

Опитите на поета да напише заявление за страшния консултант останаха безуспешни. Щом получи от дебелата фелдшерка, която се казваше Прасковья Фьодоровна, малкото моливче и хартията, той потри делово ръце и бързо се настани на масата. Началото написа доста уверено:

„До милицията. Заявление от Иван Николаевич Бездомни, член на МАССОЛИТ. Вчера вечерта отидох с покойния М. Д. Берлиоз на Патриаршките езера...“

И поетът веднага се обърка, най-вече заради думата „покоен“. От самото начало – някаква безсмислица: как така отишъл с покойния?

Покойниците не ходят! Наистина може да го вземат за луд!

Като съобрази това, Иван Николаевич се залови да поправа написаното. Стана така: „... с М. А. Берлиоз, впоследствие покойник...“ И това не задоволи автора. Наложил се да опита трета редакция, но тя излезе още по-несполучлива от първите две: „... с Берлиоз, който беше прегазен от трамвай...“ – сега пък се сети за тоя никому неизвестен композитор със същото име и се наложи да добави: „... но не композитора...“.

Като се на мъчи с тия двама Берлиозовци, Иван задраска всичко и реши да започне направо с нещо много силно, та да привлече веднага вниманието на четящия, и написа как котаракът се качи на трамвая, а после се върна към епизода с отрязаната глава. Главата и предсказанието на консултанта го отведоха към мисълта за Пилат Понтийски и за да е убедителен, Иван реши да изложи докрай целия разказ за прокуратора от момента, когато той с бяло наметало с кървава подплата се появява в колонадата на Иродовия дворец.

Иван работеше усърдно, задраскуваше написаното, вмъкваше нови думи и дори се опита да нарисува Пилат Понтийски, а после и котарака, застанал на задни лапи. Но и рисунките не помогнаха, а заявлението на поета ставаше все по-объркано и неясно.

Когато отдалеч се зададе буреносният облак с димящи краища, покрит боровата гора и излезе вятър, Иван усети, че отмалява и няма да се справи със заявлението; той не събра пръснатите листчета, а тихо и горчиво заплака.

Добродушната фелдшерка Прасковя Фьодоровна навести поета през време на бурята, разтревожи се, като го видя, че плаче, пусна щорите, за да не се стряска болният от мълниите, вдигна листчетата от пода и изтича с тях да викне лекаря.

Той дойде, направи на Иван инжекция в ръката и го успокои, че няма повече да плаче, че сега всичко ще мине, всичко ще се промени и всичко ще се забрави.

Лекарят излезе прав. Скоро боровата гора отвъд реката стана предишната. Тя се отвори до последното дърво под небето, което си възвърна цялата предишна синева, а реката се успокои. Мъката почна да отпуска Иван веднага след инжекцията и сега поетът лежеше спокойно и гледаше дъгата, просната през небето.

Така продължи до вечерта и той дори не забеляза как дъгата се стопи, как небето затъгува и избледня, как посърна гората.

Иван пи топло мляко, пак полегна и се учуди колко се бяха променили мислите му. Проклетият дяволски котарак някак се смекчи в

паметта му, вече не го плашеше отрязаната глава и като се освободи от мисълта за нея, Иван се размисли, че всъщност в клиниката не е никак лошо, че Стравински е умник и светило и да общуваш с него е много приятно. При това и вечерният въздух е сладостен и свеж след бурята.

Домът на скръбта заспиваше. В тихите коридори угаснаха матовите бели лампи и вместо тях – така беше тук – светнаха слабите сини нощни лампи, а отвън все по-нарядко отминаваха внимателните ситни стъпки на фелдшерките по гумените пътеки в коридорите.

Сега Иван лежеше в сладка премала, от време на време поглеждаше към лампичката с абажур, която лееше от тавана мека светлина, после, към луната, която се подаваше иззад Черната борова гора, и разговаряше сам със себе си.

– Защо всъщност се развълнувах толкова, че Берлиоз го прегазил трамвай? – разсъждаваше поетът. – Да го вземат мътните, в края на краищата! Че какъв съм му, кум или сват? Като си помисля, излиза, че аз всъщност дори не познавах отблизо покойника. Тъй де, какво знаех за него? Ами нищо друго, освен че беше плешив и ужасно красноречив. А освен това, граждани – продължи Иван, като се обръщаше към някого, – нека си обясним следното: кажете защо ме вбеси този загадъчен консултант, маг и професор с пусто и черно око? Защо беше цялото това глупаво преследване по бели гащи със свещ в ръка, а после тази идиотска каша в ресторанта?

– Тц тц тц! – сопна се изведнъж някъде в него или може би над ухото му предишният Иван на новия. – Той нали все пак знаеше, че главата на Берлиоз ще бъде отрязана? Как да не се разтревожи човек?

– За какво става дума, другари? – възразяваше новият Иван на стария, предишния Иван. – Че работата не е чиста, е ясно и за децата! Той е необикновена и тайнствена личност – хиляда на сто! Но нали тъкмо това е най-интересното! Този човек се е познавал Лично с Пилат Понтийски, от туй по-интересно – здраве! И вместо да вдигам на Патриаршите езера тази идиотска гюрултия, нямаше ли да е по-умно да го разпитам най-учтиво какво е станало по-нататък с Пилат и с арестувания Ха-Ноци?

Пък аз се юрнах да върша такива дивотии! Премазали директор на списание – много важно произшествие, няма що! Да не би сега да спре списанието? Тъй де, какво бе казано, че човекът е внезапно смъртен. Е, лека му пръст! Ще сложат друг редактор, може и да е още по-сладкодумен от предишния!

След като си подремна, новият Иван попита ехидно стария Иван:

– И какъв съм, значи, тогава аз?

– Глупак! – проговори ясно някакъв бас, който не принадлежеше на нито един от Ивановците и много приличаше на гласа на консултанта.

Кой знае защо, Иван не се обиди на думата „глупак“ и дори беше приятно изненадан от нея, усмихна се и се унесе в полудрямка. Сънят пристъпваше на пръсти към Иван, вече му се мярна палма със слонски крак и котаракът мина край него – не страшен, а весел; с една дума, още малко, и сънят щеше да обгърне Иван, но изведнъж решетката беззвучно се плъзна встрани и на балкона се появи тайнствена фигура, която се криеше от лунната светлина, и замахна към Иван с пръст да мълчи!

Без никаква уплаха Иван се надигна в леглото и видя, че на балкона стои мъж. И този мъж, притиснал пръст към устните си, прошепна:

– Шшшшт! ...

Глава 12.

Черната магия и нейното разобличаване

Нисък човечец с вехто черно бомбе и крушовиден морав нос, с карирани панталон и лачени обувки се появи на сцената на „Вариете“, яхнал най-обикновен велосипед на две колела. Под звуците на фокстрота направи едно кръгче, после нададе победен вик, от който велосипедът се изправи на задното колело. Човечето се повози на едно колело, после се преобърна надолу с главата, успя в движение да отвинти предното колело и да го търкулне зад кулисите, после продължи пътя си с едното колело, въртейки педалите с ръце.

Върху висока метална мачта на едно колело и със седло на върха се появи пухкава блондинка в трико и къса поличка, обсипана със сребърни звезди, и заобикаля в кръг. Когато се разминаваше с нея, човечето надаваше приветствени възгласи и сваляше с крак от главата си бомбето.

Накрая към тях се присъедини и едно дребосъче на около осем години със старческо лице и заснова между възрастните на велосипедче с две колела и огромен автомобилен клаксон.

След няколко осморки цялата компания, съпроводена от тревожен барабанен откос, стигна до самия ръб на сцената и зрителите от първите редове ахнаха и се дръпнаха, защото на публиката ѝ се стори, че тройката ще се сгромоляса с все возилата си в оркестъра.

Но велосипедистите спряха точно в мига, когато предните колела

вече насмалко да хлътнат в бездната върху главите на оркестрантите. С висок вик „Оп!“ велосипедистите скочиха от возилата и се закланяха, русокосата прашаше на публиката въздушни целувки, а дребосъчето изяви с клаксона смешен сигнал.

Ръкоплясканията разтърсиха сградата, синята завеса се плъзна отляво и отдясно и закри велосипедистите, над вратите угаснаха зелените светлини с надпис „Изход“ и в паяжината на трапезите горе под купола светнаха като слънца бели глобуси. Настъпи антрактът пред третата и последна част от програмата.

Единственият човек, който ни най-малко не се интересуваше от майсторската велосипедна техника на семейство Джули, беше Григорий Данилович Римски. В пълно усамотение седеше той в кабинета си, хапеше тънките си устни и по лицето му непрекъснато преминаваха спазми. Странното изчезване на Лиходеев беше последвано от съвсем неподвижното изчезване на Варенуха.

Римски знаеше закъде беше тръгнал Варенуха, ала той отиде и... не се върна! Римски свиваше рамене и си шепнеше:

– Но защо?!

Странно: за делови човек като финдиректора най-простото беше, разбира се, да се обади там, закъдето се бе запътил Варенуха, и да научи какво е станало с него, но ето че до десет часа вечерта той не можа да си наложи да го стори.

Все пак в десет Римски извърши над себе си истинско насилие, вдигна слушалката и разбра, че телефонът му е мъртъв. Куриерът съобщи, че и другите телефони в сградата са повредени. Кой знае защо, това безспорно неприятно, но не и свръхестествено събитие окончателно потресе финдиректора, но го и зарадва: отпаднаше необходимостта да се обажда.

Тъкмо когато над главата на финдиректора пламна и запремига червената лампичка, известяваща началото на антракта, влезе куриерът и съобщи, че е пристигнал чуждестранният артист. Финдиректорът, който знае защо, потрепера, навъси се като облак и тръгна към кулисите да посрещне гостуващия артист, защото нямаше кой друг да го посрещне.

От коридора, където вече ехтяха сигналните звънци, в голямата гримборна под разни предлози надничаха любопитни. Тук се бяха събрали фокусници с ярки халати и чалми, един кълкър с бял пуловер, един блед от пудрата водещ, един гримьор.

Пристигналата знаменитост смая всички с необичайно дългия си фрак със странна кройка и с това, че се появи с черно домино. Но най-

чудни бяха двамата спътници на черния маг: кариерният дангалак с пукнатото пенсне и черният тлъст котарак, който влезе на задни лапи, седна най-непринудено на канапето и примижа срещу крушките без абажури в гримьорната.

Римски се помъчи да разтегне в усмивка лицето си, което стана само кисело и зло, и размени поклони с безмълвния маг, седнал на канапето до котарака. Не си подадоха ръце. Затова пък кариерният нахалник лично се представи на финдиректора като „техен помощник“. Това изненада финдиректора и го изненада неприятно: в договора не се споменаваха нищо за помощник.

Твърде сдържано и сухо Григорий Данилович попита стоварилия се върху главата му кариран къде е апаратурата на артиста.

– Брилянте наш небесен, скъпоценни господин директоре – отговори с треперлив глас помощникът на мага, – нашата апаратура си е винаги с нас. Ето я! Айн, цвай, драй! – и като повъртя пред очите на Римски възлестите си пръсти, изведнъж измъкна от ушите на котарака принадлежащия на Римски златен часовник с верижка, който се намираще допреди малко в джоба на жилетката на финдиректора под закопчаното сако с верижка, прокарана през илика.

Римски се хвана неволно за корема, присъстващите ахнаха, а гримьорът, който надничаше през вратата, нададе одобрително възкликание.

– Ваше ли е часовничето? Моля, заповядайте – ухили се нагло кариерният и подаде на Римски върху мръсната си длан собствеността му.

– С такъв да не се качиш в трамвая – прошепна тихо и весело водещият на гримьора.

Но котаракът демонстрира номер, който къде-къде надминаваше номера с чуждия часовник. Той неочаквано стана от канапето, приближи се на задни лапи до тоалетката пред огледалото, извади с предна лапа запушалката от гарафата, наля в чашата вода, изпи я, върна запушалката на мястото ѝ, после си избърса мустаците с парцала за грим.

Този път дори не ахнаха, а всички само зинаха, единствен гримьорът прошепна възхитен:

– Каква класа!... В това време за трети път тревожно се обади звънецът и всички, възбудени и предвкушаващи интересните номера, излязоха вкупом от гримьорната.

След минута глобусите в залата угаснаха, рампата пламна и хвърли червеникави отблясъци върху долния край на завесата, а в осветената пролука пред публиката се появи пълен и весел като дете човек, без

брада и мустаци, в смачкан фрак и далеч не белоснежна риза. Това беше добре известното на цяла Москва конферансие Жорж Бенгалски.

– И тъй, граждани – заговори Бенгалски, като се усмихваше с детска усмивка, – сега пред вас ще се яви... – Бенгалски се прекъсна сам и поде с по-друга интонация: – Виждам, че за третата част публиката е станала още повече. Днес тук е събран половината град! Преди няколко дена срещам един приятел и му казвам: „Защо не наминеш? Вчера у дома се беше събрал половината град.“ – А той ми отговаря: „Аз живея в другата половина!“ – Бенгалски направи пауза в очакване да избухне смях, но тъй като никой не се засмя, продължи: – ... И тъй, ще се яви известният чуждестранен артист мосю Воланд със сеанс на черна магия. Е, ние с вас, разбира се, знаем – и Бенгалски се усмихна мъдро, – че такава изобщо не съществува – това е чисто суеверие, просто маестро Воланд владее до съвършенство техниката на фокуса, което ще проличи от най-интересната част, а именно при разобличаването на тази техника, и понеже ние всички до един сме и за техниката, и за нейното разобличаване, нека поканим господин Воланд!

Като издърдори всички тия глупости, Бенгалски сплете ръце и ги размахва приветствено в процепа на завесата, от което тя с тихо шумолене се разтвори.

Появата на мага с неговия дългнест помощник и с котарака, който запристъпва на задни лапи по сцената, много хареса на публиката.

– Креслото! – заповяда тихо Воланд и в същия миг, неизвестно, как и откъде, на сцената се появи кресло, в което магът седна. – Кажете ми, любезни Фагот – попита Воланд кариерния нехранимайко, който имаше явно и друго име освен Коровиев, – кажете ми, според теб московското народонаселение доста се е променило, нали?

Магът изгледа притихналата публика, смаяна от появата на креслото от въздуха.

– Точно така, месир – отговори тихо Фагот-Коровиев.

– Имаш право. Гражданите много са се променили, външно имам предвид, както впрочем и самият град. За облеклото да не говорим, но са се появили и тези ... как ги казваха... трамваи, автомобили ...

– Автобуси – подсказа почтително Фагот. Публиката внимателно слушаше този разговор, предполагайки, че той е прелюдия към магическите фокуси. Кулисите бяха претъпкани с артисти и сценични работници, а сред тях личеше и напрегнатото, бледо лице на Римски.

Физиономията на Бенгалски, който си беше намерил местенце встрани от сцената, взе да изразява недоумение. Той вдигна леко вежди

и като се възползува от паузата, подхвана:

– Чуждестранният артист изразява възхищението си от напреднала-та в техническо отношение Москва, а също и от москоччани – при тези думи Бенгалски два пъти се усмихна, най-напред на партера, а после на балкона.

Воланд, Фагот и котаракът извърнаха глави към конферансието.

– Нима изразих възхищение? – попита магът Фагот.

– Съвсем не, месир, не сте изразявали никакво възхищение – отвър-на онзи.

– Но тогава какво говори този човек?

– Ам'че той чисто и просто излъга! – звучно, та да го чуе целият те-атър, заяви кариерният помощник, обърна се към Бенгалски и добави: – Поздравявам ви по случай излъгването, гражданино!

От балкона блисна лек смях, а Бенгалски трепна и се опули.

– Но мен естествено ме интересуват не толкова автобусите, телефо-ните и останалата...

– Апаратура! – подсказа кариерният.

– Точно така, благодаря – цедеше бавно магът с тежък бас, – колко-то далеч по-важният въпрос, променили ли са се гражданите вътрешно?

– Да, това е изключително важен въпрос, господине.

Зад кулисите взеха да се споглеждат и да свиват рамене, Бенгалски беше пламнал, а Римски беше пребледнял. Но в този момент, сякаш от-гатнал предизвиканата тревога, магът каза:

– Ах, ние май се разбърбихме, скъпи Фагот, а публиката почва да скучае. Хайде, покажи ни за начало нещо по-простичко.

Залата облекчено се размърда. Фагот и котаракът се отдалечиха в противоположни посоки по рампата. Фагот щракна с пръсти, викна лудешки:

– Три, четири! – улови във въздуха тесте карти, разбърка го и го пусна като лента на котарака. Котаракът хвана лентата и я върна. Атла-зената змия изсъска, Фагот зина като птиче и я изгълта цялата, карта след карта.

После котаракът се поклонил, направи реверанс с дясната задна лапа и предизвика бурни ръкопляскания.

– Браво! Браво! – викаха възхитено зад кулисите. А Фагот посочи с пръст партера и обяви:

– Уважаеми граждани, тестето се намира, значи, на седмия ред у гражданина Парчевски, точно между банкнота от три рубли и призовка от съда по дело за плащане издръжка за дете на гражданката Зелкова.

В партера се размърдаха, занадигаха се от местата си и най-сетне някакъв гражданин, който наистина се казваше Парчевски, целият пламнал от изненада, извади от портфейла си тестето и го размаха във въздуха – не знаеше какво да го прави.

– Запазете си го за спомен! – извика Фагот. – Не случайно казахте снощи, на вечеря, че да не беше покерът, животът ви в Москва щеше да е съвсем непоносим.

– Стар номер! – чу се откъм втория балкон. – Тоя в партера е от същата шайка.

– Така ли мислите? – кресна Фагот и примижа срещу втория балкон. – В такъв случай и вие сте от нашата шайка, защото тестето е в джоба ви!

Зрителите от втория балкон се размърдаха и се чу радостен глас:

– Вярно! У него е! Тука е, тука е!... Стой! Ама това са пари, десетачки!

Седналите в партера извърнаха глави. На втори балкон някакъв слисан гражданин откри в джоба си пачка с банков бандерол с надпис „Хиляда рубли“.

Съседите напирараха към него, а той човъркаше объркан бандерола с нокът, мъчеше се да разбере истински ли са рублите или вълшебни.

– Брей, истински! Рубли! – викаха радостно от балкона.

– Поиграйте си с мен с такова тесте – помоли весело някакъв шишко от средата на партера.

– Авек плезир! – обади се Фагот. – Но защо само с вас? Всички ще вземат активно участие! – Той изкомандва: – Моля, гледайте нагоре!... Едно! – В ръката му лъсна пистолет; викна: – Две! – пистолетът се насочи нагоре. Кресна: – Три! – светкавица, гръм и в същия миг от купола полетяха, запровираха се между трапците и заваляха в залата бели хартийки.

Те кръжаха, пръскаха се встрани, към балкона, отлитаха към оркестъра и към сцената. След няколко секунди дъждът от пари, който ставаше все по-силен, стигна до партера и зрителите почнаха да ловят хартийките.

Протягаха се стотици ръце, зрителите гледаха през хартийките към осветената сцена и виждаха съвсем истински и най-законни водни знаци. Миризмата също не оставяше място за никакви съмнения: беше несравнимата с нищо прелестна миризма на току-що отпечатани банкноти. Отначало веселие, а после изумление обзе целия театър. Навсякъде боботеше една дума:

„Рубли, рубли!“ , чуваха се възклицания „Ах, ах!“ и весел смях. Някои вече пълзяха по пътеката, търсеха под креслата. Мнозина се бяха качили върху седалките да ловят изплъзващите се капризни хартийки.

По лицата на милиционерите взе да се изписва недоумение, артистите занадничаха безцеремонно иззад кулисите.

Откъм първи балкон се чу глас: „К'во се пресягаш, бе? Тая е моя! Към мене летеше!“ Изведнъж се чу силен шамар. На първи балкон веднага се появи милиционерски шлем, някой от първи балкон бе отведен.

Изобщо възбудата растеше и не се знае докъде щеше да стигне всичко това, ако Фагот не беше спрял дъжда от пари с внезапно духване във въздуха.

Двама младежи си размениха многозначителни, весели погледи, станаха бързо от местата си и се запътиха право към бюфета. В театъра стана шумно, очите на зрителите блестяха възбудено. Да, да, не се знае докъде щеше да стигне всичко това, ако Бенгалски не беше намерил в себе си сили да се размърда. Като се мъчеше да се овладее напълно, той потри по навик ръце и с възможно най-звучен глас заговори така:

– Ето, граждани, ние с вас току-що видяхме пример на тъй наречената масова хипноза. Чисто научен опит, великолепно доказателство, че не съществуват никакви чудеса, нито пък магии. Но нека помолим маестро Воланд да ни разобличи този опит. Сега, граждани, ще видите как тези хартийки – уж пари – ще изчезнат пак така внезапно, както се появиха.

И той заръкопляска, но съвсем сам, на лицето му светеше уверена усмивка, но в очите му такава увереност изобщо липсваше и те изразяваха по-скоро молба.

Публиката не хареса речта на Бенгалски. Настъпи пълно мълчание, което прекъсна кариерният Фагот.

– А пък това е случай на тъй нареченото лъготене – заяви той с висок козлешки тенор. – Граждани, хартийките са истински.

– Bravo! – изрева отривисто от високото някакъв бас.

– Впрочем – и Фагот посочи Бенгалски – тоя тук ми омръзна. Току си вре главата, дето не му е работа, разваля ни сеанса с лъжливи забележки! Я кажете какво да го правим?

– Да му откъснем главата! – предложи сурово някой от втори балкон.

– Какво казахте, моля? – веднага се отзова Фагот на отвратителното предложение. – Да му откъснем главата? Чудесна идея! Бегемот! – викна той на котарака. – Хайде! Айн, цвай, драй!

Стана нещо невиждано. Козината на черния котарак настръхна и той сърцераздирателно измюка. После се сви на кълбо и се метна като пантера право върху гърдите на Бенгалски, а оттам скочи на главата му. Котаракът вкопчи с ръмжение пухкави лапи в проскубания перчем на конференсието, нададе див вой, изви му два пъти главата и я откъсна от дебелия врат.

В театъра две хиляди и петстотин гърла извикаха като едно. От разкъсаните вратни артерии бликна кръв като от шадраван и заля жабото и фрака. Обезглавеното тяло някак нелепо загреба с крака и се свлече на пода. В залата се чуха истерични женски писъци. Котаракът подаде главата на Фагот, той я вдигна за косата и я показа на публиката, а главата лудо закрепва, колкото ѝ глас държи:

– Лекар!

– Ще дрънкаш ли пак врели-некипели? – заканително попита Фагот плачещата глава.

– Няма вече! – изхриптя главата.

– За бога, не го мъчете! – прозвуча изведнъж, надвиквайки шума, от една ложа женски глас и магът обърна лице към този глас.

– Е, граждани, какво ще кажете, дали да не му простим? – попита Фагот.

– Да му простим! Да му простим! – чува се отначало отделни, предимно женски гласове, а после те се сляха в хор с мъжките.

– Какво ще заповядате, месир? – попита Фагот маскирания.

– Е добре – отвърна той замислено, – и те са хора като всички. Обичат парите, но това винаги е било така... Човечеството обича парите, от каквото и да са направени, от кожа, от хартия, от бронз или злато. Е, лекомислени са... вярно... но и милосърдието чука понякога на техните сърца... обикновени хора... общо взето, напомнят предишните... само дето жилищният въпрос ги е развалил... – и заповяда високо: – Сложете му главата!

Котаракът се прицели внимателно, надяна главата върху шията и тя се намести точно, като че ли никога не беше се отделяла. И най-важното – на врата дори не остана белег. Котаракът изтупа с лапи фрака и жабото на Бенгалски и от тях изчезнаха петната кръв. Фагот вдигна седналия Бенгалски на крака, пхна в джоба на фрака му пачка рубли и го отпрати от сцената с думите:

– Я се пръждосвайте оттук! Без вас е по-весело!

Като се озърташе глуповато и се олюляваше, конференсието едва се дотърпа до пожарния кран и там му прилоша. Той жално извика:

– Главата ми, главата!

Заедно с другите към него се втурна и Римски. Конферансието плачеше, хващаше с ръце нещо във въздуха, хленчеше:

– Върнете ми главата! Главата ми върнете! Вземете ми апартамент, вземете ми картините, само ми върнете главата!

Куриерът изтича за лекар. Опитаха се да сложат Бенгалски на кушетката в гримьорната, но той взе да се дърпа, да буйства. Наложиха се да викнат бърза помощ. Когато откараха нещастното конферансие, Римски изтича пак на сцената и видя, че там стават нови чудеса. Да, впрочем може би през това време или малко по-рано магът беше изчезнал от сцената заедно с вехтото си кресло и трябва да кажем, че публиката, увлечена от изключителните номера, които представяше на сцената Фагот, изобщо не забеляза това.

А Фагот, след като отпрати пострадалото конферансие, заяви на публиката:

– Сега, значи, като изметохме оня досадник, хайде да отворим магазин „Дамска мода“!

Тутакси подът на сцената се оказа послан с персийски килими, изникнаха огромни огледала, осветени от страни със зеленикави неоновии тръби, а между огледалата витрини и в тях весело зашеметените зрители видяха парижки дамски рокли, най-различни цветове и модели. В други витрини се появиха стотици дамски шапки с перца и без перца, със и без токи, и стотици чифтове обувки – черни, бели, жълти, кожени, атлазени, велурени, имаше с каишки, имаше и с камъчета. Между обувките се появиха елегантни калфи и в тях ярко засияха блестящите ръбове на кристални шишета с парфюми. Появиха се и купища чанти от антилопова кожа, от велур, от коприна, а помежду им – цели камари продълговати гравирани златни гилзи с червило.

Дявол знае откъде се появи червенюкока госпожица с черен официален тоалет, безукорна хубавица, ако не беше странният белег на шията ѝ. Тя се заусмихва пред витрините, като да беше собственичка.

Фагот обяви със сладка усмивка, че фирмата извършва съвсем безплатно замяна на стари дамски рокли и обувки срещу парижки модели и парижки обувки. Същото важело за чантите, парфюмите и всичко останало.

Котаракът взе да прави реверанси ту със задна лапа, ту с предна, като същевременно имитираше жестовете, присъщи на портиерите, когато отварят врата.

Момата зачурулика малко дрезгаво, но сладко и с френско „р“

нещо трудноразбираемо – ако се съди по женските лица в партера обаче – много съблазнително:

– Герлен, Шанел номер пет, Мицуко, Нарсис ноар, вечерни рокли, рокли за коктейл...

Фагот се кълчеше, котаракът се кланяше, госпожицата отваряше стъклените витрини.

– Моля, заповядайте! – крещеше Фагот. – Без притеснение и без церемонии!

Публиката се вълнуваше, но все още никой не се престапаше да се качи на сцената. Най-сетне от десетия ред на партера стана една брюнетка и като демонстрираше с усмивката си, че ето на, на нея ѝ е все едно и изобщо плюе на всичко, мина по страничната стълбичка и се качи на сцената.

– Браво! – викна Фагот. – Приветствувам първата посетителка! Бегемот, кресло! Да почнем от обувките, мадам!

Брюнетката седна в креслото и Фагот веднага изтърси върху килима пред нея куп обувки.

Брюнетката свали дясната си обувка, премери една лилава, потъпка с нея по килима, огледа токчето.

– Няма ли да ми убиват – попита замислено.

На което Фагот обидено възкликна:

– Какво говорите, как може!, – а котаракът измяука докачен.

– Ще взема този чифт, мосю – каза с достойнство брюнетката и обу и другата обувка.

Вехтите обувки на брюнетката бидоха изхвърлени зад един параван, натам се запъти и тя самата, придружена от червенокосата и от Фагот, понесъл няколко закачалки с рокли модели. Котаракът се суетеше, помагаше и за да си придаде по-голяма важност, си окачи на врата един шивашки метър.

След миг иззад паравана се появи брюнетката с такава рокля, че целият партер ахна. Безкрайно разхубавена, смелата жена спря пред огледалото, разкърши голи рамене, оправя си косата на тила и се изви да си види гърба.

– Фирмата ви моли да приемете това за спомен – каза Фагот и поднесе на брюнетката отворена кутия с парфюм.

– Мерси – отвърна надменно брюнетката и тръгна по стълбичката към партера. Зрителите, край които минаваше, скачаха да докоснат кутията.

Тогава изведнъж нещо се отприщи и от всички страни към сцената

заприиждаха жени. Сред общия възбуден говор, смехове и въздишки се чу мъжки глас: „Не ти позволявам!“ – и женски: „Деспот, еснаф, не ми извивай ръката!“ Жените изчезваха зад паравана, оставяха там роклите си и излизаха с нови. Върху табуретки с позлатени крачета беше насядала цяла редица дами, които енергично потропваха по килима с току-що обутите си нозе. Фагот коленичеше, обслужваше ги с рогова обувалка, а котаракът, изнемогващ под купищата чанти и обувки, се мъknеше от витрините до табуретките и обратно, госпожицата с обезобразената шия ту се появяваше, ту изчезваше и стигна дотам, че вече свободно се разбъбри на френски, а най-чудното беше, че всички жени я разбираха от половин дума, дори онези, които не знаеха бъкел френски.

Всеобщо учудване предизвика един мъж, който също се беше заврял на сцената. Той заяви, че съпругата му е болна от грип и затова моли да му дадат нещо да и занесе. За да докаже, че наистина е женен, гражданинът беше готов да покаже паспорта си. Искането на грижовния съпруг беше посрещнато със смях, Фагот изрева, че му вярва като на себе си и без паспорта, и връчи на гражданина два чифта копринени чорапи, а котаракът добави от себе си и едно червило.

Закъснелите жени си пробиваха път към сцената, от сцената слизаха щастливки с бални рокли, туники на дракони, с официални костюми, с шапчици, накривени над едната вежда.

Тогава Фагот заяви, че тъй като е вече късно, точно след една минута магазинът ще затвори до утре вечер, и на сцената веднага настъпи невероятна суматоха. Жените грабеха припряно обувки, без да ги мерят. Една нахлу като ураган зад паравана, захвърли костюма си и дръпна първото, което ѝ попадна – копринен пеньоар на огромни цветя, успя да отмъкне освен него и два парфюма.

Точно след минута гръмна пистолетен изстрел, огледалата изчезнаха, витрините и табуретките пропаднаха вдън земя, килимът се стопи във въздуха, а също и параванът. Последна изчезна огромната купчина стари рокли и обувки и сцената отново стана строга, празна и гола.

И точно тогава се намеси ново действащо лице. От втора ложа долетя приятен, звучен и много настойчив баритон:

– Все пак желателно е, гражданинo артист, незабавно да разобличи-те пред зрителите техниката на вашите фокуси, особено на фокуса с банкнотите. Желателно е също конферансието да бъде върнато на сцената. Съдбата му вълнува зрителите.

Баритонът принадлежеше на самия Аркадий Аполонович Семпеляров, почетен гост на тази вечер и председател на Акустичната комисия

при московските театри.

Аркадий Аполонович беше в ложата с две дами: едната възрастна, облечена скъпо и модерно, а другата – млада и хубавка, по-скромно облечена. Както се изясни по-късно, при съставянето на протокола, първата беше съпругата на Аркадий Аполонович, а втората – негова далечна роднина, начеваща и вдъхваща надежди актриса от Саратов, която живееше при Аркадий Аполонович и жена му.

– Пардон! – обади се Фагот. – Много се извинявам, но тук няма нищо за разобличаване, всичко е ясно.

– А не, ще прощавате! Разобличението е абсолютно необходимо. Иначе вашите блестящи номера ще оставят тягостно впечатление. Зрителската маса настоява за обяснение.

– Зрителската маса – прекъсна го наглият комедиант – май не е заявявала нищо подобно. Но аз ще се съобразя с вашето дълбокоуважаемо желание, Аркадий Аполонович, и, от мен да мине, ще извърша разобличаването. Но преди това ще позволите ли още едно кратко номерче?

– Защо не – отговори снизходително Аркадий Аполонович, – но непременно с разобличаване.

– Ваш покорен слуга! И тъй, позволете да ви попитам, Аркадий Аполонович, къде бяхте снощи?

При този неуместен и дори направо просташки въпрос лицето на Аркадий Аполонович се измени, и то твърде рязко се измени.

– Аркадий Аполонович беше снощи на заседание на Акустичната комисия – заяви много надменно съпругата на Аркадий Аполонович, – но не разбирам какво общо има това с магията?

– Уви, мадам! – потвърди Фагот. – Естествено вие не разбирате. Но що се отнася до заседанието, много се лъжете. След като тръгна за това заседание, каквото впрочем нямаше насрочено за вчера, Аркадий Аполонович освободи шофьора си пред сградата на Акустичната комисия на Чистите езера (целият театър притихна), а той продължи с автобуса към улица Йелоховска, за да отиде на гости на артистката от пътуващия районен театър Милица Андреевна Покобатко и прекара при нея близо четири часа.

– Ох! – възкликна страдалчески някой сред пълната тишина.

А младата роднина на Аркадий Аполонович изведнъж се разсмя с нисък и страшен смях.

– Всичко е ясно! – възкликна тя. – Отдавна го подозирах. Сега разбирам защо тази бездарница получи ролята на Луиза!

Тя замахна внезапно с късия си дебел лилав чадър и удари Аркадий

Аполонович по главата.

А подлият Фагот, или още Коровиев, викна:

– Ето, уважаеми граждани, един случай на разобличаване, за каквото с такава досадна упоритост настояваше Аркадий Аполонович!

– Как посмя да докоснеш Аркадий Аполонович, негодниче? – викна гневно съпругата на Аркадий Аполонович и се изправи в ложата в целия си, гигантски ръст.

Втори кратък пристъп на сатанински смях разтърси младата роднина.

– Друг може и да не смее – отговори тя през смях, – но аз смея да го докосна! – и втори път се чу сухото изпращяване на чадъра, който отсочи от главата на Аркадий Аполонович.

– Милиция! Арестувайте я! – изкрещя толкова страшно съпругата на Семплеяров, че сърцата на мнозина се смразиха.

На всичкото отгоре котаракът изскочи на рампата и изведнъж целият театър го чу как ревна с човешки глас:

– Сеансът свърши! Маестро! Пердашете марш!

Изгубил ума и дума и без да си дава сметка какво върши, диригентът махна с палката и оркестърът не засвири и дори не гръмна и не удари, а именно, според отвратителния израз на котарака, изпердаши някакъв невероятен, несравним с нищо по своята разюзданост марш.

За миг на всички им се стори, че май са чували вече някога в кафешантан, под южни звезди, неясните, плоски, но дръзки думи на този марш:

Негово превъзходителство
обичаше домашни птици
и покровителстваше
хубави девизи!

Но може и да не са били тези думи, а други, но на същата мелодия и пак ужасно непристойни. Ала не е това важното, важното е, че след всичко, което се случи, във „Вариете“ почна нещо като вавилонско стълпотворение. Към ложата на Семплеяров се втурна милиция, любопитни се катереха по парапета, чуваха се адски изблици на смях, бесни викове, заглушавани от златния звън на чинелите в оркестъра.

И се видя, че сцената внезапно е опустяла, а измамникът Фагот, както и наглото котарачище Бегемот са се стопили във въздуха, изчезнали са, както беше изчезнал преди тях магът в креслото с избеляла

тапицерия.

Глава 13. Поява на героя

И тъй, неизвестният махна на Иван с пръст и прошепна: „Шшт! ...“

Иван спусна крака от леглото и се взря. От балкона в стаята надничаеше предпазливо човек с бръснато лице, с тъмна коса, остър нос, тревожни очи и паднал върху челото перчем, към трийсет и осем годишен.

След като се убеди, че Иван е съвсем сам, и се послуша, тайнственият посетител се престраши и влезе в стаята. Тогава Иван видя, че дошлият е с болнични дрехи. Беше по бельо, с чехли на бос крак и наметнат с червеникав халат.

Дошлият смигна на Иван, прибра в джоба си връзка ключове. Попита шепнешком: „Може ли да седна?“ – и като получи утвърдителен отговор, се настани в креслото.

– Но как влязохте тук? – зашепна Иван, като се подчиняваше на сухия, заканващ се пръст. – Нали решетките на балкона са с катинари?

– Те решетките са с катинари – потвърди гостът, – но Прасковия Фьодоровна е изключително мил, ала, уви, разсеян човек. Преди месец и отгъмках връзката ключове и получих възможност да излизам на общия балкон, а той обикаля целия етаж и затова мога от време на време да посетя някой съсед.

– Щом излизате на балкона, значи, можете да офейкате. Или е високо? – заинтересува се Иван.

– Не – отговори твърдо гостът, – не мога да избягам оттук не защото е високо, а защото няма къде да бягам – и след пауза добави: – И тъй, лежим си тука, нали?

– Лежим си – отговори Иван, като се взираше в кафявите и много неспокойни очи на пришълеца.

– Да ... – разтревожи се изведнъж гостът. – Надявам се, че не сте буен, нали? Да ви кажа право, не понасям шум, кавги, насилия и тям подобни работи. Особено ми е омразен човешкият вик, бил той вик на страдание, ярост или какъвто и да е друг. Успокойте ме, кажете, нали не сте буен?

– Вчера в ресторанта цапардосах един тип по муцуната – мъжествено си призна преобразеният поет.

– Основание? – строго попита гостът.

– Ами, да си призная, без основание – отговори засрамен Иван.

– Безобразие – каза осъдително гостът и добави: – Освен това какви са тези изрази: цапардосах го по муцуната ... То не се знае какво именно притежава човекът, муцуна или лице. Струва ми се, че е все пак лице. Тъй че, нали разбирате, с юмуци ... Не, откажете се веднъж завинаги от тия неща.

Като смъмра така Иван, гостът се осведоми:

– Професия?

– Поет – кой знае защо неохотно си призна Иван. Дошлият се натъжи.

– Ох, как не ми върви! – възкликна той, но веднага се усети, извини се и попита: – Как се казвате?

– Бездомни.

– Тц тц тц... – каза гостът и се намръщи.

– Защо, не ви ли харесват стихотворенията ми? – попита с любопитство Иван.

– Ужасно не ми харесват.

– Кои сте чели?

– Не съм чел нито едно ваше стихотворение! – възкликна нервно посетителят.

– Тогава как можете да говорите така?

– Защо да не мога? – отговори гостът, – на други поети нали съм чел? Впрочем... знам ли, може да сте някакво чудо? Добре, готов съм да го приема на доверие. Кажете вие сам, хубави ли са стиховете ви?

– Чудовищни са! – отсече изведнъж смело и откровено Иван.

– Не пишете повече! – помоли настойчиво дошлият.

– Обещавам и се заклевам! – тържествено изрече Иван.

Скрепиха клетвата с ръкостискане, но в това време откъм коридора се чуха меки стъпки и гласове.

– Шшшшт! – прошепна гостът, изскочи на балкона и дръпна подире си решетката.

Надникна Прасковя Фьодоровна, попита Иван как се чувствава и на тъмно ли иска да спи или на светло. Иван я помоли да остави лампата запалена. Прасковя Фьодоровна пожела на болния лека нощ и си отиде. Когато всичко утихна, гостът се върна.

Той съобщи шепнешком на Иван, че в стая 119 докарали нов – някакъв шишко с червендалеста физиономия, който мърморел за някаква валута в отдушника и се кълнял, че в къщата им на Садовая се е

настанила нечиста сила.

– Ругае Пушкин като хамалин и непрекъснато крещи: „Куролесов, бис, бис!“ – разказваше гостът и нервно потреперваше. Като се поуспокои, той седна, каза: – Впрочем какво ни интересува! – и продължи разговора си с Иван: – Та защо попаднахте тук?

– Заради Пилат Понтийски – отговори Иван и заби в пода навъсен поглед.

– Какво?! – възкликна гостът, забравил всякаква предпазливост, и сам си запуши устата с ръка. – Поразително съвпадение! Умолявам ви, умолявам ви, разкажете!

Кой знае защо, но Иван изпитваше доверие към непознатия; отначало малко се запъваше и говореше плахо, но после се окопоти и разказва вчерашната история на Патриарштите езера. Да, внимателен слушател си намери Иван Николаевич в лицето на тайнствения крадец на ключове! Гостът не смяташе Иван за луд, той прояви изключителен интерес към разказа му, а с разгръщането на повествованието просто изпадна във възторг. Начесто прекъсваше Иван с възклицания:

– Ии? И после? Умолявам ви, кажете какво стана по-нататък. Заклевам ви, не пропускайте нищо!

Иван и без това не пропускаше нищо – и на него му беше по-лесно да разказва така и малко по малко стигна до момента, когато Пилат Понтийски в бяло наметало с кървава подплата излиза на балкона.

Тогав гостът долепи молитвено длани и прошепна:

– О, как съм отгатнал! Как всичко съм отгатнал! Описанието на ужасната смърт на Берлиоз слушателят съпроводи със странна забележка и в очите му пламна злоба:

– За едно само съжالياвам – че на мястото на този Берлиоз не е бил критикът Латунски или литераторът Мстислав Лаврович!, – а после възкликна екзалтирано, но съвсем тихо: – Продължавайте!

Котаракът, плащач на кондукторката, много развесели госта, той се давеше от сподавян смях и гледаше как Иван, развълнуван от успеха на разказа си, леко подскача клекал, за да представи котарака с десетте копейки в мустаците.

– И ето – завърши Иван, след като разказа за произшествието в Грибоедов, и се натъжи и посърна, – така се озовах тук.

Гостът сложи съчувствено ръка върху рамото на злочестия поет и му каза така:

– Нещастни поете! Сам сте си виновен за всичко, миличък. Не е бивало да се държите с него толкова безцеремонно и дори нагло. За това

си плащате сега. Трябва дори да сте благодарен, че сте се отървали сравнително евтино.

– Но кой е той в края на краищата? – попита Иван и сви възбудено юмруци.

Гостът се взря в Иван и отговори с въпрос:

– Това няма ли да ви разстрои? Ние всички тук сме хора лабилни... Няма да има викане на лекар, инжекции и всичката тази суматоха, нали?

– Не, не! – възкликна Иван. – Кажете ми кой е.

– Добре тогава – съгласи се гостът и произнесе натъртено и отчетливо: – Вчера на Патриаршните езера вие сте се срещнали със сатаната.

Иван сдържа обещанието си и не се разстрои, но все пак остана просто сачисан.

– Не може да бъде! Та него изобщо го няма!

– Но моля ви се! Всеки друг може да твърди това, само не и вие. Били сте, изглежда, една от първите му жертви. Сега се намирате, както сам разбирате, в психиатрията, а непрекъснато повтаряте, че го няма. Наистина странно!

Объркан, Иван замълча.

– Щом почнахте да го описвате – продължи гостът, – и взех да се досещам с кого сте имали вчера удоволствието да беседвате. Право да си кажа, чудя му се на Берлиоз! Хайде вие, да речем, сте човек действителен – и гостът отново се извини, – но оня, доколкото съм чувал, все е попрочел нещичко. Още първите думи, произнесени от професора, разсеяха всичките ми съмнения. Него, приятелю мой, човек не може да не го познае! Впрочем вие... извинете ме още веднъж, но нали не греша, вие сте човек неук, така ли е?

– Безспорно – съгласи се неузнаваемият Иван.

– Ето на... та нали даже лицето, което ми описахте... различните очи, веждите! Прощавайте, но вие сигурно даже операта „Фауст“ не сте гледали?

Кой знае защо, Иван ужасно се засрами и замърмори с пламнало лице за някакво пътуване до санаториума в Ялта...

– Ами да, ами да... нищо чудно! А Берлиоз, повтарям, наистина ме поразява. Той е човек не само начетен, но и много хитър. Макар че трябва да кажа в негова защита – Воланд е способен, разбира се, да хвърли прах в очите и на по-хитър човек.

– Как?! – възкликна на свой ред Иван.

– По-тихо.

Иван се плесна с всички сили по челото и изсъска:

– Разбирам, разбирам. На визитната му картичка имаше буквата „В“. Тц тц тц, я виж ти! – той помълча смаян, загледа се в луната, която плуваше зад решетката, и заговори: – Значи, наистина е можел да бъде при Пилат Понтийски? Нали тогава е бил вече роден? А мене ме писаха луд! – добави Иван, сочейки възмутено вратата.

Горчиви гънки прерязаха въглчетата на устните на гостенина.

– Нека погледнем истината в очите – и гостът обърна лице към минаващото през облак нощно светило. – Ние и двамата сме луди, защо да отричаме! Ето, той ви е пораздрусал и вие сте си загубили ума, защото сте представлявали изглежда подходяща почва. Онова, което разказахте, наистина е било в действителност. Но то е толкова необикновено, че, разбира се, даже гениален психиатър като Стравински не ви е повярвал. Той прегледа ли ви? (Иван кимна.) Вашият събеседник е бил при Пилат, ходил е и на закуска у Кант, а сега е на посещение в Москва.

– Но той може да направи дяволски бели! Трябва някак да бъде заловен, нали? – не много уверено, но все пак надигна глава в новия Иван предишният, още недоубит Иван.

– Вие вече опитахте, стига ви толкова – отвърна с ирония гостенинът, – но и друго не съветвам да опитва. А че ще направи бели, в това можете да бъдете сигурен! Ах, ах! Как ме е яд, че вие сте се срещнали с него, а не аз! Въпреки че всичко е прегоряло и въглените са покрити с пепел, все пак кълна се, за такава среща давам връзката ключове на Прасковя Фьодоровна, защото нямам друго какво да дам. Аз съм просяк.

– Но за какво ви е изтрябвал? Гостът дълго седя тъжен и тръпнеш, но най-сетне заговори:

– Как да ви кажа, странна история, но аз съм тука за същото, за което и вие, заради Пилат Понтийски – гостът боязливо се озърна и добави: – Работата е там, че преди една година написах роман за Пилат.

– Вие сте писател? – попита с интерес поетът.

Лицето на госта посърна, той се закачи на Иван с юмрук, после каза:

– Аз съм Майстор – лицето му стана сурово, той извади от джоба на халата си много мръсна черна шапчица, на която с жълт копринен конец беше извезана буквата „М“. Сложи си шапчицата и се обърна към Иван и в профил, и анфас, за да докаже, че е Майстор. – Тя собственоръчно ми я уши – тайнствено добави той.

– Как се казвате?

– Аз вече нямам име – отвърна с мрачно презрение странният

гост, – отказах се от него, както и от всичко в този живот. Да го забравим.

– Тогава поне за романа ми разкажете – помоли деликатно Иван.

– Щом искате. Моята история е наистина необикновена – поде гостът.

... Историк по образование, той допреди две години работел в един московски музей и освен това превеждал.

– От какъв език? – попита любопитно Иван.

– Аз зная освен руски още пет езика – каза гостът, – английски, френски, немски, латински и гръцки. Оправям се горе-долу и с италианския.

– Я виж ти! – прошепна завистливо Иван.

Историкът живеел самотно, нямал никъде никакви роднини и почти никакви познати в Москва. И изневиделица един ден спечелил сто хиляди рубли.

– Представете си моето учудване – шепнеше гостът с черната шапчица, – пъхам ръка в коша за мръсно бельо и гледам – същият номер като във вестника! На облигацията – обясни той, – бяха ми я дали в музея.

Като спечелил стоте хиляди, загадъчният гост на Иван постъпил така: накупил си книги, напуснал стаята си на улица Мясницкая...

– Уу, проклетата дупка! – изръмжа гостенинът.

... и наел от някакъв предприемач на една уличка близо до Арбат...

– Знаете ли какво са предприемачите? – попита гостенинът Иван и веднага му обясни: – Това е малка група мошеници, оцеляла по чудо в Москва...

Наел от предприемача две стаи в сутерена на една къщичка с градина. Напуснал музея и се заловил да пише роман за Пилат Понтийски.

– Ах, това беше златен век – шепнеше с блеснали очи разказвачът, – съвсем самостоятелно малко жилище, освен това антре с чешма и мивка – кой знае защо с особена гордост подчерта той, – с прозорчетата над самия тротоар, водещ към градинската врата. На четири крачки от тях, до оградата, люляк, липи и кленове. Ах, ах, ах! През зимата през прозорчето съвсем нарядко ми се мяркаха нечии черни крака и чувах как снегът скърца под тях. В печката ми винаги пламтеше огън. Но внезапно дойде пролетта и през мътните стъкла видях люляковите храсти – отначало голи, после как се покриват със зеленина. И точно тогава, миналата пролет, се случи нещо далеч по-възхитително от спечелването на стоте хиляди рубли. А това, съгласете се, е огромна сума!

– Вярно – съгласи се Иван, който слушаше внимателно.

– Отворих прозорчетата и седях най-често във втората, съвсем малка стая – гостът замери с ръце: – даа... ей тук канапе, срещу него още едно канапе, между тях масичка и върху нея чудесна нощна лампа, а по към прозореца книгите, ей тука малко бюро, а в първата стая – огромна стая, четиринайсет квадрата! – книги, книги и печката. Ах, каква обстановка имах!

Люлякът ухае толкова хубаво! Главата ми олекваше от умора и Пилат летеше към края си...

– Бяла мантия, червена подплата! Разбирам! – възкличаваше Иван.

– Точно така! Пилат летеше към края, към края, и аз вече знаех, че последните думи на романа ще бъдат: „... петият прокуратор на Иудея, конникът Пилат Понтийски...“ Е, разбира се, излизах да се поразходя. Сто хиляди са огромна сума и аз имах чудесен сив костюм. Или ходех да обядвам в някой евтин ресторант. На Арбат имаше един чудесен ресторант, не зная съществува ли още.

Сега очите на госта широко се отвориха и той продължи да шепне, загледан в луната:

– Тя носеше отвратителни, тревожни жълти цветя. Дявол ги знае как се казват, но неизвестно защо, те, първи се появяват в Москва. Тези цветя много ярко се открояваха върху черното й пролетно манто. Тя носеше жълти цветя. Лош цвят. Тя сви от Тверская в една пряка и тогава се обърна. Знаете къде е Тверская, нали? По Тверская минаваха хиляди хора, но аз ви уверявам, че тя видя само мен и ме погледна не само тревожно, но дори някак болезнено. Порази ме не толкова нейната красота, колкото безкрайната, невероятна самота в очите ѝ.

Подчиних се на жълтия знак и също свих в пресечката, тръгнах след нея. Вървахме безмълвно по кривата скучна уличка, аз по единия тротоар, тя по другия. Представете си, по уличката нямаше жива душа. Измъчвах се, защото ми се стори, че трябва да я заговоря, а се боях, че няма да произнесе нито дума и тя ще си отиде и никога вече няма да я видя.

И представете си, изведнъж заговори тя:

– Харесват ли ви моите цветя?

Добре помня как прозвуча гласът ѝ, доста нисък, но пресеклив и колкото и да е глупаво, стори ми се, че ехото отекна в уличката и се блъсна в мръсната жълта стена. Аз бързо минах на нейния тротоар и докато я приближавах, отговорих:

– Не.

Тя ме изгледа учудено, а аз изведнъж и съвсем неочаквано разбрах,

че цял живот съм обичал именно тази жена! Как ви се струва? Ще кажете, разбира се, че съм луд?

– Нищо не казвам! – възкликна Иван и добави: – Умолявам ви, после?

И гостът продължи:

– Да, тя ме изгледа учудено и попита:

– Изобщо ли не обичате цветя?

Стори ми се, че долових в гласа ѝ враждебност. Вървах до нея, мъчех се да стъпвам в крак и за свое учудване съвсем не се чувствах притеснен.

– Обичам цветя, но не тези.

– А какви?

– Обичам рози.

Съжалих, че го казах, защото тя виновно се усмихна и хвърли цветята си в канавката. Малко смутен, аз все пак ги вдигнах, подадох ѝ ги, но тя се усмихна, отблъсна цветята и аз ги понесох в ръце.

Вървахме така известно време, без да кажем дума, после тя взе цветята от ръцете ми и ги хвърли на паважа, провря ръката си в дълга черна ръкавица в моята и продължихме редом.

– После? – каза Иван. – Моля ви, не пропускайте нищо!

– После ли? – повтори въпроса гостът. – Можете и сам да се досетите – той избърса изведнъж с десния си ръкав неочаквана сълза и продължи: – Любовта изскочи пред нас, както изскача изпод земята на някоя уличка убиец, и ни прониза и двамата едновременно.

Така пронизва мълния, така пронизва финландска кама!

Впрочем тя твърдеше по-късно, че не било така, че сме се обичали, разбира се, много отдавна, още преди да се познаваме, преди да сме се виждали, че тя е живяла с друг човек и аз там, тогава... с онази, как ѝ беше името...

– С кого? – попита Бездомни.

– С онази... е, де... с онази де... – отвърна гостът и защрака с пръсти:

– Били сте женен?

– Ами да, нали затова щракам с пръсти... За онази... Варенка, Манечка... Не, Варенка... да де, с раираната рокля... музея... Впрочем вече не помня.

Та тя казваше, че излязла този ден с жълтите цветя в ръце, за да я намеря най-сетне, и ако това не се било случило, тя щяла да се отрови, защото животът ѝ бил пуст.

Да, любовта ни прониза мигновено. Разбрах го още същия ден, още след час, когато се озовахме, слепи за града наоколо ни, пред стената на Кремъл, на крайбрежния булевард.

Разговаряхме така, сякаш се бяхме разделили вчера, сякаш се познавахме от години. Разбрахме се да се срещнем на другия ден пак там, на Москва река, и се срещнахме. Майското слънце ни светеше. И скоро, много скоро тази жена стана моя тайна съпруга.

Тя идваше при мене всеки ден, а почвах да я чакам още от сутринта. Очакването се изразяваше в това, че местех предметите по масата. Десет минути преди тя да дойде, сядах до прозорчето и почвах да се ослушвам кога ще хлопне вехтата вратичка. Колко странно: преди да я срещна, в нашето дворче рядко влизаше някой, направо казано, никой не влизаше, а сега ми се струваше, че целият град се е устремил към него. Хлопне вратичката, сърцето ми трепне, и представете си, точно срещу лицето си непременно ще видя през прозорчето нечий мръсен ботуш. Точиларят. Но кому в нашата къща е изтрябвал точилар? Какво ще точи? Какви ножове?

Тя минаваше през вратичката само веднъж, но преди да мине, най-малко десет пъти получавах сърцебиене, не лъжа. После, когато настъпваше нейният час и стрелките показваха пладне, сърцето ми изобщо не преставаше силно да тупти, докато внезапно и почти съвсем безшумно не се изравняваха с прозореца нейните обувки с черни велурени панделки, пристегнати с метални токи.

Понякога тя си правеше шега – спираше пред второто прозорче и почукваше с върха на обувката по стъклото. Само за секунда се озовавах до прозореца, но обувката изчезваше, изчезваше черната коприна, заслания светлината, и аз отивах да ѝ отворя.

Никой не знаеше за нашата връзка, гарантирам, въпреки че никога не става така. Не знаеше мъжът ѝ, не знаеха познатите. Във вехтата къща, където беше моето сутеренче, разбира се, знаеха, виждаха, че при мен идва някаква жена, но не знаеха името ѝ.

– Но коя е тя? – попита Иван, крайно заинтригуван от любовната история.

Гостът направи жест, означаващ, че той никога и никому няма да го каже, и продължи разказа си.

Иван научи, че Майстора и непознатата се обикнали така силно, че станали просто неразделни. Иван вече ясно си представяше и двете стаи в сутерена на къщата, където винаги царял полумрак от люляците и оградата. Червената протритата мебел, бюрото, върху него часовникът,

звънтящ всеки половин час, и книгите, книгите – от боядисания под чак до опушения таван и печката.

Иван научи, че неговият гостенин и тайната му жена още в първите дни на тази връзка стигнали до извода, че самата съдба ги е срещнала на онзи ъгъл на Тверская и че са създадени един за друг завинаги.

От разказа на госта Иван научи как са прекарвали деня си влюбените. Тя идвала, бързо си слагала престилка и в тясното антре, до чешмата, с която по неизвестни причини толкова се гордеше нещастният болен, запалвала примуса на дървената маса, приготвяла закуската и я поднасяла в първата стая върху овалната маса. Когато бушували майските бури и покрай мътните ниски прозорци водата шумно се стичала към вратата, заплашвайки да залее последното им убежище, влюбените запалвали печката и си печели картофи. Картофите вдигали пара, черните люспи цапали пръстите. В сутерена се чувал смях, дърветата в градината отърсвали след дъжда прекършени клонки и бели цветове. Когато бурите преминали и дошло задушното лято, във вазата се появили дългоочакваните любими и на двамата рози.

Този, който наричаше себе си Майстор, работел трескаво над своя роман, а тя, заровила в косата си тънки пръсти с остро изпилени нокти, четяла и препрочитала написаното, а после бродирала ей тази шапчица. Понякога приклякала пред долните лавици или се изправяла върху стол до горните и забърсвала с парцал стотиците прашни томове. Тя му предричала слава, карала го да бърза и тъкмо тогава почнала да го нарича Майстор. Очаквала с нетърпение обещаните вече последни думи за петия прокуратор на Иудея, напевно и високо повтаряла отделни изречения, които ѝ харесвали, и казвала, че в този роман е нейният живот.

Той бил завършен през август и даден на някаква машинописка, която го преписала в пет екземпляра. Най-сетне настъпил часът, когато Майстора трябвало да напусне тайното си убежище и да навлезе в живота.

– И аз навлязох в живота с романа в ръце и тогава моят живот свърши – прошепна Майстора, оброни глава и печалната черна шапчица с жълтата буква „М“ дълго се поклаща. После продължи разказа си, но вече никак несвързано. Можеше да се разбере само едно, че точно тогава някаква катастрофа сполетяла Ивановия гост.

– За пръв път попадах в света на литературата, но сега, когато вече всичко е свършено и гибелта ми е неоспорим факт, аз си спомням с ужас за него! – прошепна тържествено Майстора и вдигна ръка. – Да, той ме потресе издъно, ах как само ме потресе!

– Кой? – едва чуто попита Иван, притеснен да не би да прекъсне развълнувания разказвач.

– Ами редакторът, нали ви казвам, редакторът! Да, той го прочете. Гледаше ме така, като че ли на бузата си имам цирей, кривеше странно очи към ъгъла и дори срамежливо се изхили. Мачкаше без нужда ръкописа и пуфтеше. Въпросите, които ми задаваше, ми се сториха налудничави. Без да каже за романа нещо съществено, той ме разпитваше кой съм и откъде съм се взел, отдавна ли пиша и защо не е чувал досега нищо за мен, зададе ми дори един, мисля, съвсем идиотски въпрос: кой ми е дал идеята да напиша роман на такава странна тема?

Най-сетне ми дойде до гуша и го попитах без заобикалки ще публикува ли романа ми, или не.

Той се засуети, зафъфли нещо и заяви, че не може да реши въпроса сам, с произведението ми трябвало да се запознаят и другите членове на редакционната колегия, а именно критиците Латунски и Ариман и литераторът Мстислав Лаврович. Покани ме да отида след две седмици.

Отидох след две седмици и бях приет от някаква девойка, кривогледа от непрекъснатото льготене.

– Това е Лапшеникова, секретарката на редакцията – усмихна се Иван, който добре познаваше света, така гневно описан от неговия гост.

– Може – отсече оня, – та от нея получих романа си, вече здравата омазнен и разръфан. Като се мъчеше да отбягва погледа ми, Лапшеникова ми съобщи, че редакцията била затрупана с материали за две години напред и затова въпросът за публикуването на моя роман отпадал, както тя се изрази.

– Какво още си спомням? – мърмореше Майстора, разтривайки слепоочието си. – Да, окапалите червени листенца. върху титулната страница и очите на моята приятелка. Да, тези очи помня аз.

Разказът на Ивановия гост ставаше все по-объркан, все повече се изпълваше с недомлъвки. Той спомена нещо за косия дъжд, за отчаянието, настъпило в прибежището в сутерена, и че бил ходил още някъде. Възкликваше шепнешком, че нея, която го насърчавала за борба, той не вини ни най-малко, о, не, не я вини!

– Помня, помня тая проклета вътрешна страница на вестника – мърмореше гостът и чертаеше с два пръста във въздуха лист от вестник, а от последвалите обръкани изречения Иван се досети, че друг редактор е публикувал откъс от романа на този, който наричаше себе си Майстора.

Според думите му не минали и два дена и в друг вестник се

появила статия от критика Ариман, озаглавена „Враг под крилото на редактора“, в която пишело, че Ивановият гост използвал недоглеждането и невежеството на редактора и се опитал да прокара в печата апология на Исус Христос!

– А, спомням си, спомням си! – възкликна Иван. – Но съм забравил името ви!

– Да оставим на мира името ми, повтарям ви, то вече не съществува – отвърна гостът. – Пък и няма значение. След още един ден в друг вестник се появи нова статия, от Мстислав Лаврович, в която авторът предлагаше да се нанесе удар, и то силен удар по пилатовщината и по онзи иконописец, решил да я прокара (пак тази проклета дума!) в печата.

Втрещен от думата „пилатовщина“, разгърнах трети вестник. В него имаше две статии: едната – от Латунски, а другата подписана с инициалите „Н. Е.“. Уверявам ви, че произведенията на Ариман и на Лаврович бяха съвсем безобидни в сравнение с написаното от Латунски. Достатъчно е да ви кажа, че статията му беше озаглавена „Воинстващ старообрядец“. Бях така погълнат от четенето на написаните за мен статии, че не забелязах как тя (бях забравил да затворя вратата) се изправи пред мене с мокър чадър и мокри вестници в ръце. Очите ѝ хвърляха искри, ръцете ѝ трепереха и бяха ледени. Най-напред тя се хвърли да ме целува, а после заудря по масата и заяви дрезгаво, че ще отрови Латунски.

Иван се покашля някак сконфузено, но нищо не каза.

– Настъпиха съвсем безрадостни дни. Романът беше написан, нямаше повече какво да правя и животът ни се състоеше в това, че седяхме върху едно килимче на пода пред печката и гледахме огъня. Впрочем сега се разделяхме по-често отпреди. Тя почна да излиза на разходка. А на мене ми се случи нещо изключително, както е бивало неведнъж в живота ми... Неочаквано се намерих с приятел. Да, да, представете си, аз поначало не съм склонен да се сближавам, притежавам такава странна черта: много трудно се сближавам с хората, недоверчив съм, мнителен. И представете си, въпреки това в душата ми все ще се намъкне някой непредвиден, неочакван и външно нищо и никакъв човек. и точно той най-много ще ми хареса.

Та тъкмо в онова проклето време вратичката на нашата градинка се отвори; помня дори, че денят беше много приятен, есенен. Нея я нямаше в къщи. През вратичката мина един човек, той влезе в къщата – търсеше по работа моя предприемач, после слезе в градинката и някак много бързо се запознахме. Каза ми, че е журналист. Той толкова ми хареса, че

представете си, аз и до ден-днешен си спомням понякога за него и изпитвам желание да го видя. После почна да се отбива от време на време. Научих, че бил ерген, живеел в жилище почти като моето, но то му било тясно и прочее. Не зная защо, но не ме канеше у дома си. На жена ми той ужасно не ѝ хареса. Но аз го защитих. Тя каза:

– Прави каквото знаеш, но те предупреждавам, че този човек ми е антипатичен.

Разсмях се. Да, но с какво всъщност ме беше привлякъл? Работата е там, че поначало човек, който не крие изненада в себе си, в своя механизъм, е просто безинтересен. А пък Алоизий Могарич (забравих да ви кажа, че новият ми познат се наричаше Алоизий Могарич) криеше в механизма си такава изненада. Така аз никога не бях срещал и убеден съм, няма и да срещна по-умен човек от Алоизий Могарич. Ако не разбирах смисъла на някоя бележка във вестника, Алоизий ми я разясняваше само за миг и личеше, че това не му струва никакво усилие. Същото и по отношение на житейските явления и въпроси. Освен това Алоизий ме покори със страстта си към литературата. Той не миряса, докато не се съгласих да му прочета целия си роман от първата до последната страница, и се изказа за него много ласкаво, но ми повтори с потресавача точност, сякаш беше присъствал на разговора, всички забележки на редактора. Попаденията му бяха стопроцентови. Освен това той ми обясни съвсем точно и аз се досещах, безпогрешно при това, защо моят роман не може да излезе. Казваше ми направо: глава еди-коя си не може да се публикува...

Статиите не спираха. На първите се смях. Но колкото по-многобройни ставаха, толкова повече се променяше и отношението ми към тях. Вторият стадий беше на учудването. Нещо безкрайно фалшиво и неуверено лъхаше от всеки ред, въпреки заканителния и уверен тон на тези статии. Все ми се струваше – и аз не можех да се отърва от това чувство, – че авторите казват не това, което искат, и тъкмо по тази причина са така разярени. А после, представете си, настъпи третият стадий – на страха. Не, не страхът от статиите, разберете, а страхът от други неща, които нямат нищо общо нито с тях, нито с романа. Започнах например да се боя от тъмното. С една дума, настъпи стадият на психическото заболяване. Достатъчно беше да легна и да угася лампата в стаичката и веднага почваше да ми се струва, че през прозорчето, въпреки че е затворено, ще се промъкне някой октопод с много дълги и студени пипала. Наложих се да спя на светло.

Моята любима много се промени (за октопода не ѝ казах, разбира

се, но тя виждаше, че съм зле), отслабна и побледня, престана да се смее и все ме молеше да ѝ простя, че ме е посъветвала да публикувам откъса. Увещаваше ме да зарежа всичко, да замина на юг за Черно море и да изхарча за пътуването всичко, което ми беше останало от стоте хиляди.

Тя много настояваше и за да не споря (нещо ми подсказваше, че няма да стане нужда да заминавам за Черно море), аз ѝ обещах да го направя след няколко дена. Но тя каза, че лично ще ми вземе билет. Тогава изтеглих всичките си пари, тоест към десет хиляди рубли, и ѝ ги дадох.

– Защо толкова много? – учуди се тя. Измислих нещо – че уж се боя от крадци и я моля да скрие парите до моето заминаване. Тя ги взе, прибра ги в чантата, почна да ме целува и да ми обяснява, че предпочита да умре, но, да не ме оставя сам в такова състояние и все пак трябва да се прибере, покорява се на необходимостта и ще дойде утре. Умоляваше ме от нищо да не се боя.

Беше по здрач, към средата на октомври. Тя си отиде. Легнах на канапето и заспах, без да паля лампата. Събудих се от усещането, че октоподът е там. Пипнешком в тъмното едва можах да запаля лампата. Джобният ми часовник показваше два часа след полунощ. Бях си легнал неразположен, а се събудих болен. Изведнъж ми се стори, че есенният мрак ще строши стъклата, ще нахлуе в стаята и аз ще се удавя в него като в мастило. Когато станах, бях вече човек, който не се владее. Извиках, хрумна ми да избягам при някого, та ако ще и при предприемача, който живееше над мен. Борех се със себе си като безумен. Силите ми стигнаха да се довлека до печката и да запаля дървата. Когато те запращах и вратичката затрака, малко ми олекна. Втурнах се в антрето, запалях там лампата, намерих бутилка бяло вино, отворих я и пих направо от нея. Страхът ми се попритъпи – поне дотолкова, че не хукнах при предприемача, а се върнах при печката. Отворих вратичката, пламъците зажариха лицето и ръцете ми, аз шепнех:

– Сети се, че съм в беда... Ела, ела, ела! Но никой не идваше. Огненият боботеше в печката, дъждът плющеше по прозорците. Тогава дойде краят. Извадих от чекмеджето на масата тежките екземпляри на романа и тетрадките с черновите и почнах да ги горя. Това е много трудна работа, защото изписаната хартия гори неохотно. Изпочупих си ноктите да разкъсам тетрадките, пъхах ги изправени между цепениците и разбутах листовите с машата. От време на време пепелта ме надвиваше, задушаваше пламъка, но аз се борех с нея и романът, въпреки че се съпротивляваше упорито, все пак загиваше. Пред мен се мяркаха познати думи, страниците неудържимо пожълтяваха от долу на горе, но думите

въпреки това още се открояваха. Те изчезваха едва след като хартията почернееше и аз яростно ги довършвах с машата.

В това време някой тихо задраска по прозореца. Сърцето ми подкочи, хвърлих последната тетрадка в огъня и изтичах да отворя. Тухлените стъпала водеха от сутерена към външната врата. Запрепъвах се тиешком натам и тихо попитах:

– Кой е?

Гласът, нейният глас, ми отвърна:

– Аз съм...

Не помня вече как се оправих с веригата и с ключа. Щом прекрачи прага, тя веднага се притисна към мен, цялата мокра, с мокри бузи и провиснали къдрици, разтреперана. Можех да изрека само:

– Ти... Ти?... – гласът ми секна и ние се втурнахме надолу. Тя съблече в антрето палтото си и бързо влязохме в предната стая. С тих вик тя издърпа с голи ръце от печката последното топче листа, вече пламнали отдолу, и ги хвърли на пода. Стаята веднага се изпълни с пушек. Стъпках огъня с крака, а тя рухна на канапето и заплака неудържимо и конвулсивно.

Когато ѝ помина, казах:

– Намразих този роман и ме е страх. Аз съм болен. Боя се.

Тя стана и заговори:

– Господи, колко си болен! Защо са тези мъки, защо? Но аз ще те спася, ще те спася. Как е възможно?

Виждах очите ѝ, подпухнали от пушека и плача, усещах как студентите ръце милват челото ми.

– Аз ще те излекувам, ще те излекувам – тихо повтаряше тя и се вкопчваше в раменете ми. – Ти ще го възстановиш. Защо, защо не си оставих един екземпляр?

Тя се озъби от ярост и заговори съвсем несвързано. После стисна устни и започна да събира и оправя обгорелите листове. Беше някаква глава от средата на романа, не помня коя. Тя подреди грижливо листовете, уви ги в хартия и ги превърза с панделка. Всичките ѝ действия показваха, че е изпълнена с решителност и се е овладяла. Поиска вино и след като пи, заговори по-спокойно.

– Виждаш ли колко скъпо си плаща човек за лъжата – говореше тя, – и аз не желая повече да лъжа. Бих останала при тебе още сега, но не искам да го направя по този начин. Не искам в паметта му да остане завинаги, че съм избягала от него посред нощ. Той не ми е причинявал никога никакво зло... Извикаха го внезапно, в завода им избухнал

пожар. Но скоро ще се върне. Утре сутринта ще му обясня всичко, ще му кажа, че обичам друг, и ще се върна завинаги при тебе. Отговори ми, ти може би не искаш това?

– Бедна, бедна моя – казах и аз. – Няма да допусна да го направиш. С мен ще се случи нещо лошо и не искам да се погубваш заедно с мен.

– Това ли е единствената причина? – попита тя и доближи очите си до моите.

– Единствената.

Тя страшно се оживи, притисна се към мене, обгърна шията ми и каза:

– Загивам заедно с теб. Утре сутринта ще бъда тук.

И ето последното, което помня от живота си: ивицата светлина от моето антре и в нея развита къдрица, нейната барета и изпълнените й с решителност очи. Спомням си черния силует върху прага на външната врата и белия пакет.

– Бих те изпратил, но вече не съм в състояние да се прибера сам, боя се.

– Не се бой. Потърпи няколко часа. Утре сутринта ще бъда при теб – това бяха последните й думи в моя живот.

– Шшшт! – изведнъж се прекъсна сам болният и вдигна пръст. – Тревожна е днес лунната нощ.

Той се скри на балкона. Иван чу как по коридора минаха колелцата, някой изхлипа или извика слабо.

Когато всичко утихна, гостът се върна и съобщи, че стая 120 е получила квартирант. Докарали някакъв човек, който молел да му върнат главата. Двамата събеседници помълчаха разтревожени, но се успокоиха и се върнаха към прекъснатия разказ. Гостът тъкмо отвори уста, но тази нощ наистина беше неспокойна. Гласовете още се чуваха в коридора и гостът зашепна на ухото на Иван толкова тихо, че онова, което разказа, стана известно само на поета, с изключение на първото изречение.

– Петнайсетина минути след като тя ме напусна, на прозореца ми се почука...

Онова, което болният разказваше на ухо, изглежда много го вълнуваше. Лицето му непрекъснато се разкривяваше от спазми. В очите му плуваха и се мятаха страх и ярост. Разказвачът сочеше с ръка някъде към луната, която отдавна си беше отишла от балкона. Едва когато отвън престанаха да долитат звуци, гостът се дръпна от Иван и заговори по-високо.

– Да, та в средата на януари, посред нощ, все в същото палто, но с

изпокъсани копчета, аз се свивах от студ в дворчето си. Зад мен се издигаха преспи, скрили люляковите храсти, а пред мен, долу, бяха моите прозорци, мъждиво осветени и с пуснати пердетата. Долепих ухо до първия и се ослушах – в моите стаи свиреше грамофон. Това беше всичко, което чух, но не можах нищо да видя. Постоях така, после излязох през вратичката на улицата. Там лудееше виелица. Едно куче се шумгна в краката ми, уплаши ме и аз избягах от него на отсрещния тротоар. Студът и страхът, станали мои постоянни спътници, ме докараха до изстъпление. Нямаше къде да ида и най-простото би било, разбира се, да се хвърля под трамвая на широката улица, на която излизаше моята пресечка. Виждах отдалече тези напълнени със светлина вледенени сандъци и чувах как Отвратително скърцат на студено. Но, скъпи мой съседо, цялата работа е там, че страхът владееше всяка клетчица на моето тяло. Страхувах се от трамвая също както от кучето. Да, в тази сграда по-лоша болест от моята няма, уверявам ви!

– Но вие сте могли да ѝ се обадите – каза Иван със съчувствие към нещастния болен. – Освен това нали у нея са вашите пари? И тя ги е запазила, разбира се?

– Не ще и дума, разбира се, че ги е запазила. Но вие явно не ме разбирате. Или по-скоро аз съм загубил някогашната си способност да описвам. Впрочем не съжалявам много за това, защото вече няма да ми потрябва. Пред нея – гостът се взря благоговейно в нощния мрак – щеше да се появи писмо от лудницата. Как може да се праща писмо от такъв адрес? Душевноболен? Шегувате ли се? Да я направи нещастна? Не съм способен на това.

Иван не можа да възрази, но мълчащият Иван съчувстваше на госта, състрадаваше му. А той, измъчен от спомените, поклащаше главата си с черната шапчица и говореше:

– Горката жена... Впрочем надявам се, че тя ме е забравила.

– Но вие може да оздравеете... – каза плахо Иван.

– Аз съм неизлечим – отвърна спокойно гостът. – Когато Стравински ми каза, че ще ме върне към живота, аз не му вярвам. Той е човечен и просто иска да ме утеши. Впрочем не отричам, че сега съм много по-добре. Да, докъде бях стигнал? Студът, летящите трамваи... Знаех, че тази клиника е вече открита и тръгнах пеш през целия град насам. Безумие! Извън града положително щях да замръзна, но ме спаси една случайност. Някакъв камион се беше повредил, отидох при шофьора – беше на около четири километра извън града – и за мое учудване той се смиле над мен. Камионът пътуваше насам и ме докара. Отървах се с

премръзнали пръсти на левия крак. Излекуваха ми ги. Четвърти месец съм тук. И знаете ли, намирам, че тук никак не е лошо. Не бива човек да живее с големи планове, скъпи съседе, не бива! Ето, аз например исках да обиколя цялото земно кълбо. Но се оказа, че не ми било писано. Виждам само незначително късче от това кълбо. Не мисля, че то е най-хубавото, но, повтарям, не е и чак толкова лошо. Ето, лятото наближава и както обещава Прасковя Фьодоровна, балконът ще се обвие с бръшлян. Ключовете разшириха възможностите ми. Нощем ще има луна. Ах, тя е залязла! Захладня. Преваля полунощ. Време е да си вървя.

– Кажете ми какво стана после с Иешуа и Пилат – помоли Иван. – Умолявам ви, искам да зная.

– Ах, не, не – отвърна с болезнена тръпка гостът. – Само като си спомня за моя роман, и се разтрепервам. Вашият познат от Патриаршите езера би направил това по-добре от мен. Благодаря ви за разговора. Довиждане.

И докато Иван се опомни, решетката се затвори с тих звън и гостът изчезна.

Глава 14. Слава на петела!

Както се казва – нервите му не издържаха. Римски не дочака да направят протокола и избяга в кабинета си. Седеше до бюрото и гледаше с възпалени очи сложените пред него магически рубли. Финдиректорът губеше ума и дума. Отвън долиташе монотонен шум. Публиката се изливаше на потоци от сградата на „Вариете“. Крайно изостреният слух на финдиректора изведнъж улови ясна милиционерска свирка. Дори сам по себе си той никога не вещае нищо добро. А когато се повтори и на помощ му дойде втори, по-властен и продължителен, след което се чу ясно различим кикот и дори някакви дюдюкания, финдиректорът веднага разбра, че на улицата е станало още нещо скандално и отвратително. Колкото и да се мъчеше да не обръща внимание, разбираше, че то е тясно свързано с гадния сеанс на черния маг и неговите помощници. Чувствителният финдиректор не се излъга ни най-малко.

Щом надникна през прозореца, който гледаше към Садовая, лицето му се разкриви и той не просто прошепна, а изсъска:

– Така си и знаех!

На ярката светлина на силните улични лампи видя на тротоара долу

една дама по комбинезон и лилави кюлоты. Наистина на главата си даматата носеше шапка, а в ръцете чадър. Около тази ужасно объркана дама, която ту прилякаше, ту се опитваше да бяга нанякъде, се вълнуваше цяла тълпа и тя именно издаваше кикота, от който по гърба на финдиректора преминаваха студени тръпки. Край даматата се суетеше някакъв гражданин, който свличаше шлифера си и от вълнение все не можеше да се справи с ръкава, не успяваше да си издърпа ръката.

Викове и луд смях долетяха и отдругаде, а именно откъм левия изход, и като обърна глава натам, Григорий Данилович видя друга дама по розово бельо. Тя скочи от паважа на тротоара, опита се да се скрие в един вход, но прииждащата публика ѝ преграждаше пътя и нещастната жертва на собственото си лекомислие и страст към тоалетите, измамена от фирмата на отвратителния Фагот, мечтаеше само за едно – да потъне вдън земя. Един милиционер се беше запътил към клетницата, пронизвайки въздуха със свиркането си, а подир милиционера бързаха някакви ужасно весели младежи с каскети. Те именно се смееха и дюдюкоаха.

Мустакат мършав файтонджия долетя пред първата гола и рязко спря дръглестата си грохнала кранта. Лицето на мустакатия беше радостно ухилено.

Римски се удари с юмрук по главата, плю и отскочи от прозореца.

Поседя известно време до бюрото, заслушан в улицата. На няколко места свиркането стигна кулминацията си, после взе да утихва. За учудване на Римски скандалът беше ликвидиран някак неочаквано бързо.

Беше дошло време да се действа, трябваше да се пие горчивата чаша на отговорността. През третата част от програмата телефоните се оправиха, сега трябваше да се обажда, да съобщава за станалото, да моли за помощ, да се измъква, да стоварва всичко върху Лиходеев, да отървава себе си и тъй нататък. По дяволите! На два пъти разстроеният финдиректор слага ръка върху слушалката и на два пъти я отдръпва. Изведнъж сред мъртвата тишина на кабинета телефонът сам извънтя силно право в лицето на финдиректора и той потръпна и изстина. „Здравата съм се изнервил!“ – помисли си той и вдигна слушалката. В същия миг се дръпна от нея и побледня като платно. Тих и същевременно мазен и развратен женски глас прошепна в слушалката:

– Не се обаждай никъде, Римски, че ще има да патиш!

Слушалката тутакси заглъхна. Усещайки как го полазват тръпки, финдиректорът затвори телефона и се озърна, кой знае защо, към прозореца зад гърба си. През редките и с още крехка зеленина клони на клена той видя луната, забързана през прозрачно облаче. Кой знае защо,

Римски прикова очи към клоните, гледаше ги и колкото повече ги гледаше, толкова по-силен страх го обземаше.

С голямо усилие финдиректорът се извърна най-сетне от лунния прозорец и се надигна. За обаждане не можеше вече и дума да става, финдиректорът мислеше сега само за едно – как да се махне час по-скоро от театъра.

Ослуша се: сградата на театъра беше безмълвна. Римски разбра, че отдавна е сам-самичък на втория етаж, и при тази мисъл го скова детски непреодолим страх. Ужас го обземаше само при мисълта, че ще трябва сега да мине самичък по пустите коридори и да слезе по стълбите. Събра трескаво от масата хипнотизаторските рубли, пхна ги в чантата и се окашля, за да си даде поне малко кураж. Кашлицата му излезе хрипкава и слаба.

В този миг му се стори, че изпод вратата на кабинета лъхна изведнъж гнила влага. Тръпки преминаха по гърба на финдиректора. На всичкото отгоре неочаквано взе да бие часовникът и удари полунощ. И това дори накара финдиректора да изтръпне. Но сърцето му съвсем изстина, когато чу, че в бравата на вратата тихо се превърта секретният ключ. Вкопчил в чантата влажни студени ръце, финдиректорът чувстваше, че ако шумоленето в ключалката продължи още малко, няма да издържи и ще закрещи сърцераздиращо.

Най-сетне вратата отстъпи пред нечии усилия, отвори се и в кабинета безшумно влезе Варенуха. Римски, както си стоеше, падна в креслото, защото краката му се подкосиха. Той пое дълбоко въздух, усмихна се някак угоднически и тихо промълви:

– Божичко, как ме уплаши!

Да, тази внезапна поява можеше да уплаши всекиго, но въпреки това беше и много радостна. Показваше се поне една брънка от толкова заплетената история.

– Хайде де, казвай по-скоро! Хайде! Хайде! – изхриптя Римски, като се вкопчваше в брънката. – Какво значи всичко това?!

– Прощавай, моля те – отвърна глухо влезият и затвори вратата, – мислех, че вече си излязъл.

И без да си сваля каскета, Варенуха отиде до един стол и седна от другата страна на бюрото.

Трябва да кажем, че в отговора на Варенуха се прокрадна едва доловима странност и тя веднага прободe финдиректора, чиято чувствителност би могла да съперничи със сеизмографа на която и да е от най-добрите станции в света. Как така? Защо Варенуха се е запътил за

кабинета на финдиректора, щом е предполагал, че него го няма? Нали си има кабинет? Това едно. И второ: от който и вход да беше влязъл Варенуха в сградата, той неизбежно би срещнал някой от нощните дежурни, а те бяха предупредени, че Григорий Данилович ще остане по до късно в кабинета си.

Но финдиректорът не можа да размисли по-дълго върху тази странност. Не му беше сега до това.

– Защо не се обади по телефона? Какво значи цялата тази идиотщина с Ялта?

– Ами това, което ти казвах – отговори администраторът и всмукна въздух, като че ли го безпокоеше болен зъб, – намерили го в една кръчма в Пушкино.

– Как в Пушкино! Та то е край Москва?! Ами телеграмите в Ялта?

– Бе каква ти Ялта! Напил телеграфиста в Пушкино и почнали двамата да вършат безобразия, покрай другото да пращат и телеграми с шемпел „Ялта“.

– Аха... Аха... Е, хубаво, хубаво... – не изговори, а сякаш пропя Римски. Очите му заблестяха с жълтеникава светлина. В главата му се изрисува празнична картина на позорното сваляне на Стьопа от длъжност. Освобождение! Дългоочакваното освобождение на финдиректора от тази напаст, наречена Лиходеев! А не е изключено Степан Богданович да си докара и нещо по-лошо от уволнение. – ... Искам да чуя подробностите! – каза Римски и удари с тежката попивателна по бюрото.

Варенуха разказва подробностите. Щом отишъл, където го пратил финдиректорът, там веднага го приели и го изслушали най-внимателно. На никого, разбира се, и през ум не му минало, че Стьопа може да е в Ялта. Всички веднага се съгласили с предположението на Варенуха, че Лиходеев е, разбира се, в пушкинската „Ялта“.

– Но къде е сега? – прекъсна го развълнуваният финдиректор.

– Че къде може да е? – усмихна се накриво администраторът. – В изтрезвителното, естествено!

– Я виж ти! А така!

Варенуха продължи подробно да разказва и колкото по-дълго разказваше, толкова по-ярко се разгръщаше пред финдиректора дългата верига от мерзости и безобразия на Лиходеев и всяко следващо звено от тази верига беше още по-гадно от предишното. Цена нямаше например пиянският танц в прегръдките на телеграфиста на полянката пред пушкинската поща под акомпанимента на някакъв празносчитащ акордеонист! Преследването на някакви гражданки, които пищели от ужас!

Опитът да се сбие с бюфетчията в самата „Ялта“! Разхвърлянето на зелен лук по пода в същата тази „Ялта“. Счупването на осем бутилки сухо бяло вино „Ай Данил“. Разбиването на брояча на шофьора, отказал да качи Стъопа в таксито. Заканата му да арестува гражданите, които се опитвали да сложат край на неговите безчинства. С една дума – ужас и безумие!

Стъопа беше добре известен сред московските театрални кръгове и всички знаеха, че този човек не е ангел. Но все пак онова, което разказа за него администраторът, беше прекалено даже за Стъопа... Да, прекалено. Дори повече от прекалено...

Пронизващите очи на Римски се впиваха през бюрото в лицето на администратора и колкото повече го слушаше, толкова по-мрачни ставаха тия очи. Колкото по-живи и колоритни бяха гадните подробности, с които изпъстряше разказа си администраторът... толкова по-малко му вярваше финдиректорът. А когато Варенуха съобщи как Стъопа се разпасал дотам, че се опитал да окаже съпротива на хората, пристигнали да го върнат в Москва, финдиректорът вече беше убеден, че всичко, което му разказва завърналият се в полунощ администратор, всичко е лъжа! От първата до последната дума – лъжа!

Варенуха не е ходил в Пушкино и Стъопа също не е бил в Пушкино. Не е имало никакъв пиян телеграфист, нито счупен прозорец в кръчмата и не са връзвали Стъопа с въжета... – нищо подобно не се е случило. И щом финдиректорът се убеди окончателно, че администраторът го лъже, страх плъзна по тялото му от краката нагоре и на финдиректора на два пъти му се стори, че от пода лъха на гнила маларийна влага. Без да сваля нито за миг поглед от администратора, който се гърчеше чудновато на стола, все внимаваше да не се подаде извън синята сянка на нощната лампа и някак странно се прикриваше с вестник от светлината, която уж му пречела – финдиректорът мислеше само за едно: какво значи всичко това? Защо така нагло го лъже в пустата и мълчаща сграда завърналият се толкова късно администратор? Съзнание за опасност, неизвестна, но страшна, загложди душата на финдиректора. Като се преструваше, че не забелязва увъртанията на Варенуха и фокусите му с вестника, финдиректорът разглеждаше лицето му и вече почти не слушаше какво го лъготи Варенуха. Имаше нещо още по-необяснимо от измисления кой знае защо, клеветнически разказ за походженията в Пушкино, и то беше промяната във външността и държанието на администратора.

Колкото и да нахлупваше на очите си патешката козирка на каскета, за да хвърли сянка върху лицето си, колкото и да въртеше вестника,

финдиректорът успя да забележи огромна синина от дясната страна на лицето му, точно до носа. Освен това обикновено червендалестият администратор сега беше блед, с болезнена тебеширена бледост, а около врата му в тази задушна нощ беше омотано, кой знае защо, вехто раирано шалче. Ако се добави появилият се у администратора отвратителен навик да цъка и да премлясква, рязката промяна в гласа му, станал глух и груб, гузният и уплашен израз в очите – можеше смело да се каже, че Иван Савелиевич Варенуха беше станал неузнаваем.

Още нещо тревожеше с парлива острота финдиректора, но какво именно, той не можеше да разбере, колкото и да напругаше възпаления си мозък, колкото и да се взираше във Варенуха. Но едно можеше да твърди със сигурност – имаше нещо невиджано, неестествено в съчетанието на администратора с добре познатия стол.

– А, озаптихме го най-сетне, натоварихме го в колата – боботеше Варенуха, като надничаше иззад вестника и прикриваше с длан синината.

Римски изведнъж протегна ръка и уж без да иска, барабанейки с пръсти по бюрото, натисна с длан копчето на електрическия звънец и изтръпна. В пустата сграда непременно щеше да отекне рязък сигнал. Но такъв сигнал не последва и копчето безжизнено потъна в плота на бюрото. Копчето беше мъртво, звънецът не работеше.

Хитростта на финдиректора не убягна на Варенуха, който трепна и попита с нескрито злобно пламъче в очите:

– Ти защо звъниш?

– Без да искам – отговори глухо финдиректорът, дръпна ръка и на свой ред неуверено попита: – Какво е това на лицето ти?

– Колата залитна и се ударих в дръжката на вратата – отговори Варенуха, като криеше очи.

„Лъже!“ – възкликна мислено финдиректорът. Но изведнъж очите му се облешиха, съвсем обезумяха и той се втренчи в облегалката на стола.

Зад стола върху пода бяха легнали две кръстосани сенки, едната поплътна и по-черна, другата лека и сива. Ясно се очертаваше сянката от облегалката на стола, от стесняващите се надолу крака, но над облегалката до пода не се виждаше сянка от главата на Варенуха, а под краката на стола нямаше сянка от краката на администратора.

„Той не хвърля сянка!“ – мислено извика отчаян Римски и целият се разтрепери.

Проследил безумния поглед на Римски, Варенуха се озърна

крадешком зад облегалката на стола и разбра, че е разкрит.

Той стана (същото направи и финдиректорът) и се дръпна на една крачка от бюрото, стиснал в ръце чантата си.

– Досети се, проклетнико! Открай време си схватлив – каза Варенуха и се усмихна злобно право в лицето на финдиректора, после неочаквано отскочи от стола към вратата и бързо пусна секретата на бравата. Финдиректорът заотстъпва към прозореца над градината, озърна се отчаян и в този прозорец, залян от лунната светлина, видя прилепено до стъклото лице на гола мома и нейната гола ръка, която се беше провряла през горното прозорче и се мъчеше да дръпне долния райбер. Горния вече го беше отместила.

На Римски му се стори, че светлината на нощната лампа гасне, а бюрото се накланя. Ледена вълна заля Римски, но за свой късмет той се овладя и не падна. Остатъкът от силите му стигна, за да прошепне, но не и да извика:

– Помощ...

Варенуха, който пазеше на вратата, подскачаше пред нея, задържа се за дълго във въздуха и се полюшваше там. Той размахваше сгърчени пръсти към Римски, съскаше и мляскаше, смигаше на момата зад прозореца.

Тя се разбърза, пхна червенкосата си глава през прозорчето, протегна колкото можеше ръка, взе да дере с нокти по долния райбер и да разтърсва рамката. Ръката ѝ се издължи като гумена и се покри с мъртвешка плесен. Най-сетне зелените пръсти на мъртвата хванаха главичката на райбера, извиха я и рамката почна да се отваря. Римски слабо извика, подпря се на стената и се прикри с чантата като с щит. Той разбираще, че е дошла гибелта му.

Рамката широко се разтвори, но вместо нощна прохлада и аромат на липи в стаята нахлу миризма на мазе. Покойницата стъпи на перваза. Римски ясно виждаше петната от тлен по гърдите ѝ.

В същия миг радостно, неочаквано кукуруигане долетя от градината, от ниската постройка зад стрелбището, където държаха петлите и кокошките, участващи в програмите. Гласовитият дресиран петел тръбеше, възвестявайки, че утрото приближава от изток към Москва.

Дива ярост обезобрази лицето на момата, тя изпусва дрезгаво, а Варенуха изпищя пред вратата и се строполи от въздуха на пода.

Кукуруигането се повтори, зъбите на момата скръцнаха и червената ѝ коса настръхна. При третото кукуруигане тя се обърна и излетя навън. А подир нея подскочи и се изпъна хоризонтално във въздуха като летищ

купидон и Варенуха, прехвърча над бюрото и бавно мина през прозореца.

Старецът с бяла като сняг коса без нито едно черно косъмче, който доскоро беше Римски, се втурна към вратата, завъртя секретa, отвори и хукна по тъмния коридор. При завоя за стълбите напипа, стенещ от страх, копчето и стълбището светна. Там старецът, цял разтреперан, падна, защото му се стори, че върху него меко се стоварва Варенуха.

Римски препусна надолу и видя дежурния, заспал във вестибюла на един стол до касата. Пристъпи на пръсти край него и се измъкна през главния вход. На улицата му поолекна. Съвзе се дотолкова, че като се хвана за главата, можа да съобрази, че си е оставил шапката в кабинета.

От само себе си е ясно, че не се върна да я вземе, а пресече задъхан широката улица към отсрещния ъгъл при киното, където се мяркаше мъждива червена светлинка. След миг беше вече до нея. Никой не успя да го превари за таксито.

– За бързия влак за Ленинград, ще ти дам бакшиш – проговори старецът, като дишаше тежко и се хвашаше за сърцето.

– За гараж съм – изрече с омраза шофьорът и се извърна.

Тогава Римски отвори чантата, извади петдесет рубли и ги подаде на шофьора през отворения преден прозорец.

След няколко мига раздрънканото такси летеше като вихър по Садовая. Пътникът подскочаше на седалката и в счупеното огледало над шофьора Римски виждаше ту неговите радостни очи, ту своите безумни.

Пред сградата на гарата Римски изскочи от колата и викна на първия срещнат човек с бяла престилка и метален номер на гърдите:

– Един първа класа, ще ти дам трийсет – и като ги мачкаше, заизважда от чантата банкноти. – Ако няма първа, вземи втора ... ако не – трета!

Човекът с металния номер поглеждаше към светеция часовник и дърпаше банкнотите от ръцете на Римски.

След пет минути изпод стъкления купол на гарата изчезна бързият влак и се стопа в мрака. С него изчезна и Римски.

Глава 15. Сънят на Никанор Иванович

Не е трудно да се досетим, че шишкото с червендалестата физиономия, настанен в стая №119 на клиниката, беше Никанор Иванович

Босой.

Но той не се озова при професор Стравински веднага, а преди това се намери на едно друго място.

От другото място в спомените на Никанор Иванович не остана почти нищо. Помнеше само бюрото, шкафа и канапето.

Там с Никанор Иванович, на който всичко някак му се размазваше пред очите от високото кръвно и от душевната възбуда, бе проведен разговор, но разговорът излезе някак странен, объркан, или, по-точно казано, от този разговор нищо не излезе.

Първият въпрос, който зададох на Никанор Иванович, беше:

– Вие сте Никанор Иванович Босой, председател на домсъвета на номер 302-бис на Садовая?

На което Никанор Иванович се разсмя със страшен смях и отговори буквално така:

– Да, аз съм Никанор, разбира се, че съм Никанор! Но какъв председател съм, да му се не види!

– Тоест как така? – попитаха Никанор Иванович с присвити очи.

– Ами така – отговори той, – ако бях председател на място, щях веднага да разбере, че той е нечиста сила! Как иначе?! Пенснето му пукнато... целият в дрипи... ясно, че такъв човек не може да бъде преводач на никакъв чужденец!

– За кого говорите? – попитаха Никанор Иванович.

– За Коровиев! – викна Никанор Иванович. – Залостил се в кооперацията ни, в апартамент номер петдесет! Пишете: Коровиев! Трябва веднага да бъде заловен. Пишете: шести вход, там е.

– Откъде взе валутата? – мило попитаха Никанор Иванович.

– Боже праведни, боже всемогъщи – закаканиза Никанор Иванович, – ти всичко виждаш, пък на мене така ми се пада. Не съм и сънувал никаква валута, не съм и подозирал, че има някаква си валута! Господ ме наказва за прегрешенията ми – нареждаше прочувствено Никанор Иванович и ту закопчаваше ризата си, ту я откопчаваше, ту се кръстеше. – Вярно е, взимал съм! Взимал съм, но само наши, съветски! Не отричам, давах квартири срещу рушвет, случвало се е. Той и секретарят ни Прележнев, и той е една стока! Откровено казано, в домсъвета всички са вагабонти... Но валута не съм взимал!

На молбата да не се прави на балама, а да разкаже как са се озовали доларите в отдушника, Никанор Иванович коленичи, олюля се и зина, сякаш искаше да глътне дъсчица от паркета.

– Ако заповядайте – измуча той, – пръст ще ям, за да ви докажа, че

не съм взимал. Пък Коровиев – той е сатана!

Всяко търпение си има граници и откъм бюрото вече повишиха глас, намекнаха на Никанор Иванович, че е време да заговори на човешки език.

Тогава стаята с въпросното канапе се огласи от дивия рев на Никанор Иванович, който скочи на крака:

– Ето го! Ето го зад шкафа! Хили се! Ето му пенснето... Дръжте го! Помещението да се наръси със светена вода!

Кръвта се изтегли от лицето на Никанор Иванович. Той кръстеше разтреперан въздуха, втурваше се ту към вратата, ту назад, после запя молитва и най-сетне взе да дрънка същински врели-некипели.

Стана пределно ясно, че Никанор Иванович е негоден за каквито и да било разговори. Изведоха го, настаниха го в отделна стая, където той се поукроти и само се молеше и хлипаше.

Отидоха, разбира се, на Садовая и влязоха в апартамент №50. Но не намериха там никакъв Коровиев и никой в къщата не познаваше и не беше виждал никакъв Коровиев. Жилището на покойния Берлиоз и на отпътувалия за Ялта Лиходеев беше празно и по шкафовете в кабинета си висяха тихо и мирно, непипнати от никого, печатите от червен восък. Заминаха си от Садовая с празни ръце, а със заминалите отпътува, смутен и потиснат, и секретарят на домсъвета Пролежнев.

Вечерта Никанор Иванович бе откаран в клиниката на Стравински. Там взе така да буйства, че се наложи да му бият инжекция по рецептата на Стравински и чак след полунощ Никанор Иванович заспа в стая №119, надавайки от време на време мъчително страдалческо мучене.

Но постепенно сънят му ставаше все по-спокоен. Той вече не се въртеше и не стенеше, задиша леко и равномерно и го оставиха сам.

Тогава на Никанор Иванович му се яви сън, в чиято основа лежеше несъмнено преживяното през деня. Най-напред на Никанор Иванович му се привидя, че уж някакви хора със златни фанфари в ръце го водят, и то много тържествено, към голяма лакирана врата. Пред вратата спътниците му изсвириха туш в чест на Никанор Иванович, а после долетях от висините звучен бас весело каза:

– Добре дошъл, Никанор Иванович! Хайде, предайте валутата.

Безкрайно учуден, Никанор Иванович видя над главата си черен високоговорител.

После той се озова, кой знае защо, в някакъв театрален салон, където на позлатения таван сияеха кристални полилеи, а по стените – аплици. Всичко си беше както му е редът в скромнен по размери, но много

богат театър. Имаше сцена, закрыта с кадифена завеса, тъмновишневият ѝ фон беше осеян като със звездички с нарисувани златни монети по десет рубли; имаше и суфльорска кабина и дори публика.

Никанор Иванович се учуди, че публиката е съставена изключително от хора от един пол – мъжки, при това, непонятно защо, всички мъже бяха с бради. Другата изненада беше, че в театралния салон нямаше столове и цялата тази публика беше насядала по пода, великолепно лъснат и хлъзгав.

Притеснен от това ново за него и многолюдно общество, Никанор Иванович последва след кратко колебание примера на всички, седна и той по турски на паркета между един рижав здравеняк с огромна брада и някакъв блед и много брадясал гражданин. Насядалите не обърнаха на новопристигналия зрител никакво внимание.

В това време се разнесе нежен звън, светлината в салона угасна, завесата се дръпна и се появи осветената сцена с кресло и масичка, на която стоеше златно звънче, а цялото дъно на сцената беше закрыто от черна кадифена завеса.

Изад кулисите излезе артист в смокинг, гладко обръснат и вчесан на път, млад и с много приятни черти на лицето. Публиката в салона се оживи и всички се обърнаха към сцената. Артистът се приближи до суфльорската будка и потри ръце.

– Още ли сте тука? – попита той с мек баритон и се усмихна на салона.

– Още, още – отговори му хорово от залата тенори и басы.

– Хмм... – замисли се артистът, – просто не мога да ви разбера – не ви ли омръзна? Нормалните хора се разхождат сега по улиците, наслаждават се на пролетното слънце и топлина, а вие киснете тука на пода в задушната зала! Да не би случайно програмата да е толкова интересна? Впрочем, въпрос на вкус – философски реши артистът.

После той промени тембъра и интонациите на гласа си и весело и звучно обяви:

– И тъй, следващият номер от нашата програма – Никанор Иванович Босой, председател на домсъвет и управител на диетичен стол. Молим Никанор Иванович да заповяда!

В отговор прозвучаха дружни ръкопляскания. Смаяният Никанор Иванович облещи очи, а конференсието закри с ръка лицето си от светлината на рампата, намери го с поглед между насядалите и много мило го повика с пръст да се качи горе. Никанор Иванович не разбра как се озова на сцената.

Отдолу и отпред го заслепи светлината на разноцветните лампи и салонът с публиката веднага потъна в мрак.

– Е, Никанор Иванович, чакаме вашия пример изрече подкупващо младият артист, – предайте си валутата.

Настъпи тишина. Никанор Иванович си пое дъх и тихо заговори:

– Кълна се в бога...

Не успя да изрече тези думи и залата избухна в негодуващи викове. Никанор Иванович се смути и млъкна.

– Доколкото можах да разбера – подхвана конферансието, – вие искахте да се закълнете в бога, че нямате валута, така ли? – и погледна съчувствено Никанор Иванович.

– Да, точно така е, нямам – отвърна Никанор Иванович.

– Добре де – обади се артистът, – но извинете за нескромния въпрос: откъде тогава се взеха тези четиристотин долара, намерени в тоалетната на апартамента, чиито единствени обитатели сте вие и вашата съпруга?

– Вълшебни са! – каза с нескрита ирония някой в тъмната зала.

– Тъй вярно, вълшебни – плахо отвърна Никанор Иванович неизвестно кому: на артиста или на тъмната зала – и обясни: – нечистата сила ми ги подхвърли, оня каририаният, преводачът.

Залата пак изрева негодуващо. А когато се възцари тишина, артистът каза:

– Чухте ли какви Лафонтенови басни ми се налага да изслушвам! Подхвърлили му четиристотин долара! Хайде вие кажете: всички вие се занимавате с валутни далавери! Питам ви като специалисти – това възможно ли е?

– Ние не се занимаваме с валутни далавери – чува се откъм залата отделни обидени гласове, – но това наистина е невъзможно.

– Напълно съм съгласен – заяви категорично артистът, – но бих искал да ви попитам: какво може да се подхвърли?

– Дете! – викна някой от залата.

– Абсолютно вярно – потвърди конферансието, – дете, анонимно писмо, прокламация, адска машина и какво ли не още, но четиристотин долара няма да подхвърли никой, понеже такъв идиот в природата не съществува – и като се обърна към Никанор Иванович, артистът добави укорително и тъжно: – Вие много ме насъкърбихте, Никанор Иванович! Толкова се надявах на вас. И тъй, нашият номер не се получи.

В залата се чу свиркане по адрес на Никанор Иванович.

– Абе личи си, че прави далавери с валута! – викнаха откъм

залата. – Заради такива като него и ние страдаме невинно!

– Не го ругайте – каза меко конферансието, – той ще се разкае – и като обърна към Никанор Иванович плувнали в сълзи сини очи, добави: – Хайде, идете си на мястото, Никанор Иванович.

После артистът звънна със звънчето и заяви високо:

– Антракт, негодници!

Потресеният Никанор Иванович, станал толкова неочаквано участник в театрална програма, се озова пак на своето място на пода. Сега му се присъни, че залата потъна в пълен мрак, а по стените изскочиха червени пламтящи думи: „Предайте си валутата!“ После завесата отново се разтвори и конферансието призова:

– Моля на сцената да излезе Сергей Герардович Дънчил.

Дънчил се оказа благообразен мъж някъде към петдесетте, но имаше вид на човек, който съвсем се е изоставил.

– Сергей Герардович – обърна се към него конферансието, – ето, вече месец и половина откакто сте тука и упорито отказвате да предадете останалата ви валута. Нашата страна има нужда от нея, а на вас тя ви е абсолютно излишна и въпреки това вие упорствате. Интелигентен човек сте, много добре разбирате всичко и все пак не желаете да ми помогнете.

– За съжаление не мога нищо да направя, тъй като нямам повече валута – спокойно отвърна Дънчил.

– В такъв случай нямате ли поне брилянти? – попита артистът.

– Брилянти също нямам.

Артистът наведе глава и се замисли, после плесна с ръце. От кулисите на сцената излезе дама на средна възраст, модерно облечена, тоест с манто без яка и съвсем малка шапка. Дамата изглеждаше разтревожена, а Дънчил я погледна, без да му мигне окото.

– Коя е тази дама? – попита конферансието Дънчил.

– Това е жена ми – отговори с достойнство Дънчил и погледна с известно отвращение дългия врат на дамата.

– Мадам Дънчил, обезпокоихме ви по следния повод – обърна се конферансието към дамата, – искаме да ви попитаме дали съпругът ви разполага с още валута?

– Той тогава предаде всичко – отвърна развълнувана мадам Дънчил.

– Така – каза артистът – е, щом е така, значи е така. След като е предал всичко, ще се наложи незабавно да се разделим със Сергей Герардович – няма как! Сергей Герардович, ако желаете, можете да

напуснете театъра – и артистът направи царствен жест.

Дънчил спокойно и с достойнство се обърна и се запъти към кулисите.

– Момент, моля! – спря го конферансието. – Позволете ми на сбогуване да ви покажа още един номер от нашата програма – и той пак плесна с ръце.

Задната черна завеса се вдигна и на сцената излезе млада красавица с бална рокля, тя държеше в ръце златно подносче, на което беше сложена дебела пачка, вързана с панделка от бонбониера, и брилянтено колие, сипещо сини, жълти и червени искри.

Дънчил отстъпи крачка назад и пребледня като платно. Залата замря.

– Осемнайсет хиляди долара и колие за четиристотин хиляди, и то златни – обяви тържествено артистът. – Сергей Герардович е скрил в Харков, в апартамента на своята любовница Ида Херкулановна Ворс, която имаме удоволствието да видим и която бе така любезна да ни помогне да открием тези безценни, но безцелни в ръцете на частно лице съкровища. Много ви благодарим Ида Херкулановна.

Красавицата се усмихна, зъбите ѝ блеснаха, а гъстите ѝ мигли трепнаха.

– Зад вашата маска на уверено достойнство – обърна се артистът към Дънчил – се крие алчен паяк и отвратителен измамник и лъжец. С тъпия си инат вие ни мъчихте цял месец и половина. Да, сега си вървете в къщи и нека адът, в който ще ви хвърли вашата съпруга, ви бъде заслуженото наказание.

Дънчил се олюля и сигурно щеше да падне, но нечии съчувствени ръце го подкрепиха. В този миг предната завеса падна и скри всички, които бяха на сцената.

Бесни ръкопляскания така разтърсиха залата, че на Никанор Иванович му се стори, сякаш светлините в полилеите заподскачаха. Когато предната тъмна завеса се вдигна пак, на сцената нямаше никой освен самотния артист. Той предизвика втори взрив от ръкопляскания, поклони се и заговори:

– В лицето на този Дънчил в програмата ни взе участие едно същинско магаре. Нали вече имах удоволствието да ви обясня вчера, че укриването на валута е безсмислено. Защото никой и при никакви обстоятелства не може да я използва, уверявам ви. Да вземем например този Дънчил. Той получава огромна заплата и не му липсва нищо. Има разкошен апартамент, жена и красива любовница. Но вместо да предаде

валутата и скъпоценните камъни и да си живее тихо и мирно без каквито и да било неприятности, този сребролюбив кретен дочака да бъде публично изобличен и на всичкото отгоре си докара сериозни семейни неприятности. И тъй, кой ще предаде валута? Няма ли желаещи? В такъв случай следващият номер от нашата програма ще бъде изпълнен от известния драматически талант, артиста Сава Потапович Куролесов, поканен специално, за да рецитира откъси из „Скъперникът рицар“ от поета Пушкин.

Обещаният Куролесов не закъсня да се появи на сцената и се оказа висок, месест, гладко обръснат мъж, с фрак и бяла папийонка.

Без каквито и да било предисловия той направи мрачна физиономия, свъси вежди и подхвана с неестествен глас, поглеждайки изкосо към златното звънче:

– Тъй както млад безделник чака среща със някаква развратница лукава... (Пр. Р. Ралин)

Куролесов разказа за себе си куп лоши неща. Никанор Иванович го чу как си призна, че нещастна вдовица коленичила с вопли пред него под дъжда, но не трогнала закоравялото сърце на артиста. Преди този сън Никанор Иванович не познаваше нито една творба от поета Пушкин, но познаваше отлично самия поет и по няколко пъти на ден произнасяше изречения като: „Ами наема за апартамента Пушкин ли ще го плаща?“ или „Значи, лампата на стълбището Пушкин я е свил, така ли?“, „Значи, нафтата Пушкин ще я купува, а?“

Сега, след като се запозна с едно от произведенията му, Никанор Иванович се натъжи, представи си коленичилата жена, останала със сирачетата си под дъжда, и неволно си каза: „Ама че отвратителен тип е този Куролесов!“

А Куролесов повишаваше непрекъснато глас и продължаваше да се кае, с което съвсем обърка Никанор Иванович, защото изведнъж взе да се обръща към някого, дето го нямаше на сцената, и да си отговаря сам вместо отсъстващия, като наричаше себе си ту „господарю“, ту „бароне“, ту „татко“, ту „сине“ и говореше ту на „вие“, ту на „ти“.

Никанор Иванович разбра само едно, че след като извика: „Ключовете ми къде са? Ах, моите ключове ...“ – артистът бе сполетян от жестока смърт, строполи се на пода, захърка и взе да си развързва внимателно папийонката.

След като умря, Куролесов стана, отърси праха от панталона си, усмихна се фалшиво и излезе, придружен от вяли ръкопляскания. А конферансието заговори така:

– Ние чухме „Скъперникът рицар“ в блестящото изпълнение на Сава Потапович. Този рицар се е надявал, че ще го наобиколят пъргави нимфи и ще му се случат още много приятни неща. Но, както видяхме, не стана нищо подобно и нито нимфи го обкръжиха, нито музите го сподиха, нито успя да вдигне палати, а тъкмо обратното, свърши много зле, поразен от удар, опъна петалата и издъхна върху сандъка с валутата и скъпоценните камъни. Предупреждавам, че ако не предадете валутата, и на вас ще ви се случи същото, ако не и нещо по-лошо.

Дали поезията на Пушкин оказа такова силно въздействие, или прозаичната реч на конферансието, но от залата изведнъж се чу свенлив глас:

– Аз ще предам валута.

– Много ви моля, качете се на сцената! – покани го учтиво конферансието, като се взираше в тъмната зала.

На сцената излезе нисък рус гражданин, ако се съди по лицето му, не беше се бръснал от три седмици.

– Извинете, как се казвате? – осведоми се конферансието.

– Николай Канавкин – обади се срамежливо появилият се.

– А, много ми е приятно, гражданино Канавкин, и тъй?

– Предавам ги – тихо каза Канавкин.

– Колко?

– Хиляда долара и двайсет златни монети по десет рубли.

– Браво! Това ли е всичко, други нямате ли? Конферансието впери поглед право в очите на Канавкин и на Никанор Иванович даже му се стори, че от този поглед бликнаха лъчи, пронизващи Канавкин като рентгенови. Всички в залата затаиха дъх.

– Вярвам ви! – възкликна най-сетне артистът и угаси погледа си. – Вярвам ви! Тези очи не лъжат. Толкова пъти вече повтарям: най-голямата ви грешка е, че недооценявате значението на човешките очи. Разберете, че езикът може да скрие истината, но очите – никога! Задават ви неочакван въпрос и вие не трепвате дори, само за миг се овладявате и вече знаете какво да кажете, за да скриете истината, казвате го твърде убедително и на лицето ви не трепва нито едно мускулче, но уви, разтревожена от въпроса, истината изскача за миг от дъното на душата в очите ви и край на всичко. Виждат я и вие сте заловен!

Като изрече, и то много разпалено, тази крайно убедителна тирада, артистът попита меко Канавкин:

– Къде са скрити?

– У леля ми Пороховникова, на Пречистенка ...

– А! Момент... ама... у Клавдия Илинична ли?

– Да.

– Ах, да, да, да, да! Хубавата малка къща? Срещу градинката? Но да, разбира се, знам я, знам я! Ами къде сте ги напъхали?

– В мазето, в кутия от бисквити „Ейнем“...

Артистът плесна с ръце.

– Но на какво прилича това? – възкликна той с горчивина. – Ами че нали ще мухлясат там, ще плесенясат. Е, кажете, може ли на такива хора да се доверява валута? Бога ми – същински деца!

Канавкин също разбра, че е постъпил зле, направил е пакост, затова наведе рошавата си глава.

– Парите – продължи артистът – трябва да се съхраняват в държавната банка, в специални сухи и добре охранявани помещения, а не в лелиното ви мазе, където, между другото, и плъховете могат да ги изядат. Не ви ли е срам, Канавкин! Възрастен човек!

Канавкин вече не знаеше къде да се дене и само човъркаше с пръст пеша на самото си.

– Е, нищо, нищо – поомекна артистът, – било каквото било... – после неочаквано добави: – Впрочем хайде да свършим всичко отведнъж, хем да не разкарваме излишно колата ... леля ви също има, нали? А?

Канавкин, който не беше очаквал подобен обрат, трепна и в театъра настъпи мълчание.

– Е, Канавкин – с мек укор каза конферансието, – аз го хваля, хваля, а той взе, че се запъна! Та това е нелепо, Канавкин! Нали току-що ви обясних за очите. Веднага си личи, че и леля ви има. Хайде, защо ни измъчвате напразно?

– Има! – викна с отчаяна смелост Канавкин.

– Браво! – викна и конферансието.

– Браво! – страшно изрева салонът.

Когато всички утихнаха, конферансието честити на Канавкин, стисна му ръка, предложи му колата да го откара до в къщи и заповяда някому зад кулисите да се отбие със същата кола за лелята – да я покани да заповяда на представление в женския театър.

– Ах, исках да ви попитам – леля ви да е казвала къде си крие валутата? – осведоми се конферансието, предлагайки любезно на Канавкин цигара и горяща клечка кибрит. Канавкин запали и някак мъченически се усмихна.

– Вярвам ви, вярвам – въздъхна артистът, – тая дърта стипца не на племенника си, на дявола няма да каже. Но нищо, ще се опитаме да

събудим човешки чувства в сърцето ѝ. Може би още не всички струни са се скъсали в сарафската ѝ душа. Всичко добро, Канавкин!

Щастливият Канавкин отпътува. Артистът попита няма ли други желаещи да предадат валута, но му отговориха с мълчание.

– Какви хора, ей богу! – изрече артистът и сви рамене, а после завесата го скри.

Лампите угаснаха, известно време царуваше мрак и сред него отдалече долиташе нервен тенор, който пееше:

„Там купища има злато, и мое, да, мое е то!“

После някъде отдалече на два пъти долетяха ръкопляскания.

– В женския театър някоя дама предава – обади се неочаквано рижият брадат съсед на Никанор Иванович и с въздишка добави: – Ех, да не бяха гъсоците ми! Аз, мили мой, отглеждам в Лианозово бойни гъсоци. Страх ме е, че ще измрат без мен. Бойните гъсоци са много нежни, големи грижи искат... Ех, да не бяха гъсоците. Пет пари не давам за Пушкин – и пак завъздиша.

В този миг салонът се освети ярко и Никанор Иванович засънува, че от всички врати нахълтват готвачи с бели калпаци и черпаци. Помощник-готвачите довякоха в салона котел с чорба и табла с филии черен хляб. Зрителите се оживиха. Веселите готвачи сновяха между любителите на театралното изкуство, наливаха в канчета чорбата и раздаваха хляба.

– Обядвайте, момчета – викаха готвачите, – и предавайте валутата! Защо да киснете залудо тука? Много ли ви се услажда тая помия? Иди си в къщи – хапване, пийване – кеф!

– Ей, ти бе, бащице, защо киснеш тука? – обърна се непосредствено към Никанор Иванович дебел готвач с морав врат, докато му подаваше канчето, в което самотно плаваше един зелен лист.

– Нямам! Нямам! Нищо нямам! – викна обезумял Никанор Иванович. – Разбери – нямам!

– Нямаш, а? – изрева със страшен бас готвачът. – Нямаш ли? – попита той след миг с нежен женски глас. – Нямаш, нямаш – заповтаря успокояващо и взе да се превръща във фелдшерката Прасковя Фьодоровна.

Тя потупваше нежно по рамото стенещия насън Никанор Иванович. Тогава готвачите се стопиха и рухна театърът със завесата. Никанор Иванович видя през сълзи стаята си в болницата и двама с бели престилки, но не нахалните готвачи, които се навираха със съветите си, а лекари, и с тях Прасковя Фьодоровна, която не носеше канче, а табличка,

покрита с марля, върху която беше сложена спринцовка.

– На какво прилича това – оплака се горчиво Никанор Иванович, докато му правеха инжекцията, – нямам, нямам, нямам! Пушкин да им предава валута. Нямам!

– Нямаш, нямаш – успокояваше го добросърдечната Прасковя Фьодоровна, – какво сега, на босия цървулите, тъй де.

След инжекцията на Никанор Иванович му поолекна и той заспа без сънища.

Но от виковете му тревогата се пренесе и в 120-а стая, където болният се събуди и си затърси главата, а също и в 118-а, където изпадна в паника неизвестният Майстор и закърши от мъка ръце, като гледаше луната и си спомняше горчивата последна есенна нощ от живота си, ивицата светлина под вратата в сутерена и провисналите къдрици.

От стая 118-а тревогата прелетя през балкона при Иван, той се събуди и заплака.

Но лекарят бързо успокои всички разтревожени, всички скръбни духом и те почнаха да заспиват. Последен потъна в забрава Иван – едва когато над реката взе да съмва. След лекарството, напоило цялото му тяло, успокоението дойде като вълна, която го заля. Тялото му олекна, а дрямката облъхваше като топъл ветрец челото му. Той заспа и последното, което чу наяве, бе чуруликането на птичките в гората, малко преди да се съмне. Но те скоро млъкнаха и Иван засънува, че слънцето вече се снишава над Плешивия хълм и хълмът е опасан от двойна верига...

Глава 16. Екзекуцията

Слънцето вече се снишаваше над Плешивия хълм и хълмът беше опасан от двойна верига.

Кавалерийската ала, която преряза по пладне пътя на прокуратора, стигна в тръс до Хевронската порта на града. Пътят ѝ беше разчистен. Пехотинците от кападокийската кохорта бяха изблъскали встрани навалищата от народ, мулета и камили, и алата, вдигнала бели стълбове прах до небето, излезе на кръстовището, където се разделяха два пътя: южният за Витлеем и северозападният за Яфо. Алата препусна по северозападния път. Пак кападокийци бяха пръснати от двете страни на пътя и те разчистиха своевременно вляво и вдясно всички кертани, забързани за празника в Иерусалаим. Излезли от временните си шатри на ивици,

опънати върху тревата, богомолците се тълпяха зад кападокийците. Като измина близо километър, алата изпревари втората кохорта на Мълниеносния легион, после остави зад себе си още един километър и стигна първа в подножието на Плешивия хълм. Там се спеша. Командирът разби алата на взводове и те обградиха цялото подножие на малкия хълм, като оставиха свободен само един подстъп откъм пътя за Яфо.

Скоро след алата до хълма стигна втората кохорта, изкачи се още по-високо и опаса хълма като венец.

Най-сетне дойде и центурията, командувана от Марк Плъходава. Тя се беше проточила в две вериги отстрани на пътя, а помежду им, охранявана от тайната стража, вървеше каруцата с тримата осъдени; на вратовете им бяха окачени бели дъски с надпис „разбойник и метежник“ на два езика – арамейски и гръцки. Зад каруцата на осъдените следваха други, натоварени с току-що издялани греди с напречници, въжета, лопати, кофи и брадви. В тези каруци бяха шестимата палачи. Зад тях яздеха центурионът Марк, началникът на храмовата стража на Иерушалаим и оня човек с качулката, с когото Пилат беше водил кратък разговор в затъмнената стая на двореца.

Процесията завършваше с верига от войници и вече след нея вървяха към две хиляди зяпачи, които не се бяха уплашили от адската жегата и желаеха да присъстват на интересното зрелище.

Към тези зяпачи от града се присъединиха сега и любопитните богомолци, пускани безпрепятствено в опашката на процесията. Сред острите възгласи на глашатаите, които придружаваха колоната и крещяща същото, което по пладне беше извикал Пилат, процесията се заизкачва по Плешивия хълм.

Алата пусна всички през долния пояс, а втората центурия пусна нагоре само онези, които имаха пряко отношение към екзекуцията, а после с бърза маневра пръсна тълпата в пръстен по целия хълм, тъй че тя се озова между пехотната верига горе и кавалерийската долу. Сега тя можеше да наблюдава екзекуцията през рядката верига на пехотинците.

И тъй, откакто процесията се беше изкачила на хълма, изминаха повече от три часа и слънцето вече се снишаваше над Плешивия хълм, но жегата все още беше нетърпима и войниците от двете вериги страдаха от нея и от скуката, проклинаха в душите си тримата разбойници и искрено им желаеха час по-скоро да умрат.

Дребният командир на алата с мокро чело и потъмняла на гърба от пот бяла дреха се намираще в подножието на хълма при открития подстъп и начесто ходеше до коженото ведро в първи взвод, загребваше с

шепи вода, пиеше и си мокреше чалмата. Олекваше му малко, той се отдалечаваше и пак почваше да крачи напред-назад по прашния път, водещ към върха. Дългият му меч се удряше в пристегнатия с връзки кожен ботуш. Командирът искаше да даде на кавалеристите си пример за издръжливост, но жалеше войниците и затова им разреши да направят пирамиди от забодени в земята копия и да хвърлят върху тях белите си наметала. Под тези палатки сирийците се криеха сега от безпощадното слънце. Ведрата се празнеха бързо и кавалеристите от взводовете ходеха поред за вода от долчинката в подножието на хълма, където в хилавата сянка на мършави черници вече пресъхваше от адската жегата мътен поток. Там бяха спрели – дано уловят слабата сянка – и скучаещите коняри, които пазеха изнемошелите животни.

Отегчението на войниците и ругатните им по адрес на разбойниците бяха понятни. За щастие опасенията на прокуратора от възможни безредици по време на екзекуцията в омразния му град Иерусалаим не се оправдаха. А на четвъртия час от екзекуцията между двете вериги – пехотната горе и кавалерийската в подножието – не остана, въпреки всички очаквания, нито един човек. Слънцето изгори тълпата и я погна обратно към Иерусалаим. Зад веригата на двете римски центурии имаше само две бездомни псета, кой знае как попаднали тук. Но жегата беше изнурила и тях, те лежаха, изплезили езици, и дишаха тежко, без да обръщат внимание на зеленогърбестите гущери, единствените същества, които не се бояха от слънцето и сновяха сред нажежените камъни и някакви пълзящи растения с големи бодли.

Нито в наводнения от войска Иерусалаим, нито тук, на обкръжения хълм, някой се опита да отърве осъдените и тълпата се върна в града, защото наистина в тази екзекуция нямаше нищо интересно, а там, в града, вече бяха почнали приготовленията за настъпващия вечерта велик празник Пасха.

Във втория пояс римската пехота страдаше повече и от кавалеристите. Центурионът Плъходава позволи на войниците само да свалят шлемовете и да покрият главите си с бели кърпи, натопени във вода, но ги държеше прави и с копията в ръка. Той самият, също с кърпа на главата, но не мокра, а суха, се разхождаше близо до групата на палачите, без дори да свали от дрехата си сребърните лъвски муцуни, без да махне наколенниците, мечата и шлема. Слънцето биеше право в центуриона без да му причинява страдания, а към лъвските муцуни не можеше да се погледне – ослепителният блясък на среброто, сякаш възвряло на слънцето, изгаряше очите.

Обезобразеното лице на Плъходава не изразяваше нито умора, нито отегчение и великанът центурион сякаш беше в състояние да обикаля така целия ден, цялата нощ и още един ден – с една дума, толкова, колкото се наложи. Да обикаля все така, опрял ръце върху тежкия колан с медни плочки, все така сурово да поглежда ту към стълбовете с осъдените, ту към войниците във веригата, все така равнодушно да подритва с върха на кожения ботуш побелелите от времето човешки кости, които се търкаляха тук-таме в краката му, или ситните кремъчета.

Човекът с качулката се бе настанил близо до стълбовете на трикрако столче и седеше благодушно, без да помръдва; впрочем от време на време човъркаше от скука пясъка с пръчка.

Казаното, че отвъд веригата на легионерите нямаше жив човек, не бе съвсем вярно. Всъщност там имаше един човек, но просто не всички можеха да го видят. Беше застанал не при открития подстъп към върха, откъдето беше най-удобно да се наблюдава екзекуцията, а откъм северната страна, където хълмът не беше полегат и достъпен, а неравен, където имаше свлачища и пукнатини, където, впили между камънаците корени в прокълнатата от бога безводна земя, се мъчеше да живее една хилава смокиня.

Точно под дръвчето, което не хвърляше никаква сянка, се беше сврял този единствен зрител, а не участник в екзекуцията, седнал на един камък от самото начало, тоест вече четвърти час. Да, за да види екзекуцията, той беше избрал не най-добрата, а най-лошата позиция. Но все пак и от нея стълбовете се виждаха, виждаха се отвъд веригата и двете искрящи петна на гърдите на центуриона, а това беше, изглежда, напълно достатъчно за човека, който явно искаше да остане незабелязан и необезпокояван от никого.

Но преди около четири часа, в началото на екзекуцията, този човек се беше държал съвсем иначе и можеха много лесно да го забележат; навярно затова беше променил сега поведението си и се беше уединил.

Когато процесията мина веригата и се изкачи на върха, той се появи за пръв път, и то като човек, който явно е закъснял. Дишаше тежко и не вървеше, а тичаше към хълма и се блъскаше, а като видя, че веригата се затвори пред него, както и пред всички останали, направи наивен опит да се престори, че не разбира гневните крясъци и да се промъкне между войниците чак до мястото на екзекуцията, където вече сваляха осъдените от каруцата. Това му струва тежък удар с тъпия край на копие в гърдите и той се дръпна от войниците с вик не на болка, а на отчаяние. Легионера, който го удари, той обгърна, с мътен и напълно

равнодушен към всичко взор, като човек, безчувствен за физическа болка.

Разкашлян, задъхан, с ръце на гърдите, той обиколи целия хълм с надеждата откъм северната му страна да намери пролука във веригата, през която да се промъкне. Но беше вече късно. Пръстенът беше затворен. И човекът с разкривено от мъка лице беше принуден да се откаже от опитите да си пробие път до каруците, от които вече стоварваха стълбовете. Тези опити не бяха довели до нищо, само дето щяха да го хванат, а според плановете му в никакъв случай не трябваше да бъде задържан този ден.

И затова отстъпи встрани, към пролуката, където беше по-спокойно и никой не му пречеше.

Сега, седнал на камъка, този чернобрад човек с гуреливи от слънце-то и от недоспиване очи се терзаше. Ту въздишаше, ту разтваряше своя овехтял в странстванията талет, станал от светлосин мръсносив, и оголваше наранените си от копието гърди, по които се стичаше мръсна пот, ту вдигаше в непоносима мъка очи към небето и следеше трите египетски лешояда, които отдавна плуваха на широки кръгове във висините с предчувствието за скорошен пир, ту вперваше безнадежден взор в жълтата земя и виждаше на нея почти изгледан кучешки череп и сновящи край него гущери.

Мъките на човека бяха толкова силни, че от време на време той почваше да си говори сам.

– О, аз, глупецът! – стенеше той, като се олюляваше от душевна болка върху камъка и дереше с нокти мургавите си гърди. – Глупец, неразумна жена, страхливец! Леш съм аз, не човек!

Той млъкваше, отпускате глава, после си накваваше устните с топла вода от една дървена манерка, пак се съживяваше и посягаше ту към ножа, скрит на гърдите му под талета, ту към пергамента, сложен пред него върху камъка до пръчицата и стъкълцето с туш.

Върху пергамента вече беше нахвърляно:

„Минутите текат и аз, Леви Матей, се намирам на Плешивия хълм, а смъртта все не идва!“

По-нататък:

„Слънцето залязва, а смъртта не идва.“ Сега Леви Матей безнадежно записа с острата пръчица:

„Боже! Защо се гневиш срещу него? Прати му смърт!“

Като написа това, той изхлипа без сълзи и пак раздра с нокти гърдите си.

Причина за отчаянието на Леви беше ужасният неуспех, постигнал Иешуа, а също и него, освен това и страшната грешка, която той, Леви, смяташе, че е извършил. Завчера Иешуа и Леви бяха в селото Витания, близо до Иерусалаим, там гостуваха на един градинар, който много беше харесал проповедите на Иешуа. Цялата сутрин двамата гости работиха в градината, помагаша на стопанина и смятаха привечер да се приберат по хлад в Иерусалаим. Но Иешуа ненадейно се разбърза, каза, че има в града неотложна работа и тръгна по пладне сам. Това беше първата грешка на Леви Матей. Защо, защо го пусна сам!

Вечерта Матей не можа да дойде в Иерусалаим. Повали го неочаквано и ужасна болест. Втресе го, тялото му пламна цялото в огън, зъбите му затракаха и той непрекъснато молеше за вода. Никъде не можеше да върви. Рухна върху чула в плевнята на градинаря и се мята на него до петък на разсъмване, когато болестта напусна Леви пак така неочаквано, както го бе връхлетяла. Макар че беше още изтощен и краката не го държаха, измъчван от предчувствие за беда, той се сбогува със стопанина и се запъти към Иерусалаим. Там разбра, че предчувствието не го е излъгало. Нещастие то се беше случило. Леви беше в тълпата и чу как прокураторът обяви присъдата.

Когато поведоха осъдените към хълма. Леви Матей тичаше откъм веригата в тълпата любопитни, мъчеше се някак незабелязано да се обади на Иешуа, та да знае, че той, Леви, е тук с него, че не го е изоставил в последния му път и се моли смъртта да настъпи за Иешуа колкото може по-скоро. Но Иешуа, загледан в далечината, натам, където го откарваха, разбира се, не видя Леви.

И ето, изведнъж, когато процесията измина по пътя близо половин километър, Матей, който се блъскаше в тълпата до самата верига, бе осенен от проста и гениална мисъл, и в същия миг, какъвто беше избухлив, той се обсипа с проклетия, че не му е минала през ума по-рано. Войниците не вървяха в плътна верига, между тях имаше свободно място. С много ловко и точно пресметнато движение би могъл да се наведе, да се промъкне между двама легионери, да се втурне към каруцата и да скочи в нея. Тогава Иешуа щеше да бъде спасен от мъченията.

Един миг е достатъчен, за да промуши Иешуа с нож в гърба и да извика: „Иешуа! Аз те спасявам и си отивам заедно с теб! Аз, Матей, твой верен и единствен ученик!“

И ако бог го благословеше с още един свободен миг, би успял да пониже и себе си, за да избегне смъртта на стълба. Впрочем последното малко интересуваше Леви, бившия бирник. Беше му безразлично как

ще загине. Искаше само едно: Иешуа, който не беше причинил през живота си никому ни най-малкото зло, да бъде спасен от изтезанията.

Планът беше много добър, но работата беше там, че Леви не носеше нож. Нямаше и пукната пара.

Бесен от яд срещу самия себе си, Леви се измъкна от тълпата и хукна обратно към града. В пламналата му глава се блъскаше само една трескава мисъл: как веднага по каквото и да било начин да намери в града нож и да успее да настигне процесията.

Стигна тичешком до градската порта, провирайки се сред многобройните кервани, влизащи в града, и видя вляво отворената врата на една фурна. Задъхан от тичането по нажежения път, Леви се овладя, влезе спокойно във фурната, поздрави стопанката, застанала зад тезгяха, помоли я да свали от лавицата най-горния самун – кой знае защо, той му бил харесал най-много – и когато тя се обърна, грабна мълчаливо и бързо от тезгяха онова, по-добро от което не можеше да има – наточен като бръснач дълъг фурнаджийски нож, – и веднага изхвърча навън. След няколко минути отново беше на пътя за Яфо. Но процесията вече не се виждаше. Той се затича. От време на време трябваше да се просва право в прахоляка и да лежи неподвижен, за да си поеме дъх. Лежеше така, учудвайки хората, които го отминаваха върху мулета или крачеха пеш за Иерушалаим. Той лежеше и слушаше как сърцето му силно тупти не само в гърдите, но и в главата, в ушите. Отпочиваше малко, после скачаше и продължаваше да тича, но все по-бавно и по-бавно. Когато съзря най-сетне дългата процесия, вдигнала прахоляк в далечината, тя беше вече в подножието на хълма.

– О, господи!... – изстена Леви, разбрал, че закъснява. И той закъсня.

Когато изтече четвъртият час от екзекуцията, терзанията на Леви достигнаха най-високата си точка и той изпадна в ярост. Стана от камъка и запокити на земята ножа, откраднат напразно, както мислеше сега, стъпка манерката и се лиши от вода, свлече от главата си кипата, вкопчи пръсти в рядката си коса и се запроклина.

Проклинаше се, крещеше безсмислени думи, ръмжеше и плюеше, хулеше баща си и майка си, родили на бял свят такъв глупец.

Като разбра, че клетвите и хулите не помагат и от тях в този пек не се променя нищо, той сви сухите си юмурици, вдигна ги зажумял към небето, към слънцето, което пълзеше все по-надолу, издължаваше сенките и отиваше да се потопи в Средиземно море, и поиска от господата незабавно чудо. Настояваше бог да прати веднага на Иешуа смърт.

Когато отвори очи, се убеди, че на хълма няма никакви промени с изключение на една: пламтящите петна върху гърдите на центуриона бяха угаснали. Слънцето прашаше лъчите си в гърбовете на езекутираните, обърнати с лице към Иерушалаим. Тогава Леви закрещя!

– Проклинам те, господи!

Крещеше прегракнал, че се е убедил в божията несправедливост и няма намерение повече да му вярва.

– Ти си глух! – реवेशе Леви. – Ако не беше глух, щеше да ме чуеш и да го убиеш веднага!

Примижал, Леви чакаше жупела, който ще се изсипе от небето и ще изпепели него самия. Но това не стана и без да разлепя стиснатите си клепачи, Леви продължи да крещи към небето язвителни и обидни слова. Крещеше, че е напълно разочарован и че има и други богове и религии. Да, друг бог не би допуснал такова нещо, никога не би допуснал човек като Иешуа да изгаря на слънцето върху този стълб.

– Аз съм се лъгал! – крещеше вече съвсем прегракнал Леви. – Ти си бог на злото! Или димът от кадилниците в храма е забулил съвсем очите ти, а ушите ти са престанали да чуват друго освен славословията на свещениците?! Ти не си всемогъщ бог! Ти си черен бог! Проклинам те, боже на разбойниците, техен покровител и душа!

В този миг нещо лъхна в лицето на бившия бирник и нещо зашумоля под краката му. Леви усети още един повей, отвори очи и видя, че всичко на света, дали под въздействието на неговите проклетия или по силата на други причини, се беше променило. Слънцето беше изчезнало, преди да стигне морето, в което потъваше всяка вечер. Откъм югозапад страшно и неотвратимо се беше надигнал буреносен облак и го беше погълнал. Краищата му вече кипваха в бяла пяна, черният му димящ търбух хвърляше жълти отблясъци. Облакът боботеше и от него се проточваха от време на време огнени нишки. По яфския път през сухата Гионска долина над шатрите на богомолците летяха стълбове прах, погнати от извилиа се внезапно вихър. Леви млъкна, мъчеше се да проумее дали бурята, която ще се разрази сега над Иерушалаим, ще донесе някаква промяна в съдбата на нещастния Иешуа. Щом видя огнените нишки, разсичащи облака, той взе да се моли гръм да удари стълба на Иешуа. Загледан с разкаяние в още непогълнатото от облака чисто небе, където лешоядите се издигаха, за да избягнат бурята, Леви си помисли, че като безумец избърза с проклетията си. Сега бог няма да го послуша.

Обърнал взор към подножието на хълма, Леви прикова поглед към мястото, където беше пръснат кавалерийският полк, и си даде сметка, че

там бяха станали значителни промени. От високото Леви можа добре да види как войниците се суетяха, измъкваха копията от земята, загръщаха се с наметалата, как конярите тичаха в тръс към пътя, повели за юздите враните жребци. Полкът си тръгваше, това беше ясно. Прикрил с ръка лице от шибация прах, Леви плюеше и се мъчеше да проумее какво може да означава това, че кавалерията се кани да си тръгва? Премести поглед по-нагоре и различи фигурка в пурпурно военно наметало, която се изкачваше към площадката на екзекуцията. Тогава сърцето на бившия бирник изтръпна от предчувствие за радостен край.

Онзи, който се изкачваше на хълма през петия час от страданията на разбойниците, беше командирът на кохортата, пристигнал от Иерусалаим с ординареца си. Плъходава даде знак, веригата на войниците се разтвори и центурионът отдаде чест на трибуна. А той отведе Плъходава встрани и му прошепна нещо. Центурионът втори път отдаде чест и се запъти към групата палачи, насядали по камъните в подножието на стълбовете. Трибунът на свой ред тръгна към оня, който седеше на трикракото столче, и седналият учтиво се изправи насреща му. И на него трибунът тихо каза нещо и двамата отидоха при стълбовете. Съпроводи ги и началникът на храмовата стража.

Плъходава погледна с погнуса мръсните дрипи, захвърлени на земята до стълбовете, дрипи, които доскоро са били облекло на престъпниците и от които палачите се бяха отказали. Той повика двама от тях и заповяда:

– Елате с мене!

От най-близкия стълб долиташе дрезгава безсмислена песничка. Окаченият На него Гестас към края на третия час от екзекуцията беше полудял от мухите и слънцето и сега тихо пееше нещо за гроздето, но все пак поклащаше от време на време главата си с чалмата и тогава мухите вяло се вдигаха от лицето му и отново го накацваха.

Върху втория стълб Дисмас страдаше повече от другите двама, защото не изпаднаше в безсъзнание; той поклащаше често и равномерно глава насам-натам, за да удари с ухо рамото си.

Най-щастлив от тримата беше Иешуа. Той още от първия час почна да припада, после изпадна в безсъзнание, отпусна глава с размотана чалма. Затова пък мухите и стършелите така бяха облепили лицето му, че то беше изчезнало под черната шаваща маска. По слабините, по корема и под мишниците му бяха накацали тлъсти стършели и смучеха жълтото оголено тяло.

Като се подчиняваше на жестовете на човека с качулката, единият

от палачите взе копие, а другият донесе при стълба кофа и гъба. Първият палач вдигна копието и леко удари с него най-напред едната, после другата ръка на Иешуа, изпънати и вързани с въжета за напречната греда. Тялото с изпъкнали ребра трепна. Палачът прокара върха на копието по корема му. Тогава Иешуа изправи глава, мухите се вдигнаха с бръмчене и се откри лицето на разпнатия, подуто от ухапванията, с отекли очи – неузнаваемо лице.

Ха-Ноцри разлепи клепащи, погледна надолу. Очите му, винаги ясни, сега бяха помътнели.

– Ха-Ноцри! – каза палачът. Ха-Ноцри помръдна подути устни и се обади с дрезгав разбойнически глас:

– Какво искаш? Защо идваш при мене?

– Пий! – каза палачът и напоената с вода гъба на върха на копието се вдигна към устните на Иешуа. Радост проблесна в очите му, той впи устни в гъбата и почна жадно да поглъща влагата. От съседния стълб се чу гласът на Дисмас:

– Несправедливост! И аз съм разбойник като него! Дисмас се напегна, но не можа да помръдне, ръцете му бяха пристегнати на три места с въжета за напречната греда. Той прибра корем, заби нокти в краищата на гредите, с глава, обърната към стълба на Иешуа; злоба пламтеше в очите на Дисмас.

Облак прах закри площадката, стана много тъмно. Когато прахът отмина, центурионът викна:

– Млък там на втория стълб!

Дисмас млъкна. Иешуа откъсна устни от гъбата, помъчи се гласът му да звучи ласкаво и убедително, но не успя и дрезгаво помоли пазача:

– Дай и на него.

Ставаше все по-тъмно. Устремен към Иерусалаим, буреносният облак беше залял вече половината небе, бели пенести облачета се носеха пред големия Облак, напоен с черна влага и огън. Блесна и прогърмя над самия хълм. Палачът свали гъбата от копието.

– Прославяй великодушния хегемон! – прошепна той тържествено и леко прободе Иешуа в сърцето. Той трепна, прошепна:

– Хегемонът...

Кръв потече по корема му, долната му челюст конвулсивно потрепери и главата му увисна.

При втората гръмотевица палачът вече поднасяше на Дисмас гъбата със същите думи:

– Прославяй хегемона! – и уби и него. Обезумял, Гестас уплашено

извика, щом палачът застана пред него, но когато гъбата докосна устните му, изръмжа нещо и впи зъби в нея. След няколко секунди и неговото тяло увисна, доколкото позволяваха въжетата.

Човекът с качулката вървеше подир палача и центуриона, следваше го началникът на храмовата стража. Спрял пред първия стълб, човекът с качулката внимателно огледа окървавения Иешуа, докосна с бялата си ръка стъпалото му и каза на спътниците си:

– Мъртъв.

Същото се повтори и при другите два стълба.

След това трибунът направи знак на центуриона, обърна се и си тръгна от върха заедно с началника на храмовата стража и човека с качулката. Настана полумрак, светкавици браздяха черното небе. Отгоре изведнъж пръсна огън и викът на центуриона: „Вдигай веригата!“ – потъна в грохота. Щастливите войници заслizaха тичешком по хълма, налагайки шлемовете си. Мрак скри Иерусалаим.

Поройният дъжд плисна отведнъж и завари центуриите наред хълма. Водата се изля така страшно, че докато войниците тичаха надолу, подире им вече шуртяха бушуващите потоци. Войниците се хлъзгаха и падаха върху размекнатата глина, бързаха да излязат на равния път, по който – вече едва видима във водната пелена – се прибираше в Иерусалаим измокрената до кости конница. След няколко минути в димящата бъркотия от буря, вода и огън на хълма остана само един човек. Размахал ножа, откраднат ненапразно, той се плъзгаше по мокрия скат, хващаше се за каквото падне и се свличаше пълзешком, на колене, към стълбовете, като ту изчезваше в гъста мъгла, ту изведнъж го озаряваше треперлива светлина.

Когато стигна стълбовете, вече до глезените във вода, той смъкна натежалия, просмукан от вода талет, остана по риза и се хвърли към нозете на Иешуа. Преряза въжетата, обвили пищялите, качи се на долната напречна греда, прегърна Иешуа и освободи ръцете му от горните въжета. Голото влажно тяло на Иешуа се стовари върху Леви и го повали на земята. Леви искаше веднага да го вдигне на плещите си, но някаква мисъл го спря. Той остави в локвите тялото с отметната глава и разперени ръце и като се хлъзгаше в рядката кал, се спусна към другите стълбове. Преряза и на тях въжетата и двете тела рухнаха на земята.

След няколко минути на върха на хълма останаха само тези две тела и трите празни стълба. Водата шибаше и въртеше телата.

Леви и тялото на Иешуа вече ги нямаше горе на хълма.

Глава 17. Тревожен ден

В петък сутринта, тоест в деня след проклетия сеанс, целият наличен състав на „Вариете“ – счетоводителят Василий Степанович Ласточкин, двамата деловодители, трите машинописки, двете касиерки, куриерите, разпоредителите и чистачките – с една дума, всички, които бяха налице – не си стояха по местата и не си гледаха работата, ами се бяха скупчили до един по первазите на прозорците, които гледаха към Садовая, и зяпаха какво става до стената на „Вариете“. Край тази стена се беше проточила подредена по двама, многохилядна опашка, стигаща чак до Кудринския площад. В челото на опашката стояха двайсетина спекуланти на билети, добре познати на театрална Москва.

Опашката беше много развълнувана, привличаше вниманието на течащия край нея поток от граждани и обсъждаше оживено пикантните разкази за вчерашния небивал сеанс на черна магия. Тези разкази бяха хвърлили в страшен смут и счетоводителя Василий Степанович, който не беше присъствал снощи на спектакъла. Разпоредителите разправяха какво ли не, дрънкаха даже, че след знаменития сеанс няколко гражданки хукнали в непристоен вид по улиците и тям подобни. Скромният и крогък Василий Степанович само премигваше, като слушаше приказките за всички тия чудеса, и наистина не знаеше какво да предприеме, а трябваше да се предприеме нещо, и трябваше да го стори именно той, защото се оказа старши в целия екип на „Вариете“.

Към десет часа сутринта опашката от жадуващи билети така набъбна, че слуховете за нея стигнаха чак в милицията и с поразителна бързина бяха пратени както пеши, така и конни наряди; те именно приведоха опашката в известен ред. Но и подредена, змията, проточена близо километър, представляваше сама по себе си голяма съблазън и смайваше безмерно гражданите по Садовая.

Такова беше положението извън, но вътре във „Вариете“ нещата също не бяха в ред. Още рано сутринта зазвъняха и продължиха да звънят непрекъснато телефоните в кабинета на Лиходеев, в кабинета на Римски, в деловодството, в касата и в кабинета на Варенуха. Василий Степанович отначало отговаряше нещо, отговаряше и касиерката, измърморваха по нещо и разпоредителите, а после направо престанаха да отговарят, защото на въпросите къде са Лиходеев, Варенуха, Римски, просто нямаше какво да отговорят. Отначало се опитваха да се отърват

с думите „Лиходеев си е в къщи“, но отвън отговаряха, че са се обаждали в дома му и са им казали, че Лиходеев е във „Вариете“.

Обади се разтревожена дама, настояваше да я свържат с Римски, посъветваха я да се обади на съпругата му, при което слушалката се разрида и отговори, че тя именно е съпругата и че Римски е изчезнал. Забърка се същинска каша. Чистачката разправяше на всички как отишла в кабинета на финдиректора да чисти и, видяла, че вратата е широко отворена, лампите светят, прозорецът към градината е счупен, креслото е катурнато на пода и няма никого.

Някъде след десет във „Вариете“ нахлу мадам Римска. Тя ридаше и кършеше ръце. Василий Степанович, съвсем загубил ума и дума, не знаеше какво да я посъветва. А в десет и половина се появи милицията. Нейният пръв и съвсем законен въпрос беше:

– Какво става тук, граждани, какво има?

Екипът отстъпи назад и остави за прикритие бледия и развълнуван Василий Степанович. Наложил се нещата да бъдат наречени с имената им и да се признае, че администрацията на „Вариете“ в лицето на директора, финдиректора и администратора е изчезнала и се намира кой знае къде, че след вчерашния сеанс конферансието е откарано в психиатрията, с една дума, че този вчерашен сеанс е бил, направо казано, скандален сеанс.

Милицията успокои, доколкото беше възможно, ридещата мадам Римска, отпрати я да си върви и най-много се заинтересува от разказа на чистачката в какво състояние е намерила кабинета на финдиректора. Служителите бяха помолени да си отидат по местата и да си гледат работата и малко по-късно в сградата на „Вариете“ се появиха следователи, придружени от остроухо мускулесто куче с цвят на цигарена пепел и с извънредно умни очи. Служителите от „Вариете“ веднага си зашепнаха, че този пес е именно знаменитият Асокаро. Наистина беше той. Поведението му смая всички. Щом се втурна в кабинета на финдиректора, Асокаро изръмжа, оголи чудовищните си жълтеникави зъби, после легна по корем и с израз на мъка и ярост в очите запълзя към строшения прозорец. Преодолял страха си, той скочи изведнъж на перваза, навири острата си муцуна и диво, злобно зави. Не искаше да слезе от прозореца, ръмжеше, потреперваше и се силеше да скочи долу.

Изведоха песа от кабинета и го пуснаха във вестибула, оттам той излезе през главния вход на улицата и заведе хората, които го следваха, до таксиметровата пица. Там загуби дирята, която беше надушил. После откараха Асокаро.

Следствието се разположи в кабинета на Варенуха и почна да вика там един по един онези служители на „Вариете“, които бяха свидетели на снощните произшествия по време на сеанса. Нека кажем, че следствието трябваше да преодолява на всяка крачка непредвидени трудности. Нишката непрекъснато се късаше в ръцете му.

Афиши имаше ли? Имаше. Но през нощта бяха налепили върху тях други и сега нямаше за цял. Откъде се е взел този маг? Че кой го знае. Значи, с него е бил сключен договор?

– Сигурно – отговори развълнуван Василий Степанович.

– Но щом е бил подписан договор, нали е редно да мине през счетоводството?

– Абсолютно задължително – отговори развълнуван Василий Степанович.

– Тогава къде е?

– Няма го – отговори счетоводителят, като ставаше все по-блед и разперваше ръце. Наистина нито в папките на счетоводството, нито при финдиректора, нито при Лиходеев, нито при Варенуха – никъде не можаша да открият и следа от договора.

Как се казва този маг? Василий Степанович не знае, не е бил вчера на представлението. Разпоредителите не знаят, касиерката бърчи, бърчи чело, мисли, мисли и най-сетне каза:

– Во ... Май че беше Воланд ...

Но може и да не е Воланд, нали? Може и да не е Воланд. Може да е Фоланд.

Оказа се, че в бюрото за чужденци не са чували абсолютно нищо за никакъв Воланд, маг, нито за Фоланд.

Куриерът Карлов съобщи, че магът май се бил настанил в апартамента на Лиходеев. Разбира се, отидоха веднага там, но не намериха никакъв маг. Лиходеев също го нямаше. Домашната прислужница Груня я нямаше и никой не знае къде се е дянала. Председателя на домсъвета Никанор Иванович го нямаше. Пролежнев го нямаше.

Получаваше се нещо съвсем нелепо: изчезнало е цялото ръководство на администрацията, вчера е имало странен скандален сеанс, а кой го е провел и по чие внушение – неизвестно.

Вече приближаваше пладне и трябваше да отворят касата. Но за това, разбира се, не можеше и дума да става! На вратата на „Вариете“ веднага беше окачен огромен картон с надпис: „Днешното представление се отменя“... В опашката това предизвика вълнение, започващо от челото й; тя се повълнува, но в края на краищата взе да се пръска и след

около час на Садовая от нея не остана и следа. Следствието си отиде, за да продължи работата си другаде, служителите бяха освободени, оставените бяха само дежурни и вратите на „Вариете“ бяха заключени.

Счетоводителят Василий Степанович трябваше да изпълни незабавно две задачи. Първо, да отиде в Комисията за зрелища и увеселения от по-лек тип и да докладва там за снощните произшествия, и, второ, да се отбие във финзрелищния сектор да предаде парите от вчерашната каса – 21 711 рубли.

Усърдният и изпълнителен Василий Степанович уви парите във вестник, върза пакета на кръст с канап, сложи го в чантата си и тъй като беше отлично запознат с инструкцията, запъти се естествено не към автобуса или трамвая, ами към плацата за таксита.

Но шофьорите на трите коли, щом видяха пътника, забързан към плацата с претъпкана чанта, потеглиха и тримата под носа му празни и, кой знае защо, злобно се озърнаха.

Смаян от това обстоятелство, счетоводителят дълго стоя вцепенен, размишлявайки какво може да означава случилото се.

След две-три минути пристигна свободно такси и щом шофьорът зърна пътника, лицето му веднага се разкриви.

– Свободен ли сте? – попита Василий Степанович и се покашля изумен.

– Покажете си парите – отвърна злобно шофьорът, без да поглежда пътника.

Все по-учуден, счетоводителят стисна скъпоценната чанта под мишница, извади от портфейла си банкнота от десет рубли и я показа на шофьора.

– Не тръгвам! – отсече кратко оня.

– Много се извинявам... – подхвана счетоводителят, но шофьорът го прекъсна:

– По три рубли имате ли?

Съвсем объркан, счетоводителят извади от портфейла две банкноти по три рубли и ги показа на шофьора.

Качвайте се! – викна шофьорът и с такава сила завъртя ключа на брояча, че едва не го строши. – Къде?

– Дребни ли нямате? – плахо попита счетоводителят.

– Пълен ми е джобът с дребни! – закрещя шофьорът и в огледалото се отразиха очите му, които започнаха да кръвясват. – На три пъти ми се случва днес. И на други им се случило. Дава ми един кучи син десетачка, връщам му четири и петдесет, слиза си, мръсникът! След пет минути

гледам: вместо десетачката етикет от минерална вода! – и шофьорът произнесе няколко нецензурни думи. – Вторият път към Зубовская. Десетачка. Връщам му три. Отиде си. Бъркам в портфейла, от него изхвърча оса, ужили ми пръста! Ах да ти е...! – шофьорът пак изтърси нещо нецензурно. – Десетачката я няма. Вчера в това „Вариете“ (нецензурни думи) някакъв мръсник фокусник направил сеанс с банкноти по десет рубли (нецензурни думи).

Счетоводителят онемя, сви се и се престори, че даже думата „Вариете“ я чува за пръв път, и си каза: „Втасахме я!“

Като пристигна където трябваше и благополучно се издължи, счетоводителят влезе в сградата, тръгна по коридора към кабинета на завеждащия и още там разбра, че е дошъл в лош час. В канцеларията на зрелищната комисия цареше суматоха. Край счетоводителя притича куриерка със смъкната на темето забрадка и опулени очи.

– Няма го, няма го, мили мой, няма го! – крещеше тя неизвестно кому. – Сакото и панталонът са тука, ама сакото е празно!

Тя изчезна зад някаква врата и след малко се чу шум от строшени съдове. От секретарската стая изскочи познатият на счетоводителя завеждащ първи сектор на комисията, но беше в такова състояние, че не позна счетоводителя, и изчезна безследно.

Потресен от всичко това, счетоводителят стигна до стаята на секретарката – предверие към кабинета на председателя на комисията – и там бе окончателно поразен.

През отворената врата на кабинета долиташе заканителен глас, който принадлежеше несъмнено на Прохор Петрович, председателя на комисията. „Дали трие някому сол на главата?“ – помисли си слисан счетоводителят, но като се озърна, видя друго: в коженото кресло лежеше, отметнала глава на облегалката, и ридаше неудържимо с мокра кърпичка в ръка, изпружила крака почти до средата на стаята, личната секретарка на Прохор Петрович – красавицата Ана Ричардовна.

Брадичката на Ана Ричардовна беше изпоцапана с червило, а от миглите ѝ по прасковените бузи се стичаха потоци размазан грим.

Като видя, че някой влиза, Ана Ричардовна скочи, втурна се към счетоводителя, вкопчи се в реверите на сакото му и го разтърси с виковете:

– Слава богу! Намери се поне един храбър човек! Всички се разбягаха, всички са предатели! Да идем, да идем при него, не зная какво да правя! – продължавайки да ридае, тя повлече счетоводителя към кабинета.

В кабинета счетоводителят най-напред си изтърва чантата, а после всички мисли в главата му се преобърнаха нагоре с краката. Трябва да признаем – имаше защо.

Зад огромното бюро с масивна мастилница седеше празен костюм и с непотопено в мастило сухо перо дращеше по един лист. Костюмът беше с вратовръзка, от горното джобче на костюма се подаваше автоматична писалка, но над яката нямаше нито врат, нито глава, а от маншетите не се подаваха китки на ръце. Костюмът беше потънал в работа и изобщо не забелязваше суматохата, царяща наоколо. Като чу, че някой влиза, костюмът се облегна в креслото и над яката прозвуча добре познатият на счетоводителя глас на Прохор Петрович:

– Какво има? Нали на вратата пише, че не приемам. Красавицата секретарка изпищя, закърши ръце, извика:

– Виждате ли? Виждате ли?! Няма го! Няма го! Върнете го, върнете го!

В това време някой се шумгуна в кабинета, ахна и излетя навън. Счетоводителят усети, че краката му се подкосяват и седна на крайчеца на стола, но не забрави да си вдигне чантата. Ана Ричардовна подскачаше около счетоводителя, дърпаше го за самото и викаше:

– Винаги, винаги съм го възпирала да не споменава дявола! Ето на, получи си го – хубавицата изтича към бюрото и с нежен музикален глас, малко гъгнив от плача, възкликна:

– Проша, къде сте?

– Кой тук е за вас „Проша“? – осведоми се надменно костюмът и хлътна още по-дълбоко в креслото.

– Не ме познава! Мене не познава! Разбирате ли? – зарид секретарката.

– Моля да не ридаете в кабинета ми! – каза вече ядосано раздражителният раиран костюм и придърпа с ръкав нов куп книжа с явната цел да им сложи резолюции.

– Не, не мога да гледам това, не мога! – възкликна Ана Ричардовна и избяга в стаята си, а след нея изхвърча като куршум и счетоводителят.

– Представете си само, седя си аз – разказваше, разтреперана от вълнение Ана Ричардовна – и влиза един котарак. Черен, едър като бегмот. Викнах му, разбира се: „Къш!“ Тъкмо се пръждоса, и влиза един шишко, и той с котарашка муцуна, и ми казва: „Вие, гражданко, как така викате на посетителите «къш?» – и хоп, право при Прохор Петрович. Викнах, разбира се, и подир него: «Вие луд ли сте?» А тоя нахалник право при Прохор Петрович и сяда срещу него в креслото. Пък той...

той е рядко добра душа, но е нервен. Вярно е – кипна! Нервозен човек, работи като вол – кипна: «Вие – как така се вмъквате без позволение?» А оня нахалник, можете ли да си представите, разполага се в креслото и се усмихва: «Ами аз – казва – съм дошъл да си поговорим за една работа.» Прохор Петрович пак кипна: «Зает съм.» Пък оня, представяте ли си, му казва: «Ами, с нищо не сте зает...» А? И тогава естествено Прохор Петрович загуби търпение и кресна: «Що за безобразие? Изведете го, да ме вземат дяволите!» А оня, представете си, се усмихва: «Дяволите ли да ви вземат? Че защо не, може!» И фрас, не успях да извикам, и гледам оня с котарашката муцуна изчезна и се... седи... този костюм... Ъъ!... – виеше Ана Ричардовна с разкривени, загубили всякакво очертание устни.

Тя се задави от риданията, пое си дъх и занарежда нещо вече съвсем безумно:

– И пише, пише, пише! Ще полудея! Говори по телефона! Костюмът! Всички се пръснаха като зайци!

Счетоводителят цял се тресеше. Но в този миг съдбата го отърва. В стаята на секретарката със спокойна, делова походка влизаше милицията в състав от двама души. Като ги видя, хубавицата ревна още по-силно и взе да сочи към вратата на кабинета.

– Да не ридаем сега, гражданко – каза спокойно първият, а счетоводителят, почувствал, че е съвсем излишен, изскочи от стаята и след минута беше на чист въздух. В главата му ставаше някакво течение, нещо бучеше като в комин, а сред бученето звучаха откъслечни думи от разказите на разпоредителите за снощния котарак, участвал в сеанса. Ооо! Дали пък не е било нашето котараче?

Понеже не свърши нищо в комисията, добросъвестният Василий Степанович реши да се отбие във филиала на улица Ваганковская и за да се поуспокои малко, вървя до филиала пеш.

Градският зрелищен филиал се помещаваше в поолющена от времето богаташка къща в дъното на един двор и беше прочут с порфирните колони във вестибюла.

Но не колоните смайваха този ден посетителите на филиала, а онава, което ставаше между тях.

Няколко посетители стояха вцепенени и гледаха плачещата госпожица, седнала до една масичка с подредена на нея специализирана зрелищна литература, която госпожицата продаваше. В дадения момент госпожицата не предлагаше никому от литературата и на изпълнените със съчувствие въпроси само махаше с ръка, а в това време и отгоре, и

отдолу, и отстрани, във всички отдели на филиала кънтяха поне двацет телефона и се съсипваха да звънят.

Госпожицата си поплака, после изведнъж трепна, викна истерично:

– Ето пак! – и неочаквано запя с неуверен сопран:

Славно море, ти, свещен наш Байкал...

Един куриер се подаде на стълбището, закани се някому с юмрук и запя заедно с госпожицата с груб, фалшив баритон:

Нашият кораб е бъчва от риба!...

Към гласа на куриера се присъединиха по-далечни гласове, хорът нарасна и най-сетне песента гръмна от всички кътчета на филиала. В най-близката стая №6, където беше счетоводно-контролният отдел, особено се открояваше нечия мощна и малко дрезгава октава. Засилилият се трясък на телефоните акомпанираше на хора.

Северен ветре, надуй ни платната!...“

дереше се куриерът на стълбите.

Сълзи се стичаха по лицето на госпожицата, тя се опитваше да стисне зъби, но устата ѝ се отваряше от само себе си и тя пееше с една октава по-високо от куриера:

Ето, брегът там се вижда!

Безмълвните посетители на филиала бяха смаяни, че хористите, пръснати на различни места, се бяха спели толкова добре, сякаш целият хор стоеше пред невидим диригент и не откъсваше поглед от него.

Минувачите по Ваганковская спираха пред чугунената ограда на двора и се чудеха на веселбата, царяща във филиала.

Щом първият куплет свърши, песента изведнъж секна пак сякаш под палката на диригент. Куриерът тихо изпсува и изчезна. Тогава се отвори главният вход и се появи гражданин с пардесю, изпод което се подаваха пешовете на бяла престилка, а с него един милиционер.

– Вземете мерки, докторе, умолявам ви! – викна истерично госпожицата.

На стълбището изхвърча секретарят на филиала, той явно изгаряше от срам и смущение, и заговори, заеквайки:

– Вижте какво, докторе, това е някакъв случай на масова хипноза и ще трябва... – той не довърши изречението, задави се в думи и изведнъж се чу и неговият тенор:

Шилка и Нерчинск...

– Кретен! – успя да викне госпожицата, но не обясни кого ругае, а вместо това изкара явно насила една рулада. И също запя за Шилка и Нерчинск.

– Овладейте се! Престанете да пее – обърна се докторът към секретаря.

Личеше си, че секретарят би дал мило и драго, за да спре да пее, но не можеше да спре и заедно с хора уведоми минавачите по уличката, че в дебрите го е пощадил жестокият звяр и куршумът на стрелците не го е улучил.

Щом куплетът свърши, госпожицата първа получи от доктора доза валериан, после той се втурна след секретаря при останалите – и на тях да даде капки.

– Прощавайте, гражданко – обърна се изведнъж Василий Степанович към госпожицата, – един черен котарак да се е отбивал при вас?

– Какъв котарак? – развика се злобно госпожицата. – Магаре се е запънало в нашия филиал, магаре! – и като добави: – Нека чуе! Всичко ще кажа! – наистина разказа какво се беше случило.

Оказа се, че завеждащият градския филиал, който (според думите на госпожицата) „изобщо провали развлеченията от по-лек тип“, страдал от манията да организира най-различни кръжоци.

– Хвърляше прах в очите на началството! – крещеше госпожицата.

За една година завеждащият успял да организира кръжок по изучаване на Лермонтов, по шах и шашки, кръжоци по пинг-понг и езда. За през лятото се заканвал да организира кръжок по гребане в речни води и кръжок по алпинизъм.

И изведнъж днес, през обедната почивка, влязъл той, завеждащият...

– И води под ръка някакъв кучи син – разправяше госпожицата, – кой знае откъде го е довялкъл, с карирано панталонче, с пукнатото пенсне и... с безкрайно гадна муцуна!...

Според разказа на момичето веднага го представил на всички обядващи в стола като изтъкнат специалист по хоровите кръжоци.

Лицата на бъдещите алпинисти помрачнели, но завеждащият веднага призовал всички към бодрост, а специалистът казал весело няколко смешки и се заклел, че пеенето ще отнема съвсем малко време, пък ползата от него щяла да е неопикуема.

Естествено, както съобщи госпожицата, първи рипнали Фанов и Косарчук, най-големите подмазвачи във филиала, и заявили, че се записват. Тогава останалите служители разбрали, че пеенето няма да им се размине, и им се наложило също да се запишат в кръжока. Решили да пеят през обедната почивка, защото останалото време било заето с Лермонтов и с кръжока по шашки. За да даде пример, завеждащият заявил,

че е тенор, и по-нататък всичко протекло като в кошмар. Карираният специалист хормайстор изревал:

– До-ми-сол-до! – измъкнал най-срамежливите иззад шкафовете, където се опитвали да се спасят от пеенето, на Косарчук казал, че има абсолютен слух, захленчил, заскимтял, помолил за уважение към стария диригент и песнопоец, заудрял с пръст камертона и им се примоллил да подхванат всички, та да екне високо „Славно море“.

Тогава запели всички. Хем здравата. Карираният наистина си разбирал от работата. Изкарали първия куплет. Диригентът се извинил, казал: „Една минутка!“ – и... изчезнал. Мислили, че той наистина ще се върне след минута, но минали цели десет, а него го нямало. Радост обзела филиалните – изчезнал е!

Но ненадейно някак от само себе си подхванали втория куплет. Повел ги подире си Косарчук, който може и да нямал абсолютен слух, но притежавал твърде приятен висок тенор. Изпели го. Диригентът го няма! Разотишли се по местата си, но едва седнали и неволно запели. Искат да спрат – къде ти! Помълчат две-три минути и пак ревнат. Помълчат – ревнат. Тогава проумели, че ги е сполетяла беда. Завеждащият се заключил в кабинета си от срам.

На това място разказът на госпожицата секна. Валерианът беше помогнал.

След четвърт час пред чугунената ограда на Ваганковская спряха три камиона и в тях се качи целият състав на филиала начело със завеждащия.

Щом първият камион се олюля през портала и излезе на уличката, служителите, застанали прави в каросерията, прегърнати през раменете, веднага отвориха уста и в улицата екна популярната песен. Вторият камион я подхвана, след него третият. Така и потеглиха. Минувачите, забързани по свои си работи, хвърляха към камионите само бегъл поглед, без да се учудват ни най-малко – сигурно някаква група заминаваше на екскурзия извън града. Заминаваха наистина, но не на екскурзия, а за клиниката на професор Стравински.

След половин час, съвсем изгубил ума и дума, счетоводителят се довлече до финзрелищния сектор с надеждата да се отърве най-сетне от държавните пари. Вече поучен от опита си, надникна най-напред внимателно в продълговатата зала, където зад матови стъкла със златни надписи седяха чиновниците. Счетоводителят не откри тук никакви признаци на тревога или неспокойствие. Беше тихо, както подобава на прилично учреждение.

Василий Иванович пхна глава в прозорчето, на което пишеше: „Приемане на суми“, поздрави някакъв чиновник и учтиво помоли за приходен ордер.

– Защо ви е? – попита чиновникът през прозорчето.

„Странно!“ – помисли си счетоводителят. Учудването му беше съвсем естествено. За пръв път през живота си се сблъскваше с нещо подобно. Всеки знае колко е трудно да се получат пари, за това винаги могат да възникнат препятствия. Но в трийсетгодишната практика на счетоводителя не беше имало случай някой, било то юридическо или частно лице, да се затрудни да приеме пари.

Най-сетне мрежата се дръпна и счетоводителят пак се залепи за прозорчето.

– Много ли носите? – попита чиновникът.

– Двайсет и една хиляди, седемстотин и единайсет рубли.

– Охо! – кой знае защо, иронично подвикна чиновникът и подаде на счетоводителя зелено листче.

Добре запознат с формалностите, счетоводителят го попълни за миг и взе да развързва канапчето на пакета. Щом разопакова товара си, изведнъж му причерня пред очите и той болезнено измуча нещо.

Пред очите му запъстряха чуждестранни пари: имаше пачки канадски долари, английски фунтове, холандски гулдени, латвийски лати, естонски крони...

– Ето го един от фокусниците на „Вариете“! – чу се страшен глас над онемелия счетоводител. И Василий Степанович веднага бе арестуван.

Глава 18. Посетители без късмет

По същото време, когато старателният счетоводител се носеше с таксито, за да се натъкне на пишещия костюм, от първокласния вагон №9 на киевския влак, пристигнал в Москва, слезе заедно с останалите един много приличен пътник с мукавено куфарче в ръка. Този пътник беше чичото на покойния Берлиоз, Максимилиан Андреевич Поплавски, икономист плановик, който живееше в Киев на бившата Институтска улица. Причина за пристигането на Максимилиан Андреевич в Москва беше получената от него завчера късно през нощта телеграма със следното съдържание:

Току-що ме прегази трамвай на Патриаршите. Погребението петък три часа следобед Ела Берлиоз

Максимилиан Андреевич минаваше, и то с право, за един от най-умните хора в Киев. Но и най-умният човек ще се обърка от подобна телеграма. Щом един човек телеграфира, че е прегазен, ясно е, че прегазването не е било смъртоносно. Но тогава защо ще има погребение? Или е в много тежко състояние и предвижда, че ще умре. Възможно, но тази точност е наистина много странна: как може все пак да знае, че ще го погребат в петък в три часа следобед? Странна телеграма!

Но умните хора затова са умни – да се оправят с обърканите работи. Много просто. Станала е грешка и телеграмата е била предадена изопачено. Думата „ме“ сигурно е попаднала тук от друга телеграма вместо думите „Берлиоз го“, което пък е станало „Берлиоз“ и е отишло в края на телеграмата. С такава поправка смисълът на телеграмата ставаше ясен, но, разбира се, трагичен.

Като се поуталожил пристъпът на мъка, покрусил съпругата на Максимилиан Андреевич, той незабавно се застыга за Москва.

Налага се да открием една тайна на Максимилиан Андреевич. Безспорно той жалеше племенника на жена си, загинал в разцвета на живота си. Но като делови човек разбираше също, че на погребението няма особена нужда от неговото присъствие. Въпреки това Максимилиан Андреевич много бързаше да отиде в Москва. Каква беше причината? Само една: жилището. Жилище в Москва – това не е шега работа! Кой знае защо, Максимилиан Андреевич не обичаше Киев и мисълта за преместване в Москва така го глождеше напоследък, че почна даже лошо да спи. Не го радваше пролетното пълноводие на Днепър, когато водата, скрива островите откъм ниския бряг и се слива с хоризонта. Не го радваше вълнуващата красота на изгледа, който се открива от подножието на паметника на княз Владимир. Не го очароваха слънчевите петна, които подскачат напролет по тухлените пътечки на Владимирския хълм. Не, всичко това не му трябваше, трябваше му само едно – да се премести в Москва.

Обявите във вестниците за замяна на апартамент в Киев, улица Институтска, срещу по-малко жилище в Москва не даваха никакъв резултат. Желатели нямаше а дори и да се обаждаха понякога, предложенията им бяха недобросъвестни.

Телеграмата потресе Максимилиан Андреевич. Грехота беше да изпусне такъв момент. Деловите хора знаят, че такива моменти не се повтарят.

С една дума, независимо от всички трудности трябваше да успее да наследи апартамента на племенника на Садовая. Да, сложно, много сложно беше, но сложностите трябваше на всяка цена да бъдат преодо- лени. Опитният Максимилиан Андреевич знаеше, че за тази цел първата и абсолютно необходима стъпка беше следната: той трябваше на всяка цена да се регистрира поне временно в трите стаи на покойния племенник.

В петък Максимилиан Андреевич прекрачи прага на стаята, в която се помещаваше домсъветът на №302-бис на улица Садовая в Москва.

В тесничката стая, където на стената висеше стар плакат, изобразя- ващ в няколко картини начините за съживяване на удавен в река, зад кухненската маса седеше в пълна самота човек на средна възраст, неб- ръснат и с тревожни очи.

– Мога ли да говоря с домоуправителя? – учтиво се осведоми ико- номистът плановик, свали шапка и сложи куфарчето си на свободния стол.

Този уж най-обикновен въпрос, кой знае защо, така смути седна- лия, че чак изразът на лицето му се промени. Очите му се разкривиха от тревога и той смотолевни неясно, че председателя го нямало.

– В къщи ли си е? – попита Поплавски. – Работата е много бърза.

Седналият отвърна пак нещо несвързано. Все пак стана ясно, че председателят не си е в къщи.

– Ами кога ще дойде?

Седналият не отговори и погледна някак тъжно през прозореца.

„Ах!...“ – каза си умният Поплавски и попита за секретаря.

Странният човек зад масата се изчерви от напрежение и пак неясно измърмори, че и секретаря го нямало... не се знае кога ще дойде... сек- ретарят е болен...

„Аха!...“ – каза си Поплавски.

– Но все някой трябва да има от домсъвета, нали?

– Аз – обади се със слаб глас човекът.

– Вижте какво – заговори изтежко Поплавски, – аз съм единствени- ят наследник на покойния Берлиоз, мой племенник, загинал, както ви е известно, на Патриаршите, и съм задължен, съгласно закона да приема наследството, състоящо се от нашия апартамент номер петдесет...

– Не съм в течение, другарю... – прекъсна го измъчен човекът.

– Но извинете – каза звучно Поплавски, – като член на домсъвета вие сте длъжен...

В този момент в стаята влезе някакъв гражданин. Като видя

влезлия, седналият до масата пребледня.

– Членът на домсъвета Пятнажко? – попита влезлият.

– Аз – едва чуто отговори седналият.

Влезлият прошепна нещо на седналия и оня, съвсем сломен, се надигна от стола и след няколко секунди Поплавски остана сам в празната стая на домсъвета.

„Ох, какво усложнение! Как можа да се случи всичките отведнъж да ги...“ – мислеше си ядосан Поплавски, пресичайки асфалтирания двор, забързан към апартамент №50.

Щом икономистът плановик позвъни, веднага му отвориха и Максимилиан Андреевич влезе в полутъмното антре. Учуди го донякъде обстоятелството, че не беше ясно кой му отвори: в антрето нямаше никой освен един огромен черен котарак, седнал на стол.

Максимилиан Андреевич се покашля, пристъпи от крак на крак и тогава вратата на кабинета се отвори и в антрето излезе Коровиев. Максимилиан Андреевич го поздрави учтиво, но с достойнство, и каза:

– Името ми е Поплавски. Аз съм чичо на...

Но преди да довърши, Коровиев измъкна от джоба си мръсна кърпа, завря нос в нея и заплака.

– ... покойния Берлиоз...

– Ах, да, ах, да! – прекъсна го Коровиев и свали кърпата от лицето си. – Щом ви видях, и се сетих, че сте именно вие! – Той се затресе от плач и възкликна: – Какво нещастие, а? Какви неща стават, само като си помисли човек? А?

– Трамвай ли го прегази? – попита шепнешком Поплавски.

– Чиста работа! – извика Коровиев и сълзите потекоха като ручей изпод пенснето му. – Чиста работа! Аз бях свидетел. Няма да повярвате – хоп! И главата му отлетя! Десният крак – прас, на две. Левият – прас, на две! Ето докъде водят тия трамваи! – И тъй като явно не беше в състояние да се овладее, Коровиев сплеска нос в стената до огледалото и избухна в ридания.

Чичото на Берлиоз беше искрено смяян от поведението на непознатия. „Ето на, а пък казват, че в наше време нямало сърдечни хора!“ – помисли си той и усети, че и неговите очи почват да парят. Но в същото време неприятно облаче засенчи душата му и тутакси се промъкна като змийче мисълта дали не се е регистрирал вече този сърдечен човек в жилището на покойния, защото и такива неща са се случвали в живота.

– Извинете, вие приятели ли бяхте с моя покоен Миша? – попита той и избърса с ръкав сухото си ляво око, а с дясното изучаваше

потресения от скръб Коровиев. Но она така се разрида, че нищо не можа да се разбере, освен повтарящите се думи „прас – на две“ Като се нарида до насита, Коровиев се отлепи най-сетне от стената и произнесе:

– Не, не мога повече! Ще ида да изпия триста капки валериан с етер! – обърна към Поплавски мокро от сълзи лице и добави: – Това са те, трамваите!

– Извинете, вие ли ми телеграфирахте? – попита Максимилиан Андреевич и се напрегна мъчително: кой ли ще е този странен ревльо.

– Той – отговори Коровиев и посочи с пръст котарака.

Поплавски се опули, помисли, че не е чул добре.

– Не, не мога повече, смазан съм – продължи, подсмърчайки, Коровиев, – само като си спомня: колелото през крака... само колелото тежи над сто и петдесет кило... Фрас!... Ще ида да си легна, да заспя, да забравя – и той изчезна от антрето.

А котаракът се размърда, скочи от стола, на задни лапи, сложи предна лапа на кръста, зина с огромна уста и каза:

– Аз, аз пратих телеграмата. Е, и?

На Максимилиан Андреевич веднага му се зави свят, ръцете и краката му изтръпнаха, той изтърва куфара и седна на стола срещу котарака.

– Аз, струва ми се, на чист руски ви питам – сурово каза котаракът, – е, и какво?

Но Поплавски не даде никакъв отговор.

– Паспорта! – изрева котаракът и протегна угоена лапа.

Без да съобразява каквото и да било, без да вижда нищо друго освен двете искри, пламнали в котешките очи, Поплавски измъкна като кинжал паспорта от джоба си. Котаракът взе от масичката под огледалото очила с дебела черна рамка, надяна ги на муцуната си, така стана още по-внушителен, и дръпна от подскачашата ръка на Поплавски паспорта.

„Интересно, ще припадна ли, или не!“ – помисли си Поплавски. Отдалече се носеше хълцането на Коровиев, цялото антре се изпълни с мизма на етер, на валериан и още някаква отвратителна гадост.

– От кое районно управление е издаден документът? – попита котаракът, като се взираше в страницата. Отговор не последва.

– Четиристотин и дванайсетото – сам си отговори котаракът, прекарвайки лапа по паспорта, който държеше наопаки, – ами да, разбира се! Знаем го аз това управление! Те там изобщо не гледат на кого издават паспорти! Аз например не бих издал на такъв като вас! За нищо на света не бих му издал! Само един поглед – и моментално бих ви отказал! –

котаракът така се разсърди, че запокити паспорта на пода. – Вашето присъствие на погребението се отменя – продължи котаракът с официален тон, – бъдете така любезен да заминете за местожителството си – и изрева към вратата: – Азазело!

На неговия зов в антрето се втурна един дребосък – накуцващ, в прилепнало черно трико, с нож, пъхнат в колана, червеносок, с жълт кучешки зъб и с перде на лявото око.

Поплавски усети, че се задушава, стана от стола и заотстъпва, притиснал ръка към сърцето си.

– Азазело, изпрати го! – заповяда котаракът и излезе от антрето.

– Поплавски – изгъгна тихо влезлият, – надявам се, вече всичко е ясно? Поплавски кимна.

– Връщай се веднага в Киев – продължи Азазело, – кротувай си там и не мечтай за никакви апартаменти в Москва, ясно ли е?

Този дребосък, който вдъхваше на Поплавски смъртен ужас с кучешкия си зъб, с ножа и кривогледото си око, стигаше едва до рамото на икономиста, но действаше енергично, последователно и организирано.

Преди всичко той вдигна паспорта й го подаде на Максимилиан Андреевич, който пое документа с изтръпнала ръка. После така нареченият Азазело с една ръка вдигна куфара, с другата разтвори широко вратата и като хвана под ръка чичото на Берлиоз, изведе го на площадката на стълбището. Поплавски се опря на стената. Без ключ Азазело отвори куфара, измъкна от него огромна печена кокошка без едната кълка, увита в мазен вестник, и я плъсна на площадката. После измъкна два ката бельо, ремък за точене на бръснач, книга и някакъв калъф и изрита в шахтата на стълбището всичко с изключение на кокошката. Натам отхвърча и опразненият куфар. Чу се как той избумтя долу и ако се съди по звука, капакът му се откачи.

После червеносокият разбойник хвана кокошката за другата кълка и с цялата кокошка така силно и страшно фрасна Поплавски през врата, че туловището на кокошката отскочи, а кълката остана в ръцете на Азазело. „В дома на Облонски всичко се обърка“, както с основание се е изразил именитият писател Лев Толстой. Точно така би казал той и в дадения случай. Да! Всичко се обърка пред погледа на Поплавски. Дълга искра прелетя пред очите му, после някаква траурна змия, която угаси моментално майския ден и Поплавски се отърколи презглава по стълбата с паспорта в ръка. Като долетя до завоя, той избви с крак прозореца на долната площадка и се плъсна на едно стъпало. Покрай него заподскача надолу безкраката кокошка и падна в шахтата. Останалият горе Азазело

в миг оглозга кълката, а кокала пъхна в страничното джобче на костюма си, влезе в апартамента и затвори с трясък вратата зад гърба си. В това време отдолу се дочуха предпазливи стъпки на човек, който се качваше.

Поплавски изтича още един етаж по долу, седна на дървената пейка на площадката и си пое дъх.

Някакъв дребничък възрастен човек с неизразимо печално лице, със старомоден костюм от шантунг и кървава сламена шапка със зелена лента се качваше нагоре по стълбите и спря до Поплавски.

– Позволете да ви запитам, гражданино – каза тъжно човечето с шантунга, – къде е апартамент номер петдесет?

– По-нагоре! – отвърна отсечено Поплавски.

– Покорно ви благодаря, гражданино – пак така тъжно каза човечето и тръгна нагоре, а Поплавски стана и хукна надолу.

Възниква въпросът, дали Максимилиан Андреевич не бързаше към милицията да се оплаче от разбойниците, извършили над него дивашко насилие посред бял ден? Не, в никакъв случай, това може да се каже със сигурност. Да влезе в милицията и да заяви, че видите ли, преди малко един котарак с очила чете паспорта ми, а после един човек с трико и с нож... не, граждани, Максимилиан Андреевич беше наистина умен човек.

Той беше вече долу и до външната врата видя друга, на някакво килерче. Стъклото на вратата беше счупено. Поплавски пъхна паспорта си в джоба и се озърна с надеждата да види своите изхвърлени вещи. Но от тях нямаше и следа. Поплавски се учуди колко малко го огорчи това. Занимаваше го друга интересна и примамлива мисъл: да провери на гърба на онова човече още веднъж проклетия апартамент. И наистина, щом пита къде е, значи отива там за пръв път. Следователно ще се навре право в лапите на бандата, която се е залостила в апартамент №50. Нещо подсказваше на Поплавски, че човечето много скоро ще излезе оттам. На някакво погребение на някакъв племенник Максимилиан Андреевич, разбира се, вече нямаше намерение да ходи, а до киевския влак имаше доста време. Икономистът се озърна и се шумгуна в килерчето. В това време далече горе хлопна врата. „Влязъл е!“ – помисли си със замряло сърце Поплавски. В килерчето беше хладно, миришеше на мишки и на ботуши. Максимилиан Андреевич седна на някакво пънче и реши да чака. Позицията беше удобна, от килерчето добре се виждаше изходната врата на шести вход.

Но на киевчанина му се наложи да чака по-дълго, отколкото предполагаше. Стълбището, кой знае защо, през цялото време беше пусто.

Чуваше се добре и най-сетне на петия етаж хлопна врата. Поплавски замря. Да, неговите стъпчици. „Слиза.“ Отвори се врата един етаж подолу. Стъпките замряха. Женски глас. Гласът на тъжния човек, да... неговият глас... Произнесе нещо като: „Оставете ме на мира, за бога...“ Ухото на Поплавски стърчеше през строшения прозорец. Това ухо долови женски смях. Бързи и енергични стъпки надолу. И ето, мярна се гърбът на жена. Тази жена със зелена мушамена чанта в ръка излезе през вратата към двора. А стъпките на онова човече се чува пак. „Странно, той се връща в апартамента! Дали не е и той от шайката! Да, връща се. Ето, горе пак се отвори вратата. Е, нищо, ще почакаме малко.“

Този път не се наложи да чака дълго, Скърцане на врата. Стъпките замряха. Див писък. Мяукане на котка. Стъпки – бързи, ситни, надолу, надолу!

Поплавски дочака. Като се кръстеше и мърмореше нещо, край него прелетя печалният човек, вече без шапка, със съвсем обезумяло лице, изподрана плешивина и съвсем мокър панталон. Той задържа дръжката на изходната врата и в страха си не можеше да съобрази накъде се отваря – навън или навътре, – най-сетне се справи и излезе на открито, на слънце.

Проверката на апартамента беше извършена и без да мисли повече нито за покойния племенник, нито за жилището, потрепервайки само при мисълта за опасността, на която се бе изложил, Максимилиан Андреевич изхвърча на двора, шепнейки само: „Всичко е ясно! Всичко е ясно!“ След няколко минути тролеят отнасяше икономиста плановик към Киевската гара.

Докато икономистът седеше долу в килерчето, на дребното човече му се случи пренеприятна история. Човечето беше бюфетчия във „Вариете“ и се казваше Андрей Фокич Соков. Докато траеше следствието във „Вариете“, Андрей Фокич стоеше настрана от всичко и хората забелязваха само, че е станал още по-тъжен, отколкото си беше поначало, и освен това, че е научил от куриера Карпов къде е отседнал пристигналият маг.

И тъй, след като се раздели на площадката с икономиста, бюфетчията се качи на петия етаж и звънна на апартамент №50.

Отвори му незабавно, но бюфетчията трепна, стъписа се и не влезе веднага. Имаше защо. Отвори му една мома, която не беше си сложила нищо друго освен кокетна дантелена престилчица и бяло дантелено боне. Впрочем краката ѝ бяха обути в златни пантофки. Момата имаше безукорно телосложение, за единствен недостатък във външността ѝ можеше да се вземе само аленият белег на шията.

– Е, хайде, щом звъните, влизайте! – каза момата, вперила в бюфетчията зелени развратни очи.

Андрей Фокич изохка, запремига, прекрачи прага на антрето и свали шапка. Тъкмо в това време в антрето извънтя телефонът. Безсрамната слугиня качи крак на един стол, вдигна слушалката и каза:

– Ало!

Бюфетчията не знаеше къде да гледа, пристъпваше от крак на крак и си мислеше: „Я виж каква слугиня си имал чужденецът! Тю, че гадост!“ И за да се спаси от тази гадост, взе да гледа встрани.

Цялото огромно и полутъмно антре беше затрупано със странни предмети и облекла. Така на облегалката на стола беше метнато траурно наметало, подплатено с огнена тъкан, на масичката пред огледалото лежеше дълга шпага с искряща златна дръжка. Три шпаги със сребърни дръжки стояха в ъгъла така естествено, като че бяха чадъри или бастуни. Върху еленови рога висяха барети с орлови пера.

– Да – каза слугинята по телефона, – как? Барон Майгел ли? Слушам. Да! Господин артистът днес си е в къщи. Да, ще се радва да ви види. Да, гости... Фрак или черно сако. Моля? В полунощ. – Като свърши разговора, слугинята затвори слушалката и се обърна към бюфетчията: – Какво ще обичате?

– Трябва да видя гражданина артист.

– Как? Именно него самия?

– Него – отвърна печално бюфетчията.

– Ще попитам – каза с явно колебание слугинята, откряхна вратата към кабинета на покойния Берлиоз и доложи: – Рицарю, дошъл е един мъничък човек, който казва, че търси месир.

– Аа, нека влезе – чу се откъм кабинета прегракналия глас на Коровиев.

– Влезте в гостната – каза момата така естествено, като да беше облечена човешки, откряхна вратата на гостната, а тя самата изчезна от антрето.

Щом влезе, където го бяха поканили, бюфетчията чак забрави по каква работа е дошъл, така го изненада подредбата на стаята. През цветните стъкла на големите прозорци (приумица на безследно изчезналата бижутерша) се лееше необикновена, прилична на черковна светлина. В старинната огромна камина въпреки горещия пролетен ден пламтяха дърва. Но в стаята не беше никак горещо, даже напротив, влезлият усети влага като в мазе. Пред камината, благодушно примижал срещу огъня, седеше върху тигрова кожа огромен черен котарак. Имаше и маса и

когато погледна към нея, богобоязливият бюфетчия потрепера: тя беше покрита с брокатена покривка от олтар. Върху брокатената покривка бяха наредени множество бутилки – тумбести, плесенявали и прашни. Между бутилките искреше блюдо и веднага личеше, че е от чисто злато. Пред камината червенокос дребосък с нож в колана печеше на дълга стоманена шпага късове месо, сокът капеше в огъня и в комина се вдигаше пушек. Миришеше не само на печено, но и на някакъв много силен парфюм и на тамян, поради което през ума на бюфетчията, вече научил от вестниците за гибелта на Берлиоз и за апартамента му, премина мисълта да не би пък да са сложили за Берлиоз панихида, мисъл, която той въпреки веднага отпъди като явно нелепа.

Слисаният бюфетчия чу неочаквано тежък бас:

– Е, с какво мога да ви бъда полезен?

И тогава бюфетчията различи в тъмното онзи, който му трябваше.

Черният маг се беше излегнал върху някакъв необятен нисък диван с разхвърляни по него възглавници. На бюфетчията му се стори, че артистът е само по черни долни дрехи и черни островърхи обувки.

– Аз – заговори с горчивина бюфетчията – съм завеждащ бюфета на театър „Вариете“.

Артистът протегна напред ръка, по чиито пръсти искряха скъпоценни камъни, сякаш за да затвори устата на бюфетчията, и заговори много разпалено:

– Не, не, не! Нито дума повече! В никакъв случай и никога! Във вашия бюфет нищичко няма да сложа в уста! Аз, многоуважаеми, минах вчера край вашия тезгях и досега не мога да забравя нито есетрата, нито сиренето! Скъпоценни мой! Зелено сирене няма, някой ви е измамил. То трябва да бъде бяло. Ами чаят! Помия! С очите си видях как някакво мърляво момиче доливаше от една кофа в огромния ви самовар студена вода, а в същото време вие продължаваште да наливате на хората чай. Не, миличък, така не бива!

– Извинявам се – зина, смаян от внезапните нападки, Андрей Фокич, – но аз идвам по друга работа, която няма нищо общо с есетрата.

– Тоест как така няма нищо общо, щом тя е развалена?

– Бяха ни пратили есетра втора преснота – заяви бюфетчията.

– Глупости говорите, гълъбче!

– Защо да са глупости?

– Втора преснота – това е глупост. Преснотата бива само една – първа, първа и последна. А щом есетрата е втора преснота, това значи, че тя е вмирсана.

– Извинете... – поде отново бюфетчията, като не знаеше как да се отърве от заялия се с него артист.

– Не мога да ви извиня – твърдо отсече оня.

– Но аз съм дошъл по друга работа! – изрече бюфетчията, вече съвсем посьрнал.

– По друга ли? – учуди се чужденецът маг. – Но каква друга работа е могла да ви доведе при мен? Ако паметта не ми изневерява, между лицата с професия, близка до вашата, познавах само една маркитантка, но то беше отдавна, когато вие още не сте бил роден. Впрочем радвам се. Азazelо! Подай табуретка на господин завеждащ бюфета!

Оня, който печеше месото, се обърна, ужаси бюфетчията с кътниците си и чевърсто му подаде една от ниските тъмни дъбови табуретки. Други столове в стаята нямаше.

Бюфетчията промълви:

– Много благодаря – и се отпусна на табуретката. Задното ѝ краче веднага се строши с трясък и бюфетчията изохка, защото много болезнено си натърти задника в пода. Падайки, закачи с крак друга табуретка пред него и изля върху панталона си сложената на нея пълна чаша с червено вино.

Артистът възкликна:

– Ах! Да не се ударихте?

Азazelо помогна на бюфетчията да стане, подаде му друга табуретка. Бюфетчията със страдалчески глас се отказа от предложението на домакина да си свали панталона и да го изсуши на огъня и безкрайно притеснен в мокрото си бельо и горни дрехи, седна предпазливо на друга табуретка.

– Обичам да седя на ниско – заговори артистът, – от ниско не се пада толкова зле. Да, и тъй, бяхме се спрели на есетрата, нали? Гълъбче! Стоката трябва да е прясна, прясна и още веднъж прясна; това трябва да бъде девизът на всеки бюфетчия. Впрочем не бихте ли желали да опитате...

На алената светлина от камината пред бюфетчията проблесна шпага и Азazelо сложи върху златното блюдо цвъртящ къс месо, поля го с лимонов сок и подаде на бюфетчията златна двузъба вилица.

– Много благодаря... но аз...

– Не, не, опитайте!

Бюфетчията сложи от учтивост една хапка в уста и веднага разбра, че дъвче нещо наистина много прясно и най-важното – необикновено вкусно. Но докато дъвчеше ароматното сочно месо, бюфетчията едва не

се задави и не падна втори път. От съседната стая влетя голяма тъмна птица и докосна леко с крило плешивата глава на бюфетчията. Когато птицата качна на камината до часовника, оказа се, че е сова. „Господи, боже мой! – помисли си нервният като всички бюфетчии Андрей Фокич. – Ама че апартаментче!“

– Чаша вино? Бяло, червено? Вино от коя страна предпочитате по това време на деня?

– Много благодаря... не пия...

– Напразно! Тогава може би да хвърлим едни зарове? Или обичате други игри? Домино, карти?

– Не играя – отвърна, вече уморен, бюфетчията.

– Лошо – реши домакинът, – прощавайте, но има нещо съмнително в мъжете, които избягват виното, игрите, обществото на прелестни жени, разговорите на чашка. Такива хора или са тежко болни, или тайно мразят околните. Наистина, възможни са изключения. Между лицата, които са сядали с мене на пиршество, е имало и ужасни подлещи! И тъй, бих искал да чуя по каква работа сте дошли.

– Вчера вие благоволихте да правите фокуси...

– Аз? – възкликна изумен магът. – Но моля ви! Та това дори някак не ми прилича!

– Извинете – каза слисаният бюфетчия, – но нали... сеансът на черна магия...

– Ах, е да, да! Скъпи мой! Ще ви открия една тайна: аз не съм никакъв артист, просто ми се дощя да видя московчаните накуп, а най-удобно беше това да стане в театър. Затова моята свита – той кимна към котарака – направи този сеанс, а аз само седях и гледах московчаните. Но моля ви, не пребледнявайте, ами кажете какво именно във връзка с този сеанс ви е довело при мен?

– Ами нали, както знаете, между другото и едни хартийки падаха от тавана – бюфетчията сниши глас и се озърна засрамен – и всички се втурнаха да ги хващат. После идва при мен в бюфета един млад човек, дава ми десет рубли, аз му връщам осем и петдесет... След него – втори...

– Също млад?

– Не, възрастен. Трети, четвърти. Аз все връщам. А днес, като седнах да проверя касата, гледам – вместо пари нарязани хартийки. Сто и девет рубли дефицит за бюфета.

– Тц тц тц! – възкликна артистът. – Нима са повярвали, че банкнотите са истински? Не допускам дори мисълта да са го направили

съзнателно.

Бюфетчията се озърна някак криво и страдалчески, но си премълча.

– Нима са мошеници? – попита магът гостенина си. – Нима сред московчани има мошеници?

Вместо отговор бюфетчията толкова горчиво се усмихна, че всякак-ви съмнения се изпариха: да, сред московчани има мошеници.

– Това е низост! – възмути се Воланд. – Вие сте беден човек... беден човек сте, нали?

Бюфетчията сви глава между раменете и стана ясно, че той е беден човек.

– Колко спестени пари имате?

Въпросът беше зададен със съчувстващ тон, но все пак такъв въпрос не може да не се признае за неделикатен. Бюфетчията се обърка.

– Двеста четирийсет и девет хиляди рубли в пет спестовни каси – обади се от съседната стая пресипнал глас – и в къщи, под дюшечето, двеста златни монети по десет рубли.

Бюфетчията сякаш се залепи за табуретката си.

– Е, това, разбира се, не са много пари – каза снизходително Воланд на своя гост, – макар че всъщност и те не ви трябват. Вие кога ще умрете?

Сега вече бюфетчията се възмути.

– Това никой не знае и никого не засяга – отговори той.

– Бре, никой не знаел – чу се същият отвратителен глас откъм кабинета, – много сложно, нали, биномът на Нютон! Той ще умре след девет месеца, през февруари идната година, от рак на черния дроб в клиниката на Първи московски държавен университет, четвърта стая.

Бюфетчията прежълтя.

– Девет месеца – пресмяташе замислен Воланд, – двеста четирийсет и девет хиляди... Значи, някъде към дващест и седем хиляди на месец, нали? Не е много, но за скромнен живот стига. Като добавим и ония жълтици...

– Той няма да успее да ги реализира – намеси се същият глас и вледени сърцето на бюфетчията, – след смъртта на Андрей Фокич къщата веднага ще бъде съборена и парите ще отидат в Държавната банка.

– Не бих ви съветвал да постъпвате в клиниката – продължи артистът, – какъв смисъл има да умираете в болнична стая сред стенанията и хриповете на обречените? Не е ли по-добре да уредите с тези дващест и седем хиляди пиршество и да глътнете отрова, да се преселите в отвъдния свят сред звуците на струни, обкръжен от пийнали красавици и

буйни приятели?

Бюфетчията седеше неподвижен и изведнъж много остарял. Тъмни сенки обкръжиха очите му, бузите и долната му челюст увиснаха.

– Впрочем ние се размечтахме – възкликна домакинът – да се заловим за работа. Покажете ми вашата нарязана хартия.

Бюфетчията измъкна развълнуван от джоба си пакет, разгърна го и се вцепени. В парчето бяха увити банкноти по десет рубли,

– Скъпи мой, вие наистина сте болен – каза Воланд и сви рамене.

Бюфетчията стана с налудничаво усмивка от табуретката.

– Ами – заекна той, – ами ако те пак, такава...

– Хм... – замисли се артистът – ами тогава елате пак тук. Заповядайте! Радвам се, че се запознахме...

В този миг от кабинета изскочи Коровиев, вкопчи се в ръката на бюфетчията, взе да я разтърсва и да умолява Андрей Фокич да предаде на всички, всички, поздравите му. Вече без да разбира каквото и да било, бюфетчията тръгна към антрето.

– Хела, изпрати го! – викаше Коровиев. Пак онази голата червенокоса в антрето! Бюфетчията се измъкна през вратата, изписука: „Довиждане“ и си тръгна като пиян. Заслиза надолу, седна на стъпалата, извади пакета и провери – банкнотите си бяха на мястото.

В това време от един апартамент на този етаж излезе жена със зелена чанта. Като видя човека, седнал на стъпалата и загледан тъпо в парите, усмихна се и каза замислено:

– Ама че къща! И той от сутринта е фиркан. И пак са строшили прозореца на стълбището. – Вгледа се по-внимателно в бюфетчията и добави: – Брей, пък много пари имате, гражданино, с лопата да ги ринеш! Да беше ми дал и на мене! А?

– Оставете ме на мира, за бога! – уплаши се бюфетчията и бързо прибра парите. Жената се разсмя.

– Бе я върви по дяволите, цიცия такава! Шегувам се – и заслиза надолу.

Бюфетчията се надигна бавно, посегна с ръка да си оправи шапката и се убеди, че я няма на главата му. Ужасно не му се връщаше, но му дожаля за шапката. Поколеба се малко и все пак се върна и позвъни.

– Какво има пак? – попита го проклетата Хела.

– Шапчицата съм си забравил – прошепна бюфетчията, като сочеше плешивата си глава. Хела се обърна. Бюфетчията мислено плю и затвори очи. Когато ги отвори, Хела му подаваше шапка и шпага с тъмна дръжка.

– Не е мое – прошепна бюфетчията, отблъсна шпагата и бързо си сложи шапката.

– Нима дойдохте без шпага? – учуди се Хела.

Бюфетчията измърмори нещо и бързо заслиза. Стана му някак непонятно и много горещо с шапката, той я свали, подскочи от страх и тихо изпищя: в ръцете си държеше кадифена барета с проскубано петльово перо. Бюфетчията се прекръсти. В същия миг баретата измяука, превърна се в черно котенце, скочи пак върху плешивата глава на Андрей Фокич и впи нокти в нея. Бюфетчията нададе отчаян вик и се втурна надолу, а котето падна от главата му и се юрна по стълбите нагоре.

Щом се озова най-сетне на двора, бюфетчията хукна в тръс към улицата и напусна завинаги дяволската къща №302-бис.

По-нататъшната му съдба е много добре известна. Щом изтича навън, бюфетчията налудничаво се озърна, сякаш търсеше нещо. След минута беше на отсрещната страна на улицата, в аптеката. Още щом произнесе: „Кажете, моля ви...“ – и жената зад тезгяха възкликна:

– Гражданино! Цялата ви глава е в рани!

След четири-пет минути бюфетчията беше превързан с марля и вече знаеше, че за най-добри специалисти по чернодробни заболявания се смятат професорите Бернадски и Кузмин, попита кой от тях живее понаблизо, просия от радост, когато разбра, че Кузмин живее буквално на две крачки в малка бяла къща, и след миг беше там. Жилището беше старо, но много, много уютно. Бюфетчията запомни, че срещна най-напред една стара слугиня, която искаше да поеме шапката му, но понеже той беше без шапка, слугинята, премлясквайки с беззъба уста, изчезна някъде.

Вместо нея до едно огледало и май под някакъв портал видя жена на средна възраст, която веднага каза, че може да го запише чак за деветнайсети, не по-рано. Бюфетчията тутакси се сети какво ще го спаси. Надникна с угасващ поглед през портала, където в нещо като чакалня седяха трима души, и прошепна:

– Безнадеждно болен съм...

Жената погледна с недоумение бинтованата глава на бюфетчията, поколеба се, каза:

– Добре тогава... – и пусна бюфетчията през портала.

В същия миг отсрещната врата се отвори, в нея блесна златно пенсне. Жената с бяла престилка каза:

– Граждани, този болен ще влезе с предимство. И преди да успее да се озърне, бюфетчията се озова в кабинета на професор Кузмин. Нищо

страшно, тържествено и медицинско нямаше в тази продълговата стая.

– Какво ви е? – попита с приятен глас професор Кузмин и погледна малко тревожно бинтованата му глава.

– Току-що научих от достоверен източник – отговори бюфетчията, като поглеждаше малко налудничаво към снимката на някаква група, сложена в рамка, – че през февруари идната година ще умра от рак на черния дроб. Умолявам ви да го спрете.

Както си седеше, професор Кузмин се отметна назад към високата кожена готическа облегалка на креслото.

– Извинете, не ви разбрах... при лекар ли сте ходили? Защо главата ви е бинтована?

– Какъв лекар... Да можехте да го видите тоя лекар!... – изведнъж зъбите му затракаха. – На главата ми не обръщайте внимание, тя няма нищо общо – отговори бюфетчията, – за главата хич да не ви е еня, тя наистина няма нищо общо. Рак на черния дроб, моля ви да го спрете!...

– Но, извинете, кой ви го каза?

– Вярвайте му – помолите горещо бюфетчията, – той знае всичко!

– Нищо не разбирам – сви рамене професорът и се отместил заедно с креслото от писалището. – Как може да знае кога ще умрете? Още повече щом не е лекар!

– В четвърта стая – отвърна бюфетчията. Тогава професорът изгледа пациента, главата му, мокрия панталон и си помисли: „Само това липсваше! Луд!“ Попита:

– Пиете ли водка?

– Никога не съм близвал – отговори бюфетчията. След минута той вече лежеше съблечен върху студената мушама на кушетката, а професорът мачкаше стомаха му. Трябва да кажем, че бюфетчията изведнъж живна. Професорът твърдеше категорично, че поне засега, за момента, няма никакви признаци на рак, но щом е така... щом се страхува и някакъв шарлатанин го е уплашил, трябва да се направят всички проби... Професорът дращеше на отделни листчета, обясняваше къде трябва да отиде, какво да занесе. Освен това му даде бележка за невропатолога професор Буре и каза на бюфетчията, че е много зле с нервите.

– Колко ви дължа, професоре? – попита с нежен и треперещ глас бюфетчията, измъквайки натъпкания си портфейл.

– Колкото обичате – отсечено и сухо отговори професорът.

Бюфетчията извади трийсет рубли и ги сложи на масата, а после с учудваща мекота, сякаш пипаше с котешка лапичка, сложи върху банкнотите звътящо фишечце.

– Какво е това? – попита Кузмин и засука мустак...

– Не ми отказвайте, гражданино професор – прошепна бюфетчията, – умолявам ви, спрете рака!

– Приберете веднага златото си – каза професорът, горд от себе си, – по-добре си пазете нервите. Още утре дайте урина за анализ, не пийте много чай и яжте съвсем безсолно.

– И супата ли да не соля? – попита бюфетчията.

– Нищо няма да солите! – заповяда Кузмин.

– Еех!... – възкликна тъжно бюфетчията, загледан с умиление в професора, прибра златните рубли и заотстъпва заднишком към вратата.

Тази вечер професорът нямаше много пациенти и скоро си отиде последният. Докато събличаше бялата престилка, професорът погледна към мястото, където бюфетчията беше оставил парите, и видя, че там няма никакви пари, ами три етикета от вино „Абрау Дюрсо“.

– Какво е това, по дяволите?! – измърмори Кузмин и повлякъл по пода пешовете на престилката, заопипва хартийките. – Той значи, е не само шизофреник, но и мошеник! Все пак не мога да разбера какво искаше от мен? Бележка за анализ на урината? О! Откраднал е дрехите от закачалката! – и се втурна в антрето, все още с ръка в единия ръкав на престилката. – Ксения Никитишна – викна рязко от вратата на антрето, – я вижте дрехите тука ли са?

Изясни се, че всички дрехи са си на мястото. Но за сметка на това, когато професорът се върна и съблече най-сетне престилката, той сякаш се залепи за паркета, приковал поглед в бюрото. На мястото, където бяха етикетите, беше клекарло котенце сираче с нещастна муцунка и мяукаше над паничка с мляко.

– На какво прилича това, моля ви се?! Това вече... – и той усети как тилът му се вледенява.

Ксения Никитишна чу тихия и жалостен вик на професора, дотича и веднага го успокои напълно, като каза, че положително някой пациент е подхвърлил котето, което често се случвало у професори.

– Сигурно са бедни – обясни Ксения Никитишна, – а у нас, то се знае...

Взеха да се чудят и да гадаят кой ли е могъл да го подхвърли. Подозрението падна върху старицата с язва на стомаха.

– Сигурно е тя – твърдеше Ксения Никитишна, – разсъждавала е така: аз и без туй ще умира, ама жалко за котенцето.

– Но моля ви се – развика се Кузмин. – Ами млякото?... И него ли е донесла? Ами паничката?!

– Донесла го е в шишенце, тука го е изляла в паничката – обясни Ксения Никитишна.

– Както и да е, махнете и котето, и паничката – каза Кузмин и лично изпрати Ксения Никитишна до вратата. Когато се върна, обстановката се беше променила.

Докато окачваше престилката на пирона, професорът чу навън силен смях. Като надникна, естествено се вцепени. През двора към пристройката в другия му край притичваше дама само по комбинезон. Професорът дори знаеше името ѝ – Маря Александровна. Смееше се едно момче.

– Срамота! – каза презрително Кузмин.

В същия миг в стаята на дъщерята на професора грамофонът засвири фокстрота „Алилуя“, а зад гърба на професора зачурулика птиче. Той се обърна и видя, че по бюрото му подскача едър врабец.

„Хм... спокойно... – каза си професорът – влязъл е, когато се дръпнах от прозореца. Всичко е наред“ – заповяда си професорът, усещайки, че всичко е в пълен хаос и, разбира се, преди всичко заради тоя врабец. Професорът се взря в него и веднага се убеди, че врабецът не е съвсем обикновен врабец. Отвратително врабче, накуцваше с лявото краче, явно се кълчеше, влачеше го и подскачаше със синкопи, с една дума – танцуваше фокстрот под звуците на грамофона като пияница в кръчма, хулиганстваше разпасано и поглеждаше нагло професора. Ръката на Кузмин хвана слушалката, той реши да се обади на съкурсника си Буре, да го попита какво означават на шейсетгодишна възраст подобни врабченца и внезапен световъртеж?

А врабчето през това време кацна върху подарената мастилница, нацвъка я (не се шегувам!), литна, увисна във въздуха, после клъвна с все сила, сякаш със стоманена човка, стъклото на снимката, на която се кипреше целият университетски випуск от 94-а година, строши стъклото на парчетата и чак тогава излетя през прозореца. Професорът набра друг номер и вместо да се обади на Буре, звънна в магазина за пиявици, каза, че се обажда професор Кузмин и помоли веднага да изпратят на адреса му пиявици.

Щом остави слушалката, той се обърна и нададе вопъл. До бюрото седеше жена с касинка на милосърдна сестра и чанта с надпис: „Пиявици“. Професорът закрещя, защото се взря в устата ѝ: тя беше мъжка, разкривена, голяма до ушите, с щръкнал кучешки зъб. Очите на сестрата бяха мъртви.

– Паричките ще ги прибера – каза с мъжки бас сестрата, – няма що

да се търкалят тука. – Загреба с птича лапа етикетите и почна да се топи във въздуха.

Минаха два часа. Професор Кузмин седеше в спалнята си на леглото и по слепоочията му, зад ушите и по врата му висяха пиявици. В другия край на кревата, върху копринения юрган, беше седнал професор Буре – човек с побелели мустаци, – той гледаше съчувствено Кузмин и го успокояваше, че няма нищо. Навън вече беше нощ.

Какви други чудесии са ставали тази нощ в Москва, не знаем и естествено няма и да се опитваме да разберем – още повече че е време да пристъпим към втората част на това правдиво повествование. Последвай ме, читателю!

Втора част

Глава 19. Маргарита

Последвай ме, читателю! Кой ти е казал, че на този свят не съществува истинската, вярна, вечна любов! Да бъде отрязан на лъжеца гнусният му език!

Последвай ме, читателю мой, само ме последвай и аз ще ти покажа такава любов!

Не! Майстора грешеше, когато в болницата, в следполунощен час, с горчивина казваше на Иванушка, че тя го е забравила. Това беше невъзможно. Разбира се, тя не беше го забравила.

Преди всичко нека открием тайната, която Майстора не бе пожелал да открие на Иванушка. Неговата възлюбена се наричаше Маргарита Николаевна. Всичко което Майстора беше разказал на нещастния поет за нея, беше чиста истина. Той беше описал вярно своята любима. Тя беше красива и умна. Към това трябва да добавим още нещо: с увереност може да се твърди, че много жени биха дали всичко, за да разменят своя живот срещу живота на Маргарита Николаевна. Бездетната трийсетгодишна Маргарита беше съпруга на изтъкнат специалист, при това човек, направил важно откритие от държавно значение. Мъжът ѝ беше млад, красив, добър, честен и обожаваше жена си. Маргарита Николаевна и съпругът ѝ разполагаха с целия горен етаж от прекрасна къща с градина на една пресечка близо до Арбат. Очарователно място! Всеки може да се убеди в това, ако пожелае да види градината. Нека ми се обади, аз ще му дам адреса, ще му обясня как да стигне – къщата си стои и до днес.

Маргарита Николаевна разполагаше с пари. Маргарита Николаевна можеше да си купи каквото ѝ хареса. Сред познатите на мъжа ѝ имаше интересни хора. Маргарита никога не беше докосвала примус. Маргарита Николаевна не познаваше ужасите на живота със съквартиранти. С една дума... тя беше щастлива? Нито миг! Откакто деветнайсетгодишна се бе омъжила и беше заживяла в тази къща, тя не знаеше какво е щастие. О, богове, богове! Какво ѝ липсваше на тази жена, в чиито очи винаги трепкаха загадъчни пламъчета, какво ѝ липсваше на тази малко

кривогледа с едното око вещица, която се беше закичила тогава, през пролетта, с мимози? Не зная. Не ми е известно. Изглежда че е казвала истината – нужен й е бил той, Майстора, а не готическата къща с градината и не парите. Тя го обичаше, тя казваше истината. Дори на мене, правдив повествовател, но страничен човек, ми се свива сърцето при мисълта какво изживя Маргарита на другия ден, когато отиде в къщурката на Майстора – за щастие, без да успее да говори със съпруга си, който не се върна в уреченото време – и разбра, че Майстора вече го няма.

Тя направи всичко възможно да научи нещо за него, но естествено не научи нищо. Тогава се върна в разкошната къща и заживя на старото място.

– Да, да, да, същата грешка! – повтаряше си Маргарита през зимата, седнала пред печката и загледана в огъня. – Защо го оставих онази нощ? Защо? Това е безумие! Върнах се на другия ден, честно, както бях обещала, но беше вече късно. Да, и аз като нещастния Леви Матей се върнах твърде късно!

Всички тези думи бяха, разбира се, нелепи, защото наистина какво би се променило, ако онази нощ тя беше останала при Майстора? Нима щеше да го спаси? Смешно!... – бихме възкликнали ние, но няма да го сторим пред тази изпаднала в отчаяние жена.

В такива мъки живя Маргарита Николаевна цялата зима и доживя до пролетта. Същия ден, когато се забърка цялата тази нелепа каша, предизвикана от появата на черния маг в Москва, в петъка, когато чичото на Берлиоз беше натирен да си върви в Киев, когато беше арестуван счетоводителят и се случиха още много други безкрайно глупави и неясни неща – Маргарита се събуди по обед в своята спалня в еркера на кулата.

Когато се събуди, Маргарита не заплака, както ставаше често, защото се събуди с предчувствието, че днес най-сетне нещо ще се случи. Усетила такова предчувствие, тя почна да го разпалва и да го подхранва в душата си от страх да не я напусне.

– Аз вярвам! – шепнеше тържествено Маргарита. – Аз вярвам! Нещо ще се случи! Не може да не се случи, иначе наистина трябва да ми е отредена доживотна мъка? Признавам, че лъгах и мамех, водех таен, скрит от хората живот, но нима може наказанието за това да е толкова жестоко... Да, сигурна съм, че нещо ще се случи, защото е невъзможно нещо да се проточи вечно. Освен това сънят ми беше пророчески, убедена съм...

Така шепнеше Маргарита Николаевна, гледаше алените завеси, които се наливаха със слънце, обличаше се тревожно и решише пред Тройното огледало късата си накъдрена коса.

Тази нощ сънят на Маргарита Николаевна беше наистина необичаен. Работата е там, че през зимните си терзания нито веднъж не беше сънувала Майстора. Нощем той я оставяше и тя се мъчеше само в часовете на деня. А сега го беше сънувала.

Беше ѝ се присънила непозната местност – безнадеждна, унила, под навъсеното небе на ранна пролет. Сънува сивкаво небе, покрито с дрипави облаци, а под тях беззвучно ято врани. Разкривено, неугледно мостче. Под него мътна пролетна рекичка, безрадостни, сиромашки полуголи дървета, самотна трепетлика, а по-нататък – сред дърветата зад една зеленчукова градина – някаква дървена барака: лятна кухня, баня или дявол знае какво! Всичко наоколо някак мъртвешко и толкова унило, че просто ти иде да се обесиш на трепетликата при мостчето. – Нито ветрец появява, нито облаче помръдва и няма жива душа. Какво адско място за жив човек!

И изведнъж, представете си, вратата на бараката се отваря и се появява той. Доста е далече, но ясно се вижда. Окъсан, не може да се разбере с какво е облечен. Косата му чорлава, небръснат. Очите болни, тревожни. Вика я с ръка, зове я. Задъхана от мъртвешкия въздух, Маргарита се завтече по бабунките към него и се събуди.

„Този сън може да означава едно от двете – разсъждаваше Маргарита Николаевна, – или е мъртъв и ме вика, значи дошъл е да ме вземе и скоро ще умра.“

Това е много хубаво, защото идва краят на мъките ми. Или е жив, и тогава сънят може да означава само, че ми напомня за себе си! Иска да каже, че пак ще се видим... Да, ние много скоро ще се видим!“

Все още в такова възбудено състояние, Маргарита се облече и почна да си внушава, че всъщност всичко се нарежда чудесно, а човек трябва да умеє да улавя миговете на сполука и да ги използва. Мъжът ѝ е в командировка за цели три дни. В продължение на три денонощия тя може да разполага със себе си, никой няма да ѝ попречи да мечтає за каквото си иска. Петте стаи на горния етаж на къщата, цялото това жилище, на което в Москва биха завидели десетки хиляди – е изцяло на нейно разположение.

Но, получила свобода за цели три дни, Маргарита избра от разкошното жилище едно място, което съвсем не беше най-хубавото. Като си изпи чая, тя отиде в тъмната стая без прозорци, където в два големи

гардероба бяха струпани куфари и разни вехтории. Клекна, отвори долното чекмедже на единия и извади изпод купчината копринени парцали единствената скъпоценност, която притежаваше. Маргарита държеше в ръце стар албум от кафява кожа със снимката на Майстора, спестовната книжка с влог от десет хиляди на негово име, изсушени листенца от роза между оризова хартия и купчина листа от тетрадка голям формат, изписани на машина и с обгорен долен край.

Маргарита Николаевна се върна с това богатство в спалнята си, сложи снимката на трикрилото огледало и седя така близо час с обгорените листа върху коленете, разгръщаше ги и препрочиташе онова, което огънят беше оставил без начало и край: „... Мракът, нахлул откъм Средиземно море, погълна омразния за прокуратора град. Изчезнаха висящите мостове, свързващи храма със страшната Антониева кула, от небето се спусна бездна и заля крилатите богове над хиподрума, Хасмонийският дворец с бойниците, пазарите, кервансарите, уличките, езерцата... Изчезна Иерусалаим, великият град, като да не бе съществувал на този свят...“

На Маргарита ѝ се искаше още да чете, но по-нататък нямаше нищо освен неравни овъглени краища.

Маргарита Николаевна избърса сълзите си, остави тетрадката, подпря лакти на тоалетката пред огледалото и дълго седя така, отразена в огледалото, без да откъсва поглед от снимката. После сълзите ѝ изсъхнаха. Маргарита прибра грижливо съкровището си и след няколко минути то беше отново погребано под копринените парцалчета, а в тъмната стая звънко щракна ключалка.

Маргарита Николаевна обличаше в антрето мантото си, за да отиде на разходка. Хубавицата Наташа, домашната ѝ прислужница, я попита какво да сготви и като получи отговор, че ѝ е все едно, за да се поразвлече, подхвана с господарката си разговор и ги заразпрява едни: че вчера например в театъра някакъв фокусник правил такива фокуси, че всички просто ахнали, на всички раздал безплатно по два вносни парфюма и дамски чорапи, а после, когато представлението свършило и публиката излязла на улицата – изведнъж всички се видели голи! Маргарита Николаевна рухна на стола пред огледалото в антрето и се разсмя.

– Наташа, засрамете се! – каза Маргарита Николаевна. – Вие сте грамотно, умно момиче; по опашките се разнасят какви ли не лъжи, а вие ги повтаряте!

Наташа пламна и възрази много разпалено, че не е никаква лъжа и

тя със собствените си очи видяла днес в гастронома на Арбат една гражданка, която влязла в гастронома с обувки, а докато плащала на касата, обувките изчезнали от краката ѝ и тя застанала по чорапи. Стои опулена! На едната ѝ пета – дупка. А обувките ѝ били вълшебни – от онова представление.

– И си тръгна така?

– Така си тръгна! – извика Наташа и пламна още по-силно от яд, че не ѝ вярват. – Маргарита Николаевна, ами нощес милицията арестувала стотина души. Гражданките си излизали от онуй представление само по кюлот и хуквали по Тверская.

– Ти това явно от Даря си го чула – каза Маргарита Николаевна, – отдавна съм я забелязала, че много лъже.

Смешният разговор завърши за Наташа с приятна изненада. Маргарита Николаевна отиде в спалнята и се върна оттам с чифт чорапи и шишенце одеколон. Каза на Наташа, че иска и тя да направи фокус, подари ѝ чорапите и шишенцето и Добави, че я моли само да не тича по Тверская по чорапи и да не слуша Даря. Господарката и домашната прислужница се целунаха и се разделиха.

Отпусната върху удобната мека седалка в тролея, Маргарита Николаевна пътуваше по Арбат и ту си мислеше за свои работи, ту надаваше ухо на онова, което си шепнеха двама граждани, седнали при нея.

А те се озъртаха от време на време да не ги слуша някой и си шепнеха явни дивотии. Едрият месест човек с шарещи свински очета, седнал до прозореца, тихо говореше на дребничкия си съсед, че се наложило да покрят ковчега с черен плат...

– Не може да бъде! – шепнеше поразен дребничкият. – Нечувано!... Ами Желдибин взе ли мерки?

Сред равномерното бучене на тролея откъм прозореца долиташе:

– Криминалната милиция... скандал... чиста мистика!...

От тези откъслечи Маргарита Николаевна скалпи нещо що-годе свързано. Гражданите си шепнеха как на някакъв покойник – не му казаха името – днес сутринта му откраднали от ковчега главата. Затова този Желдибин сега е толкова притеснен. А тия, дето си шепнат в тролея, също имат някакво отношение към ограбения покойник.

– Дали ще успеем да купим цветя? – тревожеше се нисичкият. – Казваш, че кремацията е в два?

Най-сетне на Маргарита Николаевна ѝ дотегна да слуша тайнственото дърдорене за откраднатата от ковчега глава и тя се зарадва, че ще слиза.

След няколко минути Маргарита Николаевна вече седеше на една пейка пред Кремълската стена, откъдето се виждаше Манежът.

Маргарита Николаевна примижаваше от яркото слънце, спомняше си снощния сън и как точно преди една година, в същия ден и час, на същата пейка беше седяла с него. И също като тогава черната чантичка лежеше на пейката до нея. Днес него го нямаше, но мислено Маргарита Николаевна разговаряше пак с него: „Ако си изселен, защо не ми се обаждаш? Нали други се обаждат. Или вече не ме обичаш? Не знам защо, но не вярвам да е така. Значи, са те изселили и ти си умрял... Тогава, моля те, пусни ме, позволи ми свободно да живея, да дишам въздух.“ След това си отговаряше вместо него: „Ти си свободна... Нима ти преча?“ И му възразяваше: „Но това не е отговор. Иди си от паметта ми, тогава ще съм свободна.“

Край Маргарита Николаевна минаваха хора. Някакъв мъж се извърна към добре облечената жена, привлечен от красотата и самотата ѝ. Той се покашля и приседна на крайчеца на пейката на Маргарита Николаевна. Мъжът събра смелост и подхвана:

– Днес времето с положителност е хубаво...

Но Маргарита го изгледа така мрачно, че той стана и си отиде.

„Ето ти пример – каза мислено Маргарита на онзи, който беше неин повелител, – всъщност защо изгоних този мъж? Аз скучая, а в този донжуан нямаше нищо лошо освен може би това глупаво «с положителност»? Защо седя като кукумявка сама пред тая стена? Защо съм изхвърлена от живота?“

Тя съвсем се натъжи и посърна. Но изведнъж същата утринна вълна на очакване и възбуда я тласна в гърдите. „Да, нещо ще се случи!“ Вълната я тласна втори път и тя разбра, че е звукова вълна. Сред градския шум все по-ясно се чуваха приближаващи се удари на барабан и звуците на духови инструменти, свирещи малко фалшиво.

Пръв се появи милиционер на кон, който мина бавно край оградата на градината, а след него трима пеша. После се зададе бавно камион с музиканти. Зад тях почти пълзеше съвсем нова открита катафалка с ковчег, отрупан с венци, а по ъглите на платформата стърчаха четирима души: трима мъже и една жена. Даже от това разстояние Маргарита можа да види, че изразът на застаналите върху катафалката хора, които изпращаха покойника в последния му път, беше някак странно объркан. Това важеше най-вече за гражданката, застанала в левия заден ъгъл на камионетката катафалка. Дебелите бузи на гражданката сякаш бяха още по-издути от някаква пикантна тайна, плувналите в лой оченца проблясваха с

двусмислени пламъчета. На човек му се струваше, че още миг и гражданката няма да издържи, ще смигне към покойника и ще каже: „Да сте виждали нещо подобно? Същинска мистика!“ Много смутени бяха и лицата на хората, навярно близо триста души, които вървяха бавно в траурна процесия след катафалката.

Маргарита изпращаше с поглед шествието, вслушваше се как заглъхва в далечината унилият турски барабан, който повтаряше монотонно „бум, бум, бум!“ и си мислеше: „Какво странно погребение... И каква тъга навява това «бум»! Ах, аз наистина съм готова да си дам душата на дявола, само да разбере дали е жив... Интересно кого ли погребват?“

– Михаил Александрович Берлиоз – чу тя до себе си малко носов мъжки глас, – председателя на МАССОЛИТ.

Маргарита Николаевна се обърна учудена и видя на пейката си гражданин, който, изглежда, беше седнал безшумно, докато Маргарита гледеше подир шествието и навярно от разсеяност беше задала гласно последния въпрос.

В това време процесията тръгна още по-бавно, навярно задържана от светофарите на пътя ѝ.

– Да – продължи неизвестният гражданин, – в странно настроение са. Изпращат покойник, а мислят само къде ли се е дянала главата му.

– Каква глава? – попита Маргарита и се вгледа в неочаквания съсед. Съседът се оказа дребничък, с огненочервена коса, с щръкнал кучешки зъб, колосана риза и хубав раиран костюм, с лачени обувки и бомбе. Беше с ярка вратовръзка. Странното беше, че от джобчето на този гражданин, джобче, в което мъжете носят обикновено кърпа за нос или автоматична писалка, стърчеше оглозган пилешки кокал.

– Ами вижте какво – обясни червенокосият, – тази сутрин в зала „Грибоедов“ някой откъснал от ковчега главата на покойника.

– Как е възможно? – възкликна неволно Маргарита и веднага си спомни шепненето в тролея.

– Дяволска работа! – отвърна безочливо червенокосият. – Впрочем смятам, че най-добре е този въпрос да се зададе на Бегемот. Много майсторски е дигната. Грандиозен скандал! Какво да ви кажа – то наистина да се чуди човек кому и за какво е изтрябвала тая глава!

Колкото и да беше погълната от собствените си грижи, Маргарита Николаевна все пак беше изненадана от странните измишльотини на непознатия гражданин.

– Извинете! – възкликна тя изведнъж. – На кой Берлиоз? Същия, за когото днес във вестниците...

– Ами да, да...

– Значи, зад ковчега му вървят литератори? – попита Маргарита и изведнъж се ухили.

– Ами естествено!

– Вие познавате ли ги добре?

– Всички до един – отвърна червенокосият.

– Кажете – заговори Маргарита и гласът ѝ стана глух, – не виждате ли между тях критика Латунски?

– Че може ли без него? – отговори червенокосият. – Ей го ей там от края, в четвъртия ред.

– Русият? – попита Маргарита и присви очи.

– С пепеляворусата коса... Виджте, сега вдигна очи към небето.

– Дето прилича на католически свещеник?

– Той същият!

Загледана в Латунски, Маргарита не зададе друг въпрос.

– Както виждам – усмихна се червенокосият, – вие мразите този Латунски.

– Аз и други хора мразя – процеди през зъби Маргарита, – но това не е интересна тема за разговор.

В това време процесията продължи пътя си; след пешеходците се заточиха леки коли, повечето от тях празни.

– Да, наистина, не е много интересна, Маргарита Николаевна!

Маргарита се учуди:

– Вие ме познавате?

Вместо отговор червенокосият свали бомбето с почителен жест.

„Каква разбойническа мутра!“ – помисли си Маргарита, като се взираше в своя уличен събеседник.

– Но аз не ви познавам, – каза сухо Маргарита.

– Че откъде ще ме познавате? Впрочем изпратен съм при вас по една работа.

Маргарита побледня и се дръпна.

– Направо с това да бяхте почнали – заговори тя, – а не да дрънкате разни врели-некипели за отрязаната глава! Искате да ме арестувате?

– Нищо подобно – възкликна червенокосият, – на какво прилича това: щом заговориш с някого, значи искаш да го арестуваш! Чисто и просто съм пратен при вас по работа.

– Нищо не разбирам, каква работа?

Червенокосият се озърна и каза тайнствено:

– Изпратен съм да ви поканя тази вечер на гости.

– Какво бълнувате, какви гости?

– При един твърде прочут чужденец – каза многозначително червенокосият и присви око. Маргарита ужасно се ядоса.

– Нова порода се развѝдила – уличен сводник! – каза тя и стана да си върви.

– Покорно благодаря за подобни поръчения! – възкликна обиден червенокосият и измърмори подир отдалечаващата се Маргарита: – Идиотка!

– Мръсник! – обърна се тя и веднага чу след себе си гласа на червенокосия:

– Мракът, нахлул откъм Средиземно море, погълна омразния за прокуратора град. Изчезнаха висящите мостове, свързващи храма със страшната Антониева кула... Изчезна Нерушалаим, великият град, като да не беше съществувал на този свят... Я ми се махайте от главата с вашата обгоряла тетрадка и изсушената ви роза! Стойте си тука сама на пейката и го умолявайте да ви върне свободата, да ви остави да дишате спокойно, да изчезне от паметта ви!

Пребледняла, Маргарита се върна при пейката. Червенокосият я гледаше с присвити очи.

– Нищо не разбирам – заговори тихо Маргарита Николаевна, – за листата все някак бихте могли да научите... да се промъкнете, да надникнете... Наташа е подкупена, нали? Но как можяхте да прочетете мислите ми? – и добави със страдалческа гримаса: – Кажете ми кой сте? От кое учреждение?

– Ама че досадно – изръмжа червенокосият и заговори по-високо: – Извинете, но нали ви обясних, че не съм от никакво учреждение! Седнете, моля ви.

Маргарита се подчини безпрекословно, но все пак, докато седеше, попита още веднъж:

– Кой сте вие?

– Е, хубаво де, казвам се Азазело, но на вас това, така или иначе, нищо не ви говори.

– Бихте ли ми казали откъде знаете за листата и за мислите ми?

– Няма да ви кажа – отвърна сухо Азазело.

– А за него знаете ли нещо? – прошепна молещо Маргарита.

– Е, да речем, че зная.

– Умолявам ви: кажете ми само едно, жив ли е? Не ме измъчвайте.

– Да, жив е, жив – отвърна неохотно Азазело.

– О, боже!

– Много ви моля, без вълнения и възгласи – каза намръщен Азазело.

– Прощавайте, прощавайте – заповтаря вече покорната Маргарита, – разбира се, разсъдих ви се. Но съгласете се, ако на улицата канят една жена на гости... Уверявам ви, че не страдам от предразсъдъци – усмихна се тъжно Маргарита, – но не се срещам с никакви чужденци, нямам никакво желание да общувам с тях... и освен това мъжът ми... Моята трагедия е, че живея с човек, когото не обичам, но смятам, че е недостойно да му причинявам неприятности. Видяла съм от него само добро...

Азазело изслуша с нескрита скука обърканите ѝ думи, после изрече сурово:

– Ще ви помоля една минутка да помълчите. Маргарита покорно млъкна.

– Каня ви при съвсем безопасен чужденец. За това посещение няма да знае абсолютно никой. Гарантирам!

– Но за какво съм му дотрябвала? – попита плахо Маргарита.

– Това ще научите по-късно.

– Разбирам... Аз трябва да му се отдам – каза замислено Маргарита.

В отговор Азазело се усмихна надменно и отвърна така:

– Смея да ви уверя, че всяка жена би могла само да мечтае за това – муцуната на Азазело се разкриви, леко ухилена, – но ще трябва да ви разочаровам – такова нещо няма да има.

– Но какъв е този чужденец?! – възкликна объркана Маргарита, и то така високо, че близките минувачи се обърнаха. – И каква полза ще имам да ходя там?

Азазело се наведе към нея и прошепна многозначително:

– О, много голяма... Ще се възползвате от случая...

– Какво? – възкликна Маргарита с широко разтворени очи. – Ако ви разбирам добре, вие намекувате, че там ще мога да науча нещо за него?

Азазело мълчаливо кимна.

– Отивам! – възкликна високо Маргарита и се вкопчи в ръката на Азазело. – Ако ще накрай света!

Азазело въздъхна с облекчение, отпусна се на облегалката, закривайки с гръб името „Нюра“, изрязано на нея с едри букви, и заговори иронично:

– Мъчно нещо сте това жените! – Той пхна ръце в джобовете и

изпружи напред крака. – Защо трябваше мен да прашат за тая работа? Нека ходи Бегемот, той е обаятелен...

Маргарита заговори с трепереща и жалка усмивка:

– Престанете да ме обърквате и да ме измъчвате с вашите недомълвки... Аз съм един нещастен човек и вие използвате това. Напъхвам се в някаква странна история, но, кълна ви се, само защото ме помавихте с думи за него! Свят ми се вие от всички тези загадки.

– Без драми, без драми – направи гримаса Азазело, – но трябва и вие да ми влезете в положението. Да фрасна администратора по муцуна-та, да изхвърля чичото от къщата, да улуча човек с куршум или да свърша друга някоя дреболия – това си ми е специалност. Но да разговарям с влюбени жени – а, не, покорно благодаря. От половин час ви кандърдисвам! Значи, ще дойдете?

– Ще дойда – отвърна просто Маргарита Николаевна.

– Тогава бъдете тъй добра да вземете това – каза Азазело, извади от джоба си кръгла златна кутийка и я подаде на Маргарита с думите: – Ама скрийте я де, че минувачите гледат. Тя ще ви потрябва, Маргарита Николаевна. Доста сте поостаряла от мъка през последната половин година. (Маргарита пламна, но не отвърна нищо, а Азазело продължи). – Бъдете тъй добра довечера, точно в девет и половина, да се съблечете гола и да си намажете с този крем лицето и цялото тяло. После правете каквото щете, но да сте до телефона. В десет ще ви се обадя и ще ви кажа всичко необходимо. От вас не се иска нищо, ще бъдете откарана където трябва и няма да ви се причинят никакви неприятности. Ясно ли е?

Маргарита помълча, после отвърна:

– Ясно. Това нещо е от чисто злато, личи по тежестта. Е добре, аз отлично разбирам, че ме подкупвате и ме въвлечате в някаква съмнителна история, за която скъпо ще си платя...

– Ама на какво прилича това? – почти изсъска Азазело. – Пак ли почвате?

– Но почакайте!

– Върнете ми крема.

Маргарита стисна силно кутийката и продължи:

– Не, не, почакайте... Разбирам на какво се решавам. Но върша всичко само заради него, защото не ми е останала на този свят никаква друга надежда. Обаче искам да ви кажа, че ако ме погубите, това ще е срамно за вас! Да, срамно! Аз загивам в името на любовта! – и като се удари в гърдите, Маргарита погледна към слънцето.

– Върнете ми го – изсъска злобно Азазело, – върнете ми го и да

върви всичко по дяволите. Да пратят Бегемот.

– О, не! – възкликна Маргарита, учудвайки минувачите. – Съгласна съм на всичко, съгласна съм да играя комедията с намазването, съгласна съм накрай света да ида. Няма да ви го върна!

– Ха! – викна внезапно Азазело, опули се срещу градинската ограда и взе да сочи нанякъде с пръст.

Маргарита се обърна, накъдето сочеше Азазело, но не видя там нищо особено. Тогава се извърна към Азазело да получи обяснение за нелепото „Ха!“, но вече нямаше кой да ѝ даде обяснение: тайнственият събеседник на Маргарита Николаевна беше изчезнал. Маргарита бръкна веднага в чантичката, в която преди възгласа на Азазело беше скрила кутийката, и се убеди, че е там. Тогава, без да мисли за нищо, Маргарита напусна тичешком Александровската градина.

Глава 20. Кремът на Азазело

Във вечерното чисто небе висеше кръгла луна, и се провираше през клоните на клена. Липите и акациите украсяваха земята със сложна картина от петна. Трикрилият прозорец на еркера, отворен, но с пуснато перде, светеше с бясна електрическа светлина. В спалнята на Маргарита Николаевна бяха запалени всички лампи и осветяваха пълното безредие в стаята. Върху одеялото на леглото бяха метнати комбинезони, чорапи и друго бельо, смачкано бельо бе разхвърляно и по пода заедно със стъпкана в бързината кутия цигари. Върху нощното шкафче имаше обувки, недопита чаша кафе и пепелник, в който димеше фас. На облегалката на стола висеше черна официална рокля. В стаята миришеше на парфюм. Освен това в нея се промъкваше отнякъде миризмата на нажежена ютия.

Маргарита Николаевна седеше пред голямото огледало по хавлия на голо и с черни велурени обувки. Пред нея, до кутийката, получена от Азазело, беше сложено часовниче със златна верижка и Маргарита не откъсваше очи от циферблата. От време на време почваше да ѝ се струва, че часовничето се е повредило и стрелките не се движат. Но те се движеха, макар и много бавно, като залепени, и най-сетне голямата стрелка изпъзля до двацет и деветата минута от десетия час. Сърцето на Маргарита силно затуптя и тя не можа дори да посегне веднага към кутийката. Като се овладя, Маргарита я отвори и видя в кутийката мазен

жълтеникав крем. Стори й се, че той лъхна на блатна тиня. С върха на пръста Маргарита сложи малко крем върху дланта си и още по-силно й замириса на блатни треви и на гора, после почна да разтрива с длан крема по челото и по бузите си. Кремът се мажеше леко и на Маргарита й се струваше, че моментално се изпарява. Като се намаза с малко крем, Маргарита погледна в огледалото и изгърва кутийката право върху стъклото на часовника, което се покри с пукнатини. Маргарита затвори очи, после се погледна още веднъж и лудо се разсмя.

Веждите й, изгънени с пинсета до конец, се бяха сгъстили и се извиваха на красиви черни дъги над очите, станали зелени. От тънката вертикална бръчица между очите, която се беше появила тогава, през октомври, когато изчезна Майстора, не беше останал и помен. Нямаше ги и жълтеникавите сенки край слепоочията и едва забележимите ситни бръчици до външните ъгълчета на очите. Бузите й розовееха равномерно, челото й бе станало бяло и чисто, от студеното къдрене нямаше и следа.

От огледалото към трийсетгодишната Маргарита гледаше чернокоша двайсетгодишна жена с естествено къдрава коса – тя се смееше неудържимо и зъбите й блестяха.

Като се насмя до насита, Маргарита се изхлузи от хавлията, загреба от лекия мазен крем и силно заразтрива с него кожата на тялото си. То веднага порозовя и пламна. След това внезапно, сякаш от мозъка й бяха извадили игла, утихна болката в слепоочието, която я беше мъчила цялата вечер след срещата в Александровската градина, мускулите на ръцете и краката й се стегнаха, а после тялото на Маргарита стана безтегловно.

Тя подскочи и увисна във въздуха над килима, после усети леко притегляне и пак докосна пода.

– Ах какъв чудесен крем! Ах, какъв чудесен крем! – Възкликна Маргарита и се хвърли в едно кресло.

След намазването тя се промени не само външно. Сега в нея, във всяка фибра на тялото й, кипеше радост и тя я усети като мехурчета, които я боцкаха леко по цялото тяло. Маргарита се усети свободна, свободна от всичко. Освен това разбра съвсем ясно, че се беше случило тъкмо онова, което й бе подсказало още сутринта нейното предчувствие, и че тя напуска, завинаги този дом и предишния си живот. Но от предишния й живот се откъсна все пак мисълта, че трябва да изпълни един-единствен последен дълг, преди да започне това ново и необикновено нещо, което я издига нагоре във въздуха. Както си беше гола, тя

изтича от спалнята в кабинета на мъжа си, като се вдигаше непрекъснато във въздуха, запали лампата и се устреми към бюрото. Откъсна лист от бележник и написа бързо и без поправки с едри букви:

Прости ми и колкото можеш по-скоро ме забрави. Напускам те завинаги. Не ме търси, няма смисъл. Аз станах вещица от мъката и бедите, които ме сполетяха. Време е да тръгвам. Прощавай. Маргарита.

С напълно облекчена душа Маргарита прелетя в спалнята, а подире ѝ се втурна Наташа, понесла разни неща. И тутакси всички тези неща – дървена закачалка с рокля, дантелени кърпички, сини атлазени обувки с калпи и някакво коланче, – всичко се свлече на пода и Наташа плесна с освободилите се ръце.

– Аа, хубава ли съм? – възкликна високо и дрезгаво Маргарита Николаевна. – Но как? – зашепна Наташа и заотстъпва назад. – Как го правите, Маргарита Николаевна?

– С крем! Крема, крема – отговори ѝ Маргарита, посочи искрящата златна кутийка и се завъртя пред огледалото.

Забравила за падналата на пода измачкана рокля, Наташа изтича до огледалото и впери алчни, пламнали очи в остатъците от крема. Устните ѝ шепнеха нещо. Тя се обърна отново към Маргарита и изрече с благоговение:

– Ами кожата ви! Ах, каква кожа! Маргарита Николаевна, кожата ви свети! – но веднага се опомни, изтича към роклята, вдигна я и я заоправя.

– Оставете! Оставете това! – извика ѝ Маргарита. – По дяволите, зарежете всичко! Впрочем не, вземете я за спомен. Чувате ли, вземете я за спомен. Вземете всичко в стаята.

Стъписана, Наташа впери за миг луд поглед в Маргарита, после увисна на врата ѝ, взе да я целува и да вика:

– Като атлазена сте! И блестите! Атлазена! Ами веждите, веждите!

– Вземете всичките ми тоалети, вземете парфюмите, скрийте ги в сандъка си – викаше Маргарита, – само бижута не вземайте, че ще ви обвинят в кражба!

Наташа награби закуп каквото ѝ падна подръка – рокли, обувки, чорапи, бельо – и изчезна от спалнята.

В това време някъде откъм отсрещната страна на уличката през отворен прозорец се отскубна и полетя гръмогласен виртуозен валс, после се чу бръмченето на спираща пред вратата лека кола.

– Ей сега ще се обади Азazelо! – възкликна Маргарита, заслушана в леещия се над уличката валс. – Той ще се обади! А чужденецът е

безопасен. Да, сега разбирам, че е безопасен!

Отново се чу колата, която сега се отдалечаваше от входа. Хлопна градинската врата и по плочите на алеята закънтяха стъпки.

„Това е Николай Иванович, по стъпките го познавам – помисли си Маргарита, – трябва да измисля на сбогуване нещо много смешно и интересно.“

Маргарита дръпна рязко пердето встрани и възседна като амазонка първаза, прегърнала с ръце коляното си. Лунната светлина я близна по дясното бедро. Маргарита вдигна глава към луната и придаде на лицето си замислен и поетичен израз. Стъпките изкънтяха още веднъж-дваж, после внезапно стихнаха. Маргарита се полюбува още малко на луната, въздъхна от приличие, обърна глава към градината и наистина видя Николай Иванович, който живееше в същата къща на долния етаж. Луната заливаше Николай Иванович с ярка светлина. Той седеше на пейката и по всичко личеше, че се е стоварил на нея внезапно. Пенснето се беше изкривило върху лицето му, в ръцете си стискаше чантата.

– А, здравейте, Николай Иванович – каза тъжно Маргарита, – добър вечер! От заседание ли се връщате?

Николай Иванович не отговори.

– Пък аз – продължи Маргарита и се надвеси още повече над градината – седа, както виждате, сама, скучая, гледам луната и слушам валса.

Маргарита вдигна лявата си ръка към слепоочието да оправи кичур коса, после каза сърдито:

– Това е неучтиво, Николай Иванович! Все пак дама съм. В края на краищата! Просташко е да не отговаряте, когато се обръщам към вас.

На лунната светлина можеше да се различи и последното копче върху сивата жилетка на Николай Иванович и последното косъмче на светлата му клиновидна брадичка. Той изведнъж се усмихна налудничаво, стана от пейката и, види се, загубил от смущение ума и дума, вместо да свали шапка, замахна с чантата встрани и присви крака в коленете, сякаш се канеше да заиграе казачок.

– Ах, какъв скучен тип сте, Николай Иванович! – продължи Маргарита. – Изобщо всички така сте ми омръзнали, че просто нямам думи, и съм толкова щастлива, че се разделям с вас! Я се пръждосвайте по дяволите!

В този миг в спалнята зад Маргарита гръмна телефонът. Маргарита скочи от първаза, забрави веднага Николай Иванович и грабна слушалката.

– Обажда се Азazelo! – чу се в слушалката.

– Мили, мили Азазело! – възкликна Маргарита.

– Време е! Излитайте – каза Азазело и по тона му личеше, че му е приятен искреният радостен порив на Маргарита, – когато минавате над вратата на градината, извикайте: „Невидима!“ След това се повъртете над града да посвикнете и поемете на юг, вълн от града и право към реката. Очакваме ви!

Маргарита затвори телефона и в същия миг чу как в съседната стая закуцука нещо дървено и заудря по вратата. Маргарита отвори и метлата с дълга дръжка влезе с четината нагоре и затанцува в спалнята. Дръжката ритмично чукаше по пода, тропаше нетърпеливо и понечваше да скочи на прозореца. Маргарита изпищя от възторг и яхна метлата. Едва сега на ездачката ѝ мина през ум, че в суматохата е забравила да се облече. Изгалопира до леглото и грабна каквото ѝ падна – небесносиня нощница. Развя я като знаме и излетя през прозореца. В градината валсът гръмна още по-мощно. Маргарита се плъзна през прозореца долу в градината и видя Николай Иванович на пейката. Той сякаш се беше вцепенил и се вслушваше напълно зашеметен във виковете и грохота, които долитаха от осветената спалня на горните съседни.

– Сбогом, Николай Иванович! – викна Маргарита и се завъртя пред Николай Иванович.

Той изохка и като местеше конвулсивно длани по пейката, плъзна се чак до края ѝ и бутна чантата си на земята.

– Сбогом завинаги! Аз отлитам! – викаше Маргарита, заглушавайки валса. В същия миг се сети, че нощницата не ѝ трябва, разсмя се злоебно и я метна на главата на Николай Иванович. Ослепеният Николай Иванович рухна от пейката върху плочите на алеята.

Маргарита се обърна да погледне за сетен път къщата, в която беше страдала толкова дълго, и видя в пламтящия прозорец разкривеното от изненада лице на Наташа.

– Сбогом, Наташа! – викна Маргарита и дръпна метлата нагоре. – Невидима, невидима! – викна още по-силно и между клоните на клена, които я шибнаха по лицето, прелетя над вратата на градината и изхвърча в уличката. След нея полетя и съвсем обезумелият валс.

Глава 21. Полетът

Невидима и свободна! Невидима и свободна! Маргарита прелетя

над своята уличка и се озова в друга, която я пресичаше перпендикулярно. Прекоси за миг тази пресечка – занемарена и кърпена, криволичеща и дълга, с разкривена врата на магазинчето, в което се продаваше наливна газ и шишенца с течност срещу насекоми, и веднага проумя, че макар да е съвсем свободна и независима, все пак трябва да проявява и в наладите си поне малко благоразумие. По чудо успя да спре и да избегне смъртоносно сблъскване със старата разкривена улична лампа на ъгъла. Маргарита съумя някак да я заобиколи, стисна по-яко метлата и полетя по-бавно, като внимаваше за жиците и фирмите, окачени напреко над тротоара.

Третата пресечка излизаше право на Арбат. Там Маргарита овладя напълно управлението на метлата, разбра, че тя се подчинява на най-лесното докосване с ръка или крак и че докато лети над града, трябва добре да внимава и много-много да не буйства. Освен това още в пресечката ѝ стана съвсем ясно, че минувачите не я виждат. Никой не виреше глава, не викаше: „Я виж, виж!“, не се стъписваше, не пищеше и не припадаше, не се кискаше като луд.

Маргарита летеше беззвучно, много бавно и доста ниско, горе-долу на равнището на вторите етажи. Но въпреки че се движеше бавно, щом стигна ослепително осветения Арбат, тя се пообърка и си удари рамото в някакъв светец диск с нарисувана стрела. Това ядоса Маргарита. Тя дръпна послушната метла, поотдалечи се, после се хвърли срещу диска и с един замах го строши с края на дръжката. Парчетата се посипаха с грохот, минувачите се пръснаха, някъде се чу изсвирване, а Маргарита, след като извърши тази излишна постъпка, се разсмя. „На Арбат ще трябва още повече да внимавам – помисли си Маргарита, – там са накачили толкова неща, че не може да се оправи човек.“ И се запровира между жиците. Под Маргарита плуваха покривите на тролейте, на автобусите и леките коли, а по тротоарите, както ѝ се струваше отгоре, течаха реки от каскети. От реките се отделяха ручейчета и се вливаха в огнените гърла на нощните магазини. „Уф, каква гмеж! – помисли си гневно Маргарита. – Няма къде да се завърти човек.“ Тя пресече Арбат, вдигна се по-нависоко, към четвъртите етажи, мина край ярките тръбовидни осветителни тела по ъгловата сграда на театъра и доплува до тясна пресечка с високи къщи. Всички прозорци бяха отворени и от всички прозорци долиташе музика от радиоапаратите. Маргарита надникна от любопитство през един от тях. Видя кухня. На печката виеха два примуса, до тях се бяха изправили две жени с лъжици в ръце и се караха.

– Пелагея Петровна, научете се да гасите лампата в клозета, колко

пъти ви повтарям – каза едната жена, пред която вдигаше пара тенджерата с гозба, – иначе ще дадем заявление да ви изселят.

– То и вие сте една стока – отвърна другата.

– И двете сте от един дол дренки – каза високо Маргарита и се прехвърли през перваза в кухнята. Двете кавгаджийки се обърнаха към гласа и замряха с мазните лъжици в ръце. Маргарита протегна предпазливо ръка между тях, завъртя кранчетата на двата примуса и ги угаси. Жените ахнаха и зинаха, но на Маргарита вече й омръзна в кухнята и тя излетя над уличката.

Някъде в края й вниманието на Маргарита беше привлечено от разкошната грамада на осеметажна, изглежда съвсем наскоро построена кооперация. Маргарита се сниши, приземи се и видя, че фасадата на къщата е облицована с черен мрамор, през широката стъклена входна врата зърна фуражка със златен галон и копчета на портиер, а над вратата надпис със златни букви: „Дом на Драмлит“.

Маргарита погледна с присвити очи надписа, размишлявайки какво ли може да значи думата „Драмлит“. С метлата под мишница Маргарита влезе във входа, блъсна с вратата учудения портиер и видя на стената до асансьора огромна черна дъска, а на нея изписани с бели букви номерата на апартаментите и имената на живущите. Надписът над списъка „Дом на драматурга и литератора“ накара Маргарита да нададе приглушен хищен вопъл. Тя се вдигна във въздуха и жадно зачете имената: Хустов, Двубратски, Квант, Бескудников, Латунски...

– Латунски! – изпищя Маргарита. – Латунски! Това е той! Той погуби Майстора!

Портиерът на вратата опули очи и чак подскочи от учудване, втрещен в черната дъска – напъваше се да разбере това чудо: списъкът на живущите в сградата изведнъж се беше разпищял. А Маргарита вече изкачваше стремително стълбите и повтаряше като замаяна:

– Латунски – осемдесет и четвърти! Латунски – осемдесет и четвърти!...

Ето: вляво – 82-ри, вдясно – 83-ти, още един етаж, вляво – 84-ти". Тук е. Ето я и табелката. – „О. Латунски“.

Маргарита скочи от метлата и мозайката на площадката приятно разхлади пламналите й стъпала. Звънна веднъж, втори път, но никой не се обади. Натисна по-силно копчето и сега чуваше силния звънец, огласил апартамента на Латунски. Да, наистина, обитателят на апартамент №84 на осмия етаж трябва да е благодарен до гроб на покойния Берлиоз, задето председателят на МАССОЛИТ беше прегазен от трамвай и

траурното заседание беше насрочено тъкмо за тази вечер. Под щастлива звезда беше роден критикът Латунски. Тя го спаси от срещата с Маргарита, станала вещица същия този петък!

Никой не отваряше. Тогава Маргарита се понесе стремглаво надолу, отброявайки етажите, слезе, изскочи на улицата, погледна нагоре и отново преброи и провери етажите отвън, за да разбере кои именно са прозорците на апартамента на Латунски. Бяха несъмнено петте тъмни прозореца откъм ъгъла на сградата, на осмия етаж. Маргарита реши, че не бърка, после се вдигна във въздуха и след няколко секунди вече влизахе през отворения прозорец в неосветената стая, където сребрееше само тясна лунна пътечка. Маргарита изтича по нея и напипа ключа за осветлението. След миг целият апартамент беше залят от светлина. Метлата остана в ъгъла. Маргарита се увери, че няма никой, и отвори външната врата да види табелката. Тя си беше на мястото, Маргарита беше влязла, където трябва.

Да, разправят, че критикът Латунски и до ден-дневен пребледнявал, като си спомнел онази ужасна вечер, и до ден-дневен произнасял с благоговение името на Берлиоз. Никой не би могъл да каже какво мрачно и гнусно углавно престъпление можеше да бъде извършено тази вечер – когато излезе от кухнята, Маргарита мъкнеше тежък чук.

Голата и невидима летяща жена се мъчеше да се овладее, да се успокои, но ръцете ѝ трепереха от нетърпение. Маргарита се прицели внимателно и удари по клавишите на рояла – в цялото жилище ечна първият жалостен вой. Крещеше в изстъпление абсолютно невинният кабинетец роял „Бекер“. Клавишите му хлътваха, пластинките от слонова кост летяха на всички страни. Инструментът виеше, хриптеше, звънтеше. Под удара на чука със звука на револверен изстрел изпраща горната полирана дъска. Задъхана, Маргарита късаше и смазваше струните с чука. Най-сетне се дръпна уморена и се строполи в едно кресло да си почине.

В банята и в кухнята страшно бучеше вода. „Трябва да е потекла вече по пода“ – помисли си Маргарита и добави на глас:

– Но стига съм седяла.

От кухнята към коридора вече струеше поток. Маргарита шляпаше боса във водата, носеше пълни кофи от кухнята в кабинета на критика и ги изливаше в чекмеджетата на бюрото. После строши с чука вратичките на библиотеката. От кабинета се втурна в спалнята. Там счупи гардероба с огледало, измъкна костюма на критика и го удави във ваната. Грабнатата от кабинета пълна мастилница изля в спалнята върху

двойния креват с пухкави юргани и възглавници. Щетите, които нанасяше, ѝ доставяха пареща наслада, но все ѝ се струваше, че резултатите са твърде мизерни. Тогава взе да върши каквото ѝ хрумне. Трошеше саксии с фикуси в стаята с рояла. Още несвършила там, се връщаше в спалнята и с кухненски нож раздираше чаршафите, удряше снимките в остъклени рамки. Не чувстваше умора, а само как цялата се облива в пот.

През това време в апартамент №82 под този на Латунски домашната прислужничка на драматурга Квант пиеше в кухнята чай и се чудеше защо отгоре долита грохот, трополене и звън. Тя вдигна глава към тавана и изведнъж видя, че той пред очите ѝ променя цвета си и от бял става мъртвешкосинкав. Петното растеше пред очите ѝ и изведнъж по него набъбнаха капки. Домашната прислужничка остана да седи така една-две минути, смаяна от явлението, докато най-сетне от тавана не заваля същински дъжд и не забарабани по пода. Тогава тя скочи, подложи под струите леген, който не помогна ни най-малко, защото дъждът се разширяваше и взе да залива газовата печка и масата със съдовете. Домашната прислужничка на Квант нададе вик, изтича на стълбището и у Латунски веднага се разнесе звън.

– Е, почнаха да звънят, време е да тръгвам – каза Маргарита. Тя яхна метлата и се заслуша в женския глас, който викаше през пролуката на вратата:

– Отворете, отворете! Дуся, отвори! У вас ли тече? Долу е цяло наводнение.

Маргарита се вдигна на метър височина и удари полилея. Две крушки се пръснаха и на всички страни полетяха стъклени висулки. Крясъците пред вратата спряха, по стълбището се чу тропот. Маргарита излетя през прозореца и вече отвън замахна леко и удари с чука прозореца. Той изхлипа и по облицованата с мрамор стена се изля водопад от парчета стъкло. Маргарита долетя до следващия прозорец. Далече долу хората се бяха разтичали по тротоара, от двете леки коли пред входа едната наду клаксона и потегли. Като привърши с прозорците на Латунски, Маргарита прелетя до съседния апартамент. Ударите зачестиха, пресечката се изпълни със звън и грохот. От първия вход изхвърча портиерът, погледна нагоре, поколеба се за миг – изглежда, не може да съобрази веднага какво да прави, после пъкна в устата си свирка и бясно засвири. Под съпровода на това свиркане Маргарита разби с особена стръв последния прозорец на осмия етаж, после се спусна към седмия и се залови да троши стъклата и там.

Измъчен от продължителното бездействие зад дебелите стъклени

врати на входа, портриерът влагаше в свиркането цялата си душа и следваше стъпка по стъпка Маргарита, сякаш ѝ акомпанираше. През паузите, докато тя прелиташе от прозорец на прозорец, той си поемаше дъх, а при всеки удар на Маргарита надуваше бузи и така силно свиркаше, че пронизваше нощния въздух чак до небето.

Неговите усилия, обединени с усилията на разярената Маргарита, дадоха великолепни резултати. В къщата цареше паника. Прозорците, останали все още здрави, се разтваряха, от тях се подаваха хорски глави и веднага се скриваха, а отворените прозорци, напротив, бързо се затваряха. В къщите на отсрещния тротоар на осветения фон на прозорците се появяваха тъмни силуети на хора, които се мъчеха да разберат защо без каквато и да било причина се пръскат стъклата в новата сграда на Драмлит.

Хората от уличката тичаха към дома на Драмлит, а в него по всички стълбища трополяха, и се шураха съвсем безсмислено съкооператорите. Домашната прислужница на Квант викаше на тичащите по стълбите, че у тях е същински потоп, към нея скоро се присъедини и домашната прислужница на Хустов от апартамент №80, който беше под този на Квант. У Хустови водата нахлуваше през тавана и в кухнята, и в тоалетната. Най-сетне в кухнята на Квантови от тавана се откърти огромно парче мазилка и строши всички мръсни съдове, а после рукна същински порой: през отворите на провисналата мокра шинда шурна вода като из ведро. Тогава по стълбището на първи вход се понесоха писъци. Прелитайки край предпоследния прозорец на четвъртия етаж, Маргарита надникна и видя човек, който в паниката беше нахлузил противогаз. Маргарита удари с чука и неговия прозорец, стресна го и той изчезна от стаята.

Най-неочаквано бесният разгром спря. Маргарита се беше спуснала към третия етаж и беше надникнала през крайния прозорец, закрит с леко тъмно перде. В стаята гореше слаба крушка с абажур. В детско креватче с мрежа седеше момченце на три-четири годинки и уплашено се ослушваше. Възрастни в стаята нямаше.

– Някой чупи прозорци – каза момченцето и викна: – Мамо!

Никой не се обади и тогава то каза:

– Мамо, страх ме е!

Маргарита дръпна пердето и влетя през прозореца.

– Страх ме е – повтори разтреперано момченцето.

– Не бой се, не бой се, мъничкото ми – каза Маргарита, като се мъчеше да посмекчи своя прегракнал от вятъра престъпен глас, – някакви

батковци чупеха прозорците.

– С прашка ли? – попита момченцето и спря да трепери.

– С прашка, с прашка – потвърди Маргарита, – ти спи.

– Това е Ситник – каза момченцето, – той има прашка.

– А, разбира се, че е той!

Момченцето погледна лукаво някъде встрани и попита:

– Ами ти, лельо, къде си?

– Мене ме няма – отвърна Маргарита, – ти само ме сънуваш.

– И аз така си помислих – каза момченцето.

– Ти си легни – заповяда Маргарита, – пъхни си ръката под бузата и ме сънувай.

– Добре, ще те сънувам, ще те сънувам – съгласи се момченцето, веднага легна и си пъхна ръката под бузата.

– Ще ти разкажа една приказка – подхвана Маргарита и сложи разгорещена ръка върху подстриганата му главица, – имало едно време една леличка... Тя си нямала деца, не била и никак щастлива. Отначало много плакала, а после станала лоша... – Маргарита млъкна, свали си ръката – момченцето спеше.

Маргарита остави тихо чука на перваза и излетя през прозореца. Пред къщата цареше суматоха. По асфалтирания тротоар, целият в натрошено стъкло, тичаха хора и викаха нещо. Сред тях вече се мяркаха милиционери. Внезапно удари камбана и откъм Арбат в уличката нахълта червена пожарникарска кола със стълба.

Но по-нататъшните събития тук вече не интересоваха Маргарита. Тя внимаваше да не закачи някоя жица, стисна по-яко метлата и само за миг се озова високо над злополучната кооперация. Уличката под нея се килна встрани и хлътна дълбоко. Вместо тази единствена уличка под краката на Маргарита се появиха купища покриви, прорязани от блестящи пътечки. Неочаквано цялата тази камара се понесе косо встрани и светлинните пунктири се размазаха и се сляха.

Маргарита направи още едно рязко движение и безбройните покриви сякаш се провалиха вдън земя, а вместо тях долу се появи езеро от трепкащи електрически светлини и това езеро изведнъж се изправи вертикално, после се появи над главата на Маргарита, а под нея блесна луната. Маргарита разбра, че е с главата надолу, възвърна си нормалното положение, а когато се обърна назад, видя, че езерото вече го няма, а там, на хоризонта, е останало само розово зарево. След секунда изчезна и то и Маргарита се видя насаме с луната, политнала отляво над нея. Косата на Маргарита отдавна беше щръкнала, а лунната светлина със

свистене обливаше тялото ѝ. Долу два реда редки светлинки се сляха в две непрекъснати огнени черти, а после моментално изчезнаха зад нея и по това Маргарита се досети, че лети с чудовишна скорост, и беше смаяна, че не се задъхва.

Изтекоха още няколко секунди и далече долу, в земната тъма, припламна ново езеро от електрически светлини и се просна в краката на летящата, но тутакси се завъртя като спирала и потъна вдън земя. Още няколко секунди – и пак същото явление.

– Градове! Градове! – викна Маргарита. После тя на два или три пъти видя под себе си някакви матово бляскащи саби в отворени черни калъфи и се сети, че са реки.

Летящата извиваше глава нагоре и наляво и се любоваше на луната, която бясно се носеше обратно към Москва, но в същото време чудодейно си стоеше на мястото и върху нея ясно личеше загадъчен тъмен дракон или може би конче вихрогонче с остра муцунка, обърната към напуснатия град.

Тогава Маргарита изведнъж си помисли, че всъщност е глупаво така лудо да препуска с метлата. Лишаваше се от възможността да разгледа всичко спокойно и да се наслади до насита на полета. Нещо ѝ подсказваше, че там, накъдето лети, ще я почакат и няма смисъл да изпуска всичко интересно, което само ѝ се мярка при тази безумна скорост и височина.

Маргарита обърна метлата с четината напред, така че дръжката щръкна нагоре, и вече много бавно се спусна съвсем близо до земята. От това плъзгане сякаш с въздушна шейна изпита огромна наслада. Земята се вдигна към нея и в безформената ѝ дотогава черна маса започнаха да се разкриват нейните тайни и прелести в лунната нощ. Земята се приближаваше към нея и Маргарита вече усещаше дъха на разделените се гори. Тя прелетя над досами изпаренията над една росна ливада, после над някакво езеро. Долу жаби пееха в хор, а някъде далече пуфтеше влак и от това, кой знае защо, ѝ се обърна сърцето. След малко Маргарита го видя. Той пълзеше бавно като гъсеница и сипеше във въздуха искри. Маргарита го задмина, прелетя над още едно водно огледало, в което под нозете ѝ проплува втора луна, тогава още малко се сниши и полетя, почти докосвайки с крака върхарите на огромните борове.

Отзад се чу плътен шум на разсичан въздух и занастига Маргарита. Постепенно към този шум на нещо летящо като снаряд се присъедини кънтящ на километри наоколо женски смях. Маргарита се озърна и видя, че я гони странен тъмен предмет. Настигайки Маргарита, той все по-

ясно се очертаваше и пролича, че някой лети върху нещо. Най-сетне се разбра окончателно какво е. Наташа понамали скорост и се изравни с Маргарита.

Съвсем гола, с развяна от вятъра рошава коса, тя летеше, яхнала дебел шопар – той стискаше в предните си копитца чанта, а със задните ожесточено риташе във въздуха. Падналото от носа му пенсне проблясваше от време на време на лунната светлина и пак угасваше. То летеше окачено на шнур редом с шопара, на когото шапката непрекъснато се свличаше върху очите. Маргарита се взря внимателно в шопара, позна Николай Иванович и буйният и смях закънтя над гората и се сля със смеха на Наташа.

– Наташка! – закрещя с всичка сила Маргарита: – Ти си се намазала с крема?

– Душице! – викна Наташа, събуждайки с кръсъците си заспалата борова гора. – Кралице моя френска, аз й него го мацнах, по плешивата глава, и него!

– Принцесо! – изхленчи шопарът, понесъл ездачката си в галоп.

– Душице! Маргарита Николаевна! – викаше Наташа, препускайки редом с Маргарита. – Признавам, взех крема. И ние искаме да живеем и да летим! Простете ми, повелителко, но няма да се върна, за нищо на света няма да се върна! Ах, колко е хубаво, Маргарита Николаевна! Пък тоя ми направи предложение, ей тоя – и Наташа взе да бодее с пръст по врата смутено пуфтящия шопар, – предложение! Я кажи как ме наричаше, а? – крещеше тя, наведена над ухото на шопара.

– Богиньо – виеше шопарът, – не мога толкова бързо да летя! Може да загубя важни документи. Наталия Прокофиевна, протестирам.

– Бе я върви по дяволите с документите си! – отвърна му с дързък смях Наташа.

– Какво правите, Наталия Прокофиевна! Ще ни чуе някой! – реवेशе умоляващо шопарът.

Наташа препускаше в галоп редом с Маргарита и й разправяше какво се е случило в къщата, след като Маргарита Николаевна излетя над градинската врата.

Наташа си призна, че даже не докоснала подарените неща, ами си съблякла бързо дрехите, грабнала крема и веднага се намазала. С нея станало същото, каквото и с господарката й. Докато Наташа се кискала от радост и се опиянявала пред огледалото от възшебната си красота, вратата се отворила и пред Наташа застанал Николай Иванович. Той бил развълнуван, в ръцете си държал ношницата на Маргарита

Николаевна, своята шапка и чантата си. Като видял Наташа, Николай Иванович примрял. Поовладял се и целият червен като рак, заявил, че е сметнал за свой дълг лично да вдигне нощничката, лично да я донесе...

– Какво ли не ми изприказва негодникът! – пищеше и се кискаше Наташа. – Какви ги говореше, за какво ме придумваше! Колко пари ми обещаваше! Уверяваше ме, че Клавдия Петровна нямало нищо да научи. Да не кажеш сега, че лъжа, а? – крещеше Наташа на шопара, а той само извърщаше засрамено зурла.

Както се разлудувала из спалнята, Наташа мацнала Николай Иванович с крема и застинала от учудване. Лицето на почтения обитател на долния етаж се свило на свинска зурличка, а на ръцете и краката му израсли копитца. Като се погледнал в огледалото, Николай Иванович безумно и диво взел да вие, но било вече късно. Само след няколко секунди той летял, оседлан, някъде по дяволите, далеч от Москва, и ридаел от мъка.

– Настоявам да ми бъде върнат нормалният облик! – изхриптя и изгрухтя шопарът хем в изстъпление, хем с молба. – Не желая да летя на никакво незаконно сборище! Маргарита Николаевна, дължна сте да озаптите прислужницата си.

– А, така ли, значи сега съм за тебе прислужница? Домашна прислужница, а? – развика се Наташа и взе да извива ухото на шопара. – А нали бях богиня, а? Ти как ме наричаше?

– Венера! – проплака шопарът, прелетя над ручей, ромолящ между камъните, и закачи шумно с копитца клоните на лещака.

– Венера! Венера! – изкрещя победоносно Наташа, сложи едната си ръка на кръста и простря другата към луната. – Маргарита! Кралице! Помолете ги да ме оставят вещица. Те за вас всичко ще направят, вие имате власт!

Маргарита отговори:

– Добре, обещавам!

– Благодаря! – викна Наташа и изведнъж кресна рязко и някак жално: – Давай! Давай! По-бързо! По-бързо! Хайде, дай газ! – Тя стисна с пети изпосталелите от безумното препускане хълбоци на шопара и той така се понесе, че чак раздра въздуха, и след миг Наташа вече едва се виждаше отпред като черна точка, а после изобщо изчезна и шумът от полета ѝ заглъхна.

Маргарита летеше все така бавно над пустинната и непозната местност, над хълмове, осеяни тук-таме с валчести камъни, налягали между огромните самотни борове. Маргарита летеше и си мислеше, че сигурно

е някъде много далеч от Москва. Метлата летеше не над върхарите на боровете, а вече между стволите им, лунно посребрени от едната страна. Леката сянка на летящата се плъзгаше по земята пред нея – сега луната светеше в гърба на Маргарита.

Маргарита усещаше близостта на вода и предполагаше, че целта е близо. Боровете се раздалечиха и тя тихо стигна по въздуха до варовиков скат. Под този скат, долу в сянката му, се виеше река. Мъглата се влачеше, закачаше се долу, по храстите на осветения скат, а отвъдният бряг беше плосък и нисък. Там, под самотна група клонести дървета, трепкаше напален огън и се движеха няколко фигурки. На Маргарита ѝ се стори, че оттам долита игрива, весела музика. По-нататък, докдето стигаше погледът ѝ, върху посребрената равнина нямаше и следа от къщи или хора.

Маргарита скочи от ската и бързо се спусна към водата. След препускането във висините водата я мамеше. Тя захвърли метлата, затича се и се гмурна с главата надолу. Лекото ѝ тяло се заби като стрела и водният стълб плисна почти до луната. Водата се оказа топла като във вана и когато изскочи от бездната, Маргарита се наплува до насита посред нощ в тази река в пълна самота.

Наблизо нямаше никой, но малко по-далече, зад храстите, се чуваше плисък и пръхтене, там също се къпеше някой.

Маргарита се върна тичешком на брега. Тялото ѝ пламтеше след къпането. Не усещаше никаква умора и подскачаше радостно по влажната трева. Изведнъж спря да танцува и нададе ухо. Пръхтенето приближаваше, иззад камъша се подаде гол дебеланко с килнат на темето черен копринен цилиндър. Стъпалата му бяха покрити с тиня, сякаш носеше черни обувки. По пръхтенето и хълцането му личеше, че е доста пиян, което се потвърждаваше впрочем и от това, че реката замириса на коняк.

Като видя Маргарита, дебеланкото се взря в нея, а после радостно се развика:

– Но какво значи това? Нима е тя? Клодина, ти ли си, весела вдочичке? И ти ли си тука? – и шишкото напря да се здрависва.

Маргарита отстъпи назад и отвърна с достойнство:

– Я се пръждосвай по дяволите. Каква Клодина съм ти аз? Внимавай с кого говориш – и като се замисли за миг, добави към думите си дълга и нецензурна ругатня. Всичко това оказа върху лекомисления дебеланко изтрезвяващо въздействие.

– Ох! – възкликна той тихо и трепна. – Простете ми великодушно,

пресветла кралице Марго! Припознах се. За всичко е виновен проклетият коняк – дебеланкото се отпусна на коляно, вдигна почтително цилиндъра, поклони се и като бъркаше руските изречения с френски, задърдо-ри някакви шуротии за кървавата сватба на своя приятел Гесар в Париж, за коняка и за това, че е покрусен от печалната си грешка.

– Да си беше обул панталона, кучи сине – каза вече по-меко Маргарита.

Дебеланкото се ухили, радостен, че Маргарита не му се сърди, и възторжено съобщи, че в момента е без панталон, защото го е забравил от разсеяност на река Енисей, където се изкъпал преди малко, но ей сегичка ще прелети дотам, още повече, че е съвсем наблизко; после помоли за благоразположението и покровителството на дамата и се заоттегля заднишком, докато не се подхлъзна и не цамбурна във водата. Но дори в момента на падането запази върху обрамченото си от тънки бакенбарди лице усмивка на преданост и възторг.

А Маргарита свирна разбойнически, яхна долетялата метла и мина над реката до откъдния бряг. Сянката на варовиковия скат не стигаше дотам и целият бряг беше залят от лунна светлина.

Щом Маргарита докосна влажната трева, музиката под върбите гръмна по-силно и от огъня по-весело излетя сноп искри. Под клоните на върбите с нежни пухкави обички, които се открояваха на лунната светлина, бяха наклеявали два реда жаби с дебели муцуни, те се издуваха като гумени и свиреха на дървени дудучета бодър марш. На върбовите клони пред музикантите висяха гнилушки и осветяваха нотите, по жабешките муцуни танцуваха треперливи отблясъци от огъня.

Маршът се изпълняваше в чест на Маргарита. Тя беше посрещната най-тържествено. Прозрачните русалки спряха хорото си край реката и замахаха на Маргарита с водорасли, а над пустинния @зеленика бряг като стон се понесоха приветствията им и отекнаха надалеч. Иззад върбите изскочиха голи вещици, строиха се в редица и почнаха да правят реверанси и придворни поклони. Някакъв тип с кози крака долетя да й целуне ръка, просна върху тревата коприна, попита хубаво ли се е изкъпала кралицата, предложи й да полегне и да си поотдъхне.

Маргарита така и направи. Оня с козите крака й поднесе чаша шампанско, тя го изпи и сърцето й веднага се стопли. Попита къде е Наташа и получи отговор, че Наташа вече се е изкъпала и е отлетяла с шопара си към Москва да предупреди, че Маргарита Николаевна скоро ще пристигне, и да помогне за приготвянето на тоалета й.

Краткият престой на Маргарита под върбите бе означен с един

епизод. Силно изсвирване разцепи въздуха и някакво черно тяло, което явно не беше улучило добре, се плъсна във водата. След миг пред Маргарита се появи същият онзи дебеланко с бакенбардите, който така несполучливо ѝ се беше представил на отведния бряг. Той явно беше успял да прескочи до Енисей, защото носеше фрак, но беше мокър от главата до петите. Конякът втори път му беше направил номер: при кацането пак се беше озовал във водата. Но и в този печален случай той не престана да се усмихва и смеещата се Маргарита му разреши да ѝ целуне ръка.

После всички се застыгаха за път. Русалките завършиха танца си на лунната светлина и се стопиха в нея. Козлокракият попита почтително Маргарита как е долетяла до реката; като разбра, че е пристигнала върху метла, той каза:

– О, но защо, това е неудобно! – За миг измайстори от две клончета някакъв съмнителен телефон и заповяда някому начаса да изпрати лека кола, което наистина бе изпълнено само за минута. Върху острова се стовари светложълта открита кола, само че на мястото на шофьора седеше черен гарван с дълга човка, с фуражка от изкуствена кожа и ръкавици с конусовидни маншети. Островчето опустяваше. Отлетелите вещици се стопиха в треперливото лунно сияние. Огънят догаряше и сива пепел покриваше въглените.

Оня с бакенбардите и другият, козлокракият, помогнаха на Маргарита да се качи и тя се отпусна върху широката задна седалка. Колата изрева, подскочи и се вдигна почти до луната, островът изчезна, изчезна и реката, Маргарита се понесе към Москва.

Глава 22. На свещи

Равномерното боботене на колата, литнала високо над земята, приспиваше Маргарита, а лунната светлина приятно я стопляше. Тя затвори очи, подложи лице на вятъра и се замисли с тъга за напуснатия непознат речен бряг – предчувстваше, че няма да го види никога вече. След всички вълшебства и чудеса на тази вечер тя вече се досещаше при кого я водят на гости, но това не я плашеше. Надеждата, че там ще успее да си възвърне щастието, я бе направила безстрашна. Впрочем тя не можа дълго да мечтае в колата за това щастие. Дали гарванът си разбираше от работата, или колата беше добра, но много скоро Маргарита

отвори очи и видя под себе си не горски мрак, а трепкащото езеро на московските светлини. Черната птица шофьор отвинти във въздуха дясното предно колело, после приземи колата в съвсем безлюдно гробище някъде към Дорогомилово. Когато Маргарита слезе мълчаливо с метлата си пред един надгробен паметник, гарванът запали мотора и насочи колата право към дерето зад гробището. Тя се свлече с грохот долу и загина там. Гарванът козирува почиттелно, яхна колелото и отлетя.

Тутакси иззад един паметник се появи черно наметало. На лунната светлина проблесна кучешки зъб и Маргарита позна Азазело. Той я подкани с жест да яхне метлата, после възседна дълга рапира, двамата се вдигнаха във въздуха, незабелязани от никого, и след няколко секунди спряха пред №302-бис на Садовая.

Когато спътниците, понесли под мишница метлата и рапирата, минаха през безистена, Маргарита забеляза някакъв човек с каскет и високи ботуши, който явно висеше там от часове. Колкото и леки да бяха стъпките на Азазело и Маргарита, самотният човек ги чу и тревожно трепна, защото не можа да разбере откъде идват. Втори човек, досущ като първия, срещнаха пред шести вход. Повтори се същата история. Стъпки... Човекът се обърна неспокойно и сви вежди. А когато вратата се отвори и затвори, той се втурна подир невидимите влизащи, надникна във входа, но не видя, разбира се, нищо.

Трети човек, точно копие на втория, а следователно и на първия, дежуреше на третия етаж. Той пушеше много серт цигари и Маргарита се закашля, минавайки край него. Пушачът подскочи като ужилен от пейката, на която седеше, заозърта се тревожно, отиде до перилата, погледна надолу. В това време Маргарита и нейният придружител бяха вече пред вратата на апартамент №50. Не звъниха, а Азазело отвори безшумно със собствен ключ.

Първото, което поразя Маргарита, беше мракът, сред който се озова. Беше тъмно като в подземие и Маргарита се вкопчи неволно в наметалото на Азазело от страх да не се спъне. Но в този миг някъде далече и високо замъждука пламъче на светилник и започна да приближава. Както вървяха, Азазело измъкна изпод мишницата на Маргарита метлата и метлата изчезна безшумно в тъмното. Сега се заизкачваха по широки стъпала и на Маргарита взе да ѝ се струва, че са безкрайни. Тя беше слисана – как в антрето на обикновено московско жилище е могло да се смести това странно, невидимо, но добре осезаемо безкрайно стълбище. Но изкачването свърши и Маргарита разбра, че стои на площадка. Пламъчето се доближи съвсем и Маргарита видя осветеното от него лице на

висок черен мъж, който държеше светилничето. Онези, които вече бяха имали нещастieto да се случат тези дни на пътя му, разбира се, веднага биха го познали дори на слабата светлина. Това беше Коровиев или още Фагот.

Наистина външността на Коровиев беше доста променена. Трептящата светлинка се отразяваше не в пукнатото пенсне, отдавна за боклука, а в монокъл, наистина и той пукнат. Мустачките върху наглата физиономия бяха засукани и напудрени, а чернотата на Коровиев се обясняваше много просто – той носеше фрак. Белееха се само гърдите му.

Магът, хоровият диригент, чародейт, преводачът или дявол го знае какъв беше всъщност – с една дума Коровиев, – се поклони и като направи широк жест със светилника, покани Маргарита да го последва. Азazelo изчезна.

„Много странна вечер – мислеше си Маргарита, – всичко очаквах, само не и това. Електричество ли нямат? Но най-поразителното са размерите на това помещение. Как може всичко това да се смести в един московски апартамент? Не, чисто и просто е невъзможно!...“

Колкото и слабо да светеше пламъчето на Коровиев, Маргарита разбра, че се намира в абсолютно необятна зала, при това с колонада, тъмна и ако се съди по първоначалното впечатление – безкрайна. Коровиев спря до някакво канапенце, сложи светилничето на някакво шкафче, покани с жест Маргарита да седне, а той застана до нея в живописна поза – облегнат на шкафчето.

– Позволете да ви се представя – изскърца Коровиев, – Коровиев. Учудена сте, че няма осветление? Навярно смятате, че правим икономия? Ами, нищо подобно! Нека първият срещнат палач – да речем, дори от онези, които малко по-късно ще имат честта да целунат вашето коляно – ми отсече главата върху ей това шкафче, ако това е вярно! Просто месир не обича електрическата светлина и ще я запалим едва в последния миг. Но тогава, повярвайте ми, няма да я пестим. Дори, струва ми се, не би било зле, ако не бъде чак толкова изобилна.

Коровиев се хареса на Маргарита и шумното му дърдорене й подейства успокояващо.

– Не – отговори Маргарита, – най-много ме учудва къде се смества всичко това. – Тя направи жест с ръка, за да подчертае просторността на залата.

Коровиев сладко се усмихна и в гънките до носа му се раздвижиха сенки.

– О, много просто! – отговори той. – За онези, които са добре

запознати с петото измерение, не представлява трудност да разширят едно помещение до желаните размери. Нещо повече, уважаема госпожо, до дявол знае какви предели! Впрочем – продължаваше да дърдори Коровиев – срещал съм и хора, които, без да имат никаква представа не само от петото измерение, но и от каквото и да било, вършат изумителни чудеса в смисъл разширяване на собствените си помещения. Така например чувал съм за един гражданин, който получил тристаен апартамент на Земляной вал. Без каквото и да било пето измерение и прочие неща, от които ви се взима умът, и само за миг той го превърнал в четиристаен, като преградил една от стаите.

После сменил този апартамент за две отделни жилища в различни райони на Москва: едното тристайно, другото – двустайно. Съгласете се, че стаите са станали пет. Трестайният апартамент разменил за два отделни, двустайни, и както виждате, станал притежател на шест стаи, наистина пръснати хаотично из цяла Москва. Той вече се канел да пристъпи към последната си и най-блестяща операция и дал във вестника обява, че заменя шест стаи в различни райони на Москва срещу петстаен апартамент на Земляной вал, но точно тогава дейността му била преустановена по независещи от него причини. Възможно е да разполага и сега с някаква стая, но смея да ви уверя, че не е в Москва. Виждате ли какъв мошеник, а вие благоволихте да разсъждавате за петото измерение.

Въпреки че не беше казала нито дума за петото измерение, за което бе разсъждавал само Коровиев, Маргарита весело се разсмя на разказа за похожденията на жилищния мошеник. Коровиев продължи:

– Но да се върнем на въпроса, Маргарита Николаевна, на въпроса. Вие сте твърде умна жена и, разбира се, вече сте се досетили кой е вашият домакин.

Сърцето на Маргарита се разтуптя и тя кимна.

– Е, хубаво, хубаво – каза Коровиев, – ние сме врагове на всякакви недомлъвки и тайнствени неща. Месир дава всяка година по един бал. Той се нарича пролетен бал на пълнолунието или бал на стоте крале. Колко народ се стича!... – и Коровиев се хвана за бузата, като да беше го заболял зъб. – Впрочем надявам се, че вие самата ще се убедите. Но месир, както навярно разбирате, е ерген. А му е необходима домакиня – Коровиев разпери ръце, – съгласете се, че без домакиня ...

Маргарита слушаше Коровиев и внимаваше да не изтърве нито дума, под сърцето си усещаше хлад, от надеждата за щастие ѝ се виеше свят.

– Установила се е традиция – продължи Коровиев – домакинята на бала да носи непременно името Маргарита – това първо, и второ – тя трябва да бъде родена там, където се урежда балът. А ние, както сте благоволили да разберете, ние пътешествуваме и понастоящем се намираме в Москва. Открихме в Москва сто двацет и една Маргарити и ще повярват ли – Коровиев с отчаяние се плесна по бедрото, – нито една не беше подходяща! И най-сетне щастливата съдба ...

Коровиев се ухили изразително, поклони се и на Маргарита пак й изстина сърцето.

– Накъсо казано! – възкликна Коровиев. – Съвсем накъсо: нали няма да откажете да приемете това задължение?

– Няма да откажа! – отговори твърдо Маргарита.

– Готово! – каза Коровиев, вдигна светилника и добави: – Моля, следвайте ме.

Те тръгнаха между колоните и най-сетне стигнаха в друга зала: там, кой знае защо, силно миришеше на лимони, отнякъде долиташе шумолене и нещо закачи Маргарита по главата. Тя изтръпна.

– Не се плашете – успокои я сладко Коровиев и хвана Маргарита под ръка, – измишльотини на Бегемот за бала, нищо повече. И изобщо ще си позволя смелостта, Маргарита Николаевна, да ви посъветвам никога и от нищо да не се страхувате. Това е неразумно. Балът ще бъде пищен – няма да го крия от вас. Ще видим личности, чиято власт се е простирала навремето изключително широко. Но само като си помислиш колко микроскопично малки са техните възможности в сравнение с възможностите на онзи, към чиято свита имам честта да принадлежа, става ти просто смешно и бих казал дори скучно. Още повече че и вие самата сте от кралско потекло.

– Как така кралско потекло? – прошепна уплашено Маргарита и се притисна към Коровиев.

– Ах, кралице – дърдореше закачливо Коровиев, – въпросите на кръвта са най-сложните въпроси на света! Ако поразпитаме някои прабаби, особено онези, които са имали най-безукорна репутация, биха се разкрили, уважаема Маргарита Николаевна, наистина поразителни тайни. Няма ни най-малко да сбъркам, ако в тази връзка направя едно сравнение със странното разбъркване на тесте карти. Има неща, за които не играят никаква роля нито съсловните прегради, нито дори границите между държавите. Ще ви намекна: една френска кралица, живяла през шестнайсети век, навярно би била безкрайно изумена, ако някой й кажеше, че много-много години по-късно ще води под ръка из балните зали

на Москва своята пра-пра-пра-правнучка. Но ето че стигнахме.

Коровиев угаси светилника, който изчезна от ръцете му, а Маргарита видя ивица светлина на пода пред себе си под някаква тъмна врата. На тази врата Коровиев тихо почука. А Маргарита толкова се развълнува, че зъбите и затракаха и по гърба ѝ полазиха студени тръпки. Вратата се отвори. Стаята се оказа твърде малка. Маргарита видя широко дъбово легло със смачкани, събрани накуп мръсни чаршафи и възглавници. Пред леглото имаше дъбова маса с резба, а върху нея канделабър с гнезда за свещите във формата на остроноктести птичи крака. В седемте златни гнезда горяха дебели восъчни свещи. Освен това на масата имаше голяма шахматна дъска с много изкусно направени фигурки. Върху протритото килимче се мъдреше ниска пейка. Имаше още една маса, а върху нея златна чаша и втори канделабър с разклонения във вид на змии. В стаята миришеше на сяр и смола. Сенките от свещниците се кръстосваха на пода.

Между присъстващите Маргарита веднага позна Азазело, сега с фрак, застанал до таблата на кревата. Издокарианият Азазело вече не приличаше на оня разбойник, който беше изникнал пред Маргарита в Александровската градина, и ѝ се поклони много галантно.

Голата вещица, същата онази Хела, която така беше смутила почтенния бюфетчия от „Вариете“ и, уви, същата, която, за голямо щастие, беше стреснал петелът през нощта след паметния сеанс, седеше на килимчето пред леглото и бъркаше нещо в тенджерата, от която се вдигаха серни пари.

Освен това до шахматната масичка беше седнал на висока табуретка огромен черен котарак, стиснал в дясната си лапа шахматен кон.

Хела стана и се поклони на Маргарита. Същото стори и котаракът, който скочи от табуретката. Но докато правеше реверанс с дясната задна лапа, изгърва коня и се пъкна под леглото да го търси.

Примряла от страх, Маргарита различи малко смътно всичко това сред коварните сенки от свещите. Погледът ѝ беше привлечен от леглото, на което седеше онзи същият, когото съвсем наскоро нещастният Иван беше убеждавал на Патриаршите езера, че дяволът не съществува. Тъкмо този несъществуващ седеше на леглото.

Две очи се възряха в лицето на Маргарита. В дясното блестеше златна искра на дъното и пронизваше всекиго до дън душа, а лявото беше пусто и черно като тясно иглено ухо, като отвора на бездънния кладенец на всяка сянка и тъма. Лицето на Воланд беше изкривено на една страна, десният ъгъл на устните изпънат надолу, високото оплешивяло

чело – прорязано от дълбоки бръчки, успоредни на пречупените вежди. Кожата на Воландовото лице сякаш беше завинаги обгоряла от слънцето.

Воланд се беше проснал нашироко върху леглото само по дълга нощница, мръсна и къпена на лявото рамо. Единия си гол крак беше подвил под себе си, а другия беше изпружил върху ниската пейка. Хела разтриваше с димящ мехлем коляното на този тъмен крак.

Маргарита успя да забележи също върху оголената неокосмена гръд на Воланд бръмбар на златна верижка, изкусно изваян от тъмен камък, с тайнствени знаци по гръбчето. До Воланд стоеше върху тежка поставка странен глобус – сякаш жив и сякаш осветен от слънцето откъм едната страна.

Мълчанието продължи няколко секунди. „Той ме изучава“ – помисли си Маргарита и с усилие на волята се помъчи да се овладее, защото краката ѝ се разтрепераха.

Най-сетне Воланд заговори с усмивка, от която искрящото му око сякаш припламна:

– Приветствам ви, кралице, и моля да ме извините, че съм така negliже.

Гласът на Воланд беше толкова нисък, че на някои срички преминаваше в хриптене.

Воланд взе от ложето си дълга шпага, наведе се, затършува с нея под кревата и каза:

– Излизай! Партията се отлага. Имаме гостенка.

– В никакъв случай – изсвистя тревожно като суфльор Коровиев над ухото на Маргарита.

– В никакъв случай... – подхвана Маргарита.

– Месир... – дъхна в ухото ѝ Коровиев.

– В никакъв случай, месир – тихо, но ясно отговори Маргарита, след като се овладя, и добави с усмивка: – умолявам ви, не прекъсвайте партията. Предполагам, че шахматните списания биха платили скъпо и прекъсно, ако можеха да я публикуват.

Азазело се покашля тихо и одобрително, а Воланд се взря внимателно в Маргарита и каза сякаш на себе си:

– Да, Коровиев има право! Колко странно се размесват картите в тестето! Колко силно нещо е кръвта!

Той протегна ръка и подкани с жест Маргарита да се приближи. И тя го стори, без да усеща пода под босите си нозе. Воланд сложи ръката си, тежка като камък и гореща, като огън, върху рамото на Маргарита,

притегли я към себе си и я подбутна да седне на леглото до него.

– Е, щом сте така очарователно любезна – каза той, – впрочем не съм и очаквал друго, тогава без церемонии – той се наведе отново през ръба на леглото и викна: – Докога ще траят тези циркове под кревата? Хайде, излизай, проклети Ханс!

– Не мога да намеря коня – обади се изпод кревата с приглушен фалцет котаракът, – препуснал е някъде и вместо него ми се навира някаква жаба.

– Дали не си въобразяваш случайно, че си на панаир? – разсърди се престорено Воланд. – Под леглото нямаше никаква жаба! Остави тези евтини фокуси за „Вариете“. Ако не дойдеш веднага, ще смятаме, че си се предал, проклет дезертъор!

– За нищо на света, месир! – закрещя котаракът и тутакси изпълзя изпод кревата с коня в лапата.

– Да ви представя... – почна Воланд, но сам се прекъсна: – Не, не мога да го гледам този палячо. Я го вижте само на какво се е направил под леглото!

А котаракът, целият овалян в прах, вече се кланяше на Маргарита, застанал на задни лапи. Сега на гушата му се мъдреше бяла папийонка за фрак, а на гърдите му висеше седефен дамски бинокъл с кашка. Освен това мустаците на котарака бяха позлатени.

– Но на какво прилича това! – възкликна Воланд. – Защо си позлатил мустаците? И за какъв дявол ти е тая папийонка, като си без панталон?

– На котарациите не им се полагат панталони, месир – отвърна с подчертано достойнство котаракът, – няма ли да заповядате да обуя и чизми? Котараци с чизми има само в приказките, месир. Но да сте виждали някого на бал без папийонка? Не желая да ставам за смях и да рискувам да бъда изритан! Всеки се украсява както може. Смятайте, че казаното се отнася и за бинокъла, месир!

– Но мустаците?...

– Не разбирам – възрази сухо котаракът, – защо Азazelо и Коровиев, като се бръснаха днес, да могат да се наръсят с бяла пудра и с какво превъзхожда тя златната? Аз си напудрих мустаците и нищо повече! Друго щеше да е, ако се бях обръснал. Бръснат котарак – това вече наистина е безобразие, готов съм хиляди пъти да го призная. Но както виждам – и гласът на котарака трепна обидено, – поначало всички са решили да се заяждат с мене и съм изправен пред сериозния проблем дали изобщо да присъствам на бала. Какво ще ми отговорите, месир?

И котаракът така се наду от обида, че сякаш още миг – и щеше да се пръсне.

– Ах, мошеник, мошеник – заклати глава Воланд, – всеки път, когато партията му е в безизходица, започва да те баламосва като последен шарлатанин на някой мост. Сядай веднага и престани с тая словесна цапаница.

– Ще седна – отвърна, сядайки, котаракът, – но относно последното ще възразя. Казаното от мене съвсем не е цапаница, както благоволихте да се изразите в присъствието на дама, а поредица от добре опаковани силогизми, които биха оценили по достойнство дори такива познавачи, като Секст Емпирик, Марциан Капела, а не е изключено и самият Аристотел.

– Шах – каза Воланд.

– Моля, моля – отговори котаракът и заразглежда дъската през бинокъла.

– И тъй – обърна се Воланд към Маргарита, – нека ви представя, дона, моята свита. Този, дето се прави на идиот, е котаракът Бегемот. С Азазело и Коровиев вече се познавате, представям ви и слугинята си Хела: чевръста е, съобразителна и няма услуга, която да не е в състояние да направи.

Красавицата Хела се усмихваше, обърнала към Маргарита зеленкавите си очи, и продължаваше да загребва от мехлема и да маже с него коляното на Воланд.

– Това е – приключи Воланд и лицето му се сви от болка, когато Хела стисна по-силно коляното му, – както виждате, компанията е малка, смесена и непретенциозна. – Той млъкна и взе да върти пред себе си своя глобус, направен толкова изкусно, че сините океани се плискаха, а шапката върху полюса беше като истинска – ледена и снежна.

Междувременно върху шахматната дъска беше настъпил пълен смут. Безкрайно посърнал, царят с бяла мантия тъпчеше в квадратчето си и кършеше отчаяно ръце. Три бели пешки – ландскнехти с алебарди – гледаха объркани офицера си, който размахваше шпага и сочеше напред, където в две съседни квадратчета, бяло и черно, бяха черните конници на Воланд, яхнали два буйни коня, които риеха с копита квадратчетата си.

Маргарита беше безкрайно заинтригувана и слисана от факта, че шахматните фигурки са живи.

Котаракът свали бинокъла от очите си и побутна леко царя си в гърба. Но той отчаян закри лицето си с длани.

– Спукана ти е работата, мили Бегемот – прошепна жлъчно Коровиев.

– Положението е сериозно, но далеч не безнадеждно – обади се Бегемот, – нещо повече: напълно съм уверен в крайната победа. Достатъчно е само добре да анализирам ситуацията.

И той започна по твърде странен начин да анализира – а именно, взе да прави някакви гримаси и да намига на царя си.

– Нищо не помага – обади се Коровиев.

– Олеле! – извика Бегемот. – Папагалите изхвърчаха от кафезите – казвах ли ви, че така ще стане. И наистина, някъде отдалече долетя шумолене на безброй криле. Коровиев и Азазело изхвърчаха моментално от стаята.

– Да ви вземат дяволите с вашите бални сюрпризи! – обади се Воланд, без да се откъсва от глобуса си.

Щом Коровиев и Азазело изчезнаха, Бегемот взе да намига още поусилено. Белият цар се досети най-сетне какво се иска от него, внезапно си свали мантията, захвърли я на квадратчето и избяга от дъската. Офицерът наметна веднага захвърлената царска одежда и зае мястото на царя. Коровиев и Азазело се върнаха.

– Ти пак ни разиграваш – измърмори Азазело и погледна накриво Бегемот.

– Счуло ми се е – отвърна котаракът.

– Е, докога ще продължава всичко това? – попита Воланд. – Шах.

– Навярно не съм чул добре, учителю – отвърна котаракът, – не съм шах, шах няма и не може да има.

– Повтарям – шах.

– Месир – обади се с престолено тревожен глас котаракът, – вие сте преуморен: няма никакъв шах!

– Царят се намира на Ге две – каза Воланд, без да поглежда дъската.

– Месир, просто съм ужасен – взе да вие котаракът, изписвайки ужас върху муцуната си, – на това квадратче няма цар.

– Как така? – попита недоумяващ Воланд и погледна към дъската, където застаналият в царското квадратче офицер се извърещаше и прикриваше с ръце лицето си.

– Ах, подлец такъв – замислен процеди Воланд.

– Месир! Обръщам се отново към логиката – заговори котаракът, притиснал лапи към гърдите си, ако играчът обявява шах на царя, а междуременно от царя вече няма и помен върху дъската, шахът се

признава за недействителен.

– Предаваш ли се, или не? – викна страшно Воланд.

– Позволете ми да помисля – отвърна смирено котаракът, подпря лакти на масата, запуши си ушите с лапи и се замисли. Дълго мисли и най-сетне заяви: – Предавам се.

– Тази упорита гадина трябва да се убие – прошепна Азazelo.

– Да, аз се предавам – каза котаракът, – но се предавам само защото не мога да играя в такава атмосфера на тормоз от страна на завистливците! – Той стана и шахматните фигури се прибраха в кутията.

– Хайде, време е, Хела – каза Воланд и Хела изчезна от стаята. – Кракът взе да ме боли, а нали ще има бал – продължи Воланд.

– Позволете на мене – помоли тихо Маргарита. Воланд я изгледа изпитателно и извъртя коляното си към нея.

Горещ като лава, мехлемът ѝ изгаряше ръцете, но Маргарита не се издаваше, не трепваше и по възможност безболезнено го разтриваше върху коляното.

– Моите приближени твърдят, че било ревматизъм – каза Воланд, без да сваля очи от Маргарита, – но аз сериозно подозирам, че тази болка в коляното ми остана за спомен от една очарователна вещица, с която се бях сблизил през хиляда петстотин седемдесет и първа година в планината Броке, на Дяволската катедра.

– Ах, нима е възможно? – възкликна Маргарита.

– Няма значение! След двеста-триста години ще мине. Съветвали са ме да опитам какви ли не лекарства, но аз по стар навик използвам бабешки средства. Да знаете само какви страхотни билки съм наследил от оная проклета старица баба ми! Впрочем кажете, вие не страдате ли от нещо? Може би ви измъчва някаква скръб, може би мъка трови душата ви?

– О не, месир, няма нищо такова – отвърна умницата Маргарита, – а сега у вас се чувствам наистина чудесно.

– Велико нещо е кръвта – кой знае защо весело каза Воланд и добави: – Виждам, че ви интересува моят глобус.

– О, да, никога не съм виждала нищо подобно.

– Хубав е наистина. Откровено казано, не обичам да слушам новините по радиото. Винаги ги съобщават някакви девойки, които произнасят неясно географските имена. Освен това всяка трета има дефект в говора, като че специално ги избират такива. Моят глобус е много по-удобен, още повече че трябва да бъде съвсем точно осведомен за събитията. Ето, вижте например това късче земя на брега на океана. Гледайте, ето,

то се изпълва с огън. Там е избухнала война. Ако погледнете по-отблизо, ще различите и подробностите.

Маргарита се наведе над глобуса и видя как квадратчето земя се разшири, обагри се многоцветно и сякаш се превърна в релефна карта. После видя ивичката на река и някакво селище край нея. Една къщичка колкото грахово зърно се уголеми и стана колкото кибритена кутийка. Изведнъж покривът на къщата изхвърча беззвучно нагоре заедно с кълбо черен дим, а стените рухнаха и от двуетажната кутийка остана само купчинка, от която се вдигаше черен пушек. Като приближи още очи, Маргарита различи мъничка женска фигура, просната на земята, а в локва кръв до нея беше разперило ръчички малко дете.

– Това е краят – усмихна се Воланд, – още не е успяло да съгреша. Абадона работи безукорно.

– Не бих искала да съм на страната на онези, против които е Абадона – каза Маргарита, – на чия страна е той?

– Колкото повече разговарям с вас – отвърна любезно Воланд, – толкова повече се убеждавам, че сте много умна. Ще ви успокоя. Той е рядко безпристрастен и съчувства еднакво, на двете сражаващи се страни. Поради това и резултатите са винаги еднакви за противниците. Абадона! – повика тихо Воланд и от стената излезе фигура на слаб човек с тъмни очила. Очилата направиха на Маргарита толкова силно впечатление, че тя изстена тихо и свря лице в крака на Воланд. – Стига де! – той удари със замах Маргарита по гърба и през тялото ѝ премина звън. – Нали виждате, че е с очила. Освен това никога не е бивало и няма да се случи Абадона да дойде при някого преждевременно. И в края на краищата нали аз съм тук. Вие сте моя гостенка! Просто исках да ви го покажа.

Абадона стоеше неподвижен.

– Може ли да си свали за малко очилата? – попита Маргарита и се притисна към Воланд разтреперана, но вече от любопитство.

– А, това не може – отвърна сериозно Воланд, махна с ръка на Абадона и той изчезна. – Какво искаш да кажеш, Азazelо?

– Месир – отговори Азazelо, – позволете ми да ви съобщя, че са дошли двама чужди: една хубавица, която хленчи и моли да я оставим при нейната господарка, и освен това, извинете ме, но тя води и някакъв шопар.

– Странно поведение имат хубавиците! – Забеляза Воланд.

– Това е Наташа, Наташа! – възкликна Маргарита.

– Е, добре, оставете я при нейната господарка. А шопара – при

готвачите.

– Да го заколят ли? – възкликна уплашена Маргарита. – Смилете се, месир, това е Николай Иванович, от долния етаж. Стана недоразумение, разбирате ли, тя го е мацнала с крема.

– Но моля ви се – каза Воланд, – кой и за какъв дявол ще го коли? Нека поседи засега при готвачите, нищо повече. Съгласете се, че не мога да го пусна в балната зала, нали?

– Да, само това липсваше... – добави Азazelo и доложи: – Наближава полунощ, месир.

– А, добре. – Воланд се обърна към Маргарита: – И така, много ви моля! И предварително ви благодаря. Не се смушавайте и не се страхувайте от нищо. Не пийте нищо освен вода, иначе ще отмалеее и ще ви бъде трудно. Време е!

Маргарита стана от килимчето и тогава на вратата се появи Коровиев.

Глава 23. Бляскавият бал у Сатаната

Наближаваше полунощ, наложи се да побързат. Маргарита като през мъгла виждаше някакви неща. Запомни свещите и един басейн с мозайка от скъпоценни камъни. Когато Маргарита стъпи на дъното на този басейн, Хела и Наташа, която ѝ помагаше, плиснаха отгоре ѝ гореща, гъста и червена течност. Маргарита усети на устните си солен вкус и разбра, че я мият с кръв, Кървавата мантия се смени с друга – гъста, прозрачна, възрозова, и на Маргарита ѝ се зави свят от розовото масло. После хвърлиха Маргарита върху кристално ложе и почнаха да я разтриват с големи зелени листа, докато кожата ѝ заблестя. В това време котаракът се втурна да помага. Той приклепна в краката на Маргарита и заразтрива ходилата ѝ така, сякаш лъскаше на улицата ботуши. Маргарита не запомни кой ѝ уши пантофки от листца на бледа роза и как тези пантофки се закопчаха от само себе си със златни катарамии. Някаква сила вдигна Маргарита, изправи я пред огледалото и в косата ѝ светна диамантена кралска диадема. Отнякъде се появи Коровиев и окачи на гърдите на Маргарита тежка глава на черен пудел в овална рамка и с тежка верижка. Това украшение обремени извънредно много кралицата. Верижката веднага ѝ претри врата, главата я накара да се превие. Но имаше и нещо, което възнагради Маргарита за неудобствата, причинени ѝ

от верижката с черния пудел: почителността, с която почнаха да се отнасят към нея Коровиев и Бегемот.

– Нищо, нищо, нищо! – дърдореше Коровиев от вратата на стаята с басейна. – Няма как, трябва, трябва, трябва... Позволете, кралице, да ви дам един последен съвет. Между гостите ще има различни, ох, най-различни хора, но никому, кралице Марго, никому ни най-малкото предпочитание! Дори ако някой не ви хареса... разбирам, че вие, естествено, няма да изразите това на лицето си... Не, не, просто е немислимо! Ще забележи, веднага ще забележи! Трябва да го обикнете, кралице, да го обикнете! Стократно ще бъде възнаградена за това домакинята на бала. И още: никой да не бъде отминат! Поне усмивчица, ако няма време за две-три думи, поне леко извърщане на главата! Всичко друго, само не пренебрежение, от него ще залинеят...

И Маргарита, придружена от Коровиев и Бегемот, прекрачи от стаята с басейна в пълен мрак.

– Аз, аз – шепнеше котаракът, – аз ще дам сигнала!

– Хайде! – отговори в тъмното Коровиев.

– Бал! – изврещя, котаракът с всичка сила и в същия миг Маргарита изстена и затвори за няколко секунди очи. Балът се стовари върху нея отведнъж като светлина, а в същия миг и като звук и миризма. Повлечена под ръка от Коровиев, Маргарита се озова сред тропически лес. Папагали с червени гушки и зелени опашки прехвърчаха сред лианите и оглушително крещяха: „Възхитен съм!“ Но гората скоро свърши и вместо спарения като в баня въздух изведнъж ги лъхна прохладата на бална зала с колони от някакъв жълтеникав, искрящ камък. Тази зала, както и гората, беше съвсем безлюдна и само до колоните стояха неподвижни голи негри със сребърни ленти в косите. Лицата им станаха мръснокафяви от вълнение, когато в залата влетя Маргарита със свитата си, към която се беше присъединил отнякъде, и Азазело. Тогава Коровиев пусна ръката на Маргарита и прошепна:

– Първо към лалетата!

Пред Маргарита изникна ниска стена от бели лалета, а зад нея тя видя безброй лампи с абажури и пред тях белите гърди и черните рамене на мъже с фракове. Тогава Маргарита разбра откъде идеха балните звуци. Върху нея се стовари ревът на медните инструменти, а изтръгналият се изпод него плисък на цигулките сякаш обля тялото ѝ с кръв. Оркестърът от близо сто и петдесет души свиреше полонеза.

Човекът с фрак, който се извисяваше пред оркестъра, щом видя Маргарита, пребледня, усмихна се и с едно замахване на ръцете вдигна

на крак целия оркестър. Без да прекъсва нито за миг да свири, изправеният оркестър заливаше Маргарита със звуци. Човекът над оркестъра се извърна и ѝ се поклони ниско, с широко разперени ръце, а Маргарита се усмихна и му махна.

– Не, не, не е достатъчно – зашепна Коровиев, – той няма да мигне цяла нощ. Викнете му: „Приветствувам ви, царю на валсовете!“

Маргарита извика тези думи и се учуди, че гласът ѝ, звучен като камбана, заглуши воя на оркестъра. Човекът се разтрепери от щастие и притисна лява ръка към гърдите, а с дясната продължи да дирижира с бял жезъл оркестъра.

– Не, пак не е достатъчно – зашепна Коровиев, – погледнете наляво, към първите цигулки, и кимнете така, та всеки да помисли, че сте познали именно него. Тук са събрани все световни знаменитости. Ето онзи там, зад първия пулт, е Виотан! Така, много добре. Сега да продължим!

– Кой е диригентът? – попита, отлитайки Маргарита.

– Йохан Щраус! – извика котаракът. – И нека ме обесят на някоя лиана в тропическата гора, ако някога на някой бал е свирил такъв оркестър! Аз ги поканих. И забележете, нито един не се разболя и нито един не отказа!

В следващата зала нямаше колони, вместо тях от едната страна се издигаха стени от червени, розови, млечнобели рози, а от другата – стена от кичести японски камелии. Между тези стени вече бликаха съскащи водоскоци, а мехурчетата на шампанското кипяха в трите басейна, от които първият беше прозрачнотемнужен, вторият – рубинен, третият – кристален. Край тях сновяха негри с алени ленти в косите и пълнеха от басейните със сребърни черпаци разлати чаши. В стената от рози имаше отвор и там върху някаква естрада се беше развихрил човек с червен фрак с лястовича опашка. Пред него гърмеше непоносимо висок джаз. Щом видя Маргарита, диригентът ѝ се поклони толкова ниско, че ръцете му докоснаха пода, после се изправи и викна рязко:

– Алилуя!

Той се плесна по коляното – раз, по другото – два, грабна от ръцете на крайния музикант чинелите и удари с тях по колоната.

Отлитайки, Маргарита видя само, че виртуозът джазбандист, в двубой с полонезата, която духаше в гърба на Маргарита, удря с чинелите джазбандистите по главите, а те приклякат в престорен комичен ужас.

Най-сетне долетяха до същата площадка, на която, сети се Маргарита, я бе посрещнал в мрака Коровиев със светилника си. Сега на тази

площадка очите ѝ се заслепиха от светлината, която се лееше от кристалните гроздове. Маргарита бе настанена на определеното ѝ място и под лявата си ръка видя ниска аметистова колонка.

– Можете да се подпрете върху нея, ако ви стане много трудно – прошепна Коровиев.

Някакъв чернокож хвърли под краката на Маргарита възглавница с извезан златен пудел и като се подчиняваше на нечий ръце, тя стъпи върху нея с десния си крак, свит в коляното. Маргарита се опита да се поогледа. Коровиев и Азазело стояха до нея в тържествени пози. До Азазело – още трима млади мъже, които смътно ѝ заприличаха на Абадона. В гърба ѝ вееше хлад. Маргарита се озърна и видя, че по мраморната стена зад нея струи пенливо вино и се стича в леден басейн. До нея си крак усещаше нещо топло и мъхесто. Беше Бегемот.

Маргарита стоеше нависоко, а под краката ѝ се спускаше стълба, застлана с килим. Долу, толкова далече, сякаш гледаше през обърнат бинокъл, Маргарита виждаше просторно преддверие с огромна камина, в чиято студена и черна паст спокойно можеше да влезе петтонен каминон. Вестибюлт и стълбата, залети с бодяща очите светлина, пустееха. Сега звуците на духовите инструменти едва долитаха до Маргарита. Постояха така неподвижно близо минута.

– Но къде са гостите? – попита Маргарита Коровиев.

– Ще дойдат, кралице, ей сега ще дойдат. Гости ще има предостатъчно. Но аз, откровено казано, бих предпочел да цепя дърва, вместо да ги приемам тука на площадката.

– Какво, да цепиш дърва ли? – подхвана словоохотливият котарак. – Аз пък бих предпочел да съм кондуктор на трамвай, а от тази работа по-неприятна няма.

– Всичко трябва да е готово отнапред, кралице – обясняваше Коровиев и окоето му проблясваше през пукнатия монокъл. – Няма нищо по-гадно от това гостенинът, пристигнал пръв, да се върти и да не знае какво да прави, а неговата законна усойница да го тормози шепнешком защото са дошли преди другите. Такива балове са за боклука, кралице.

– Да, да, за боклука – потвърди котаракът.

– До полунощ остават най-много десет секунди – добави Коровиев, – ей сега ще се почне.

Тези десет секунди се сториха на Маргарита безкрайни. Те явно бяха минали вече, а още нищо не се беше случило. Но изведнъж долу, в огромната камина, нещо се строполи, оттам щръкна бесилка, на която се люлееше полуизтлял скелет. Скелетът се изхлузи от въжето, удари се

оземи и от камината изскочи чернококс хубавец с фрак и лачени обувки. В същия миг изхвърча и малък полуизгнил ковчег, капакът му отскочи и се изтърсиха още едни тленни останки. Хубавецът се втурна към тях и предложи галантно свита в лакътя ръка, вторият скелет се превърна в гола вятърничава женичка с черни пантофки и черни пера на главата и двамата, мъжът и жената, забързаха нагоре по стълбите.

– Първите! – възкликна Коровиев. – Господин Жак със съпругата си. Представям ви, кралице, един изключително интересен мъж. Загоравял фалшификатор на пари, държавен изменник, но доста добър алхимик. Прочу се с това – прошепна Коровиев на ухото на Маргарита, – че отрови любовницата на краля. А такова нещо не се случва всекиму! Вижте го колко е красив!

Пребледняла, Маргарита гледаше с отворена уста надолу и виждаше как през някаква странична врата на преддверието изчезват и бесилката, и ковчегът.

– Възхитен съм! – изкрещя котаракът право в лицето на изкачилият стълбите господин Жак.

В това време от камината долу се подаде обезглавен скелет с отсечена дясна ръка, удари се оземи и се превърна в мъж с фрак.

Съпругата на господин Жак вече коленичеше, бледа от вълнение, пред Маргарита, и целуваше коляното ѝ.

– Кралице... – шепнеше съпругата на господин Жак.

– Кралицата е възхитена! – крещеше Коровиев.

– Кралице... – каза тихо красавецът господин Жак.

– Ние сме възхитени! – виеше котаракът.

Младите мъже, спътници на Азазело, се усмихваха с безжизнени, но любезни усмивки и вече побутваха господин Жак и съпругата му встрани, към чашите с шампанско, които негрите държаха в ръце. По стълбите тичаше нагоре самотният мъж с фрак.

– Граф Роберт – прошепна Коровиев на Маргарита, – обаятелен както винаги. Обърнете внимание, кралице, толкова е смешно: точно обратният случай – той пък беше любовник на кралицата и отрови жена си.

– Много се радваме, графе! – възкликна Бегемот.

От камината изскочиха един след друг, разцепиха се и се разпаднаха три ковчега, после се появи някакъв с черна мантия, а следващият, който изтича от черната паст, го удари с нож в гърба. Долу се чу сподавен вик. От камината се появи почти разложен труп. Маргарита замижа и нечия ръка, поднесе под носа ѝ шишенце със сол за смъркане. На

Маргарита ѝ се стори, че е ръката на Наташа. Стълбите взеха да се пълнят. Сега вече на всяко стъпало стояха мъже с фракове, отдалече те изглеждаха съвсем еднакви, придружаваха ги голи жени, които се различаваха само по цвета на перата върху главите си и по обувките.

Към Маргарита, се приближаваше накуцваща дама със странен дървен ботуш на левия крак, свела поглед като монахиня, слабичка, скромна, а шията ѝ, кой знае защо, увита с широка зелена кърпа.

– Коя е зелената? – попита машинално Маргарита.

– Много очарователна и солидна дама – пошепна Коровиев, – да ви я представя: госпожа Тофана, беше извънредно популярна сред младите очарователни неаполитанки, а също и сред жителките на Палермо, особено сред онези, на които им бяха дотегнали съпрузите. Нали се случва, кралице, съпругът да ти дотегне...

– Да – отговори глухо Маргарита, като същевременно се усмихваше на двамата мъже с фракове, които се наведоха един след друг пред нея да ѝ целунат коляното и ръката.

– Та, значи – продължи Коровиев, като успяваше да шепне на Маргарита и същевременно да вика някому: – Чаша шампанско, господин херцог? Възхитен съм!... Нда, та госпожа Тофана влизаше в положението на горките жени и им продаваше стъкленички с някаква вода. Жената изсипва водата в супата на съпруга, той я изсърбва, благодари за грижите и се чувства превъзходно. Да, но след няколко часа усеща силна жажда, после ляга болен и след един ден прекрасната неаполитанка, нагостила съпруга си със супа, става свободна като пролетния вятър.

– А какво е това на крака ѝ? – питаше Маргарита и подаваше неуморно ръка на гостите, изпреварили куцукащата госпожа Тофана. – И защо ѝ е това зеленото на врата? Повехнала шия?

– Възхитен съм, княже! – крещеше Коровиев, продължавайки да шепне на Маргарита: – Великолепна шия, но в затвора ѝ се случи една неприятност. На крака си, кралице, носи испанско ботушче, а за кърпата ще ви обясня: когато тъмничарите научиха, че близо петстотин несполучливо избрани съпрузи са напуснали завинаги Неапол и Палермо, в яда си удушиха в затвора госпожа Тофана.

– Колко съм щастлива, о, черна кралице, че ми е отредена високата чест... – шепнеше с монашеско смирение Тофана и се опитваше да коленичи, но испанското ботушче и пречеше. Коровиев и Бегемот помогнаха на Тофана да се изправи.

– Много се радвам – отговори ѝ Маргарита, докато подаваше ръка на други.

Сега нагоре по стълбата напираше същински поток. Маргарита вече не виждаше какво става в преддверието. Тя механично вдигаше и отпускате ръка, монотонно се усмихваше на гостите. Въздухът на площадката вече трептеше от неясната глъчка, а в напуснатите от Маргарита бални зали музиката шумеше като море.

– Ей онази там е много досадна жена – вече не шепнеше, а високо говореше Коровиев, сигурен, че сред тътена на гласовете няма да бъде чут, – тя обожава баловете и все мечтае да се оплаче от кърпичката си.

Маргарита улови с поглед между приближаващите се кого й сочи Коровиев. Беше млада, към двайсетгодишна, с великолепно стройна фигура, но със странно неспокоен и натрапчив поглед.

– Каква кърпичка?

– Нея навсякъде я придружава една камериерка – обясни Коровиев – и вече трийсет години й слага всяка нощ върху масичката носна кърпа. Щом се събуди, и кърпата е там. Какво ли не е опитвала – и в печката я гори, и в реката я хвърля, но нищо не помага.

– Каква кърпа? – шепнеше Маргарита и пак подаваше и отпускате ръка.

– Кърпичка, поръбена със синьо. Работата е там, че като работеше в едно кафене, стопанинът я подмами веднъж да отиде с него в килера, а след девет месеца тя роди момченце, занесе го в гората и му затисна устата с носна кърпа, после зарови момченцето в земята. Пред съда каза, че нямала с какво да изхрани детенцето.

– Ами къде е стопанинът на кафенето?

– Кралице – изведнъж изскърца отдолу котаракът, – позволете да ви попитам: какво общо има стопанинът? Да не би той да е удушил детенцето в гората?

Без да престава да се усмихва и да подава дясната и ръка, Маргарита впи остриите нокти на лявата в ухото на Бегемот и му зашепна:

– Слушай, мръсноко, ако си позволиш още веднъж да се намесиш в разговора...

Бегемот изпищя някак не като за бал и изхриптя:

– Кралице... ще ми се подуе ухото. Защо да развалям бала с подуто ухо?... Аз имах предвид юридически... от юридическа гледна точка... Млъквам, млъквам... Приемете, че вече не съм котарак, а риба, само ми пуснете ухото.

Маргарита му пусна ухото, а натрапчивите, мрачни очи бяха вече пред нея.

– Толкова съм щастлива, кралице и господарке, че съм поканена на

бляскавия бал на пълнолунието!

– И аз се радвам да ви видя – отговори ѝ Маргарита. – Много се радвам. Обичате ли шампанско?

– Но моля ви, какво благоволявате да правите, кралице?! – извика отчаяно, но тихо Коровиев в ухото на Маргарита. – Ще стане навалица.

– Обичам – изрече с молба в гласа жената и изведнъж заповтаря механично: – Фрида, Фрида, Фрида! Името ми е Фрида, о, кралице!

– Тогава напийте се днеска, Фрида, и не мислете за нищо – каза ѝ Маргарита.

Фрида простря към Маргарита и двете си ръце, но Коровиев и Бегемот много умело я отведоха встрани и тя се изгуби в тълпата.

Сега гостите вече прииждаха отдолу като стена, сякаш взели на шумр площадката, върху която стоеше Маргарита. Голите женски тела се изкачваха сред облечените с фракове мъже. Към Маргарита се приближаваха на вълни техните мургави или бели, кафяви или съвсем черни тела. В косите им – червени, черни, кестеняви или светли като лен – сред потоците светлина танцуваха и блестяха, и пръскаха искри скъпоценни камъни. Сякаш някой беше поръсил с капчици светлина и напращата колона на мъжете – по жабата им святкаха брилянтени копчета. Сега Маргарита усещаше всяка секунда докосването на устни до коляното си, всяка секунда протягаше напред ръката си за целувка, а лицето и се вкамени в неподвижна приветлива маска.

– Възхитен съм – пееше монотонно Коровиев, – ние сме възхитени, кралицата е възхитена.

– Кралицата е възхитена – гъгнеше зад гърба ѝ Азazelo.

– Възхитен съм – възкликваше котаракът.

– Маркизата – мърмореше Коровиев – отрови баща си, двамата си братя и двете си сестри заради наследството! Кралицата е възхитена! Госпожа Минкина, ах, колко е хубава! Малко е нервна. Защо ѝ трябваше да гори лицето на слугинята с машата за коса! Нищо чудно, че после я заклаха! Кралицата е възхитена! Секунда внимание, кралице: това е император Рудолф, магьосник и алхимик. А, ето още един алхимик – беше обесен. Ах, ето я и нея! Ах, какъв чудесен публичен дом държеше в Страсбург! Ние сме възхитени. Московска шивачка, ние всички много я обичаме заради неизчерпаемата ѝ фантазия, имаше ателие и измисли ужасно смешен номер: проби две кръгли дупчици в стената...

– Без дамите да знаят? – попита Маргарита.

– Знаеха, знаеха, кралице – отговори Коровиев, – възхитен съм. Този двайсетгодишен хлапак се отличаваше от дете с най-странни

фантазии, беше мечтател и чудак. Едно момиче се влюби в него, а той го продаде в публичен дом.

Отдолу течеше река. И на тази река не ѝ се виждаше краят. Изворът ѝ – огромната камина – продължаваше да бълва. Така измина час и почна втори. Маргарита усети, че верижката ѝ тежи повече, отколкото в началото. Нещо странно беше станало и с ръката ѝ. Сега, преди да я повдигне, лицето ѝ се кривеше от болка. Интересните забележки на Коровиев вече не занимаваха Маргарита. И монголските дръпнати очи, и белите, и черните лица ѝ станаха безразлични, те от време на време се сливаха, а въздухът между тях започваше, кой знае защо, да трепти и да струи. Остра болка като от убождане, изведнъж прониза дясната ръка на Маргарита, тя стисна зъби и се подпря на колонката. Сега отзад, откъм залата, долиташе някакво шумолене, сякаш криле докосваха стените, и беше ясно, че там танцуват несметни пълчища гости, а на Маргарита ѝ се струваше, че дири масивните мраморни, мозаични и кристални подове в тази старинна зала ритмично пулсират.

Нито Гай Цезар Калигула, нито Месалина вече не заинтересуваха Маргарита, както не бе я заинтересувал никой от кралете, херцозите, кавалерите, самоубийците, отровителките, обесените, сводниците, тъмничарите и мошениците, палачите, доносниците, изменниците, безумците, тайните агенти, развратителите на малолетни. Всички имена се бяха объркали в главата ѝ, лицата се бяха сплеснали в огромна пита и само едно лице се беше загнездило мъчително в паметта ѝ, обрामчено от наистина огнена брада – лицето на Малюта Скуратов. Краката на Маргарита се подкосяваха, тя се боеше, че още миг и ще се разплаче. Най-тежки страдания ѝ причиняваше дясното коляно, което целуваха. То беше подпухнало, кожата му беше посиняла, въпреки че на няколко пъти до това коляно се появяваше ръката на Наташа с някаква гъба и го изтриваше с нещо благоуханно. Към края на третия час Маргарита хвърли надолу съвсем отчаян поглед и трепна от радост – потокът от гости речееше.

– Законите на всички балове са еднакви, кралице – шепнеше Коровиев, – сега вълната ще почне да спада. Кълна се, остава ни да потърпим само няколко минути. Ето я и групата на брокенските гуляйджии. Те винаги идват последни. Да, разбира се, те са. Ето ги и двамата пияни вампири... и край? Ах не, още един. Не, двама са!

По стълбите се качваха последните двама гости.

– О, това е някой новичък – присви око през монокъла Коровиев, – ах, да, да. Веднъж Азazelo му отиде на гости и на чашка коняк го посъветва шепнешком как да се отърве от одного, понеже този тук ужасно се

боеше от разобличенията му. И нашият човек заповяда на свой познат, който зависеше от него, да напръска стените на кабинета с отрова.

– Как се казва? – попита Маргарита.

– Да си кажа правичката, и аз още не зная – отговори Коровиев, – трябва да питам Азазело.

– А кой е с него?

– Ами изпълнителят подчинен. Възхитен съм! – извика Коровиев на последните двама.

Стълбата опустя. За всеки случай изчакаха още малко. Но от камината вече не излизаше никой.

След секунда, без да проумее как беше станало, Маргарита се озова отново в стаята с басейна, там веднага се разплака от болките в ръката и в крака и се строполи право на пода. Но Хела и Наташа почнаха да я успокояват и пак я повлякоха към кървавия душ, пак разтриха тялото ѝ. Маргарита отново се съвзе.

– Остава ни, кралице Марго – шепнеше появилият се до нея Коровиев, – само да обиколим залите, за да не се почувстват уважаемите гости изоставени.

И Маргарита отново излетя от стаята с басейна. На естрадата зад лалетата, където беше свирил оркестърът на царя на валсовете, сега бееше маймунски джаз. Огромна горилка с рошави бакенбарди танцуваше тромаво и дирижираше с тромпет. Насядали в редица орангутани надуха лъскавите си тромпети. Весели шимпанзета с хармоники бяха яхнали раменете им. Два павиана, със същински лъвски гривни свиреха на рояли, но роялите не се чуваха, заглушени от трясъка, писъка и тътена на саксофоните, цигулките и барабаните в лапите на гибоните, мандрилите и другите маймуни. Върху огледалния под безброй двойки се въртяха като слети с поразително гъвкави и съвършени движения в една и съща посока – истинска стена, готова да помете всичко по пътя си. Живи атлазени пеперуди прърхаха над танцуващите пълчища, от таваните се сипеха цветя. Когато гаснеше електричеството, по капителите на колоните пламваха милиарди светулки, а във въздуха плуваха блуждаещи огньове.

После Маргарита се озова в басейн с чудовищни размери, заобиколен от колони. Гигантски черен Нептун изригваше от огромната си уста широка розова струя. Опияняващ мирис на шампанско се вдигаше от басейна. Тук цареше непринудено веселие. Дамите събуваха със смях пантофките си, подаваха чантичките си на своите кавалери или на негрите, които сновяха с чаршафи в ръце, и с викове се хвърляха като

ластовички в басейна. Пенести стълбове се вдигаха до тавана. Кристалното дъно на басейна пламтеше, осветено отдолу, сиянието пробиваше дълбокия слой вино, в което прозираха сребристите плуващи тела. Изскачаха от басейна съвсем пияни. Смехът гърмеше под колоните, кънтеше като в баня.

Сред цялата тази бъркотия Маргарита различи едно съвсем пияно женско лице с безсмислени, но и в безсмислието си умоляващи очи, и си спомни една дума – Фрида. На Маргарита почна да ѝ се вие свят от мизантропията на вино и тя се канеше да излезе, но котаракът направи в басейна номер, който я задържа. Бегемот изговори някакви заклинания до широко отворената уста на Нептун и в същия миг плискащото се шампанско изчезна със съсък и грохот от басейна, а Нептун взе да бълва гъста тъмножълта вълна, която не искреше и не се пенеше. Дамите нададоха писъци и вопли:

– Коняк? – и се дръпнаха от брега на басейна към колоните. След няколко секунди басейнът беше пълен, котаракът направи тройно салто и цопна в разплискания коняк. После излезе, пуфтейки, с мокра папионка, по мустаците му вече нямаше позлата и беше загубил бинокъла си. Само една жена се реши да последва примера на Бегемот – онази хитруша шивачката и нейният кавалер, неизвестен млад мулат. Двата се гмурнаха в коняка, но в този миг Коровиев хвана Маргарита под ръка и те напуснаха къпещите се.

На Маргарита и се стори, че прелетя над някаква местност с огромни каменисти потоци и планини от стриди. После мина над стъклен под с пламнали отдолу адски огънове, сред които се суетяха дяволски бели готвачи. След това престана да съобразява каквото и да било и видя тъмни мазета, в които горяха светилници, а девойки обръщаха чвъртащо месо върху нажежена жарава и от големи халби се пиеше за нейно здраве. След това видя бели мечки, които свиреха на акордеони и потрепваха на една естрада „камаринската“. Видя и саламандър фокусник, който гореше и не изгаряше в някаква камина... И за втори път силите взеха да я напускат.

– Последно появяване – прошепна ѝ разтревожен Коровиев – и сме свободни.

Придружена от Коровиев, тя се върна в балната зала, но сега там нямаше танци, а безбройните гости се тълпяха между колоните, опразнили средата на залата. Маргарита не помнеше кой ѝ помогна да се качи на подиума, който изникна в това освободено пространство наред залата. Когато се изкачи, чу удивена, че някъде бие дванайсет, а според

нейните пресмятания отдавна беше преваляло полунощ. При последния удар на невидимия часовник сред тълпата от гости се възцари мълчание. Тогава Маргарита отново видя Воланд. Той вървеше, придружен от Абадона, Азазело и още неколцина, които приличаха на Абадона – черни и млади като него. Сега Маргарита видя, че срещу нейния подиум се издигаше още един подиум за Воланд. Но той не се възползва от него. Маргарита се изненада, че за тази последна тържествена поява на бала Воланд дойде така, както беше в спалнята. Същата мръсна кърпена нощница висеше на раменете му, на краката му имаше подпетени пантофи. Воланд носеше шпага, но използваше тази извадена от ножницата шпага като бастун, на който се опираше. Накуцвайки, Воланд спря пред своя подиум и в същия миг Азазело се изправи пред него с блюдо в ръцете, а върху блюдото Маргарита видя отрязаната глава на човек с избити предни зъби. Продължаваше да цари абсолютна тишина, наруши я звън, който прозвуча само веднъж и отдалеч, сякаш откъм главния вход – при дадените обстоятелства наистина нелепо.

– Михаил Александрович – тихо се обърна Воланд към главата, а клепачите на убития, се повдигнаха, а Маргарита изтръпна, защото на мъртвото лице видя живи, пълни с разум и страдание очи. – Всичко се сбъдна, нали? – продължи Воланд, като гледаше главата в очите. – Главата ви беше отрязана от жена, заседанието не се състоя и аз живея във вашия апартамент. Това е факт. А фактът е най-упоритото нещо на този свят. Но сега ни интересува не този вече свършен факт, а какво ще последва. Вие винаги сте били яростен проповедник на теорията, че след като главата бъде отрязана, животът на човека секва, той се превръща в пепел и изчезва в небитието. Приятно ми е да ви съобщя в присъствието на моите гости, въпреки че те самите са доказателство на съвсем друга теория, че вашата теория е солидна и остроумна. Впрочем всички теории са от един дол дренки. И една от тях твърди, че всеки ще бъде възнаграден според вярата си. Нека това се сбъдне! Вие изчезвате в небитието, а за мене е радост да пия за битието от чашата, в която ще се превърнете! – Воланд вдигна шпагата. В същия миг плътта по черепа потъмня и се сви, после се разкапа на късчета, очите изчезнаха и след малко Маргарита видя върху блюдото жълтеникав череп с изумрудени очи и бисерни зъби, оформен като чаша със златно столче. Капакът на черепа се вдигна – той беше на пантичка.

– Ей сегичка, месир – каза Коровиев, уловил въпросителния поглед на Воланд, – той ще се яви пред вас. Чувам сред тази гробна тишина как скърцат лачените му обувки и как звънти чашата, която е сложил на

масата, след като е пил за последен път през живота си шампанско. А, ето го.

Устремен към Воланд, в залата влизаше нов самотен гост. Външно той се различаваше от многобройните мъже в залата само по едно: гостиниът просто се олюляваше от вълнение и това личеше дори отдалеч. По бузите му пламтяха петна и погледът му блуждаеше, изпълнен с тревога. Гостът беше зашеметен и това беше напълно естествено: смая го всичко и, разбира се, най-вече облеклото на Воланд.

Но той бе посрещнат с подчертана любезност.

– А, скъпи барон Майгел – с приветлива усмивка се обърна Воланд към госта, който пулеше уплашени очи. – Щастлив съм да ви представя – обърна се Воланд към гостите – многоуважаемия барон Майгел, член на зрелищната комисия и заемащ в нея длъжността екскурзовод, който запознава чужденците със забележителностите на столицата.

Сега Маргарита се смрази, защото позна този Майгел. Няколко пъти го беше срещала в московските театри и ресторанти. „Но как така... – помисли си Маргарита – значи и той е умрял, така ли?“ Но всичко веднага се изясни.

– Милият барон – продължи Воланд с радостна усмивка – беше така любезен, веднага щом научил за пристигането ми в Москва, да ми се обади и да ми предложи услугите си по своята специалност, тоест по запознаването със забележителностите на столицата. Съвсем естествено е, че бях щастлив да го поканя тук.

В това време Маргарита видя как Азazelo предаде блюдото с черепа на Коровиев.

– Ах, да, бароне – изведнъж интимно сниши глас Воланд, – носят се слухове за вашата изключителна любознателност. Казват, че тя, наред с вашата не по-малко смайваща бърливост, е почнала да привлича всеобщото внимание. Нещо повече, злите езици вече са ви извадили име на доносник и шпионин. И още повече – съществува предположението, че най-късно до един месец това ще ви доведе до печален край. И така, за да ви спестим мъчителното очакване, решихме да ви се притечем на помощ, използвайки обстоятелството, че ни се натрапихте за гост тъкмо с цел да видите и да подслушате колкото може повече.

Баронът стана по-блед дори от Абадона, който си беше изключително блед по природа, а после се случи нещо странно. Абадона застана пред барона и свали за миг очилата си. В същия миг нещо припламна в ръцете на Азazelo, нещо изплющя тихо, сякаш някой плесна с ръце, баронът почна бавно да се свлича по гръб, алена кръв бликна от гърдите

му и заля колосаната риза и жилетката. Коровиев подложи чашата под бликащата струя и я подаде пълна на Воланд. В това време безжизнено-то тяло на барона вече лежеше на пода.

– Пия за ваше здраве, господа – каза тихо Воланд, вдигна чашата и я докосна с устни.

Тогава стана метаморфоза. Изчезнаха кърпената ношница и вехтите пантофи. Воланд беше сега с черно наметало и стоманена шпага на бедротото. Той бързо се приближи до Маргарита, поднесе ѝ чашата и ѝ заповяда:

– Пий!

На Маргарита ѝ се зави свят, тя се олюля, но чашата беше вече до устните ѝ и нечии гласове, тя не разбра чии, ѝ прошепнаха в двете уши:

– Не бойте се, кралици... Не бойте се, кралици, кръвта отдавна е попила в земята. И там, където се проля, вече има лозя.

Без да отваря очи, Маргарита отпи една глътка и сладка вълна премина през тялото ѝ, в ушите ѝ нещо зашумя. Стори ѝ се, че оглушително кукуригат петли, че някъде свирят марш. Тълпите от гости взеха да губят облика си: и мъжете с фракове, и жените се превърнаха в скелети. Пред очите на Маргарита тление обхвана залата, която се изпълни с гробовен дъх. Колоните рухнаха, угаснаха светлините, всичко се сви, нямаше вече никакви водоскоци, камелии и лалета. Остана просто онова, което си беше: скромната гостна на бижутершата, а от притворената врата се процеждаше ивица светлина. През тази именно откряната врата влезе Маргарита.

Глава 24. Изтръгването на Майстора

В спалнята на Воланд всичко си беше както преди бала. Воланд, пак по ношница, седеше на леглото и само дето Хела вече не разтриваше крака му, а слагаше вечеря на масата, върху която бяха играли шах. Коровиев и Азazelо бяха свалили фраковете и до масата, редом с тях, седеше, разбира се, и котаракът, който не беше пожелал да се раздели с папийонката си, въпреки че тя се беше превърнала направо в мръсна дрипа. Маргарита с олюляване отиде до масата и се опря на нея. Воланд пак ѝ направи знак да се приближи и да седне до него.

– Е, много ли ви измъчихме? – попита Воланд.

– О, не, месир – отвърна, но едва чуто Маргарита.

– Ноблес облич – обади се котаракът и наля на Маргарита някаква прозрачна течност във винена чаша.

– Водка ли е? – попита тихо Маргарита.

Котаракът подскочи на стола от обидата.

– Но моля ви, кралице – изхриптя той, – как бих си позволил да наля на една дама водка? Това е чист спирт!

Маргарита се усмихна и понечи да отмести чашата.

– Пийте смело – каза Воланд и Маргарита веднага взе чашата.

– Хела, седни! – заповяда Воланд и обясни на Маргарита: – Нощта на пълнолунието е празнична нощ и аз вечерям в тесен кръг от приближени и слуги. И тъй, как се чувствате? Как мина този изтощителен бал?

– Потресаващо! – задърдори Коровиев. – Всички са очаровани, влюбени, поразени, толкова такт, толкова умение, обаяние и шарм!

Воланд вдигна мълчаливо чаша и се чукна с Маргарита. Маргарита покорно изпи своята и си помисли, че сигурно ще умре на място от толкова спирт. Но нищо лошо не й се случи. Животворна топлина се разля в стомаха й, нещо я удари меко в тила и силите й се възвърнаха, сякаш беше станала след продължителен освежаващ сън, освен това усети и вълчи апетит. А като си спомни, че не е яла нищо от вчера сутринта, изпита още по-силен глад... И лакомо загълта хайвер.

Бегемот си отрязва парче ананас, поръси го със сол и черен пипер, лапна го и така юнашки гаврътна втора чашка спирт, че всички му изръкопляскаха.

Когато и Маргарита изпи втора чашка, свещите в канделабрите пламнаха по-ярко, огънят в камината лумна по-високо. Маргарита не усещаше замайване. Впиваше бели зъби в месото, опияняваше се от сока му и гледаше как Бегемот маже една стриди с горчица.

– Да беше сложил и грозде – тихо каза Хела и ръгна котарака в ребрата.

– Моля, не ме учете – отговори Бегемот, – зная как да се държа на маса, не се безпокойте, отлично зная!

– Ах, колко е приятно да се вечеря така непринудено пред камината – се чу треперливият глас на Коровиев, – в интимен кръг...

– А, не, Фагот – възрази котаракът, – балът си има своята прелест и своя размах.

– Никаква прелест няма и никакъв размах – каза Воланд, – а тези идиотски мечки и тигрите в бара насмалко да ми докарат с рева си някоя мигрена.

– Слушам, месир – каза котаракът, – щом вие смятате, че няма

размах, веднага ще се присъединя към същото становище.

– Внимавай! – отвърна му Воланд.

– Пошегувах се – каза смирено котаракът, – а що се отнася до тигрите, ще заповядам да ги опекаат.

– Тигрите не стават за ядене – каза Хела.

– Така ли мислите? В такъв случай благоволете да ме изслушате – обади се котаракът и замижал от удоволствие, разказа как веднъж се скитал деветнайсет дена в пустинята и се хранел само с месото на убит от него тигър. Всички изслушаха с интерес това увлекателно повествование, а когато Бегемот свърши, възкликнаха в хор:

– Лъжа!

– А най-интересното в лъжата му е – каза Воланд, – че е лъжа от първата до последната дума.

– Ах, така ли? Значи, лъжа? – възкликна котаракът и всички помислиха, че ще почне да протестира, но той само каза тихо: – Историята ще си каже думата.

– Искам да ви попитам – обърна се Марго, вече живнала след водката, към Азазело, – вие застреляхте ли го онзи, бившият барон?

– Естествено – отвърна Азазело, – как да не го застрелям? Той непременно трябваше да бъде застрелян.

– Толкова се развълнувах – възкликна Маргарита, – стана така неочаквано.

– Нямахте нищо неочаквано – възрази Азазело, а Коровиев взе да вие и да хленчи:

– И таз добра, че как да не се развълнува човек! Ам'че то и на мен ми се подкосиха краката! Бум! Фрас! И баронът – туп!

– Едва не изпаднах в истерия – добави котаракът и облиза лъжицата с хайвер.

– Едно не можах да разбера – подхвана пак Маргарита, а златистите искри от кристала подскачаха в очите ѝ – нима от улицата не се чуваше музиката и целият грехот на бала?

– Разбира се, че нищо не се чуваше, кралице – обясни Коровиев, – подобни неща трябва да се вършат тъй, че да не се чуват. Трябва много хубаво да се напипват.

– Е да, да... Но нали онзи човек на стълбите... Когато минахме край него с Азазело... И другият, на входа... Мисля, че той наблюдаваше вашия апартамент...

– Вярно е, вярно! – извика Коровиев. – Вярно е, скъпа Маргарита Николаевна! Вие потвърждавате моите подозрения. Да, той

наблюдаваше апартамента. Отначало го взех за някой разсеян приват-доцент или за влюбен, чакаш нетърпеливо на стълбите, но не, не! Нещо загложди сърцето ми! Ах! Да, той наблюдаваше апартамента! И онзи при входа, и той! И онзи в безистена откъм улицата – също!

– Интересно, ами ако дойдат да ви арестуват? – попита Маргарита.

– Положително ще дойдат, очарователна кралице, положително! – отвърна Коровиев. – Сърцето ми подсказва, че ще дойдат, не сега, разбира се, но като удари часът, непременно ще дойдат. Но предполагам, че нищо интересно няма да стане.

– Ах, как се развълнувах, когато баронът падна! – продължи Маргарита; тя, изглежда, още изживяваше убийството, защото за пръв път през живота си присъстваше на нещо подобно. – Вие навярно стреляте много добре?

– Горедолу – отвърна Азазело.

– От колко крачки? – зададе Маргарита на Азазело не съвсем ясен въпрос.

– Зависи – отвърна съвсем логично Азазело. – Едно е да улучиш с чук прозореца на критика Латунски, а съвсем друго – да улучиш същия в сърцето.

– В сърцето! – възкликна Маргарита, и, кой знае защо, притисна ръце към собственото си сърце. – В сърцето! – повтори тя глухо.

– Кой е този критик Латунски? – попита Воланд и погледна Маргарита с присвити очи.

Азазело, Коровиев и Бегемот някак засрамено сведоха очи, а Маргарита се изчерви и отговори:

– Има един такъв критик. Тази вечер му разпертушиних целия апартамент.

– И таз добра! Ами защо?

– Месир, той погуби един Майстор – обясни Маргарита.

– Но защо е трябвало да се мъчите вие самата! – попита Воланд.

– Позволете на мене, месир! – възкликна радостно котаракът и скочи от мястото си.

– Я си стой там – измърмори Азазело и стана, – аз лично ще отида още сега...

– О, не! – възкликна Маргарита. – Не, умолявам ви месир, няма нужда.

– Както обичате, както обичате – отвърна Воланд, а Азазело си седна на мястото.

– Та за какво говорехме, безценна кралице Марго? – подхвана

Коровиев. – Ах да, за сърцето. Той улучва сърцето – и Коровиев проточи дългия си пръст към Азазело, – улучва го където си пожелае; в което си иска предсърдие или камера.

Маргарита не разбра веднага, а когато разбра, възкликна учудена:

– Но нали те не се виждат!

– Скъпа – задърдори Коровиев, – точно там е работата, че не се виждат! Там е майсторлъкът! Видим предмет всеки може да улучи!

Коровиев извади от чекмеджето седмица пика, подаде я на Маргарита и я помоли да отбележи с нокът една от фигурите. Маргарита отбеляза фигурата в горния десен ъгъл. Хела скри картата под възглавницата и викна:

– Готово!

Азазело, седнал с гръб към възглавницата, извади от джоба на официалния си панталон черен автоматичен пистолет, опря дулото му на рамо и без да се обръща към леглото, стреля, предизвиквайки у Маргарита весела уплаха. Извадиха седмицата изпод простреляната възглавница. Отбелязаната от Маргарита фигура беше пробита.

– Не бих искала да ви срещна, когато сте с пистолет в ръка – каза Маргарита и хвърли на Азазело закачлив поглед. Тя имаше слабост към всички хора, умеещи нещо в съвършенство.

– Безценна кралице – вресеше Коровиев, – никому не препоръчвам да го среща, дори ако няма в ръката си пистолет! Давам ви честната си дума на бивш хоров диригент и солист, че никой не би завидял на оня, който му се изпречи на пътя.

По време на опита с изстрела котаракът седеше нацупен, а сега изведнъж заяви:

– Наемам се да счупя рекорда със седмицата.

В отговор Азазело изръмжа нещо. Но котаракът упорстваше и поиска да му дадат не един, а два пистолета. Азазело извади втори пистолет от втория заден джоб на панталона си и го подаде с презрително разкривена уста, заедно с първия, на хвалипръцкото. Отбелязаха върху седмицата две фигури. Котаракът дълго се цели гърбом към възглавницата. Маргарита седеше, запушила уши с пръсти, й гледаше совата, задрямала върху камината. Котаракът стреля и с двата пистолета и в същия миг Хела изпищя, убитата сова падна от камината, а счупеният часовник спря. Хела, на която едната ръка беше окървавена, се вкопчи с вой в козината на котарака, той пък в косата ѝ, и свити на кълбо, двамата се за търкаляха по пода. Една чаша падна от масата и се счупи.

– Отгървете ме от тази побесняла дяволица! – виеше котаракът и се

мъчеше да се измъкне изпод Хела, която го беше яхнала. Разтърваха побойниците, Коровиев дъхна върху простреляния пръст на Хела и той зарасна.

– Не мога да стрелям, когато наоколо ми се приказва! – крещеше Бегемот и се мъчеше да си залепи отскубаната от гърба му козина.

– Бас държа – усмихна се Воланд на Маргарита, – че разигра цялата тази комедия нарочно. Той стреля отлично.

Хела и котаракът се помириха и за да скрепят помириеното, се целунаха. Измъкнаха картата изпод възглавницата. Освен фигурата, простреляна от Азазело, нито една не беше докосната.

– Това е просто невъзможно – твърдеше котаракът, разглеждайки картата срещу свещника.

Веселата вечеря продължи. Свещите се топяха в канделабрите, в стаята се разливаше на вълни сухата, ароматна топлина от камината. Като се нахрани, Маргарита усети, че я обзема чувство на блаженство. Тя гледаше как синкавите колелца дим от пурата на Азазело отлитат към камината, а котаракът ги нанизва на шпагата. Нямаше никакво желание да си ходи, въпреки че според пресмятанията ѝ беше вече късно. Трябва да приближаваше шест часът сутринта. Като се възползува от паузата, Маргарита се обърна към Воланд и плахо каза:

– Аз май трябва да си вървя... Късно е.

– Но защо бързате? – попита Воланд учтиво, но доста сухо. Останалите не казаха нищо, уж всецяло погълнати от колелцата дим.

– Да тръгвам – повтори Маргарита, вече съвсем смутена, и се обърна, сякаш търсеше дреха или наметало. Голотата изведнъж почна да я притеснява. Тя стана от масата. Воланд вдигна мълчаливо от леглото своя протрит и омазнен халат, а Коровиев го наметна върху раменете на Маргарита.

– Благодаря ви, месир – каза едва чуто Маргарита. В отговор той ѝ се усмихна учтиво и равнодушно. Тежка мъка някак внезапно сграбчи сърцето на Маргарита. Почувства се измамена. Изглежда, никой нямаше намерение да ѝ предлага награда за услугите на бала и явно никой нямаше намерение да я задържа. Но същевременно ѝ беше съвсем ясно, че оттук няма вече къде да иде. Мимолетната мисъл, че ще трябва да се върне в къщи, предизвика в нея скрит изблик на отчаяние. Дали да не помоли тя самата, както я съветваше изкусителят Азазело в Александровската градина? „Не, за нищо на света!“ – каза си Маргарита.

– Всичко хубаво, месир – произнесе тя гласно, а си помисли: „Само да се измъкна оттука, после ще се довлека до реката и ще се удавя.“

– Я седнете! – изведнъж ѝ заповяда Воланд. Лицето на Маргарита промени израза си, тя седна.

– Не бихте ли желали да кажете нещо на сбогуване?

– Не, нищо, месир – отвърна гордо Маргарита, – само това, че ако ви потрябвам и друг път, с удоволствие ще изпълня каквото пожелаете. Никак не се уморих и ми беше много весело на бала. И следващия път с удоволствие бих предоставила пак коляното си, за да го целуват хиляди обесници и убийци – Маргарита виждаше Воланд като през пелена, очите ѝ се пълнеха със сълзи.

– Вярно! Напълно сте права! – прокътня страшно гласът на Воланд. – Точно така трябва!

– Точно така трябва! – повтори като ехо свитата на Воланд.

– Ние ви подложихме на изпитание – продължи Воланд, – не моле-те никога и за нищо! Никога и за нищо, особено по-силните от вас. Те сами ще ви предложат и самите ще ви дадат всичко. Седнете, вие сте горда жена! – Воланд свлече от Маргарита тежкия халат и тя пак се намери седнала до него на леглото. – И тъй, Марго – продължи вече меко Воланд, – какво желаете срещу това, че бяхте днес тука домакиня? Какво желаете срещу това, че по време на бала бяхте гола? На колко оценяват вашето коляно? Какви щети ви причиниха гостите ми, които току-що нарекохте обесници? Говорете! И вече без стеснение, защото сега аз ви го предлагам.

Сърцето на Маргарита се разтуптя, тя въздъхна тежко и взе нещо да обмисля.

– Хайде, хайде, по-скоро! – насърчаваше я Воланд. – Събудете въображението си, пришпорете го! Само задето е присъствал на сцената с убийството на този непоправим негодник – барона, човек заслужава да бъде награден, особено ако този човек е жена. Е?

На Маргарита ѝ секна дъхът и тя вече щеше да произнесе съкрове-ните, скътани в душата ѝ думи, но изведнъж пребледня, разтвори широко уста и очи. „Фрида! Фрида! Фрида! – изкрещя в ушите ѝ нечий натрапчив молещ глас. – Казвам се Фрида!“ И като се запъваше в думите, Маргарита заговори:

– Значи, аз... мога да ви помоля... за едно нещо?

– Да поискате, да поискате, дона – отвърна Воланд и се усмихна с разбиране, – да поискате – едно нещо.

Ах, колко умело и ясно подчерта Воланд, повтаряйки думите на са-мата Маргарита – „едно нещо“.

Маргарита въздъхна още веднъж и каза:

– Искам да престанат да поднасят на Фрида кърпата, с която е задушшила детето си.

Котаракът вдигна очи към небето и шумно въздъхна, но не каза нищо – сигурно си спомни как му беше издърпала на бала ухото.

– Като се има предвид – усмихна се Воланд, – че възможността да сте получили рушвет от тая глупачка Фрида е, разбира се, абсолютно изключена – понеже това би било несъвместимо с кралския ви сан, – наистина не зная как да постъпя. Остава ми, изглежда, един-единствен изход – да се снабдя с парцали и да запуша с тях всички пролуки в спалнята си!

– За какво говорите, месир? – изуми се Маргарита, като изслуша тези наистина непонятни думи.

– Напълно съм съгласен с вас, месир – намеси се в разговора котаракът, – именно с парцали! – и удари ядосан с лапа по масата.

– Говоря за милосърдието – обясни думите си Воланд, без да сваля от Маргарита огненото си око. – Понякога най-неочаквано и коварно то се промъква през най-тесните пролуки. Затова говоря за парцали...

– И аз същото казвам! – възкликна котаракът, поотдръпна се за всеки случай от Маргарита и прикри острите си уши с изпоцапаните с розов крем лапи.

– Марш навън! – заповяда му Воланд.

– Но аз още не съм си пил кафето – отвърна котаракът, – как тъй ще изляза? Нима в празничната нощ гостите на трапезата ги делят на две категории, месир? Едните – първа, а другите – втора пресност, както се изрази онзи тъжен скъперник бюфетчията?

– Млъквай! – заповяда му Воланд, обърна се към Маргарита и попита: – Съдейки по всичко, вие сте изключително добър човек, нали? Човек високоморален?

– Не – отговори натъртено Маргарита, – зная, че с вас може да се говори само откровено и затова откровено ще ви кажа: аз съм лекомислена. Помолих ви за Фрида само защото имах непредпазливостта да й дам твърда надежда. Тя чака, месир, тя вярва, че ще й помогна. Ако остане измамена, аз ще изпадна в ужасно положение. Цял живот за мене няма да има покой. Какво да правя – така стана.

– А – каза Воланд, – разбирам ви.

– Значи вие ще изпълните желанието ми? – тихо попита Маргарита.

– В никакъв случай – отвърна Воланд, – работата е там, скъпа кралице, че се е получила известна неразбория. Всяко ведомство трябва да се занимава със своите си работи. Не споря, че нашите възможности са

твърде големи, много по-големи, отколкото предполагат някои не особено проникателни люде...

– О, да, много по-големи – не се съдържа да не добави котаракът, явно горд с тези възможности.

– Млъкни, дявол да те вземе! – сонна му се Воланд и продължи, като се обръщаше към Маргарита: – Само че какъв смисъл има да вършиш нещо, което трябва да свърши друго ведомство, както се изразих? И тъй, аз няма да сторя това, ще го извършите вие самата.

– Но ще се изпълни ли желанието ми?

Азazelo извъртя иронично кривогледото си око към Маргарита, поклати едва забележимо червенокосата си глава и изпръхтя:

– Е хайде, хайде, направете го, ама че мъка – измърмори Воланд, завъртя глобуса и се взря в някаква подробност, изглежда докато разговаряше с Маргарита, той се занимаваше и с други работи.

– Е, Фрида... – подсказа Коровиев.

– Фрида! – изкрещя Маргарита. Вратата се отвори широко и чорлава гола жена с неистов поглед, но вече абсолютно трезва, се втурна в стаята и простря ръце към Маргарита, която заяви тържествено:

– Прощава ти се. Вече няма да ти подават кърпата.

Чу се вопълът на Фрида, тя падна на пода по очи и се просна като разпъната пред Маргарита. Воланд махна с ръка и Фрида изчезна.

– Благодаря ви и сбогом – каза Маргарита и стана.

– Е, какво ще кажеш, Бегемот – заговори Воланд, – нали няма да се възползваме в празничната нощ от постъпката на един непрактичен човек – и се обърна към Маргарита: – И тъй, това не се брои, понеже аз нищо не съм направил. Какво искате за себе си? Настъпи мълчание и го прекъсна Коровиев, който зашепна на ухото на Маргарита.

– Брилянтна моя дона, съветвам ви този път да бъдете по-благоразумна! Иначе щастието може да ви се изплъзне.

– Искам още сега, още тази секунда да ми бъде върнат моят любовник, Майстора – каза Маргарита и лицето ѝ се изкриви конвулсивно.

В същия миг в стаята нахлу вятър и пламъкът на свещите в канделабрите полегна, тежката завеса на прозореца се разтвори и в далечните висини се появи кръгла, но не утринна, а среднощна луна. От перваза върху пода легна зеленикав квадрат нощна светлина и в него се появи нощният гостенин на Иванушка, който наричаше себе си Майстора. Беше с болничните си дрехи – по халат и пантофи, и с черната шапчица, с която не се разделяше. Небръснатото му лице потреперваше от тик, той поглеждаше страхливо и налудничаво горящите свещи, а наоколо му

кипеше лунният поток.

Маргарита веднага го позна, изстена, плесна с ръце и се втурна към него. Целуваше го по челото, по устата, притискаше се към бодливата му буза и дълго съдържаните сълзи сега се стичаха обилно по лицето ѝ. Тя произнасяше само една дума и безсмислено я повтаряше:

– Ти... Ти, ти...

Майстора я отстрани от себе си и глухо каза:

– Не плачи, Марго, не ме измъчвай. Аз съм тежко болен – той се хвана за перваза, сякаш искаше да го прескочи и да избяга, взря се в насядалите и взе да вика: – Страх ме е, Марго! Пак ми се привиждат разни неща.

Риданията задушаваша Марго, тя шепнеше и се давеше с думите си:

– Не, не, не, не се страхувай от нищо! Аз съм с теб! Аз съм с теб!

Коровиев побутна умело и незабелязано на Майстора стол и той се отпусна върху него, а Маргарита падна на колене, притисна се към бедрото на болния и замря. Във вълнението си тя не забеляза, че голотата ѝ някак внезапно изчезна и сега беше с черно копринено наметало. Болният оброни глава и втренчи в пода мрачни угаснали очи.

– Да – заговори след известно мълчание Воланд, – добре са го подредили – и заповяда на Коровиев: – Рицарю, я дай на този човек нещо да пийне.

Маргарита умоляваше с разтреперан глас Майстора:

– Пий, пий. Страх ли те е? Не, не, повярвай ми, те ще ти помогнат!

Болният пое чашата и изпи съдържанието ѝ, но ръката му трепна и изгърваната чаша се счупи на пода.

– Това е на хубаво, на хубаво! – зашепна Коровиев на Маргарита. – Вижте, той се съвзема.

Наистина погледът на болния вече не беше толкова налудничав и тревожен.

– Нима си ти, Марго? – попита лунният гост.

– Не се съмнявай, аз съм – отговори Маргарита.

– Още! – заповяда Воланд.

След като Майстора пресуши и втората чаша, погледът му стана буден и смислен.

– Е, това е вече друго – каза Воланд и примижа, – а сега да поговорим. Кой сте вие?

– Сега съм никой – отговори Майстора и усмивка разкриви устните му.

– Откъде идвате?

– От дома на скръбта. Аз съм душевноболен – отговори пришелецът.

Маргарита не можа да понесе тези думи и отново заплака. После избърса очи и възкликна:

– Ужасни думи! Ужасни думи! Той е Майстор, месир, предупреждавам ви! Излекувайте го, той заслужава това!

– Знаете ли с кого разговаряте сега – попита Воланд дошлия, – при кого се намирате?

– Зная – отговори Майстора, – в лудницата ми беше съсед онова момче, Иван Бездомни. Той ми разказа за вас.

– Ах, да, наистина – отвърна Воланд, – имах удоволствието да срещна този млад човек, на Патриаршите езера. Едва не ме влуди с доказателствата си, че не съм бил съществувал! Но вие нали вярвате, че наистина съм аз?

– Налага ми се да вярвам – каза пришелецът, – но, разбира се, много по-спокоен бих се чувствал, ако можех да ви смятам за плод на халюцинация. О, моля да ме извините – усети се Майстора.

– Е, щом така ще сте по-спокоен, както желаете – учтиво отвърна Воланд.

– Не, не – повтаряше уплашена Маргарита и разтърсваше Майстора за рамото, – опомни се! Пред тебе наистина е той!

Котаракът пак се намеси:

– Пък аз наистина приличам на халюцинация. Обърнете внимание на профила ми на лунна светлина. – Котаракът застана наред лунната пътека и понечи да добави още нещо, но бе замолен да млъкне. Той каза: – Добре, добре, съгласен съм, ще млъкна. Ще бъда мълчалива халюцинация – и млъкна.

– Ами кажете защо Маргарита ви нарича Майстор? – попита Воланд. Човекът се усмихна:

– Простима слабост. Тя има прекалено високо мнение за романа, който написах.

– Роман за какво?

– Роман за Пилат Понтийски.

И пак езичетата на свещите се олюляха и заподскачаха, съдовете върху масата зазвънтяха, Воланд се разсмя гръмогласно, но не уплаши и не учуди никого с този смях. Бегемот, кой знае защо, изръкопляска.

– За какво, за какво? За кого? – заговори Воланд и престана да се смее. – В наше време? Това е покъртително! Не можахте ли да намерите друга тема? Я дайте да видя – и Воланд протегна длан.

– За съжаление е невъзможно – отвърна Майстора, – защото го изгорих в печката.

– Извинете, но не ви вярвам – възрази Воланд, – това е изключено. Ръкописите не горят – той се обърна към Бегемот и каза: – Хайде, Бегемот, дай тук романа.

Котаракът веднага скочи от стола и всички видяха, че е седял върху висок куп ръкописи. Котаракът подаде с поклон най-горния екземпляр на Воланд. Маргарита се разтрепери и викна, пак развълнувана до сълзи:

– Ето го ръкописа! Ето го!

Тя се спусна към Воланд и възхитена добави:

– Всесилен, всесилен!

Воланд пое подадения му екземпляр, обърна го, отмени го настрана и мълчаливо, без усмивка, се втренчи в Майстора. А той – кой знае защо – се натъжи, разтревожи се, стана от стола, закърши ръце, обърна се към далечната луна и зашепна:

– И нощем, на луна, за мен няма спокойствие, защо ме тревожите? О, богове, богове...

Маргарита се вкопчи в болничния халат, сгуши се в него и зашепна и тя, измъчена и разплакана:

– Господи, защо лекарството не ти помага?

– Нищо, нищо, нищо – тихо повтаряше Коровиев и се въртеше около Майстора, – нищо, нищо... Още една чашка, и аз ще пия с вас, ще ви правя компания...

И чашката намигна, проблесна на лунната светлина и тази чашка помогна. Накараха Майстора да седне на мястото си и лицето на болния придоби спокоен израз.

– Е, сега всичко е ясно – каза Воланд и почука с дългия си пръст по ръкописа.

– Съвсем ясно – потвърди котаракът, забравил обещанието си да се превърне в мълчалива халюцинация, – сега основната линия на този опус ми е пределно ясна. Какво казваш, Азазело? – обърна се той към мълчания Азазело.

– Аз казвам – изгъгна Азазело, – че нямаше да е лошо да те удавим.

– Бъди милосърден, Азазело – отвърна му котаракът, – и не подхвърляй на моя повелител тази мисъл. Повярвай ми, аз всяка нощ щях да ти се явявам в същото лунно одеяние като нещастния Майстор и щях да ти кимам и да те зова, да тръгнеш с мен. Помисли само как щеше да се чувстваш, Азазело?

– Е, Маргарита – отново се намеси в разговора Воланд, – хайде, искайте всичко, каквото ви е нужно.

Очите на Маргарита пламнаха и тя се обърна с молба, към Воланд:

– Позволете ми да му кажа нещо на ухото. Воланд кимна. Маргарита се долепи до ухото на Майстора и му пошепна нещо. Чу се как той ѝ отговори:

– Не, късно е, Не искам вече от живота нищо друго, освен да те виждам. Но пак те съветвам – остави ме, ще загинеш с мен.

– Не, няма да те оставя! – отговори Маргарита и се обърна към Воланд: – Моля ви да ни върнете в сутерена на уличката при Арбат и лампата да свети, и всичко да бъде както преди.

Тогава Майстора се разсмя, прегърна главата на Маргарита с отдавна провиснали къдрици и каза:

– Ах, не слушайте клетата жена, месир! В този сутерен отдавна живее друг човек и изобщо невъзможно е нещо да стане, както е било – той притисна буза към главата на своята приятелка, прегърна я и зашепна: – горкичката... горкичката...

– Невъзможно, така ли мислите? – попита Воланд. – Вярно. Но ние ще опитаме – и каза: – Азазело!

В същия миг от тавана се изтърси слисан и почти умопобъркан гражданин по долни дрехи, но, кой знае защо, с куфар в ръка и каскет на главата. От страх човекът се тресеше целият и приклякаше.

– Могарич? – попита Азазело падналия от небето.

– Алоизий Могарич – отвърна оня разтреперан.

– Нали вие, след като прочетохте статията на Лутански за романа на този човек, написахте срещу него жалба, донос, че криел в дома си нелегална литература? – попита Азазело.

Новопоявилият се гражданин посиня и плувна в сълзи на разкаяние.

– Искахте да заемете неговото жилище, нали? – колкото се може по-сърдечно изгъгна Азазело.

В стаята се чу съскане на разярена котка и с вой:

– Сега ще ти покажа какво значи вещица! – Маргарита впи нокти в лицето на Алоизий Могарич.

Настана суматоха.

– Какво правиш? – викна страдалчески Майстора. – Марго, защо се позориш така?

– Протестирам, това не е позор – дереше се котаракът.

Коровиев успя да отдръпне Маргарита.

– Но аз пристроих и баня! – крещеше окървавеният Могарич, зъбите му тракаха и той от ужас заплещи някакви врели-некипели: – Само за измазването колко пари... за син камък...

– А, много хубаво, че си пристроил баня – одобри Азazelo, – той трябва да взема вани. – И кресна: – Вън!

Тогава Могарич се преобърна с главата надолу и изхвърча през отворения прозорец от спалнята на Воланд.

Майстора се облеши и зашепна:

– Това май надминава всичко, което ми разказа Иван! – съвсем потресен, той се озърташе и най-сетне каза на котарака – Извинете... но ти ли си... вие ли сте... – той се обърка, не знаеше как да се обръща към котарака, на „ти“ или на „вие“, – вие ли сте същият онзи котарак, който се вози в трамвая?

– Аз – потвърди поласкан котаракът и добави: – Приятно ми е да чуя, че сте толкова учтив с един котарак. Но котараците, кой знае защо, обикновено ми говорят на „ти“, въпреки че нито един котарак никога и с никого не е бил пил брудершафт.

– Струва ми се, че вие не сте май много котарак – нерешително отговори Майстора. – От болницата непременно ще почнат да ме търсят – плахо се обърна той към Воланд.

– Ами, защо ще ви търсят! – успокои го Коровиев и в ръцете му се появиха някакви документи и книги. – Това е историята на заболяването ви, нали?

– Да...

Коровиев хвърли историята на заболяването в камината.

– Няма го документа, няма го и човека – заяви със задоволство Коровиев, – а пък това е домовата книга на оня предприемач, нали?

– Да-а...

– Кой е записан в нея? Алоизий Могарич? – Коровиев духна върху страницата на домовата книга. – Хоп, и вече го няма, и обърнете внимание, моля ви се – изобщо не го е имало. Пък ако предприемачът се учуди, кажете му, че Алоизий му се е присънил. Могарич? Какъв Могарич? Не е имало никакъв Могарич! – и прошнурованата книга се изпари от ръцете на Коровиев. – Готово, тя е вече в чекмеджето на предприемача.

– Много правилно отбелязахте – обади се Майстора, слисан от прецизната работа на Коровиев, – няма ли го документа – няма го и човека. Мене затова именно ме няма – аз нямам документ.

– Моля за извинение – възкликна Коровиев, – тъкмо това е халюцинация, ето го вашия документ – и Коровиев подаде на Майстора

документа. После вдигна очи към тавана и прошепна сладко на Маргарита: – А ето и вашето имущество, Маргарита Николаевна – и подаде на Маргарита тетрадката с обгорели краища, изсъхналата роза, снимката, и с особено внимание – спестовната книжка: – Десет хиляди, колкото сте благоволили да внесете, Маргарита Николаевна. Ние чуждо не щем.

– Предпочитам да ми изсъхнат лапите, но не и да посегна на чуждо! – възкликна наперено котаракът и затанцува върху един куфар, за да натъпче в него всички екземпляри от злополучния роман.

– Заповядайте и вашето документче – продължи Коровиев, подавайки на Маргарита документа, после се обърна към Воланд и почтително доложи: – Всичко е изпълнено, месир.

– Не, не всичко – отговори Воланд и откъсна поглед от глобуса. – Скъпа моя дона, къде ще заповядаме да пратя цялата ви свита? На мене лично тя не ми е необходима.

В този миг през отворената врата се втурна Наташа и завика на Маргарита:

– Бъдете щастлива, Маргарита Николаевна! – тя закима на Майстора и пак се обърна към Маргарита: – Та аз отдавна знаех къде ходите.

– Домашните помощнички всичко знаят – отбеляза котаракът и вдигна многозначително лапа, – грешка е да се мисли, че те са слепи.

– Какво искаш, Наташа? – попита Маргарита. – Прибирай се в къщи.

– Душице, Маргарита Николаевна – замоли Наташа и падна на колене, – склонете ги – тя хвърли поглед към Воланд – да ме оставят вещица. Не искам да се прибирам в онази къща! Не искам да се омъжа нито за инженер, нито за техник! Вчера на бала господин Жак ми направи предложение – Наташа разтвори юмрук и показа някакви жълтици.

Маргарита погледна въпросително към Воланд. Той кимна. Тогава Наташа се хвърли на врата на Маргарита, разцелува я шумно и излетя с победен възглас през прозореца.

На мястото на Наташа се появи Николай Иванович. Той си беше възвърнал предишния човешки облик, но беше страшно навъсен и дори май ядосан.

– Виж, него с най голямо удоволствие ще го пусна да си върви – каза Воланд и погледна с отвращение Николай Иванович, – с най-голямо удоволствие, толкова е излишен тука.

Много моля да ми бъде издадено удостоверение – заговори Николай Иванович, като се озърташе глупашки, но продължи много упорито, – удостоверение къде съм прекарал изтеклата нощ.

– Пред кого да послужи? – сурово запита котаракът.

– Да ми послужи пред милицията и пред съпругата ми – каза твърдо Николай Иванович.

– Удостоверения обикновено не издаваме – отговори намръщено котаракът, – ама хайде, за вас ще направим изключение.

Докато Николай Иванович да се опомни, голата Хела вече седеше пред пишеща машина и котаракът ѝ диктуваше.

– Дава се настоящето на Николай Иванович в уверение на това, че същият е прекарал споменатата нощ на бал у сатаната, бидейки използван за превозно средство... Хела, сложи скоба, а в скобата пиши „като шопар“. Подпис – Бегемот.

– Ами дата? – изписка Николай Иванович.

– Дати не слагаме, с дата документът става недействителен – обади се котаракът и драсна върху документа подписа си, изнамери отнякъде печат, дъхна, както му е редът, върху печата, сложи върху листа клеймо „платено“, след което връчи документа на Николай Иванович. После и Николай Иванович изчезна безследно, а на негово място се появи нов, неочакван човек.

– Този пък кой е? – попита гнусливо Воланд и заслони очи от светлината на свещите.

Варенуха наведе глава, въздъхна и каза тихо:

– Пуснете ме да си вървя, не ме бива за вампир. Че аз тогава с Хела за малко да затрия Римски. Аз не съм кръвожаден. Пуснете ме!

– Що за идиотщина е пък това? – смръщи лице Воланд. – Какъв е този Римски? Що за дивотии?

– Моля ви, месир, не се тревожете – обади се Азазело и се обърна към Варенуха: – Не бива да се разговаря просташки по телефона. Не бива да се лъже по телефона. Ясно? Обещавах ли, че няма да се повтори?

От радост Варенуха загуби ума и дума, засия и без да си дава сметка какво говори, заломоти:

– Честен... тоест искам да кажа, ваше ве... още след обяд... – Варенуха притискаше ръце към гърдите си и гледаше с молба Азазело.

– Добре, марш в къщи! – каза Азазело и Варенуха се стопи.

– Сега вие всички ме оставете насаме с тях – заповяда Воланд, сочейки Майстора и Маргарита.

Заповедта на Воланд бе изпълнена моментално. След известно мълчание Воланд се обърна към Майстора:

– Та, значи, в сутерена на Арбат? Но кой тогава ще пише? Ами мечтите, вдъхновението?

– Аз нямам вече никакви мечти, и вдъхновение също нямам – отвърна Майстора, – нищо на този свят не ме интересува освен нея – й той сложи отново ръка върху главата на Маргарита. – Прекършиха ме, зле съм и искам да се върна в сутерена.

– А вашият роман, а Пилат?

– Намразих този роман – отвърна Майстора, – прекалено много изстрадах заради него.

– Умолявам те – настоя жално Маргарита, – не говори така. Защо ме измъчваш? Нали знаеш, че съм вложила целия си живот в тази твоя творба. – И като се обърна към Воланд, Маргарита добави: – Не го слушайте, месир, толкова е измъчен.

– Но нали трябва нещо да се описва? – продължи Воланд. – Ако сте изчерпали прокуратора, заловете се да изобразите ако ще макар и този Алоизий.

Майстора се усмихна.

– Лапшоникова няма да го пусне, пък и не е интересно.

– Но от какво ще живеете? Ще трябва да мизерствате.

– Готов съм, готов съм – отвърна Майстора, привлече към себе си Маргарита, прегърна я през раменете и добави: – Тя ще се вразуми и ще ме напусне...

– Не мисля – процеди през зъби Воланд и продължи: – И тъй, човекът, съчинил историята за Пилат Понтийски, се погребва в един сутерен с намерението да се разположи там и да мизерства?

Маргарита се дръпна от Майстора и заговори много разпалено:

– Направих всичко, което можах, и му прошепнах най-съблазнителното. Той се отказа от него.

– Зная какво сте му прошепнали – възрази Воланд, – но то не е най-съблазнителното. А на вас ще кажа следното – обърна се той усмихнат към Майстора. – Вашият роман ви готви още изненади.

– Това е много печално – отговори Майстора.

– Не, не, не е печално – каза Воланд, – вече няма да има нищо страшно. Е, Маргарита Николаевна, направихме всичко. Да имате към мен някакви претенции?

– Но моля ви, моля ви се, месир!...

– Тогава приемете това за спомен от мен – каза Воланд и извади изпод възглавницата малка подкова, обсипана с диаманти.

– Не, не, не, от къде на къде?

– Искате да ми противоречите? – усмихна се Воланд.

Тъй като в наметалото й нямаше джоб, Маргарита уви подковата в

салфетка и я завърза. В същия миг нещо я смая. Тя погледна през прозореца, в който светеше луната, и каза:

– Едно не разбирам... Как така е все полунощ, полунощ, а нали отдавна вече трябваше да е утро?

– Приятно е празничната полунощ да се продължи малко – отговори Воланд. – Е, желая ви щастие!

Маргарита простря молитвено двете си ръце към Воланд, но не посмя да се доближи до него и тихо възкликна:

– Сбогом! Сбогом!

– Довиждане – каза Воланд.

И Маргарита с черното наметало, а Майстора по болничен халат излязоха в коридора на апартамента на бижутершата, където гореше свещ и където ги очакваше свитата на Воланд. Хела пое куфара с романа и скромното имущество на Маргарита Николаевна, а котаракът помагаше на Хела. Пред вратата на апартамента Коровиев се поклони и изчезна, а другите тръгнаха да ги изпратят по стълбите. Там нямаше жива душа. Когато минаваха през площадката на третия етаж, нещо меко тупна, но никой не обърна внимание. Пред самата врата на вход шести Азазело духна нагоре и щом излязоха на двора, където нямаше луна, видяха човек с ботуши и каскет, който спеше на стъпалата и, изглежда, беше потънал в мъртвешки сън; видяха и спряла пред входа голяма черна кола с угасени фарове. През предното стъкло смътно се виждаше силует на гарван.

Вече се канеха да се качат, но Маргарита тихо и отчаяно възкликна:

– Божичко, изгубила съм подковата!

– Качете се в колата – каза Азазело – и ме почакайте. Веднага ще се върна, само да разбере каква е работата – и изчезна във входа.

А работата беше следната: малко преди Маргарита, Майстора и техните изпращачи да излязат, от апартамент №48, който беше под този на бижутершата, на стълбището се появи слабичка женица с гюмче и чанта в ръце. Беше същата онази Анушка, която в сряда беше разляла, за зла участ на Берлиоз, олиото на турникета.

Никой не знаеше, навярно никога нямаше и да се разбере с какво се занимаваше в Москва тази жена и от какво преживяваше. За нея се знаеше само, че човек можеше да я види всеки ден или с гюмче, или с чанта, а понякога и с гюмче, и с чанта, било в дюкянчето за газ, било на пазара, било пред входа на къщата или пък на стълбището, а най-често в кухнята на апартамент №48, където живееше тази Анушка. Освен това, и то с абсолютна сигурност, се знаеше, че където и да беше, където и да се

появеше – там незабавно се вдигаше скандал, и още, че носеше прякор Чумата.

Анушка Чумата, кой знае защо, ставаше много-много рано, а днес се беше надигнала в тъмни тъмници, още в полунощ. Ключът се превъртя в бравата, през вратата се подаде носът на Анушка, а после и тя цялата, дръпна подире си вратата и тъкмо понечи да тръгне нанякъде, на горната площадка се тръшна врата и някой се отърколи надолу по стълбата, налетя на Анушка и така я блъсна встрани, че тя си удари темето в стената.

– Къде те е понесъл дяволът по долни гащи? – изпищя Анушка и се хвана за темето. Някакъв човек по долни дрехи и с куфар в ръка, с каскет и със затворени очи, отговори на Анушка с див сънен глас:

– Пръскачката! Синият камък! Само за боядисването колко пари дадох – после заплака и лавна: – Вън! – И пак се втурна, но не надолу по стълбите, ами обратно – нагоре, към прозореца със строшеното от крака на икономиста стъкло, и през този прозорец излетя на двора надолу с главата. Анушка забрави за темето си, ахна и също се втурна към прозореца. Легна по корем на площадката и провеси глава над двора, очаквайки да види върху асфалта, осветен от лампа, пребит човек с куфар. Но върху асфалта на двора нямаше абсолютно нищо.

Оставаше да се предположи, че сънената и странна личност беше излетяла от къщата като птица, без да остави каквато и да било следа. Анушка се прекръсти и си помисли: „Ама наистина, бива си го това апартаментче номер петдесет! Не случайно толкова го одумват! Хубав апартамент!...“

Не успя да си довърши мисълта и вратата горе пак хлопна и оттам изхвърча още един човек. Анушка се притисна към стената и видя някакъв твърде почтен гражданин с брадичка, но, както й се стори на Анушка, с малко прасешко лице, който се шмугна край нея и също като първия напусна къщата през прозореца, и пак без и през ум да му минава да се пребива на асфалта. Анушка беше вече забравила за целта на своя поход и остана на стълбището, като се кръстеше, ахкаше и си приказваше самичка.

Третият – без брадичка, с кръгло бръснато лице, с риза толстовка – слезе след малко отгоре и пак така изпърха през прозореца.

За чест на Анушка трябва да кажем, че беше любознателна и реши да почака – дали няма да се случат още чудеса? Пак се отвори горе вратата и сега заслиза цяла компания, но не бегом, а нормално, както се слиза. Анушка се махна от прозореца, изтича долу до своята врата,

бързо-бързо я отвори, скри се зад нея и през оставената пролука заблещука възбуденото ѝ от любопитство око.

Някакъв, комай болен, а може и да не беше болен, но чуден човек, блед, небръснат, с черна шапчица и по халат, слизаше с несигурни стъпки. Водеше го внимателно под ръка дамичка с черно расо, както ѝ се стори на Анушка в полумрака. Дамичката беше май боса, или не – носеше прозрачни, навярно чужбински обувки, целите изпокъсани. Ох, леле майчице, бе остави обувките! Ам'че дамичката беше гола! „Ама че апартаментец!...“ В душата на Анушка всичко пееше от радост как ще има да разправя утре на съседите.

След странно облечената дамичка вървеше съвсем гола дамичка с куфарче в ръка, а до куфарчето се мотаеше огромен черен котарак. Анушка едва не изпищя с глас и разтърка очи.

Шествието завършваше нисичък накуцващ чужденец, кривоглед, без сако, по бяла жилетка, каквито се носят под фрак, и с вратовръзка. Цялата тази компания се изниза надолу покрай Анушка. И тогава на площадката нещо тупна. Като чу, че стъпките стихват, Анушка изпълзя като змия иззад вратата, опря гюмчето на стената, просна се по корем на площадката и я заопипва. В ръцете ѝ се оказа салфетка с нещо тежко. Очите на Анушка се изцъклиха, когато разгърна вързопчето. Тя доближаваше скъпоценността до очите си и тези очи горяха с вълчи блясък. В главата на Анушка се изви фъртуна: „Ни лук яла, ни лук мирисала!... Да ида при племенника? Или да я разрежа на парчета?... Камъчетата могат да се изчовъркат. И да се продават едно по едно: едно камъче на Петровка, друго на Смоленския... И – ни лук яла, ни лук мирисала!...“

Анушка скри находката в пазвата си, грабна гюмчето и тъкмо се канеше да се шмугне обратно в апартамента и да отложи пътешествието си из града, когато пред нея изникна, дявол знае откъде, она същият с бялата жилетка без сако и тихо прошепна:

– Дай подковичката и салфетката!

– Каква, каква подковичка – салфетка? – попита Анушка, като се преструваше твърде изкусно. – Никаква салфетка не съм виждала. Вие, гражданино, да не би да сте пиян, а?

С яки като металните дръжки в автобусите и също тъй студени пръсти белогърдият, без да каже повече нито дума, така стисна Анушка за гърлото, че прекрати всякакъв достъп на въздух в гърдите ѝ. Гюмчето падна от нейните ръце на пода. Като поддържа известно време Анушка без въздух, чужденецът без сако свали пръсти от шията ѝ. Анушка си пое дъх и се усмихна:

– Ах, подковичката ли? – заговори тя. – Ам'че ей сегинка! Значи, ваша била подковичката? Пък аз гледам – паднала със салфетката... Та рекох да я прибера, да не я вдигне някой, че после върви я търси!

Като получи подковичката и салфетката, чужденецът взе да се кланя на Анушка, силно да ѝ стиска ръка и с подчертан чуждестранен акцент горещо да ѝ благодари със следните изрази:

– Аз съм ви безкрайно признателен, мадам. Тази подковичка ми е скъпа като спомен. И позволете, задето сте я запазили, да ви връча тези двеста рубли – веднага извади от джоба на жилетката си пари и ги връчи на Анушка.

А тя се усмихваше пресилено и само възкличаваше:

– Ах, най-покорно ви благодаря. Мерси! Мерси!

Щедрият чужденец на един скок взе стъпалата до следващия етаж, но преди да се пръждоса окончателно, викна отдолу, но вече без акцент:

– Дърта вещице, ако вдигнеш друг път пак нещо чуждо, предай го в милицията, а не си го крий в пазвата!

Със звън и хаос в главата от всички тези произшествия на стълбището Анушка още дълго продължи да вика по инерция:

– Мерси! Мерси! Мерси!... – а чужденецът отдавна го нямаше.

Нямаше я и колата на двора. Като върна на Маргарита подаръка на Воланд, Азazelo се сбoguва с нея, попита удобно ли ѝ е в колата, а Хела се разцелува звучно с Маргарита, котаракът ѝ целуна ръка, изпращачите помагача на Майстора, който се беше отпуснал безжизнено и неподвижно в дъното на колата, дадоха знак на гарвана и тутакси се стопиха във въздуха, без да си дават труд да се качват по стълбите. Гарванът запали фаровете и мина през безистена покрай дълбоко заспалия човек. Светлините на голямата черна кола се загубиха сред другите светлини по безсънната и шумна улица Садовая.

След час в сутерена на малката къщичка в една от арбатските пресечки, в предната стая, където всичко си беше както преди страшната миналогодишна есенна нощ, до масата, покрита с кадифена покривка, под лампата с абажур, до която имаше вазичка с момини сълзи, седеше Маргарита и тихо плачеше от изживяното вълнение и от щастие. Обезобразената от огъня тетрадка лежеше пред нея, а редом се издигаше купчинка непокътнати тетрадки.

Къщицата мълчеше. В съседната малка стаичка на канапето дълбоко спеше Майстора, завит с болничния халат. Равномерното му дишане беше беззвучно.

Като си помисли, Маргарита взе непокътнатите тетрадки и намери

мястото, което препрочиташе преди срещата с Азазело при Кремълската стена. На Маргарита не ѝ се спеше. Тя галеше ласкаво ръкописа, както се гали любима котка, въртеше го в ръце, оглеждаше го от всички страни и ту се спираше на титулната страница, ту прелистваше края. Изведнъж я обзе ужасната мисъл, че всичко е магия, че тетрадките ей сега ще изчезнат от погледа ѝ, че тя ще се озове в своята спалня в онази къща, а когато се събуди, ще трябва да отиде да се удави. Но това беше последната страшна мисъл, отзвук от дълго изживяваните страдания. Нищо не изчезваше, всесилният Воланд беше наистина всесилен и Маргарита можеше колкото си ще, дори чак до разсъмване, да шумоли с листата на тетрадките, да ги разглежда и целува и да препрочита думите:

– Мракът, нахлул откъм Средиземно море, погълна омразния за прокуратора град... Да, мракът...

Глава 25.

Как прокураторът се опита да спаси Иуда от Кириот

Мракът, нахлул откъм Средиземно море, погълна омразния за прокуратора град. Изчезнаха висящите мостове, свързващи храма със страшната Антониева кула, от небето се спусна бездна и заля крилатите богове над хиподрума, Хасмонийския дворец с бойниците, пазарите, кервансарите, уличките, езерцата... Изчезна Иерушалаим, великият град, като да не беше съществувал на този свят. Всичко погълна мракът, уплаши всичко живо в Иерушалаим и неговите околности. Странен облак допълзя откъм морето в края на този ден, четиринайсетия от пролетния месец нисан.

Той вече беше притиснал с търбух хълма, наричан Плешивия череп, където палачите набързо пробождаха с копия езекутираните, стовари се върху Иерушалаимския храм, повлече димни потоци по възвишението, на което се издигаше храмът, и заля Долния град. Облакът нахлуваше през прозорците и пропъждаше от криволичещите улици хората към домовете им. Не бързаше да пуска влагата си и пускаше само светлина. Щом светлината раздереше димящата черна каша, от адската тъма се извисяваше огромния масив на храма с блестящ люспест покрив. Но след миг угасваше и храмът потъваше в мрачната бездна. На няколко пъти възникваше от нея и отново пропадеше и всеки път това

пропадане се съпровождаше от грохота на катастрофата.

Други треперливи припламвания изтръгваха от бездната двореца на Ирод Велики, изграден на западния хълм, точно срещу храма, и страшните безоки златни статуи политаха към черното небе, прострели към него ръце. Но небесният огън отново изчезваше и тежките удари на гърма пропъждаха златните идоли в тъмата.

Пороят рукна неочаквано и тогава бурята премина в ураган. На същото място, където по пладне до мраморната пейка бяха беседвали прокураторът и първосвещеникът, един сякаш топовен удар прекърши като тръстика кипариса. Заедно с водните пръски и градушката към балкона с колоните летяха прекършени рози, листа от магнолии, съчки и пясък. Ураганът вилнееше в градината.

В това време под колоните имаше само един човек и този човек беше прокураторът.

Сега той не седеше в креслото, а се беше изтегнал върху ложе до малка, ниска маса, отрупана с ястия и кани с вино. Друго, празно ложе, беше сложено от отсрещната страна на масата. В краката на прокуратора се разстилаше незабърсана червена, сякаш кървава локва и се търкаляха парчета от строшена кана. Слугата, който слагаше преди бурята трапезата за прокуратора, кой знае защо, се смути от неговия поглед, разтревожи се, че може би с нещо не му е угодил, а прокураторът му се ядоса и строши каната в мозаечния под с думите:

– Защо не ме гледаш в лицето, когато поднасяш? Да не си откраднал нещо?

Черното лице на африканеца посивя, очите му се изпълниха със смъртен ужас, той се разтрепери и за малко да счупи още една кана, но гневът на прокуратора по неизвестни причини отлетя пак така бързо, както беше долетял. Африканецът се хвърли да събира парчетата и да бърше локвата, но прокураторът му махна с ръка и робът избяга.

Сега африканецът се криеше от урагана в нишата, където имаше статуя на гола жена, склонила глава. Боеше се да не би да се появи не навреме, но се страхуваше и да не изпусне момента, в който прокураторът може да го повика.

Излегнат върху ложето в сумрака на бурята, прокураторът сам си наливаше вино в чашата, пиеше на големи глътки, докосваше хляба, трошеше го, гълташе малки хапки, от време на време изсмукваше стрида, съдъвкваше парче лимон и пак пиеше.

Да не беше бученето на водата, да не бяха гръмотевиците, които сякаш заплашваха да сплескат покрива на двореца, да не барабанеше

градушка по стъпалата на балкона, би могло да се чуе, че прокураторът мърмори нещо, говори си сам. Ако колебливото трептене на небесния огън се превърнеше в постоянна светлина, щеше да се види, че лицето на прокуратора с възпалени от последните недоспивания и от виното очи изразява нетърпение, че прокураторът не само гледа двете бели рози, удавени в кървавата локва, но непрекъснато обръща лице към градината, към водните пръски и пясъка, че някого чака, нетърпеливо го очаква.

Мина известно време и водната пелена пред очите на прокуратора взе да изтънява. Колкото и яростен да беше ураганът, той отслабваше. Клоните вече не прасяха и не падаха. Гръмотевиците и мълниите ставаха по-редки. Над Иерусалаим вече плуваше не виолетово наметало, поръбено с бяло, а най-обикновен сив ариегарден облак. Бурята отминаваше към Мъртво море.

Сега вече можеха да се различат отделно шумът на дъжда и шуртенето на водата в олуците и на стъпалата, по които слезе сутринта прокураторът, за да обяви на площада присъдата. Най-сетне зазвуча и заглушаваният досега водоскок. Ставаше по-светло. В сивата пелена, отминаваща на изток, се появиха сини пролуки.

И тогава отдалече през шумоленето на вече утихващия дъжд до слуха на прокуратора достигнаха слаби звуци на тръби и тропот на стотици копита. Като ги чу, прокураторът се размърда и лицето му се оживи. Алата се връщаше от Плешивия хълм; ако се съди по звука, тя прекосяваше сега площада, където беше обявена присъдата.

Най-сетне прокураторът чу и дългоочакваните крачки, и шляпане по стъпалата за горната тераса на градината, които свършваха точно пред балкона. Прокураторът проточи врат и очите му светнаха от радост.

Между два мраморни лъва се подаде най-напред глава с качулка, а после и измокрен до кости човек със залепнало за тялото наметало. Беше същият, с когото преди произнасянето на присъдата прокураторът си шепна в затъмнената стая на двореца и който по време на екзекуцията бе седял на трикрако столче и бе въртял в ръцете си пръчка.

Човекът с качулката прекоси направо през локвите терасата на градината, стъпи върху мозайката на балкона, вдигна ръка и каза с висок, приятен глас:

– На прокуратора здраве и радост! – дошлият говореше на латински.

– Богове! – възкликна Пилат. – Но вие сте вир-вода. Какъв ураган,

а? Заповядайте веднага втрѐ. Много ви моля да се преоблечете.

Дошлият отметна качулката и откри мократа си глава с прилепнала на челото коса, изписа на бръснатото си лице учтива усмивка й почна да уверява, че няма нужда да се преоблича, защото един дъждец не може нищо да му направи.

– Не искам и да слушам – отговори Пилат и плесна с ръце. С това повика скрилите се от него слуги и им заповяда да се погрижат за дошлия, а после веднага да поднесат топли ястия. Изсушаването на косата, преобличането, преобуването и изобщо оправянето отне на дошлия при прокуратора много малко време и скоро той се появи на балкона със сухи сандали, сухо пурпурно военно наметало и сресан.

През това време слънцето се беше върнало в Иерусалаим и преди да потъне в Средиземно море, пращаше прощални лъчи на омразния за прокуратора град и позлатяваше стъпалата на балкона. Водоскокът съвсем се оживи и се разпя колкото му глас държи, гълъбите накацаха по пясъка, гукаха, прескачаха натрошените вейки, къльяха нещо по мокрия пясък. Червената локва беше избърсана, парчетата – вдигнати, на масата димяха късове месо.

– Очаквам заповедите на прокуратора – каза дошлият, като се приближи към масата.

– Но няма да чуете нищо, преди да седнете и да пиете от виното – отвърна любезно Пилат и посочи второто ложе.

Дошлият полегна, слугата наля в чашата му гъсто червено вино. Друг слуга, наведен внимателно над рамото на Пилат, напълни чашата на прокуратора. После прокураторът отпрати с жест двамата слуги. Докато дошлият ядеше и пиеше, Пилат посръбваше от виното и гледаше с присвити очи госта си. Човекът, който се яви при Пилат, беше на средна възраст, с много приятно обло и чисто лице, с месест нос. Косата му беше с неопределен цвят. Сега, изсъхвайки, ставаше по-светла. Трудно беше да се определи народността на дошлия. Основното, характерното за лицето му беше май добродушният израз – впрочем ако не бяха очите, или по-точно не очите, а начинът, по който този човек гледаше събеседника си. Обикновено той криеше малките си очи под някак странните си, сякаш подпухнали клепачи. Тогава в цепките на тези очи светеше беззловна лукавост. Можеше да се предположи, че гостът на прокуратора има чувство за хумор. Но от време на време сегашният гост на прокуратора пропъждаше напълно този пробляскващ хумор от цепнатинките, широко отваряше очи и поглеждаше събеседника си внезапно и вторачено, сякаш с цел бързо да види някаква незабележима точица на носа

му. Това траеше миг, после клепачите се отпуснаха, цепнатинките се стесняваха и в тях пак проблясваха добродушие и лукав ум.

Дошлият не се отказа и от втора чаша вино, с явна наслада глътна няколко стриди, опита от варените зеленчуци, изяде парче месо. Като се нахрани, похвали виното:

– От превъзходна лоза е, прокураторе, не е ли фалернско?

– Цекуба, трийсетгодишно – отговори любезно прокураторът.

Гостенинът си сложи ръката на сърцето, отказа да яде повече, заяви, че е сит. Тогава Пилат напълни чашата си, гостът направи същото. Сътрапезниците отляха от чашите, малко вино в блюдото с месото, и прокураторът произнесе високо, вдигнал чаша:

– За нас, за тебе, кесарю, баща на римляните, най-скъпият нам и най-добрият между хората!

След което допиха виното и африканците раздигнаха ястията, оставиха само плодовете и каните. Прокураторът пак отпрати с жест слугите и остана под колонадата насаме с госта си.

– И тъй – заговори тихо Пилат, – какво можете да ми кажете за настроенията в този град?

Той обърна неволно поглед натам, където отвъд терасите на градината, долу, догаряха колонадите и плоските покриви, позлатени от прощалните лъчи.

– Смятам, прокураторе – отвърна гостът, – че настроенията в Иерусалаим са вече задоволителни.

– Значи, може да се гарантира, че вече не ни заплашват безредици?

– Да се гарантира може само едно-едничко нещо на този свят – могъществото на великия кесар – отвърна гостът с ласкав поглед към прокуратора.

– Нека боговете му дарят дълъг живот – веднага подхвана Пилат, – а също и всеобщ мир. – Той помълча и продължи: – Значи, вие смятате, че вече можем да изведем войската?

– Смятам, че кохортата на Мълниеносния може да се изтегли – отговори гостът и добави: – Няма да е зле, ако на сбогуване дефилира през града.

– Чудесна мисъл – одобри прокураторът, – вдругиден ще я отпратя, ще замина и аз, но ви се кълна в пиршеството на дванайсетте богове, кълна се в духовете на предците, какво ли не бих дал да го сторя още днес!

– Прокураторът не обича Иерусалаим? – добродушно попита гостенинът.

– Но моля ви! – възкликна с усмивка прокураторът. – Та няма има по-отчайващо място на този свят. Да не говорим за природата! Разболявам се всеки път, щом ми се наложи да дойда тук. Но това не е най-лошото! Ами тези празници – магове, влъхви, вълшебници, тези стада богомолци... Фанатици, фанатици! Да не говорим за месията, когото изведнъж почнаха да чакат точно тази година! Всеки миг тръпнеш, че ще ти се наложи да станеш свидетел на отвратително кръвопролитие. Непрекъснато разместваш войските, четеш доноси и клевети, при това половината от тях писани срещу теб самия! Съгласете се, че е скучно. О, да не беше императорската служба!...

– Да, празниците тук са трудни – съгласи се гостът.

– От сърце желая час по-скоро да свършат – добави енергично Пилат. – Ще мога най-сетне да се върна в Кесария. Ще повярвате ли, това налудничаво съоръжение на Ирод – прокураторът махна с ръка към колоната и стана ясно, че има предвид двореца, – то просто ме вбесява! Не мога да спя вътре. Светът не познава по-странна архитектура! Но да се върнем към нашите работи. Преди всичко – не ви ли тревожи този проклет Вар Раван?

В този именно миг гостът отпрати особения си поглед към бузата на прокуратора. Но прокураторът се беше загледал с отегчение в далечината и съзерцаваше с погнуса и навъсен онази част от града, която лежеше в краката му и гаснеше в настъпващата вечер. Угасна и погледът на госта, клепачите му се отпуснаха.

– Предполагам, че Вар е станал сега безопасен като агънце – заговори гостенинът и по кръглото му лице плъзнаха бръчици. – За него сега е неудобно да вдига бунтове.

– Защото е вече твърде известен? – попита с усмивка Пилат.

– Както винаги прокураторът е вникнал много тънко във въпроса!

– Но за всеки случай – подхвана загрижен прокураторът и тънкият му дълъг пръст с черен камък на пръстена се вдигна нагоре – ще трябва...

– О, прокураторът може да бъде сигурен, че докато аз съм в Иудея, Вар няма да направи нито стъпка без да бъде следен по петите.

– Сега съм спокоен, впрочем както съм спокоен винаги, когато сте тук.

– Прокураторът е прекалено добър!

– А сега ви моля да ми разкажете за екзекуцията

– Какво именно интересува прокуратора?

– Нямахте ли от страна на тълпата опити да изрази възмущение?

Това, разбира се, е най-важното.

– Никакви – отговори гостът.

– Много добре. Вие установихте ли лично, че смъртта е настъпила?

– Прокураторът може да бъде сигурен.

– Ами кажете... дадоха ли им от питието, преди да ги окачат на стълбовете?

– Да. Но той – и при тези пуми гостът затвори очи, – той отказа да го изпие.

– Кой именно? – попита Пилат.

– О, простете, хегемоне! – възкликна гостът. – Не го ли назовах? Ха-Ноцри!

– Безумец! – каза Пилат, който знае защо с гримаса. Под лявото му око затрепка жилка. – Да умира изгарян от слънцето! И защо да се отказва от нещо, което му се полага по закон! С какви изрази отказа?

– Той каза – гостът отново затвори очи, – че благодари и не вини, че му отнемат живота.

– Кого? – попита глухо Пилат.

– Това той, хегемоне, не каза.

– А не се ли опита да проповядва нещо в присъствието на войниците?

– Не, хегемоне, този път не беше многословен. Единственото, което каза, е, че сред човешките пороци за един от най-големите смята страха.

– Във връзка с какво го каза? – чу гостът внезапно прегракнал глас.

– Това не можа да се разбере. Той изобщо се държа странно, както винаги впрочем.

– Какво беше странното?

– Непрекъснато се опитваше да надникне в очите ту на един, ту на друг от обкръжаващите го и непрекъснато се усмихваше някак смутено.

– И нищо повече? – попита дрезгавият глас.

– Нищо повече.

Прокураторът чукна чаша о масата и си наля още вино. Пресуши го до дъно и заговори:

– Работата е следната: въпреки че не можем да открием – засега поне – никакви негови поклонници или последователи, все пак не можем да сме сигурни, че такива изобщо няма.

Гостенинът слушаше внимателно, свел глава.

– И тъй, за да предотвратим всякакви изненади – продължи прокураторът, – аз ви моля незабавно и съвсем безшумно да премахнете от лицето на земята телата на тримата екзекутирани и да ги погребете

тайно и скришом, та от тях да не остане и следа.

– Слушам, хегемоне – каза гостът и стана с думите: – Тъй като работата е сложна и отговорна, позволете да потегля незабавно.

– Не, седнете още за малко – каза Пилат, спирайки с жест госта си, – има още два въпроса. Първо – вашите огромни заслуги на толкова трудната длъжност началник на тайната служба на прокуратора на Иудея ми дават приятната възможност да доложат за това в Рим.

Лицето на госта порозовя, той стана и се поклони на прокуратора с думите:

– Аз само изпълнявам дълга си на императорска служба.

– Но бих искал да ви помоля – продължи хегемонът, – ако ви предложат преместване и повишение, откажете и останете тук. Никак не бих искал да се разделям с вас. Нека ви наградят по друг начин.

– Щастлив съм да бъда ваш подчинен, хегемоне.

– Това ми е много приятно. И така, третият въпрос. Отнася се до оня... как му беше името... Иуда от Кириот.

Гостът пак отпрати към прокуратора своя особен поглед, но, както подобава, веднага го угаси.

– Казват, че той – сниши глас прокураторът – бил получил пари, за дето така радушно приел в дома си този безумен философ.

– Ще получи – тихо го поправи началникът на тайната стража.

– Голяма ли е сумата?

– Това никой не може да знае, хегемоне.

– Дори ние? – изрази похвала с изумлението си хегемонът.

– Уви, дори аз – отвърна спокойно гостът. – Но че ще получи парите тази вечер, това зная. Днес го викат в двореца на Каиафа.

– Ах, този алчен старец от Кириот! – възкликна с усмивка прокураторът. – Нали е старец?

– Прокураторът никога не греша, но този път сбърка – отвърна любезно гостът, – човекът от Кириот е млад.

– Така ли! Можете ли да го опишете? Фанатик ли е?

– О, не, прокураторе.

– Тъй. Друго?

– Много е красив.

– Още? Да има някаква страст?

– Трудно е да познаваш толкова добре всекиго в този огромен град, прокураторе...

– О, не, не, Афраний! Не подценявайте толкова заслугите си.

– Той има само една страст, прокураторе – гостът направи съвсем

кратка пауза. – Страст към парите.

– С какво се занимава?

Афраний вдигна очи, помисли и отговори:

– Работи в сарафското дюкянче на свой роднина.

– Аа, тъй, тъй, тъй – прокураторът замълча, озърна се да не би да има някой на балкона, после каза тихо: – Вижте сега каква е работата – получих днес донесение, че той ще бъде убит тази нощ.

Сега гостът не само че отпрати погледа си към прокуратора, но дори малко го задържа, а после отвърна:

– Вие ме похвалихте прекалено, прокураторе. Смятам, че не заслужавам да докладвате за мен. Аз не разполагам с такива сведения.

– Вие сте достоен за най-висока награда – отвърна прокураторът, – но такива сведения има.

– Ще се осмеля да попитам, от кого са тези сведения?

– Позволете ми засега да не ви го казвам, още повече че те са случайни, смътни и недостоверни. Но аз трябва да предвидя всичко. Такава ми е длъжността, но най-много вярвам на предчувствията си, защото те никога не са ме лъгали. Сведенията са следните: един от тайните приятели на Ха-Ноцри, възмутен от чудовищното предателство на този сарафин, се е наговорил със съучастници да го убие тази нощ, а парите, получени за предателството, да подхвърли на първосвещеника с бележка: „Връщам проклетите пари!“

Началникът на тайната служба вече не отправяше неочаквани погледи към хегемона и продължаваше да го слуша с присвити очи, а Пилат попита:

– Представете си приятно ли ще е на първосвещеника да получи такъв подарък в празничната нощ?

– Не само неприятно – усмихна се гостът, – но предполагам, прокураторе, че това ще предизвика страшен скандал.

– Аз съм на същото мнение. Затова именно ви моля да се заемете с тази работа, тоест да вземете всички мерки за охраната на Иуда от Кириот.

– Заповедта на хегемона ще бъде изпълнена – отговори Афраний, – но трябва да успокоя хегемона: замисълът на злодеите е извънредно трудно осъществим. Помислете само – гостът се озърна, после продължи: – Да се проследи един човек, да се убие, пък и да се разбере колко е получил, да се намери начин парите да бъдат върнати на Кайафа, и всичко това за една нощ? Днес?

– И въпреки това днес ще бъде убит – повтори упорито Пилат, –

имам такова предчувствие, казвам ви! Не е имало случай то да ме излъже – тик премина през лицето на прокуратора и той рязко потри ръце.

– Слушам – отвърна покорно гостът, стана, изправи се и изведнъж попита сурово: – Значи, ще бъде убит, хегемоне?

– Да – отвърна Пилат, – и цялата ми надежда е само във вашата смайваща изпълнителност.

Гостът оправи тежкия колан под наметалото и каза:

– Разрешете да напусна. Желая здраве и радост!

– Ах, да – възкликна тихо Пилат, – съвсем бях забравил! Та аз съм ви длъжник!... Гостът се учуди:

– Но, прокураторе, вие нищо не ми дължите.

– Как не? Когато влизах в Иерусалаим, нали помните, тълпата просици... исках да им хвърля пари, а нямах и взех от вас.

– О, прокураторе, толкова дребна работа!

– И за дребните работи трябва да се помни. Пилат се обърна, повдигна наметалото, метнато на креслото зад него, измъкна кожена кесия и я подаде на госта. Той пое кесията с поклон и я скри под наметалото си.

– Ще очаквам – каза Пилат – да ми докладвате още тази нощ за погребението, а също и относно тази работа за Иуда от Кириот, чувате ли, Афраний, още днес. На конвоя ще бъде дадена заповед да ме събуди веднага, щом дойдете. Ще ви чакам.

– Разрешете да напусна – каза началникът на тайната стража, обърна се и си тръгна от балкона. Чуваше се само как скърцат стъпките му по мокрия пясък и площадката, после се чу тропотът на ботушите му по мрамора между лъвовете, след това се скриха първо краката му, после тялото, най-сетне изчезна и качулката. Едва сега прокураторът видя, че слънцето вече е залязло и е паднал здрач.

Глава 26. Погребението

Може би този здрач беше причина външността на прокуратора рязко да се промени. Той сякаш внезапно остаря, прегърби се, стана и неспокоен. Веднъж се озърна и неочаквано трепна, хвърли поглед към празното кресло, върху чиято облегалка висеше наметалото. Наближаваше празничната нощ, вечерните сенки танцуваха своя танц и на уморения прокуратор навярно му се привидя, че някой седи в празното

кресло. Прокураторът прояви малодушие – той повдигна наметалото, а после го захвърли и закрачи бързо по балкона, като ту потриваше ръце, ту се втурваше към масата и грабваше чашата си, ту спираше и се взираше безсмислено в подовата мозайка, сякаш се опитваше да разчете някакви знаци.

Този ден вече втори път го обземаше мъка. Прокураторът разтриваше слепоочието си, в което адската сутрешна болка вече се беше поутоложила, оставила сякаш само слаб спомен. Сега прокураторът се напругаше да разбере коя е причината за душевните му терзания. Бързо го разбра, но се помъчи да се самоизмами. За него беше ясно, че този ден той безвъзвратно беше изпуснал нещо и сега се опитва да върне изпуснатото с някакви дребни и нищожни, а най-вече – закъснели постъпки. Лъжеше сам себе си, като се мъчеше да си внуши, че тези постъпки, сегашните, вечерните, са не по-малко важни от сутрешната присъда. Но това много трудно се удаваше на прокуратора.

При едно завъртване рязко спря и изсвири. В отговор на изсвирването в здрача прокълнтя нисък лай и от градината скочи на балкона огромен остроух пес със сива козина и с оглавник от позлатени пластинки. – Банга, Банга! – повика тихо прокураторът.

Песът се вдигна на задни лапи, а предните отпусна върху раменете на господаря си и едва не го повали на пода, после го близна по бузата. Прокураторът седна в креслото. Изплезил език, задъхан, Банга легна в краката на господаря си и радостта в очите на песа означаваше, че е отминала бурята, единственото нещо на този свят, от което се боеше безстрашният пес, а също че е пак тука, до човека, когото обича, уважава и смята за най-могъщ на света, за повелител на всички хора; благодарение на него песът смяташе и себе си за същество привилегировано, висше и изключително. Но легнал в краката му, дори без да вдига очи към господаря си, а загледан в свечеряващата се градина, песът веднага разбра, че беда е сполетяла неговия господар. Затова промени позата си, стана, мина отстрани и сложи предни лапи и глава върху коленете на прокуратора, като изцапа наметалото му с мокър пясък. Навярно стореното от Банга трябваше да означава, че утешава господаря си и е готов да посрещне нещастieto заедно с него. Това се опитваше да изрази и с погледа си, вперен в господаря, и с наострените си уши. Така те двамата, кучето и човекът, които се обичаха, посрещнаха празничната нощ на балкона.

В това време гостът на прокуратора беше потънал в грижи. Като напусна горната площадка на градината пред балкона, той слезе по

стълбите до следващата тераса, сви вдясно и стигна до казармата, разположена на територията на двореца. В тази казарма бяха разквартирувани двете центурии, пристигнали заедно с прокуратора за празниците в Йерусалаим, а също и тайната стража на прокуратора, командвана именно от госта. Той не остана дълго в казармата, най-много десет минути, но когато изтекоха тези десет минути, от двора на казармата потеглиха три каруци, натоварени с шанцови инструменти и бъчва с вода. Каруците бяха придружени от петнайсет конници със сиви наметала. Хората и каруците напуснаха територията на двореца през задната порта, свиха на запад, минаха през портата на градската стена и поеха по пътеката отначало към Витлеемския път, после по него на север, стигнаха до кръстопътя при Хевронската порта и оттам свиха по пътя за Яфо, по който беше минала сутринта процесията с осъдените. Вече се беше стъмнило и на хоризонта изгря луната.

Скоро след като потеглиха каруците и придружаващите ги, напусна на кон територията на двореца и гостът на прокуратора, преоблечен с тъмен вехт хитон. Гостът се запъти не извън града, а към града. След известно време можеше да бъде видян към Антониевата крепост, разположена на север и в непосредствена близост до великия храм. В крепостта гостът се отби също за малко; оттам нататък следите му водеха към Долния град, сред неговите криволичещи, преплетени в лабиринт улици. Там пристигна вече яхнал муле.

Гостът познаваше добре града и лесно намери улицата, която търсеше. Тя се наричаше Гръцка, защото на нея имаше няколко гръцки дюкянчета и между тях едно, в което се продаваха килими. Тъкмо пред това дюкянче гостът спря мулето, слезе и го върза за халката до вратата. Дюкянчето беше вече затворено. Гостът мина през портичката до входа и се намери в малко квадратно дворче, заобиколено със складове от трите страни. В дворчето гостът сви зад един ъгъл, озова се пред каменната тераса на къщата, обвита в бръшлян, и се озърна. Къщата и складовете бяха тъмни, още не бяха запалени лампите. Гостът извика тихо:

– Низа!

В отговор на този зов вратата изскърца и във вечерния сумрак на терасата се появи млада жена без було. Тя се наведе над парапета на тераската и се взря тревожно да разбере кой е. Като позна дошлия, любезно му се усмихна, закима, махна му с ръка.

– Сама ли си? – тихо попита Афраний на гръцки.

– Сама съм – прошепна жената на терасата, – мъжът ми замина тази сутрин за Кесария. – После погледна към къщата и добави

шепнешком: – Но слугинята е в къщи – и направи жест, който означаваше: „Влезте.“ Афраний се озърна и се заизкачва по каменните стъпала. После той и жената влязоха в къщичката.

При тази жена Афраний остана вече съвсем малко – не повече от пет минути. После напусна къщата с терасата, придърпа по-ниско качулката над очите си и излезе на улицата. През това време в къщите вече почнаха да палят светилниците, предпразничната бльсканица беше все още много голяма и Афраний върху мулето се изгуби в потока от минавачи и изчезна. По-нататъшният му път е неизвестен.

А жената, която Афраний нарече Низа, след неговото посещение почна припряно да се преоблича. Но колкото и трудно да намираше необходимите неща в тъмната стая, тя не запали светилника и не викна слугинята. Чак когато беше готова и главата ѝ вече беше забулена с тъмно покривало, в къщурката се чу гласът ѝ:

– Ако ме търси някой, кажи, че съм на гости при Енанта.

Чу се мърморенето на старата слугиня в тъмното:

– При Енанта ли? Аман от тая Енанта! Нали мъжът ти забрани да ходиш при нея! Сводница е тая твоя Енанта! Ще взема да кажа на мъжа ти...

– Хайде, хайде, млъквай – отвърна Низа и се изплъзна като сянка от къщичката. Слугинята затвори с мърморене вратата на терасата. Низа излезе.

В същото време на друга уличка в Долния град, криволичеща уличка, която слизаше на стъпала към един от градските извори, през портичката на неугледна къща, обърната заднишком към уличката и с прозорци към двора, излезе млад човек с грижливо подстригана брадичка и с чиста бяла кипа, която се спускаше до раменете му, с нов празничен небесносин талет с ресни и съвсем нови скърцащи сандали. Гърбоноси-ят хубавец, издокаран за великия празник, вървеше бодро, задминаваше минавачите, забързани да се приберат в къщи за тържествената трапеза, и гледаше как прозорците пламват един след друг. Младият мъж беше поел покрай пазара към двореца на първосвещеника Каиафа, разположен в подножието на храмовия хълм.

Подир известно време можеше да се види как влиза през вратата на двора на Каиафа. А малко по-късно – как напуска този двор.

След посещението в двореца, където вече пламтяха светилници и факли и цареше празнична суетня, младият човек запристъпя още пободро, още по-радостно, и се разбърза обратно за Долния град. Точно на ъгъла, където улицата се вливаше в пазарния площад, сред кипежа и

блъсканицата го настигна сякаш с танцуваща походка стройна жена с черно було, спуснато до очите. Когато стигна младия красавец, тази жена отметна за миг покривалото, хвърли поглед към него, но не само не забави крачка, а я ускори, сякаш се опитваше да се скрие от оня, когото бе настигнала.

Младият човек не само забеляза тази жена, не, той я позна, а като я позна, трепна, спря, загледан с недоумение в гърба ѝ, и веднага хукна подире ѝ. Едва не събори някакъв минувач с делва в ръцете, стигна жената и задъхан от вълнение я повика:

– Низа!

Жената се обърна, примижа и на лицето ѝ се изписа хладна досада, тя сухо отвърна на гръцки:

– Ах, ти ли си, Иуда? Не можах да те позная. Впрочем това е на добро. Ние вярваме, че ако не познаеш някого, той ще забогатее...

Толкова развълнуван, че сърцето му запърха като птица под черно-то наметало, Иуда попита с пресеклив шепот, за да не чуят минувачите:

– Ти къде отиваш, Низа?

– Защо трябва да знаеш? – отвърна Низа, като забави крачка и погледна надменно Иуда.

Тогава гласът на Иуда прозвуча някак по детски, той зашепна:

– Но как така... Нали се разбрахме. Исках да намина у вас, ти каза, че цялата вечер ще си бъдеш в къщи...

– Ах, не, не – отговори Низа и изду капризно долната си устна, а на Иуда му се стори, че така лицето ѝ, най-красивото лице, което бе виждал през живота си, стана още по-красиво, – омръзна ми. Вие имате празник, а аз какво да правя, кажи? Да седя и да слушам как въздишаш на терасата? На всичкото отгоре и да треперя, че слугинята ще каже на мъжа ми? Не, не, реших да изляза извън града да послушам славените.

– Как тъй извън града? – попита объркан Иуда. – Сама?

– Разбира се, сама.

– Позволи ми да те придружа – помоли задъхан Иуда. Главата му се размъти, забравил всичко на света, той търсеше с молещи очи сините очи на Низа, които сега изглеждаха черни.

Низа не отговори нищо и ускори крачка.

– Защо мълчиш, Низа? – попита жално Иуда, като равняваше крачката си с нейната.

– Няма ли да ми е скучно с тебе? – попита изведнъж Низа и спря. Сега мислите на Иуда съвсем се объркаха.

– Е, хубаво – смили се най-сетне Низа, – да вървим.

– Но къде, къде?

– Почакай... хайде да се отбием в онова дворче да се разберем – боя се да не ме види някой познат и да не кажат после на мъжа ми, че съм била на улицата с любовник.

Тогавя Низа и Иуда изчезнаха от пазара. Зашепнаха си във входа на някакъв двор.

– Иди в маслинената плантация – тихо каза Низа и придръпна булото над очите си, обръщайки гръб на някакъв човек, който влизаше с кофа в двора, – в Гетсимания, отвъд Кедрон, разбра ли?

– Да, да, да...

– Аз ще избързам напред – продължи Низа, – но ти недей да вървиш по петите ми, ами поостани малко. Аз ще те изпреваря... Като минеш потока... знаеш ли пещерата?

– Знам я, знам...

– Като минеш нагоре край маслобойната, завий към пещерата. Ще бъде там. Само да не си посмял да тръгнеш веднага подире ми, имай търпение, почакай тук – и с тези думи Низа излезе на улицата, като да не беше разговаряла с Иуда.

Иуда постоя известно време сам, мъчеше се да събере разпалените си мисли. Между другото обмисляше как да обясни отсъствието си от празничната трапеза при роднините. Иуда стоеше и измисляше някаква лъжа, но от вълнение не измисли нищо подходящо, нищо не му хрумна и краката му сами, независимо от волята му, го изведоха навън.

Сега промени посоката, вече не бързаше към Долния град, а сви обратно към двореца на Каиафа. Сега Иуда почти не различаваше нищо наоколо си. Празникът вече беше навлязъл в града. Сега в прозорците, край които минаваше Иуда, вече не само светеха пламъчета, от тях долитаха и славословия. Последните окъснели пътници подкарваха бързо ослетата си, шибаха ги, подвикваха им. Краката сами носеха Иуда и той не забеляза как край него прелетяха страховитите, обрасли с мъх Антониеви кули, не чу тръбния рев откъм крепостта, изобщо не обърна внимание на римския конен патрул с факел, който заля пътя му с тревожни отблясъци. Като отмина кулата, Иуда се обърна и видя как на страшна височина над храма пламнаха два гигантски петосвещника. Но и тях Иуда различи смътно, стори му се, че над града засияха десет светилника с невиджана големина, съперничещи на единствения светилник, който се издигаше все по-високо над Иерусалаим – светилника на луната. Сега Иуда не се интересуваше от нищо, той бързаше към Гетсиманската порта, искаше час по-скоро да напусне града. От време на време му се

струваше, че пред него, сред гърбовете и лицата на минувачите, се мярка танцуващата фигурка и го води подире си. Но то беше измама. Иуда разбираше, че Низа е далече напред. Той се затича край сарафските дюкянчета и стигна най-сетне Гетсиманската порта. Там, пламнал от нетърпение, беше принуден все пак да се позабави. В града влизаха камили, след тях препусна сирийски военен патрул, когото Иуда мислено прокле...

Но всичко има край. Нетърпеливият Иуда беше вече извън градската стена. Вляво от себе си видя малко гробище, до него богомолци бяха опънали шарени шатри. Като пресече прашния, залят от лунна светлина път, Иуда пое към потока Кедрон, който трябваше да премине. Водата тихо ромолеше под краката му. Скачайки от камък на камък, той най-сетне се намери на противоположния, на гетсиманския бряг и с голяма радост видя, че пътят край градината е пуст. Наблизо вече се виждаше полусрутената порта на маслинената плантация.

След задушния град, Иуда беше поразен от омайващите ухания на пролетната нощ. През оградата на градината преливаше на талази аромат на мирти и акации от гетсиманските поляни.

Никой не пазеше портата, там нямаше жива душа и след няколко минути Иуда вече тичаше под тайнствената сянка на огромните кичести маслини. Пътят беше стръмен и той се катереше задъхан, от време на време излизаше от мрака върху дантелените лунни килими и те му напомняха килимите, които бе виждал в дюкяна на ревнивия Низин мъж. След известно време отляво на една поляна му се мярна маслобойната за зехтин с тежко каменно колело и някакви бъчви, отрупани накуп. В градината нямаше никой. По залез бяха приключили работата и сега над Иуда кънтеше и се лееше нашироко песента на славеите.

Целта на Иуда беше близка. Той знаеше, че в мрака вдясно ей сега ще чуе тихия ромон на леещата се в пещерата вода. Така и стана, той го чу. Ставаше все по-хладно.

Тогава забави крачка и тихо извика:

– Низа!

Но вместо Низа от дебелия ствол на една маслина се отдели и изскочи на пътя набита мъжка фигура, нещо блесна в ръката ѝ и тутакси угасна.

Иуда отскочи назад и тихо извика:

– Ах!

Втори човек му прегради пътя назад.

Първият, който беше пред Иуда, го попита:

– Колко получи преди малко? Казвай, ако искаш да си спасиш живота!

Надежда припламна в сърцето на Иуда и той изкрещя отчаян:

– Трийсет тетрадрахми! Трийсет тетрадрахми! Всичките пари са у мен! Ето ги! Вземете ги, но ми оставете живота!

Човекът отпред тутакси дръпна от ръцете на Иуда кесията. И в същия миг зад гърба на Иуда се вдигна нож и прониза влюбения под плешката. Иуда полетя напред и простря във въздуха ръце със сгърчени пръсти. Първият пресрещна Иуда със своя нож и го заби до дръжката в сърцето му.

– Ни... за... – с чужд, не със своя висок и чист млад глас, а с чужд, нисък и укорителен глас изрече Иуда и не издаде повече нито звук. Тялото му така силно се удари о земята, че тя изкъртя.

Тогавя на пътя се появи трета фигура. Третият беше с наметало с качулка.

– Не губете време – заповяда третият. Убийците бързо увиха с кожа кесията заедно с бележката, подадена от третия, и я привързаха с връвчица. Вторият пхна вързопчето в пазвата си, а после двамата убийци побягнаха от пътя и мракът между маслините ги погълна. Третият прилекна до убития и надникна в лицето му. В сянката то му се стори бяло като вар и някак одухотворено красиво. След няколко секунди на пътя вече нямаше жива душа. Бездиханното тяло лежеше с разперени ръце. Лявото му стъпало беше в лунно петно и ясно се различаваше всяко ремъче на сандала му.

Цялата Гетсиманска градина ехтеше от песента на славеите. Къде изчезнаха, двамата, които убиха Иуда, не знае никой, но пътят на третия човек с качулката е известен. Той изостави пътечката и пое на юг през гъсталака от маслинени дървета. Прескочи оградата на градината в южния ѝ ъгъл, далеч от главната порта, там където се бяха изронили горните камъни на стената. След малко беше вече на брега на Кедрон. Тогавя нагази и известно време вървя във водата, докато различи в далечината силуетите на два коня и човек до тях. И конете стояха в потока. Водата струеше и миеше копитата им. Конярят яхна единия кон, човекът с качулката се метна на другия и двамата бавно потеглиха в потока, чуваше се как потракват камъните под копитата на конете. После конниците излязоха от водата, изкачиха се на иерусалимския бряг и потеглиха по лека край градската стена. Тогавя конярят се отдели, препусна напред и се скри, а човекът с качулката спря коня, спеша се на пустинния път, свали наметалото си, обърна го наопаки, извади изпод него плосък

шлем без пера и го сложи. Сега на коня се метна човек във военна униформа и с къс меч на бедрото. Той дръпна поводите и буйният кавалерийски кон препусна в тръс, разтърсвайки ездача, комуто оставаше още съвсем малко път. Конникът приближаваше южната порта на Иерусалаим.

Под арката на портата танцуваше и подскачаше тревожният пламък на факлите. Войниците от втора центурия на Мълниеносния легион, които бяха на пост, играеха на зарове, насядали по каменните пейки. Като видяха приближаващия военен, те наскачаха от местата си, военният им махна и влезе в града.

Градът се къпеше в празнични светлини. Във всички прозорци трептяха пламъците на светилниците, отвсякъде долитаха славословия и се сливаха в нестроен хор. Надничайки от време на време през прозорците, гледащи към улицата, ездачът виждаше хора, насядали край празничната трапеза, на която имаше ярешко месо и чаши с вино сред ястия, подправени с горчиви треви.

Конникът си тананикаше тихо и минаваше в бавен тръс по пустите улици на Долния град към Антониевата кула, поглеждайки изрядко към невиджаните никъде в света петосвещници, пламнали над храма, или към луната, увиснала още по-високо от петосвещниците.

Дворецът на Ирод Велики не взимаше никакво участие в тържеството на пасхалната нощ. В страничните покои, обърнати на юг, където се бяха настанили офицерите от римската кохорта и легатът на легиона, горяха светлини, там имаше някакво движение и живот, а предната част, официалната, където се намираще единственият и неволен обитател на двореца – прокураторът, – тя цялата, с всичките си колонади и златни статуи, сякаш беше ослепяла от толкова ярката луна. Там, във вътрешността на двореца, царяха мрак и тишина. Както беше казал на Афраний, прокураторът не беше пожелал да влезе вътре. Той заповяда да му приготвят легло на балкона, на същото място, където беше обядвал, а сутринта беше провел разпита. Прокураторът се изтегна върху пригответеното ложе, но сънят не пожела да дойде при него. Оголената луна висеше високо в чистото небе и няколко часа прокураторът не свали от нея очи.

Някъде към полунощ сънят най-сетне се смили над хегемона. Прокураторът се прозя спазматично, разкопча и хвърли наметалото, свали опасващия ризата колан с широка стоманена кама в ножницата, сложи го на креслото до ложето, изу сандалите и се изтегна. Банга веднага се качи при него на постелята и легнаха редом, глава до глава, а

прокураторът сложи ръка на врата на кучето и най-сетне затвори очи. Едва тогава заспа и песът.

Ложе то гънеше в полумрак, защото една колона го закриваше от луната, но от стъпалата на площадката към леглото се точеше лунна пътека. Щом прокураторът загуби връзка с онова, което го заобикаляше в действителност, той веднага тръгна по светещата пътека и пое по нея нагоре, право към луната. Той чак се засмя насън от щастие, така прекрасно и неповторимо беше всичко по прозрачния небесносин път. Вървеше, придружен от Банга, а до него крачеше скитникът философ. Те спореха за нещо много сложно и важно и единият не можеше да убеди другия. Нямахме въпрос, по който да са съгласни, и това правеше спора им особено интересен и безкраен. От само себе си се разбираше, че днешната екзекуция се оказа чисто и просто недоразумение – та нали ето го философа, измислил нещо така фантастично нелепо, като например че всички хора били добри, той върви сега до него и следователно е жив. Би било, разбира се, просто кошмар да се помисли дори, че такъв човек може да се екзекутира. Екзекуция не е имало! Не е имало! В това беше прелестта на това пътешествие нагоре по лунната стълба.

Свободно време имаха достатъчно, бурята щеше да се разрази едва привечер, а страхът е несъмнено един от най-лошите пороци. Така говореше Иешуа Ха-Ноцри. Не, философе, не съм съгласен: той е най-страшният порок!

Ето, да речем, нали тогава не беше проявил страх сегашният прокуратор на Иудея, а навремето трибун на легиона – тогава, в Долината на девите, когато свирепите германци едва не прегризаха гърлото на великана Плъходава. Но прощавайте, философе! Нима вие, толкова умен човек, допускате мисълта, че заради човек, извършил престъпление срещу кесаря, ще погуби кариерата си прокураторът на Иудея?

– Да, да – стенеше и хлипаше насън Пилат. Разбира се, че ще я погуби. До тази сутрин нямаше да я погуби, но сега, през нощта, след като претегли всичко, вече е съгласен да я погуби. Той е готов на всичко, за да спаси от смърт наистина абсолютно невинния безумен мечтател и лечител!

– Отсега ние ще бъдем винаги заедно – говореше му насън дрипавият философ скитник, появил се незнайно как на пътя на конника Златното копие. – Щом единият е тук, значи, другият също! Споменат ли мене, веднага ще споменат и тебе! Мене, подхвърленото дете, сина на неизвестни родители, и тебе, сина на краля звездоброец и на воденичарската дъщеря, красавицата Пила.

– Да, моля те, не забравяй да споменеш и мене, сина на звездоброеца – молеше го в съня си Пилат. И успокоен от кимването на крачещия редом с него просяк от Ен-Сарид, жестокият прокуратор на Иудея от радост плачеше и се смееше насън.

Всичко това беше хубаво, но толкова по-ужасно беше пробуждането на хегемона. Банга заръмжа срещу луната и плъзгавата, сякаш полята с масло небесносиня пътека пред прокуратора изчезна. Той отвори очи и първото, което си спомни, беше, че екзекуцията се състоя. Прокураторът се вкопчи веднага с привичен жест в оглавника на Банга, после затърси с болни очи луната и видя, че тя се е отместила малко встрани и се е посребрила. Светлината ѝ се пресече от друга неприятна и тревожна светлина, затрептяла на балкона точно пред очите му. В ръцете на центуриона Плъходава пламтеше и димеше факел. Този, който го държеше, поглеждаше със страх и злоба към готовия да скочи опасен звяр.

– Не го докосвай, Банга – каза с болен глас прокураторът и се покашля. Прикрил с ръка очите си от пламъка, той продължи: – И нощем, и при луна за мене няма покой! О, богове! И вашата длъжност не е лека, Марк. Осакатяват войниците...

Марк погледна безкрайно изумен прокуратора и той се опомни. За да заглади впечатлението от излишните думи, произнесени още в полудрямка, каза:

– Не се обиждайте, центурионе. Моето положение, повтарям, е още по-лошо. Какво има?

– Дошъл е началникът на тайната стража – спокойно съобщи Марк.

– Викнете го, викнете го – заповяда Прокураторът прочиствайки гърлото си с кашлица, и затърси с боси крака сандалите. Пламъкът заигра по колоните, по мозайката затрополяха калигите на центуриона. Той слезе в градината.

– И при луна за мене няма покой – си каза прокураторът и скръдна със зъби.

На балкона вместо центуриона се появи човекът с качулката.

– Банга, мирно – тихо каза Прокураторът и стисна врата на песа.

Преди да заговори, Афраний по обичая си се озърна и се скри в сянката, а като се убеди, че освен Банга на балкона няма никой, тихо каза:

– Моля да ме дадете под съд, прокураторе. Вие излязохте прав. Аз не успях да опазя Иуда от Кириот, убиха го. Моля да ме дадете под съд и да приемете оставката ми.

На Афраний му се стори, че го гледат четири очи – кучешки и

вълчи.

Афраний измъкна изпод хламидата кесия, вкоравена от спечена кръв, запечатана с два печата.

– Тази кесия с пари убийците са подхвърлили в дома на първосвещеника. Кръвта върху кесията е кръвта на Иуда от Кириот.

– Колко са парите, интересно? – попита Пилат и се наведе над кесията.

– Трийсет тетрадрахми.

Прокураторът криво се усмихна:

– Малко.

Афраний мълчеше.

– А къде е убитият?

– Това не зная – със спокойно достойнство отвърна човекът, който никога не се разделяше с качулката си, – тази сутрин ще почнем следствието.

Прокураторът трепна и пусна каишката на сандала, която все не искаше да се закопчае.

– Но знаете с положителност, че наистина е убит?

На това Прокураторът получи сухия отговор:

– Прокураторе, аз работя от петнайсет години в Иудея. Започнах службата си по времето на Валерий Грагх. Не е необходимо непременно да видя трупа, за да кажа, че човекът е убит, и сега ви докладвам, че човекът, когото наричаха Иуда от Кириот, е убит преди няколко часа.

– Извинете ме, Афраний – отговори Пилат, – още не съм се събудил напълно, затова го казах. Аз лошо спя – усмихна се Прокураторът, – и непрекъснато сънувам лунен лъч. Толкова е смешно, представете си само. Уж че се разхождам по този лунен лъч. И тъй, бих искал да чуждо предположенията ви относно този случай. Къде имате намерение да го търсите? Седнете, началнико на тайната служба.

Афраний се поклонил, премести креслото си по-близо до ложето и седна, а мечът му издрънча.

– Имам намерение да го търся някъде около маслобойната в Гетсиманската градина.

– Тъй, тъй. А защо тъкмо там?

– Хегемоне, доколкото разбирам, Иуда не е убит в самия Йерушалаим, нито пък далече от него, той е убит в покрайнините на Йерушалаим.

– Смятам ви за един от най-добрите познавачи във вашата област. Не зная как стоят нещата в Рим, но в колонии няма равен на вас. Сега

моля ви, обяснете ми – защо?

– Не допускам дори мисълта – каза тихо Афраний – Иуда да се е оставил в ръцете на подозрителни хора в пределите на самия град. Насред улицата не можеш да убиеш тайно. Значи, трябва да са го примамили в някое мазе. Моите хора вече го търсеха в долния град и положително щяха да го намерят. В града го няма, това ви гарантирам. Но ако са го убили далече от града, този пакет с парите нямаше да бъде подхвърлен така скоро. Значи, убит е близо до града. Успели са да го подмамят да излезе от града.

– Не проумявам как са могли да го сторят.

– Да, прокураторе, това е най-трудният въпрос в целия случай и дори не съм сигурен дали ще успее да го изясня.

– Наистина загадъчно! В празничната вечер вярващ човек не сядат на пасхалната трапеза, а излиза кой знае защо, извън града и там загива. Кой и как е могъл да го подмами? Да не го е сторила жена? – попита изведнъж вдъхновено прокураторът.

Афраний отвърна спокойно и убедително:

– В никакъв случай, прокураторе. Тази възможност е напълно изключена. Трябва да се разсъждава логично. Кой е имал интерес от гибелта на Иуда? Някакви скитници фантазори, някакъв кръг от хора, сред които, първо на първо, не е имало нито една жена. Да се ожени човек, прокураторе, трябва да пари, за да се създаде на този свят дете, пак пари трябва, но да се убие човек с помощта на жена, са необходими страшно много пари и никой скитник не ги притежава. В този случай не е замесена жена, прокураторе. Нещо повече дори, бих казал, че подобно тълкуване на убийството може само да ни отклони от върнатата диря, да попречи на следствието и да ме обърка.

– Виждам, че сте напълно прав, Афраний – отвърна Пилат, – позволих си само да изкажа едно предположение.

– Уви, то е погрешно, прокураторе.

– Но какво, какво е станало тогава? – възкликна прокураторът, като се взираше с жадно любопитство в лицето на Афраний.

– Предполагам, че и този път са изиграли роля парите.

– Чудесна мисъл! Но кой и за какво би могъл да предложи пари нощем извън града?

– О, не, не е станало така, прокураторе. Имам едно-единствено предположение, и ако то се окаже погрешно, вероятно няма да намеря друго – Афраний се наведе към прокуратора и се доизказа шепнешком: – Иуда е искал да скрие парите си на тайно място, което да знае

само той.

– Много остроумно обяснение. Сигурно е станало точно така. Сега ви разбирам: подмамили са го не хора, а собствената му мисъл. Да, да, това е така.

– Така е, Иуда е недоверчив. Той крие парите си от хората.

– Да, вие казахте, че е станало в Гетсиманската градина. Но защо искате да го търсите именно там – Признавам, не мога да разбера.

– О, прокураторе, та то е съвсем просто. Кой ще крие парите си наскре пътя, на открито или на пусто място! Иуда не е бил нито на Хевронския път, нито на пътя за Витания. Той сигурно е потърсил защитено, по-тайно място с дървета. Толкова е просто. А освен Гетсиманската градина близо до Иерушалаим друго такова място няма. Много далече той не е могъл да отиде.

– Вие ме убедихте напълно. И тъй, какво да правим сега?

– Ще почна да търся убийците, които са проследили Иуда извън града, а аз самият, както вече ви докладвах, в същото време ще застана пред съда.

– Защо?

– Моята охрана го е изпуснала от очи снощи на пазара, след като той излязъл от двореца на Каиафа. Просто не проумявам как е могло да стане. Не съм имал през живота си подобен случай. Той беше поставен под наблюдение веднага след нашия разговор. Но някъде на пазара изведнъж е променил посоката, в която е вървял, направил е толкова странна кривулица, че е изчезнал безследно.

– Ясно. Заявявам ви, че не смятам за нужно да ви давам под съд. Направили сте всичко, което е било по силите ви, и никои на този свят – при тези думи прокураторът се усмихна – не би могъл да стори повече от вас! Потърсете отговорност от онези, които са били натоварени да следят Иуда и са го изтървали. Но и по отношение на тях, предупреждавам ви, не бих искал наказанието да бъде особено строго. В края на краищата ние направихме всичко, за да се погрижим за този негодник! Ах да, забравих да ви попитам – потри чело прокураторът, – как са успели да подхвърлят парите на Каиафа?

– Как, да ви кажа, прокураторе... Не е било много трудно. Отмъстителите са минали откъм задната стена на двореца на Каиафа, там където уличката е по-високо от двора. И са хвърлили пакета през оградата.

– С бележка ли?

– Да, точно както предположихте, прокураторе. Впрочем ето – и Афраний строши печата на пакета и показа съдържанието му на

прокуратора.

– Но моля ви, какво правите, Афраний, та това са сигурно храмовите печати!

– Не бива прокураторът да се тревожи за такава дреболия – отвърна Афраний, увивайки отново пакета.

– Нима разполагате с всички печати? – разсмя се Пилат.

– Как иначе, прокураторе! – отвърна без капчица смях и много сурово Афраний.

– Представям си каква суматоха е настанала при Каиафа!

– Да, прокураторе, всичко това е вдигнало голяма тревога. Извикаха ме незабавно.

Дори в полумрака се виждаше как блестят очите на Пилат.

– Интересно, много интересно...

– Осмелявам се да възразя, прокураторе, не беше интересно. Безкрайно скучна и уморителна история. На въпроса ми дали са били плащани някому пари в двореца на Каиафа, ми отговориха категорично, че такава неща не е имало.

– Аа, така ли? Е, хубаво, щом не са плащали, значи не са. Толкова по-трудно ще е да се намерят убийците...

– Точно така, прокураторе.

– Да, Афраний, но знаете ли какво ми мина внезапно през ум: да не би пък да се е самоубил?

– О не, прокураторе – отвърна Афраний и от учудване чак се отметна назад в креслото, – моля да ме извините, но това е абсолютно невероятно!

– Ах, в този град всичко е вероятно! Обзалагам се, че в най-близко време такива слухове ще плъзнат из целия град.

Сега Афраний хвърли за миг към прокуратора особения си поглед, поразмисли и отвърна:

– Възможно е, прокураторе.

Личеше, че прокураторът просто не може да се откъсне от обсъждането на въпроса за убийството на човека от Кириот и въпреки че и без това вече всичко беше ясно, той каза някак дори мечтателно:

– Бих желал да съм видял как го убиват.

– Убит е извънредно изкусно, прокураторе – отвърна Афраний, поглеждайки с известна ирония прокуратора.

– Но откъде знаете вие това?

– Благоволете да обърнете внимание на кесията, прокураторе – отговори Афраний, уверявам ви, че кръвта на Иуда е блиснала като вълна.

Толкова убити съм виждал през живота си, прокураторе!

– Значи той, разбира се, няма да възкръсне?

– Не, прокураторе, ще възкръсне – отвърна усмихнат философски Афраний, – ще възкръсне, когато над него прозвучи тръбата на очаквания тук Месия. Но преди това няма да възкръсне!

– Достатъчно, Афраний! Този въпрос е ясен. Да минем към погребението.

– Екзекутираните са погребани, прокураторе.

– О, Афраний, да ви даде човек под съд би било престъпление. Достоен сте за най-висока награда. Как стана това?

Афраний почна разказа си и разказа, че докато той самият се занимавал със случая Иуда, отред от тайната стража, ръководен от неговия помощник, стигнал привечер на хълма. Едно от телата той не намерил на върха. Пилат трепна и каза дрезгаво:

– Ах, как можах да не предвидя това!

– Излишно е да се тревожите, прокураторе – каза Афраний и продължи да разказва подробно: вдигнали телата на Дисмас и Гестас с изкълвани от хищните птици очи и веднага се заловили да търсят третото тяло. Намерили го много скоро. Някакъв човек...

– Леви Матей – каза Пилат не въпросително, а по-скоро с увереност.

– Да, прокураторе.

Леви Матей се криел в пещерата на северния скат на Плешивия череп, за да дочака мрака. Голото тяло на Иешуа Ха-Ноцри било с него. Когато стражата влязла с факел в пещерата, Леви изпаднал в злобно отчаяние. Той крещял, че не е извършил никакво престъпление и по закон всеки човек има право да погребее екзекутиран престъпник, ако пожелае. Леви Матей казал, че не иска да се раздели с това тяло. Бил възбуден, крещял нещо несвързано, ту молел, ту се заканвал и проклинал...

– Наложило ли се е да го арестуват? – попита мрачно Пилат.

– Не, прокураторе, не – отвърна успокоително Афраний, – укротили дръзкия безумец, като му обяснили, че тялото ще бъде погребано.

Като проумял какво му се казва, Леви се поукротил, но заявил, че за нищо на света няма да си отиде и настоява да участва в погребението. Казал, че няма да се махне, та ако ще да го убият, и даже предложил за тази цел ножа за хляб, който носел.

– Изпъдили са го, нали? – попита сподадено Пилат.

– Не, прокураторе, не. Моят помощник му разрешил да присъства на погребението.

– Кой от вашите помощници е бил начело на отряда? – попита Пилат.

– Толмай – отговори Афраний и добави разтревожен: – Да не би да е събрал нещо?

– Продължете – отговори Пилат, – не, правилно е постъпил. Но аз все повече се изненадвам, Афраний, изглежда имам работа с човек, който никога не греши. Този човек сте вие.

– Качили Леви Матей на каруцата заедно с телата на екзекутирани-те и след около два часа стигнали в пустинната клисура на север от Иерусалаим. Там отредът работил на смени и изкопал за един час дълбока яма, в която погребали тримата екзекутирани.

– Голи?

– Не, прокураторе, отредът носел за тази цел хитони. На пръстите на погребваните сложили халки. На Иешуа с една резка, на Дасмас – с две, на Гестас – с три. Ямата е засипана, затрупана е с камъни. Толмай знае какъв е оставеният отличителен белег.

– Ах, ако можех да предвидя! – намръщи се Пилат. – Та аз трябваше да видя този Леви Матей...

– Той е тук, прокураторе!

Пилат гледа известно време Афраний с широко отворени очи, после каза:

– Благодаря ви за всичко, сторено от вас във връзка с този случай. Моля утре да ми пратите Толмай, като му съобщите предварително, че съм доволен от него, а вас, Афраний – от джоба на пояса, оставен върху масата, прокураторът извади пръстен и го подаде на началника на тайната служба, – вас моля да приемете това за спомен.

Афраний се поклони с думите:

– Голяма чест е за мен, прокураторе.

– На отреда, извършил погребението, моля да бъдат раздадени награди. За съгледвачите, изгървали Иуда – мъмрене. А Леви Матей веднага да дойде при мене. Необходими са ми подробности по делото на Иешуа.

– Слушам, прокураторе отвърна Афраний и заотстъпва с поклони, а прокураторът плесна с ръце и викна:

– Хей, насам! Донесете светилник в колонадата!

Афраний се отдалечаваше в градината, а зад гърба на Пилат вече се мяркаха светлини в ръцете на слугите. На масата пред прокуратора се появиха три светилника и лунната нощ веднага отстъпи към градината, сякаш Афраний я бе отвел със себе си. Вместо Афраний някакъв дребен

и слаб човек се качи на балкона, воден от великана центурион, който пресрещна погледа на прокуратора, веднага слезе в градината и изчезна там.

Прокураторът изучаваше дошлия с жаден и малко уплашен поглед. Така гледаш човек, за когото много си слушал, за когото си мислил и който най-сетне се е появил.

Дошлият, към четирийсетгодишен мъж, беше черен, дрипав, целият в засъхнала кал, и гледаше като вълк, изпод вежди. С една дума, беше много неугледен и приличаше по-скоро на градски просяк, каквито се тълпят по терасите на храма или по пазарите на шумния мръсен Долен град.

Мълчанието продължи дълго и бе нарушено от странното държане на доведения при Пилат. Той пребледня, олюля се и да не беше се хванал с мръсна ръка за ръба на масата, щеше да падне.

– Какво ти е? – попита го Пилат.

– Нищо – отвърна Леви Матей и като че преглътна нещо. Мършавият му гол и сив гръклян се изду и пак спадна.

– Какво ти е, отговаряй – повтори Пилат.

– Уморен съм – каза Леви и заби мрачно поглед в пода.

– Седни – посочи му Пилат креслото. Леви погледна недоверчиво прокуратора, пристъпи към креслото, зърна с уплаха позлатените облегалки и седна не в креслото, а на пода до него.

– Обясни ми защо не седна на креслото? – попита Пилат.

– Мръсен съм, ще го изцапам – каза Леви, забил поглед в земята.

– Сега ще ти дадат да ядеш.

– Не искам да ям.

– Защо лъжеш? – попита тихо Пилат. – Нали не си ял цял ден, а може би и повече. Добре де, недей да ядеш. Повиках те, за да ми покажеш ножа, който си носил.

– Войниците ми го взеха, когато ме въвеждаха тук – отговори Леви и добави мрачно: – Дайте ми го, трябва да го върна на собственика, аз го откраднах.

– Защо?

– За да прережа въжетата.

– Марк! – викна прокураторът и центурионът пристъпи под колоните. – Дайте ми ножа му.

От втората ножница на пояса си центурионът измъкна мръсен нож за хляб, подаде го на прокуратора и се оттегли.

– Откъде взе ножа?

– От фурната при Хевронската порта, щом се влезе в града, веднага вляво.

Пилат погледна широкото острие, кой знае защо опита с пръст наточен ли е ножът и каза:

– За ножа не се тревожи, ще бъде върнат във фурната. А сега искам друго – да ми покажеш пергаментата, който носиш със себе си и на който са записани думите на Иешуа.

Леви погледна с омраза Пилат и се усмихна така зловещо, че лицето му съвсем се обезобрази.

– Искате всичко да ми отнемете? И последното, което имам! – попита той.

– Не съм ти казал: дай ми го – отвърна Пилат, – казах ти: покажи го.

Леви мушна ръка в пазвата си и извади пергаментен свитък. Пилат го пое, разгърна го, разстла го между светилниците и взе да изучава с присвити очи нечетливите мастилени знаци. Трудно беше да се разчетат разкривените редове и Пилат се мръщеше, навеждаше се ниско над пергаментата, прокарваше пръст по редовете. Успя все пак да разбере, че записаното представлява несвързан низ от слова, някакви дати, сметки и поетични откъси. Пилат успя да разчете отделни изречения: "... смърт няма... Вчера ядохме сладки пролетни бакуроти..."

От напрежение Пилат правеше гримаси, но продължаваше да чете с присвити очи: „Ние ще видим чистата река на водата на живота... Човечеството ще гледа слънцето през прозрачен кристал...“ Изведнъж прокураторът трепна. В последните редове на пергаментата той разчете думите: „... по-голям порок... страха.“

Пилат нави пергаментата и с рязко движение го подаде на Леви.

– Вземи – каза той, помълча и добави: – Ти, както виждам, си образован човек и няма защо да се скиташ самотен в просяшки дрипи, без подслон. В Кесария имам голяма библиотека, аз съм много богат и искам да те взема на служба. Ти ще разчиташ и ще пазиш папирусите, ще бъдеш нахранен и облечен.

Леви стана и отвърна:

– Не, не искам.

– Защо? – лицето на прокуратора потъмня. – Аз съм ти неприятен... боиш се от мен?

Същата зловна усмивка разкриви отново лицето на Леви и той каза:

– Не, но ти ще се боиш от мен. Няма да ти е много леко да ме гледаш в очите, след като го уби.

– Мълчи – отговори Пилат, – ще ти дам пари.

Леви поклати отрицателно глава, а прокураторът продължи:

– Зная, че смяташ себе си за ученик на Иешуа, но ще ти кажа, че не си усвоил нищо от онова, на което те е учил. Защото ако беше тъй, ти непременно щеше да вземеш нещо от мен. Знай, че преди да умре, той е казал, че никого не вини – Пилат вдигна многозначително пръст, лицето му се кривеше от тикове. – Той самият сигурно щеше да вземе поне нещо. Ти си жесток, а той не беше жесток. Къде ще отидеш?

Леви изведнъж се доближи до масата, опря се на нея с две ръце и като гледаше прокуратора с пламнали очи, му зашепна:

– Знай, хегемоне, че аз ще убия в Иерусалаим един човек. Искам да ти го кажа, за да знаеш, че има да се пролива още кръв.

– И аз зная, че има още да се пролива – отговори Пилат, – не ме изненадват думите ти. Ти, разбира се, искаш да убиеш мен?

– Тебе няма да мога да те убия – отговори Леви Матей и обели зъби в усмивка, – не съм толкова глупав да се надявам на такова нещо. Но ще убия Иуда от Кириот, на това ще посветя остатъка от живота си.

Сега в очите на прокуратора се изписа наслада, той повика с пръст Леви Матей да се приближи и му каза:

– Не можеш да го сториш и не бери грижа за това. Иуда беше убит тази нощ.

Леви отскочи от масата, заозърта се диво и възкликна:

– Кой го е сторил?

– Не ставай ревнив – оголи зъби Пилат и потърка ръце, – боя се, че той е имал и други поклонници освен тебе.

– Кой го е сторил? – повтори шепнешком Леви.

Пилат му отговори:

– Сторих го аз.

Леви зяпна, изгледа с луд поглед прокуратора, а той каза:

– Разбира се, стореното е малко, но все пак сторих го аз – и добави: – Е, а сега ще вземеш ли нещо?

Леви помисли, поомекна и най-сетне каза:

– Заповядай да ми дадат малко чист пергамент.

Измина един час. Леви вече го нямаше в двореца. Сега само тихият шум от стъпките на часовите в градината нарушаваше тишината на разсъмването. Луната бързо избледняваше, на другия край на небето се виждаше белезникавото петънце на Зорницата. Светилниците отдавна бяха угаснали. Прокураторът се беше изтегнал върху ложето. Сложил ръка под бузата си, той спеше и дишаше беззвучно. До него спеше

Банга.

Така посрещна разсъмването на петнайсети, нисан петият прокуратор на Иудея Пилат Понтийски.

Глава 27. Краят на апартамент №50

Когато Маргарита стигна до последните думи на главата: „... Така посрещна разсъмването на петнайсети, нисан петият прокуратор на Иудея Пилат Понтийски“ – настъпи утрито.

Чуваше се как на дворчето в клоните на върбата и на липата врабците водеха весел, възбуден утринен разговор.

Маргарита стана от креслото, протегна се и едва сега усети колко е смазано цялото ѝ тяло и как ѝ се спи. Интересно е да се отбележи, че в душата на Маргарита цареше пълен ред. Мислите ѝ не бяха объркани и тя не беше потресена от факта, че е прекарала нощта свръхестествено. Не я вълнуваха спомените за това, че е била на бал у сатаната, че по някакво чудо Майстора ѝ бе върнат, че от пепелта възникна романът и отново всичко беше на мястото си в сутерена на малката уличка, откъдето беше пропъден доносникът Алоизий Могарич. С една дума, запознанството с Воланд не ѝ бе причинило никакво психическо увреждане. Сякаш всичко си беше така, както трябваше да бъде. Тя отиде в съседната стая, убеди се, че Майстора спи дълбок и спокоен сън, угаси ненужната нощна лампа и легна отсреща на канапето, застлано със стар, скъсан чаршаф. След минута тя спеше и тази сутрин не сънува нищо. Мълчаха стаята в сутерена, мълчеше цялата къщичка на предприемача и в глухата уличка беше тихо.

Но по същото време, тоест в събота, на разсъмване, не спеше цял етаж на едно московско учреждение и прозорците му, обърнати към просторния асфалтиран площад, където бавно обикаляха с ръмжене специални камиони с четки, които го почистваха, тези прозорци светеха с ярка светлина, прорязваща светлината на изгряващото слънце.

Целият въпросен етаж беше зает със следствието по делото на Воланд и в десет кабинета цяла нощ горяха лампите.

Всъщност нещата се изясняваха още предишния ден, петък, когато се наложи да затворят „Вариете“ поради изчезването на неговата администрация и поради всички безобразия, станали миналата вечер по време на знаменития сеанс на черна магия. Но работата е там, че през

цялото това време в безсънния етаж непрекъснато пристигаха нови и нови материали.

Сега следствието по това странно дело, намирисвашо на съвсем явна дяволщина, и то с примес на някакви хипнотизаторски фокуси, и носещо несъмнено криминален характер, трябваше да обедини в едно цяло всички разнообразни и заплетени събития, станали в различни краища на Москва. Първият, комуто се наложи да посети светналия от електричество безсънен етаж, беше Аркадий Аполонович Семплеяров, председателят на акустичната комисия. В петък следобед в апартамента му в една кооперация близо до Каменния мост телефонът иззвъня и мъжки глас потърси Аркадий Аполонович. Съпругата на Аркадий Аполонович, която беше вдигнала слушалката, отвърна мрачно, че Аркадий Аполонович не се чувства добре, легнал е да си почине и не може да се обади. Но на Аркадий Аполонович все пак му се наложи да се обади. На въпроса откъде го търсят, гласът по телефона отвърна много кратко откъде.

– Една секунда... сега... една минутка... – запелтечи иначе високомерната съпруга на председателя на акустичната комисия и полетя като стрела към спалнята да вдигне Аркадий Аполонович от ложето, на което той се беше проснал, мъчен от адски терзания при спомена за вчерашния сеанс и за нощния скандал, придружил пропъждането на саратовската племенница.

Наистина не след секунда, но не и след минута, а точно след четвърт минута Аркадий Аполонович с пантоф само на левия крак и по долни дрехи беше вече на телефона и пелтечеше в слушалката:

– Да, аз съм... Да, кажете, кажете...

Съпругата му, забравила през тези мигове всички отвратителни престъпления против верността, в които бе изобличен нещастният, подаваше уплашено лице през вратата към коридора, размахваше във въздуха десния пантоф и шепнеше:

– Пантофа, сложи си, пантофа... Ще ти изстинат краката – в отговор на което Аркадий Аполонович риташе с босия крак и я гледаше зверски, продължавайки да ломоти по телефона:

– Да, да, да, естествено, разбирам... Веднага тръгвам.

Аркадий Аполонович прекара цялата вечер на същия този етаж, където се водеше следствието. Разговорът беше тягостен, крайно неприятен разговор, защото се наложи да разкаже съвсем откровено не само за този гаден сеанс и за сбиването в ложата, но също така – това беше абсолютно необходимо – и за Милица Андреевна Покобатко от улица Йелоховска и за саратовската племенница, и за още много неща, разказът

за които причиняваше на Аркадий Аполонович неописуеми терзания.

От само себе си се разбира, че показанията на Аркадий Аполонович, интелигентен и културен човек свидетел на отвратителния сеанс, свидетел умен и квалифициран, който описа прекрасно и тайнствения маг с доминото, и двамата негодници – негови помощници, които отлично беше запомнил, че името на мага е именно Воланд, дадоха сериозен тласък на следствието. А съпоставянето на показанията на Аркадий Аполонович с тези на други хора, между които и някои дами, пострадали от сеанса (на оная с лилавото бельо, която беше смаяла Римски, и, уви, на още много други), и на куриера Карпов, когото бяха пращали в апартамент №50 на улица Садовая – всъщност веднага определи мястото, където трябваше да се търси виновникът за всички тези произшествия.

Ходиха в апартамент №50, и то неведнъж, и не само го претърсиха много усърдно, но дори изучаха стените – дали няма да удари на кухо, надничаха в камините, търсиха тайници. Всички тези мероприятия не дадоха никакъв резултат и при нито едно посещение на жилището не можах да намерят никого, макар да беше пределно ясно – в жилището има някой, въпреки че всички лица, които тъй или иначе трябваше да са осведомени за пребиваващите в Москва чуждестранни артисти, решително и категорично твърдяха че никакъв черен маг Воланд в Москва няма и не може да има.

Той абсолютно никъде не беше се регистрирал при пристигането си, никому не беше представял паспорта си или някакви други документи, контракти и договори, и никой нищо не беше чувал за него! Завеждащият програмния отдел на зрелищната комисия Китайцев уверяваше и се кълнеше, че изчезналият Стъопа Лиходеев не му е изпращал за одобряване никакви програми за представление на никакъв Воланд, че не му се е обаждал за какво пристигане на такъв Воланд. Тъй че на него, на Китайцев, му е абсолютно неясно и неизвестно как е могъл Стъопа да разреши подобен сеанс във „Вариете“. Когато му казваха, че Аркадий Аполонович с очите си е видял този маг по време на сеанса, Китайцев само разперваше ръце и вдигаше очи към небето. По очите на Китайцев си личеше и можеше смело да се гарантира че той е чист като кристал.

А пък Прохор Петрович, председателят на главната зрелищна комисия...

Ах, да, той се върна в костюма си веднага щом милицията влезе в кабинета му – за неописуема радост на Ана Ричардовна и за безкрайно

недоумение на напразно разкараната милиция. И още нещо: като се върна на мястото си, Прохор Петрович одобри напълно всички резолюции, които костюмът беше сложил по време на краткотрайното му отсъствие.

... Та значи същият този Прохор Петрович абсолютно нищо не знаеше за никакъв Воланд.

Ще прощавате, ама излизаше нещо наистина нечувано: хиляди зрители, целият състав на „Вариете“ и най-сетне Аркадий Аполонович Семплеяров, високообразован човек, бяха видели този маг и проклетите му асистенти и въпреки това се оказа абсолютно невъзможно той да бъде открит. Но разрешете да ви попитам: да не би да беше потънал вдън земя веднага след отвратителния сеанс, или пък, както твърдят някои, изобщо не беше идвал в Москва? Ала допуснем ли първото, не подлежи на съмнение, че, потъвайки, беше подбрал и цялата върхушка на администрацията на „Вариете“, или ако приемем второто, не излиза ли тогава, че самата администрация на злополучния театър беше направила някаква беля (спомнете си само счупения прозорец и поведението на Асокаро!) и беше изчезнала безследно в Москва.

Трябва да признаем заслугите на човека, който ръководеше следствието. Изчезналият Римски бе намерен с поразителна бързина. Достатъчно беше да се съпостави поведението на Асокаро на пиацата за таксита пред киното с някои ориентири за време, като например кога беше свършил сеансът и кога именно е могъл да изчезне Римски, за да бъде пратена незабавно телеграма в Ленинград. След един час дойде отговорът (в петък привечер), че Римски е открит в стая номер четиристотин и дванайсет в хотел „Астория“, на четвъртия етаж, редом със стаята, в която е отседнал завеждащият репертоара на един от московските театри, гостуващи това време в Ленинград, в онази стая, в която, както е известно, мебелите са сиво-синкави, с позлата, и до която има чудесна баня.

Сварен, че се крие в гардероба на стая номер четиристотин и дванайсет в хотел „Астория“, Римски беше разпитан още в Ленинград. След разпита в Москва пристигна телеграма, известяваща, че финдиректорът Римски е в състояние на невменяемост, че на въпросите не дава или не желае да дава смислени отговори и моли само да го скрият в бронирана килия и да му сложат въоръжена охрана. От Москва заповядаха телеграфически Римски да бъде докаран с охрана в Москва, вследствие на което в петък Римски потегли така охраняван с вечерния влак.

Пак в петък привечер се откриха и дирите на Лиходеев. По всички градове бяха разпратени телеграми с официално запитване за Лиходеев и от Ялта се получи отговор, че Лиходеев бил в Ялта, но излетял с

аероплан за Москва.

Не можеха да се открият само дирите на Варенуха. Известният на абсолютно цяла Москва знаменит театрален администратор сякаш се беше стопил във въздуха.

Междувременно се наложи да се занимаят и с някои произшествия в други краища на Москва, извън театър „Варие“ . Наложено се да бъде изяснен необикновеният случай с чиновниците, пеещи „Славно море“ (впрочем професор Стравински успя да ги оправи само за два часа с някакви подкожни инжекции), с лицата, които връчваха на други лица или учреждения вместо пари дявол знае какво, и с лицата, пострадали от това.

От само себе си се разбира, че най-неприятен, най-скандален и неразрешим измежду всички тези случаи беше случаят с открадването на главата на покойния литератор Берлиоз направо от ковчега в Грибоедовата зала, извършено посред бял ден.

Дванайсет души водеха следствието и нижеха като плетачки на кука проклетите бримки на това сложно дело, пръснати из цяла Москва.

Един от следователите се появи в клиниката на професор Стравински и веднага помоли да му бъде даден списъкът на лицата, постъпили през последните три дни. Така бяха открити Никанор Иванович Босой и нещастното конферансие с откъснатата глава. С тях впрочем се занимаваха малко. Сега беше вече лесно да се установи, че те и двамата са станали жертви на една и съща шайка, възглавявана от тайнствения маг. Но Иван Николаевич Бездомни страшно заинтересува следователя.

В петък привечер вратата на Иванушкината стая №117 се отвори и влезе млад, кръглолик, спокоен и с деликатни обноски човек, който изобщо не приличаше на следовател и въпреки това беше един от най-добрите следователи в Москва. Той видя лежащия на кревата пребледнял и изпостелял млад човек, с очи, в които се четеше липса на интерес към всичко наоколо, с очи, които се насочваха ту някъде надалеч от онова, което го обкръжаваше, ту някъде към вътрешния свят на младия човек.

Следователят много любезно се представи и каза, че се е отбил при Иван Николаевич да си поприказват за вчерашните произшествия на Патриаршите езера.

О, как щеше да тържествува Иван, ако следователят беше дошъл при него по-рано, да речем, през нощта срещу четвъртък, когато Иван буйно и страстно беше настоявал да изслушат разказа му за Патриаршите езера! Сега се сбъдна мечтата му да помогне за залавянето на

консултанта и вече нямаше нужда никого да търси, човекът му беше дошъл на крака именно за да изслуша неговия разказ за случилото се в сряда вечерта.

Но, уви, през времето, изтекло от момента на гибелта на Берлиоз, Иванушка коренно се беше променил. Той беше готов охотно и учтиво да отговаря на всички въпроси на следователя, но равнодушие се долавяше и в погледа на Иван, и в интонациите му. Поетът вече не се вълнуваше от онова, което беше сполетяло Берлиоз.

Преди да дойде следователят, Иван дремеше легнал и пред него се носеха някакви видения. Така например той виждаше град – странен, непонятен, несъществуващ, с мраморни грамади, с извисени колонади, с блестящи на слънцето покриви, с черната, мрачна и безжалостна Антониева кула, с дворец на Западния хълм, потънал почти до покривите в тропическата зеленина на градината, с бронзови, пламтящи в залеза статуи над тази зеленина, той виждаше под стените на дървения град окованите в брони римски центурии.

В дрямката пред Иван се появяваше човек, седнал неподвижно в креслото, бръснат, с измъчено жълто лице, човек в бяло наметало с червена подплата, загледан с омраза в пищната и чужда градина. Иван виждаше и голия жълт хълм с празните стълбове с напречни греди.

А случилото се на Патриарштите езера вече не интересуваше поета Иван Бездомни.

– Кажете, Иван Николаевич, вие самият на какво разстояние бяхте от турникета, когато Берлиоз го смаза трамваят?

Едва забележима равнодушна усмивка трепна, кой знае защо, на устните на Иван и той отговори:

– Аз бях далече.

– А този, карираният, точно до турникета ли беше?

– Не, той беше седнал наблизо на една пейка.

– Вие помните ли добре, че не се е приближил до турникета в момента, когато Берлиоз е паднал?

– Помня. Не се приближи. Той седеше съвсем отпуснат.

Това бяха последните въпроси на следователя. Той стана, подаде ръка на Иванушка, пожела му скорошно оздравяване и изрази надеждата, че скоро пак ще чете негови стихотворения.

– Не – отвърна тихо Иван, – аз вече няма да пиша стихотворения.

– Следователят се усмихна учтиво и си позволи да изрази увереност, че поетът сега е в състояние на известна депресия, но скоро ще му мине.

– Не – отвърна Иван, като гледаше не следователя, а някъде в далечината, към гаснещия небосклон, – никога няма да ми мине. Стихотворенията, които съм написал са слаби и аз го разбрах.

Следователят се сбогува с Иванушка, събрал твърде важен материал. Като проследи нишката от края към началото, той най-сетне успя да открие извора на всички събития. Следователят не се съмняваше, че веригата започва от убийството на Патриаршите езера. Разбира се, нито Иванушка, нито оня, кариерният, са бльснали под трамвая нещастния председател на МАССОЛИТ, никой не е допринесъл, тъй да каже, физически, да се намери той под колелата. Но следователят беше убеден, че Берлиоз се е хвърлил под трамвая (или е паднал под него) в състояние на хипноза.

Да, материалът беше много и вече се знаеше кого трябва да заловят и къде, но лошото беше, че просто нямаше начин да го хванат. Ще повторим, в триж проклетия апартамент №50 несъмнено имаше някой. От време на време този апартамент отговаряше на обаждания по телефона ту с много висок, ту с гъгнив глас, понякога се отваряше прозорецът, оттам долитаха звуци на грамофон. Но всеки път щом влезеха, не намираха абсолютно никой. А ходиха там вече неведнъж и по различно време на денонощието. Нещо повече, минаваха през целия апартамент с мрежа, проверявайки всяко ъгълче. Апартаментът отдавна беше под наблюдение. охраняваше се не само пътят от безистена през двора, но и задният вход, на покрива при комините дори беше поставена охрана. Да, апартамент №50 си правеше разни номера, но следствието беше безсилно срещу тях.

Така вървяха нещата до петък в полунощ, когато барон Майгел, с официален костюм и лачени обувки, влезе тържествено като гост на апартамент №50. Чу се как на барона му отвориха. Точно десет минути по-късно посетиха жилището, без изобщо да звънят на вратата, но не само че не свариха домакините, а, което беше вече най-странното, не откриха вътре нито следа и от барон Майгел.

Та, значи, както вече казахме, нещата продължиха така до събота на разсъмване. Тогава се притуриха нови и много интересни данни. На московското летище кацна шестместен пътнически самолет, долетял от Крим. Между другите пътници от него слезе и един много странен. Беше млад гражданин със страшна четина, немит от три дена, с възпалени и уплашени очи, без багаж и облечен твърде чудновато. Гражданинът носеше рунтав кавказки калпак, беше по пижама, наметнат с кавказки ямурлук и обут с чисто нови сини чехли. Щом слезе по стълбичката от

самолета, някакви хора веднага отидоха при него. Те очакваха този гражданин и след известно време незабравимият директор на „Вариете“ Степан Богданович Лиходеев се яви пред следствието. Той привнесе нови данни. Сега се изясни, че Воланд проникнал във „Вариете“ под маската на артист, като хипнотизирал Стъопа Лиходеев, а после запокитил някак си същия Стъопа на дявол знае колко километра от Москва. По такъв начин се притури още материал, но от това положението стана не по-леко, а дори май малко по-тежко, защото беше вече очевидно, че да се обуздае личност, която прави номера, подобни на този, чиято жертва беше станал Степан Богданович, няма да е толкова просто. Впрочем Лиходеев, по негова собствена молба, беше затворен в сигурна килия и пред следствието се изправи Варенуха, току-що арестуван в жилището му, където се беше завърнал след безследно изчезване за близо две денонощия.

Въпреки че беше обещал на Азазело вече да не лъже, администраторът почна направо с лъжа. Впрочем не бива да го съдим много строго. Та нали Азазело му забрани да лъже и да грубиянства по телефона, а в дадения случай администраторът говореше без помощта на този апарат. Иван Савелиевич заяви с блуждаещ поглед, че в четвъртък през деня се напил до козирката сам в кабинета си във „Вариете“, после отишъл някъде – но не помни къде, другаде пил старика, но не помни къде, търкалял се до някаква ограда, но къде – също не помни. Едва след като на администратора му бе казано, че с глупавото си и безразсъдно държане пречи на много важно следствие и, разбира се, ще отговаря за това, Варенуха зариде и като се озърташе, зашепна с треперещ глас, че лъже само от страх, защото се бои от отмъщението на Воландовата шайка, в чиито ръце вече е бил, и че умолява, копнее, жадува да бъде затворен в бронирана килия.

– Уф, дявол да го вземе! Какво са пошурели всички по тия бронирани килии – измърмори един от водещите следствието.

– Здравата са ги наплашили негодниците – каза следователят, който беше ходил при Иванушка.

Успокоиха Варенуха, доколкото можаха, увериха го, че ще го опазят и без килия, и веднага стана ясно, че той не е пил никаква водка до никакви огради, ами че са го пердашили двама, единият с шръкнал кучешки зъб, а другият – шишко...

– Аха, и прилича на котарак, нали?

– Да, да, да – шепнеше администраторът, примрял от страх, непрекъснато се озърташе и продължаваше да изрежда по-нататъшните

подробности за близо двудневното си пребиваване в апартамент №50 в качеството на помощник-вамфир, и как насмалко да стане виновник за гибелта на финдиректора Римски...

В това време въвеждаха Римски, докаран с ленинградския влак. Но този разтреперан от страх, психически разстроен побелял старец, в който беше много трудно да се познае предишният финдиректор, за нищо на света не желаше да говори истината и се оказа в този смисъл много упорит. Римски твърдеше, че не е виждал през нощта на прозореца в кабинета си никаква Хела, и никакъв Варенуха не е виждал, ами просто му прилошало и той заминал в несвяст за Ленинград. Излишно е да споменаваме, че показанията си болният финдиректор завърши с молбата да бъде затворен в бронирана килия.

Анушка беше арестувана в момента, когато правеше опит да пробута на касиерката в универсалния магазин на Арбат банкнота от десет долара. Разказът на Анушка за хората, които излитали през прозореца на къщата на Садовая, и за подковичката, за която Анушка каза, че я вдигнала с цел да я предаде в милицията, беше изслушан внимателно.

– Подковичката наистина ли беше златна с диаманти? – попитаха Анушка.

– И аз ако не разбирам от диаманти!

– Но както твърдите, той ви е дал рубли, нали?

– И аз ако не разбирам от рубли! – отговори Анушка.

– Ами кога се превърнаха в долари?

– Нищо не зная, какви долари, не съм виждала никакви долари! – изпищя Анушка. – Ние с нищо не сме виновни. Дават ни награда – купуваме си с нея басма – и задрънка едни врели-некипели, че тя не отговаряла за домсъвета, който развъдил на петия етаж нечиста сила, от която вече живот нямало.

Но следователят размахна срещу Анушка писалката, защото здравата им беше додеяла на всички, написа ѝ върху зелена хартийка пропуск да се пръждосва, след което за всеобщо удоволствие Анушка изчезна от сградата.

После се заточиха на върволица куп хора, между които и Николай Иванович, току-що арестуван само заради глупостта на ревнивата си съпруга, която съобщила призори в милицията, че мъжът ѝ изчезнал. Николай Иванович не учуди много следствието, като сложи на масата глупашкото удостоверение за времето, прекарано на бал у сатаната. В разказа си как откарал по въздуха голата прислужничка на Маргарита Николаевна някъде по дяволите да се къпе в реката и как преди това

Маргарита Николаевна се появила гола на прозореца, Николай Иванович се поотклони от истината. Така например той не сметна за нужно да спомене, че беше ходил в спалнята със захвърлената нощница в ръце. Според него излизаше, че Наташа излетяла през прозореца, яхнала го и го повлякла извън Москва.

– Покорявайки се на насието, бях принуден да се подчиня – разказваше Николай Иванович и приключи брътвежа си с молба да не се съобщава нито дума на съпругата му. Това му бе обещано.

Благодарение на показанията на Николай Иванович можа да се установи, че Маргарита Николаевна, а също и нейната домашна помощничка Наташа са изчезнали безследно. Бяха взети мерки за издирването им.

Така с непрекъсващото нито за секунда следствие бе ознаменувано и утрото на съботния ден. През това време в града се пораждаха и се пръскаха най-невероятни слухове, в които зрънцето истина беше разкрасено с пищни лъжи. Разправяха, че във „Вариете“ имало сеанс, след който всичките две хиляди зрители изсочили на улицата, както ги е майка родила, че на Садовая била разкрита печатница за вълшебни фалшиви банкноти, че някаква банда отвлякла петима началници от сектора за развлечения, но милицията веднага ги намерила до един, и какво ли не още, чак не ми се ще да го повтарям.

А вече приближаваше обед и тогава там, където се водеше следствие, извън телефон. От Садовая съобщаваха, че проклетият апартамент пак давал признаци на живот. Съобщиха, че се отваряли отвътре прозорци, че долитали звуци на пиано и пеене и че видели на прозореца черен котарак, който седял на перваза и се припичал на слънце.

Към четири часа на този горещ ден голяма компания цивилно облечени мъже слезе от три леки коли малко преди №302-бис на Садовая. Пристигналата голяма група се раздели на две и едната мина през безистена и през двора направо към шести вход, а другата отвори иначе заключената задна врата и двете се заизкачваха по различните стълбища към апартамент №50.

В това време Коровиев и Азазело, при това Коровиев с обичайните си дрехи, а съвсем не с празничен фрак, седяха в трапезарията на апартамента и довършваха закуската си. Воланд, както обикновено, беше в спалнята, а къде беше котаракът – не се знае. Но ако се съди по тракането на тенджери в кухнята, можеше да се предположи, че Бегемот е именно там и, разбира се, върши щуротии.

– Какви ли пък са тези стъпки по стълбите? – попита Коровиев,

както въртеше лъжичката в чашката с кафе.

– Ами идват да ни арестуват – отговори Азазело и изпи един коняк.

– Да, да видим, да видим – отговори на свой ред Коровиев.

Междувременно онези, които се качваха по главното стълбище, бяха вече на площадката на третия етаж. Там някакви двама водопроводчици се занимаваха с радиатора на парното. Дошлите размениха с водопроводчиците многозначителни погледи.

– Всички са тук – прошепна единият от водопроводчиците, както блъскаше с чук по тръбата.

Тогава човекът, който вървеше пръв, извади най-открито изпод палтото си черен маузер, а тези до него – шперцове. Изобщо тръгналите за апартамент №50 бяха отлично екипирани. Двама от тях носеха в джобовете си тънки копринени мрежи, друг – въже с примка, трети – марленни маски и ампули с хлороформ.

Само за секунда отвориха вратата на апартамент №50 и всички се намериха в антрето, а кухненската врата, която се тръшна в същия миг, свидетелстваше, че и втората група беше пристигнала навреме през задния вход.

Този път ако не пълна, то поне известна сполука беше налице. Хората се пръснаха моментално из всички стаи и не намериха жива душа, но затова пък на масата в трапезарията откриха остатъци от явно токущо изоставена закуска, а в гостната върху камината, до кристална гарафа, се беше настанил огромен черен котарак. Той държеше в лапите си примус.

В пълно мълчание влезлите в гостната съзерцаваха твърде дълго този котарак.

– Нда... наистина, бива си го – прошепна един от дошлите.

– Не върша бели, никого не закачам, оправям си примуса – проговори котаракът, недружелюбно нацупен, – и освен това смятам за свой дълг да ви предупредя, че котаракът е древно и неприкосновено животно.

– Наистина – чиста работа! – прошепна един от влезлите, а друг казва високо и ясно:

– Я хайде, неприкосновен котарако вентролог, заповядай ей тук!

Копринената мрежа се разгърна и полетя, но хвърлилият я, за безкрайно учудване на всички, не улучи и закачи с нея само гарафата, която веднага се счупи със звън.

– Ремиз! – закрещя котаракът. – Ура! – остави примуса и измъкна иззад гърба си броунинг. В миг го насочи към застаналия най-близо до

него, но още преди котаракът да успее да стреля, в ръцете на човека проблесна огън и едновременно с изстрела от маузера котаракът хвърли примуса, отърколи се от камината надолу с главата, падна на пода и изтърва броунинга.

– Край – каза със слаб глас котаракът и се просна омаломощен в кървавата локва, – отместете се за секунда, позволете ми да се простя със земята. О, приятелю мой Азазело – изстена котаракът, а кръвта му изтичаше, – къде си? – котаракът изви гаснещ поглед към вратата на трапезарията. – Ти не ми се притече на помощ в неравния бой, изостави нещастния Бегемот, предаде го за чаша наистина чудесен коняк! Е, нищо, нека смъртта ми тежи върху твоята съвест, а аз ти завещавам броунинга си...

– Мрежата, мрежата, мрежата – понесе се тревожен шепот около котарака. Но мрежата, дявол знае защо, се беше закачила в нечий джоб и не щя да се измъкне.

– Единственото, което може да спаси смъртно ранен котарак – изрече котаракът, – е глътка бензин – и като използва суматохата, той прилепи уста до кръглия отвор на примуса и засмука бензин. Кръвта веднага престана да шурти изпод горната му лява лапа. Котаракът рипна здрав и читав, грабна примуса под мишница, скочи с него пак върху камината, а оттам, раздирайки тапетите, се покатери по стената и след една-две секунди се намери високо над влезлите, яхнал металния корниз.

Моментално нечий ръце се вкопчиха в пердето и го смъкнаха заедно с корниза, в затъмнената стая нахлу слънце. Но нито мошенически оздравелият котарак, нито примусът паднаха долу. Без да изпуска примуса, котаракът направо прелетя във въздуха и се метна на полилея, увиснал в центъра на стаята.

– Стълба! – викнаха тези отдолу.

– Обявявам ви дуел! – изрева котаракът, засили се над главите им върху разлюления полилей и в лапите му отново светна броунингът, примуса той закрепил между разклоненията на полилея. Котаракът се прицели и прелитайки като махало над главите на посетителите, започна да стреля по тях. Грохот разтърси жилището. По пода се посипаха парчета кристал от полилея, огледалото над камината се напука звездобразно, полетя прах от мазилката, по пода заподскачаха празни гилзи, стъклата на прозорците се натрошиха, от прострелия примус запръска бензин. Сега вече не можеше и дума да става, че ще хванат котарака жив, и дошлите започнаха точно и бясно да стрелят с маузерите си в

корема му, в гърдите и в гърба му. Стрелбата предизвика паника в асфалтирания двор.

Но тази стрелба трая много кратко и почна да утихва от само себе си. Защото се разбра, че нито на котарака, нито на дошлите тя причинява някаква вреда. Никой не беше убит, нито дори ранен. Всички, включително и котаракът, оставаха напълно невредими. Някой от дошлите, за да се увери, че наистина е така, пусна към пет куршума в главата на нещастното животно, а котаракът наперено изпразни насреща му цял пълнител, но както и преди, това не направи никому никакво впечатление. Котаракът се люлееше на полилея, но вече все по-слабо и кой го знае защо, духаше в дулото на броунинга и си плюеше на лапата. По лицата на умълчаните долу се появи израз на пълно недоумение. Това беше единственият или един от единствените случаи, при които стрелбата се оказваше напълно безрезултатна. Можеше, разбира се, да се допусне, че броунингът на котарака е детска играчка, но за маузерите на дошлите в никакъв случаи не можеше да се каже същото. А първата рана на котарака – абсолютно несъмнено – беше чисто и просто фокус и подла преструвка, както и пиенето на бензина.

Направиха още един опит да хванат котарака. Хвърлиха примката, но тя се закачи за една от крушките и полилеят се откъсна. Ударът сякаш разтърси цялата къща, но без никаква полза. Върху присъстващите се посипаха стъкла, а котаракът прелетя във въздуха и се разположи високо почти под тавана върху позлатената рамка на огледалото над камината. Не се канеше никъде да бяга, дори напротив, като се намери в относителна безопасност, подхвана втора реч.

– Аз наистина не разбирам – каза той отгоре – причините за това грубо отношение към мене...

Но точно тогава речта му беше прекъсната още в самото начало от тежък, дебел глас, долетял кой знае откъде:

– Какво става в апартамента? Пречат ми да работя...

Обади се и друг, неприятен и гъгнеш глас:

– Ами, разбира се, дяволите да го вземат Бегемот!

А трети треперлив глас каза:

– Месир! Събота е. Слънцето залязва. Време е.

– Извинете, не мога да продължа разговора – каза котаракът от огледалото, – време ни е – той метна броунинга и строши и двете стъкла на прозореца. После ливна долу бензин, този бензин от само себе си пламна и огнената вълна плисна чак до тавана.

Всичко пламна някак необичайно бързо и силно, както не става

дори от бензина. Веднага запрашяха тапетите, на пода лумна свлеченото перде, затляха рамките на счупените прозорци. Котаракът се сви като пружина, измяука, метна се от огледалото върху перваза и изчезна заедно с примуса си. Отвън се чуха изстрели. Един човек, седнал на желязна пожарникарска стълба на една височина с прозорците на бижутершата, стреля по котарака, когато той прелиташе от перваз на перваз, за да стигне олука на ъгъла на къщата, построена, както вече беше казано, във формата на „П“. По този олука котаракът се покатери на покрива.

Там – за съжаление също безрезултатно – по него стреля охраната, разположена при комините, и котаракът се изпари в залязващото слънце, заляло града.

В апартамента през това време пламна паркетът под краката на дошлите и в огъня, на мястото, където се беше търкалял с мнимата си рана котаракът, се появи и постепенно ясно се очерта трупът на бившия барон Майгел с вирната брадичка и стъклени очи. Но вече нямаше възможност да го измъкнат. Като подскачаха по пламналите дъсчици на паркета и се пляскаха с длани по димящите рамене и по гърдите, хората от гостната заотстъпваха към кабинета и антрето. Онези, които бяха в трапезарията и в спалнята, избягаха през коридора. Дотичаха и другите от кухнята, втурнаха се в антрето. Гостната беше вече пълна с пламъци и дим. Някой успя набързо да набере номера на пожарната и да викне кратко в слушалката:

– Садовая триста и две-бис?...

Не биваше да се бавят повече. Пламъкът плисна в антрето. Почнаха да се задушават.

Щом от строшените прозорци на омагьосаното жилище плъзнаха първите струйки дим, по двора се чуха отчаяни човешки викове:

– Пожар, пожар, горим!

В няколко апартамента хората закрепяха по телефоните:

– Садовая! Садовая триста и две-бис!

И докато по Садовая къртаха ужасяващите камбанни удари на по-нестлите се от всички краища на града дълги червени коли, хората, които се суетяха из двора, видяха как заедно с пушека от прозореца на петия етаж излетяха три тъмни, както им се стори, мъжки силуета и един силует на гола жена.

Глава 28.

Последните похождения на Коровиев и Бегемот

Наистина ли имаше силуети, или само така им се беше привидяло на обезумелите от страх обитатели на зловещата къща на Садовая, това, разбира се, не може да се каже със сигурност. Ако наистина ги е имало, накъде точно са се насочили също никой не знае. Къде са се разделили – и това не можем да кажем, но знаем, че може би някъде около петнайсет минути след началото на пожара на Садовая пред огледалните врати на валутния магазин на Смоленския пазар се появи дълъг гражданин с кариран костюм и с него едър черен котарак.

Като си проправяше ловко път през минувачите, гражданинът отвори външната врата на магазина. Но в този момент дребният, кльощав и крайно недоброжелателен портиер му прегради пътя и каза ядосан:

– С котки е забранено.

– Извинете – възрази дългият с тенекиен глас и сложи възлеста ръка на ухото си, като да не чуваше добре, – с котки ли казахте? Ами къде виждате котка?

Портиерът се опули й имаше защо: в краката на гражданина наистина нямаше никаква котка, но иззад рамото му се подаваше и напираше към магазина шишко със съдран каскет, който наистина имаше кошечка муцуна. В ръцете си шишкото носеше примус.

Кой знае защо, тези двама клиенти не се харесаха на портиера мизантроп.

– Тук е само с валута – изхриптя той, поглеждайки ядосано изпод рошавите си вежди, сякаш проядени от молци...

– Скъпи мой – задрънка дългият и окоето му засвятка през счупеното пенсне – но откъде знаете, че нямам валута? Вие съдите по дрехите? Никога не го правете, скъпоценни страже! Може да допуснете грешка, и то фатална грешка. Препрочетете отново, да речем, историята за прочутия халиф Харун ал-Рашид. Но в дадения случай, като оставям временно тази история настрана, искам да ви кажа, че ще се оплача от вас на управителя и ще му разкажа за вас такива неща, че, току-виж, ви се наложило да напуснете поста си между светналите огледални врати.

– Откъде знаете, че примусът ми не е тъпкан с валута – намеси се разпалено в разговора и котаракоподобният шишко, който така напираше да влезе в магазина. Отзад вече се блъскаха и негодуваха други клиенти. Като гледаше с омраза и съмнение странната двойка, портиерът й

стори път и нашите познайници Коровиев и Бегемот влязоха в магазина.

Вътре двамата най-напред се огледаха, а после със звънък глас, който се чу буквално във всяко кътче, Коровиев заяви:

– Чудесен магазин! Хубав, много хубав магазин!

Клиентите пред щандовете, се обърнаха и, кой знае защо, погледнаха изумени говорещия, въпреки че той имаше всички основания да хвали магазина.

Стотици топове басма в най-различни десени бяха изложени по лавиците. Зад тях се извисяваха планини от хасета, коприна и сукно за фракове. Чак до дъното на магазина бяха наредени колони от кутии с обувки и няколко гражданки седяха на ниски столчета с левия крак в старата, опърпана обувка, а десния – в нова, лъскава, с която потропваха угрижено по килимчето. Някъде в друга част на магазина звучаха песни и свиреха грамофони.

Но Коровиев и Бегемот отминаха всички тези прелести и се насочи-ха право към мястото, където бяха разположени в съседство гастрономът и сладкарският щанд. Тук беше много просторно, нямаше напирасци към тезгяхите граждани с кърпи и баретки, както при басмите.

Нисичък, абсолютно квадратен човек, избръснат до синьо, с рогови очила, съвсем нова шапка, несмачкана и без петна по лентата, с лилаво пардесю и червеникави фини велурени ръкавици, стоеше пред щанда и заповеднически мучеше нещо. Продавач с чиста бяла престилка и синя шапчица обслужваше лилавия клиент. С добре наточен нож, който много приличаше на ножа, откраднат от Леви Матей, той сваляше от една тлъста, покрита с бисерни капчици есетра сребрилата ѝ кожа, подобна на змийска.

– И този щанд е великолепен – призна тържествено Коровиев, – чужденецът също е симпатичен – посочи той благожелателно с пръст лилавия гръб.

– Не, Фагот, не – отвърна замислено Бегемот, – грешиш, мили приятелю. Според мене на лицето на лилавия джентълмен нещо не му достига.

Лилавият гръб трепна, но сигурно случайно, защото нали не можеше чужденецът да е разбрал казаното от Коровиев и спътника му на руски.

– Добро? – строго питаше лилавият клиент.

– Бомба е – отговори продавачът, човъркайки кокетно с ножа под кожата.

– Добро обича, лош – не – продължаваше строго чужденецът.

Но нашите познати вече се бяха отдалечили от чужденеца с неговата есетра към края на сладкарския щанд.

– Горещо е днеска – обърна се Коровиев към младичката червенобузеста продавачка, но не получи от нея никакъв отговор. – По колко са мандарините? – осведоми се тогава Коровиев.

– Трийсет копейки килото – отвърна продавачката.

– Соленки са им цените – отбеляза с въздишка Коровиев, – ох, ох... – Той се позамисли, после подкани спътника си: – Вземи си, Бегемот.

Шишкото премести примуса под мишница, грабна от пирамидата най-горната мандарина, налага я в миг заедно с кората и веднага посегна за втора.

Продавачката изпадна в смъртен ужас.

– Вие луди ли сте! – викна тя и пребледня. – Дайте си касовата бележка! Касовата бележка! – и изгърва щипката за бонбони.

– Душице, миличка, хубавице – засумтя Коровиев, като се навеждаше през тезгяха и смигаше на продавачката, – днеска се случихме без валута... какво да се прави! Но ви се кълна още другия път и в никакъв случай не по-късно от понеделник ще ви се издължим в чисто злато. Ние живеем тук наблизко, на Садовая, дето стана пожарът.

Като глътна и третата мандарина, Бегемот пхна лапа в сложното съоръжение от шоколади, издърпа един отдолу и го глътна заедно със златния станиол, при което, разбира се, всичко рухна.

Продавачите от щанда за риба сякаш се вкамениха с ножовете в ръце, лилавият чужденец се обърна към бандитите и веднага стана ясно, че Бегемот не е прав: на лицето на лилавия не че липсваше, а по-скоро имаше нещо в повече – увисналите бузи и неспокойно шарещият поглед.

Съвсем прежълтяла, продавачката изкрещя страдалчески, та я чу целият магазин:

– Палосич! Палосич!

Клиентите от щанда за басми се втурнаха към крещящата, а Бегемот се махна от сладкарските съблазни и пхна лапа в бъчвата с надпис: „Керченска селда екстра качество“, измъкна две селди, глътна ги и изплю опашките.

– Палосич! – отново се понесе отчаяният вик откъм сладкарския щанд, а на рибарския един продавач с остра брадичка ревна:

– Ти какво правиш бе, гадино?!

Павел Йосифович вече бързаше за мястото на произшествието. Той

беше представителен мъж с бяла чиста престилка като на хирург и с щръкнал от джобчето молив. Павел Йосифович явно беше печен мъж. Като видя в устата на Бегемот опашката на третата селда, той моментално прецени положението, разбра абсолютно всичко и без да влиза в каквито и да било пререкания с нахалниците, замахна с ръка в далечината и изкомандва:

– Свиркай! И портиерът изхвърча през огледалните врати на ъгъла на Смоленския пазар и зловещо засвирка с всичка сила. Клиентите взеха да се трупат около негодниците и тогава се обади Коровиев.

– Граждани! – викна той с вибриращ писклив глас. – На какво прилича това, а? Позволете да ви запитам! Този беден човек – Коровиев успя да постигне още по-силно трептене на гласа си и посочи Бегемот, който веднага направи ревлива гримаса, – този беден човек по цял ден оправя развалени примуси; огладнял е... но откъде да вземе валута?

Павел Йосифович, обикновено сдържан и спокоен сега викна строго:

– Я да мълчиш! – и махна вече нетърпеливо към далечината. Трелите пред вратата гръмнаха по-весело.

Но Коровиев, без да се смушава от вика на Павел Йосифович, продължи:

– Откъде? Питам всички вас! Той е изнурен от глад и жажда! Горещо му е. Е, хубаво де, взел си нещастникът една мандарина да я опита. Мандарината струва всичко на всичко трийсет копейки. А те свирукат ли, свирукат като славеи напролет в гората, безпокоят милицията, пречат ѝ на работата. Значи, на него му е позволено, а? – и Коровиев посочи лилавия шишко, от което на лицето на последния се изписа много силна тревога. – Кой е той? А? Откъде е пристигнал? Защо? Да не сме го молили случайно? Да не би да сме го канили, а? Ами, да, разбира се – крещеше с все сила бившият хоров диригент, разкривил саркастично уста, – той, видите ли, е с официален лилав костюм, целият е подпухнал от есетра, той е фрашкан с валута, а нашият, нашият, а?! Горчиво ми е! Горчиво! Горчиво! – взе да вие Коровиев като шафер на старовремска сватба.

Цялата тази ужасно глупава, нетактична и навярно политически вредна тирада докара Павел Йосифович до нервни тикове, но, колкото и да е странно, по очите на стълпилите се личеше, че у твърде много хора тя предизвика съчувствие! А когато Бегемот, притиснал към окото си мръсен и съдран ръкав, възкликна трагично:

– Благодаря ти, верни приятелю, че се застъпи за пострадалия! –

стана чудо.

Едно много прилично, кротко старче, облечено бедно, но спретнато, едно старче, което си беше купило на сладкарския щанд три бадемови пасти, изведнъж се преобрази. В очите му лумна боен пламък, то се изчерви цялото, запокити на пода пакетчето с пастите и викна:

– Така е! – с детско тънко гласче.

После грабна таблата, изтърси от нея остатъците от разрушената от Бегемот шоколадова Айфелова кула, размаха я, с лявата си ръка дръпна шапката на чужденеца, а с дясната стовари с всичка сила таблата върху плешивата му глава. Звукът беше като на ламарина, хвърлена от камион. Дебеланкото взе да пребледнява, залитна и цопна по задник в кацата с керченска селда, вдигайки фонтани от саламура. Тутакси се случи и второ чудо. Паднал в кацата, лилавият изкрещя на чист руски език без каквото и да било акцент:

– Убийци! Милиция! Бандити, ще ме убият! – изглежда, като последица от сътресението, той беше овладял внезапно и в съвършенство непознатия му дотогава език.

Тогава свиркането на портиера секна и сред тълпата развълнувани клиенти се замяркаха две приближаващи се милиционерски каски. Но коварният Бегемот плисна по сладкарския щанд бензин, както се плисват с тасче вода плочките в банята, и щандът се запали от само себе си. Пламъкът лумна и близна тезгяха, поглъщайки красивите хартиени панделки по кошниците с плодове. Продавачките с писък се дръпнаха от щанда и щом изскочиха иззад него, се подпалиха пердетата на прозорците, а на пода също пламна бензин. Клиентите веднага нададоха отчаяни викове, хукнаха да бягат от сладкарския щанд и стъпкаха вече излишния Павел Йосифович, а продавачите на риба побягнаха в индийска нишка с наточените си ножове към вратата на задния вход. Лилавият гражданин се измъкна от бъчвата, целият в селдена саламура, прехвърли се през съомгата върху тезгяха и ги последва. Огледалните врати на входа зазвънтяха и се посипаха стъклата, счупени от спасяващите се хора, а двамата негодници – Коровиев и лакомият Бегемот – изчезнаха някъде, но къде, не можа да се разбере. По-късно очевидци, присъствали на началото на пожара във валутния магазин на Смоленския пазар, разправяха, че хулиганите били хвъркнали нагоре до тавана и там се спускали и двамата като детски балони. Съмнително е, разбира се, да е било точно така, но което не знаем, не го знаем.

Знаем обаче, че точно една минута след произшествието на Смоленския пазар Бегемот и Коровиев вече се намираха на тротоара на

булеварда точно пред къщата на Грибоедовата леля. Коровиев спря пред оградата и каза:

– Охо! Ами че това е домът на писателите! Знаеш ли, Бегемот, чувал съм много хубави и дори хвалебствени отзиви за този дом. Приятелю мой, обърни му внимание. Приятно е да си мислиш, че под този покрив са приютени и зреят безброй таланти.

– Като ананаси в оранжерия – обади се Бегемот и за да се полюбува по-добре на кремовата къща с колоните, се покатери върху бетонния цокъл на чугунената ограда.

– Точно така – съгласи се с неразделния си спътник Коровиев, – и сладък ужас те обзема, като си представиш, че в този дом сега узрява бъдещият автор на „Дон Кихот“ или на „Фауст“, или, дявол да ме вземе, на „Мъртви души“! А!

– Страшно е да си го помислиш дори – потвърди Бегемот.

– Да, да – продължи Коровиев, – смайващи неща могат да се очакват от парниците в този дом, обединили под покрива си няколко хиляди радетели, решили да отдадат беззаветно живота си в служба на Мелпомена, Полихимния и Талия. Ти представяш ли си какъв шум ще се вдигне, ако някой от тях като начало поднесе на четящата публика „Ревизор“ или в най-лошия случай „Евгений Онегин“.

– Като едното нищо – отново се съгласи Бегемот.

– Да – продължи Коровиев и вдигна загрижено пръст, – да, но! Но, казвам аз и го повтарям: „Но!“ Но ако тези нежни парникови растения не бъдат нападнати от някой микроорганизъм и той не ги унищожи още на корен, ако не загният! А това се случва с ананасите! Ох, ох, ох, и как още се случва!

– Кажи, моля те – осведоми се Бегемот, провирайки кръглата си глава през една дупка в оградата, – какво правят на верандата?

– Обядват – обясни Коровиев – и ще добавя, драги мой, че това е много добър и сравнително евтин ресторант. А пък аз, както всеки турист, преди да продължа пътешествието си, изпитвам желание да хапна и да изпия голяма ледена халба бира.

– Аз също – обади се Бегемот и двамата нехранимайковци закрачиха по асфалтираната алея под липите право към верандата на неподозирания бедата ресторант.

Бледа и скучаеща гражданка с бели къси чорапи и бяло таке с помпон седеше на виенски стол пред входа за верандата откъм ъгъла, там, където в зеленината на живия плет имаше отвор за влизане. Пред нея върху обикновена кухненска маса беше сложена деловодителска книга

или нещо подобно, в която гражданката по неизвестни причини записваше посетителите на ресторанта. Тази именно гражданка спря Коровиев и Бегемот.

– Картите ви? – тя гледаше учудено пенснето на Коровиев, както и примуса на Бегемот и скъсания му лакът.

– Хиляди извинения, какви карти? – учуди се Коровиев.

– Вие писатели ли сте? – на свой ред попита гражданката.

– Абсолютно – отговори с достойнство Коровиев. – Прелест моя... – подхвана нежно Коровиев.

– Аз не съм прелест – прекъсна го гражданката.

– О, колко жалко – каза разочаровано Коровиев и продължи: – Добре, щом не желаете да бъдете прелест, което би било твърде приятно, недейте. Но вижте какво, нима за да се убедите, че Достоевски е писател, трябва да му искате карта? Та вземете наслуки пет страници от който и да било негов роман и без всякаква карта ще се уверите, че имате насреща си писател. Впрочем предполагам, че той изобщо не е имал карта! Ти как мислиш? – обърна се Коровиев към Бегемот.

– Бас държа, че не е имал – отвърна оня, сложи примуса на масата до книгата и избърса потта от окаденото си чело.

– Вие не сте Достоевски – каза гражданката, баламосвана от Коровиев.

– Не се знае, не се знае – отвърна той.

– Достоевски е умрял – каза гражданката, но някак не твърде уверено.

– Протестирам! – възкликна разпалено Бегемот. – Достоевски е безсмъртен!

– Картите, граждани – каза гражданката.

– Но моля ви, това е направо смешно! – не се предаваше Коровиев. – Не картата прави писателя, а онова, което той пише. Откъде знаете какви замисли се роят в главата ми? Или в тази глава? – и той посочи главата на Бегемот, от която оня веднага свали каскета, сякаш за да може гражданката по-добре да я огледа.

– Отстранете се, граждани – вече нервно каза тя. Коровиев и Бегемот се дръпнаха и направиха път на някакъв писател със сив костюм, по лятна бяла риза, без връзка, с яка, извадена върху яката на самото, и с вестник под мишница. Писателят кимна любезно на гражданката, драсна пътьом в поднесената му книга някаква заврънкулка и се запъти към верандата.

– Уви, не нам, не нам – тъжно заговори Коровиев, – а нему ще се

падне ледената халба бира, за която ние, нещастните скитници, така мечтаехме. Положението ни е окаяно и тежко и не знам какво да правим.

Бегемот само скръбно сви рамене и наложи каскета върху кръглата си глава, обрасла с гъсти косми, които много приличаха на котешка козина. И в този миг тих, но властен глас прозвуча над главата на гражданката:

– София Павловна, пуснете ги.

Гражданката с тетрадката се смая; сред зеленината на живия плет се подадоха бялата риза, фракът и клинообразната брадичка на пирата. Той гледаше приветливо двамата съмнителни дрипльовци и нещо повече, канеше ги с жестове да заповядат. Авторитетът на Арчибалд Арчибалдович беше нещо много осезаемо в управлявания от него ресторант. София Павловна покорно попита Коровиев:

– Как се казвате?

– Панаев – беше учтивият отговор. Гражданката записа това име и вдигна въпросителен поглед към Бегемот.

– Скабичевски! – изпищя той и, кои знае защо, посочи примуса си. София Павловна записа пак и подаде книгата на посетителите да се разпишат в нея. Коровиев срещу името „Панаев“ написа „Скабичевски“, а Бегемот срещу „Скабичевски“ написа „Панаев“. Смайвайки окончателно София Павловна, Арчибалд Арчибалдович поведе с изкусителна усмивка гостите към най-хубавата маса на другия край на верандата, там, където сянката беше най-дебела, към масата, до която слънцето весело блещукаше сред листата на живия плет. А София Павловна, примигвайки от учудване, дълго изучава странните подписи, сложени в книгата от неочакваните посетители.

Арчибалд Арчибалдович учуди и келнерите не по-малко, отколкото София Павловна. Той лично отмести стол от масата, канейки Коровиев да седне, смигна на един, нещо прошепна на втори и двама келнери се засуетиха около новите гости, единият от които сложи примуса си на пода до ръждивата си обувка. Старата покривка с жълти петна веднага изчезна от масата, във въздуха се метна и изпращя нова, колосана, бяла като бедуйнска чалма, а Арчибалд Арчибалдович вече шепнеше тихо, но много изразително, наведен над ухото на Коровиев:

– Какво да ви предложи? Имам чудесен балък... от конгреса на архитектите го измъкнах...

– Такова... мм... дайте ни изобщо нещо за хапване... мм... – доброжелателно изуча Коровиев и се разположи удобно на стола.

– Разбирам – притваряйки очи, многозначително отвърна Арчибалд Арчибалдович.

Като видяха как се държи с твърде съмнителните посетители шепът на ресторанта, келнерите изоставиха всякакви съмнения и се заловиха сериозно за работа. Един вече поднасяше запалена клечка на Бегемот, който извади от джоба си фас и си го пхна в устата, друг долетя, зазвънтя със зелените чаши и ги занарежда до приборите – за водка, за вино, и високи, тънкостенни, от които така хубаво се пие нарзан под навеса... не, изпреварвайки събитията, ще кажем... така хубаво се пиеше нарзан под навеса на незабравимата Грибоедова веранда.

– Филенце от ресарка мога да ви предложи – чуруликаше музикално Арчибалд Арчибалдович. Гостът с пукнатото пенсне одобряваше напълно предложенията на командира на брига и го гледаше благосклонно през безполезното стъкълце.

Обядващият на съседната маса белетрист Петраков Суховей, чиято съпруга си дояждаше свинския ескалоп, с присъщата на всички писатели наблюдателност забеляза ухажването на Арчибалд Арчибалдович и беше много, много учуден. А съпругата му, извънредно почитена дама, направо изревнува пирата от Коровиев и дори почука с лъжичката си – защо ни бавят? – искаше да каже... време е да сервират сладоледа! Какво става?

Но Арчибалд Арчибалдович дари Петракова с обаятелна усмивка и прати при нея келнера, а той не напусна скъпите си гости. Ах, умен беше Арчибалд Арчибалдович! И положително не по-малко наблюдателен от самите писатели! Арчибалд Арчибалдович знаеше и за сеанса във „Вариете“, и за много други произшествия от последните дни; беше чул, но за разлика от други беше запомнил добре и думата „кариран“, и думата „котарак“. Арчибалд Арчибалдович се досети веднага кои са неговите клиенти. И реши, разбира се, да не се кара с тях. Ама София Павловна – бива си я! Как само го измисли – да препречва на тия двамата пътя към верандата! Впрочем какво друго да се очаква от нея!

Петракова бъркаше надменно с лъжичката топящия се сметанов сладолед и гледаше с недоволни очи как масата пред двамата облечени като палячовци приказно се отрупва с ястия. Измитите до блясък листа на салатата вече стърчаха от купичката с пресен хайвер... миг, и върху специално доближената отделна масичка се появи запотена сребърна кофичка...

Едва след като се убеди, че всичко е сервирано наистина както трябва, едва след като в ръцете на келнерите долетя захлупен тиган, в

който нещо цвъртеше, Арчибалд Арчибалдович си позволи да се оттегли, от двамата загадъчни клиенти, и то след като предварително им прошепна:

– Извинете! За минутка! Да видя лично какво става с филенцето!

Той отлетя от масата и изчезна през служебния вход на ресторанта. Ако някой наблюдател можеше да проследи по-нататъшните постъпки на Арчибалд Арчибалдович, те несъмнено биха му се сторили твърде загадъчни.

Шефът не отиде в кухнята да наглежда филето, ами се запъти към склада на ресторанта. Той го отвори със собствен ключ, затвори се вътре и предпазливо, да не си изцапа маншетите, извади от коритото с лед два тежки балъка, увити във вестник, грижливо ги овърза с канап и ги сложи настрана. После провери в съседната стая дали си е на мястото лятното му пардесю с копринен хастар и шапката и чак тогава се запъти към кухнята, където готвачът старателно приготвяше филетата, които пиратът беше обещал на гостите.

Трябва да кажем, че във всички постъпки на Арчибалд Арчибалдович нямаше изобщо нищо странно или загадъчно и само повърхностният наблюдател можеше да ги сметне за странни. Постъпките на Арчибалд Арчибалдович произтичаха съвсем логично от всичко предшестващо. Осведомеността му по последните събития и преди всичко феноменалният усет на Арчибалд Арчибалдович подсказваха на шефа на Грибодовия ресторант, че обедът на неговите двама посетители ще бъде обилен и разкошен, но крайно непродължителен. Усетът, който никога не мамеше бившия пират, не го излъга и този път.

Докато Коровиев и Бегемот се чукаха с втората чашка прекрасна, изстудена, двойно пречистена московска водка, на верандата се появи потен и развълнуван хроникьорът Боба Кандалупски, известен в Москва със смайващото си всезнайство, и веднага седна при Петракови. Той сложи набъналата си чанта върху масата, моментално напъха устни в ухото на Петраков и зашепна там някакви много съблазнителни неща. Умряла от любопитство, мадам Петракова поднесе и своето ухо към дебелиите мазни устни на Боба. А той се оглеждаше от време на време като крадец и шепнеше ли, шепнеше: можеха да се доловят отделни думи, като например:

– Кълна се в честта си! На Садовая, на Садовая – Боба сниши още повече глас, – куршуми не ги ловят! Куршуми... куршуми... бензин, пожар... куршуми...

– Ей такива лъжци, които разпространяват гадни слухове –

забоботи негодуващо с контраалта си мадам Петракова, и то малко по-високо, отколкото би искал Боба, – виж, тях би трябвало да ги поразни- щят! Е, нищо, нищо, така и ще стане, ще ги сложат на мястото им! Как- ви глупави измишльотини!

– Как ще са измишльотини, Антонида Порфириевна! – възкликна Боба, оскърбен от неверието на съпругата на писателя, и продължи да свисти: – Нали ви казах, куршумите не ги ловят... И сега – пожар... А те по въздуха... по въздуха – Боба съскаше и не подозираше, че онези, за които разказва, седят до него и се наслаждават на свистенето му. Вп- рочем това наслаждение скоро свърши. От вътрешността на ресторанта на верандата стремително излязоха трима мъже, силно пристегнати в кръста с колани, с кожени гамаши и с револвери в ръцете. Първият вик- на звънко и страшно:

– Не мърдайте!

В миг и тримата откриха стрелба на верандата, като се целеха в гла- вите на Коровиев и Бегемот. Двамата обстрелвани тутакси се стопиха във въздуха, а от примуса право в навеса изригна огнен стълб. Сякаш зинала паст с черни краища се появи в навеса и плъзна във всички посо- ки. Огънят лумна през нея и стигна чак до покрива на Грибоевския дом. Папките с книжа, сложени на перваза на прозореца на втория етаж в стаята на редакцията, изведнъж се подпалиха, после огънят близна и пердето, забуча, сякаш някой го раздухваше, и се втурна на високи пла- мъци във вътрешността на лелината къща.

След няколко секунди по асфалтираните алеи, водещи към чугуне- ната ограда, откъдето в сряда вечерта беше минал Иванушка, неразбра- ният от никого пръв предвестник на нещастieto, сега препускаха недо- вършилите обета си писатели, келнерите, София Павловна, Боба, Петра- кова, Петраков.

Излязъл навреме през страничната врата, без да тича и без да бърза за никъде, като капитан, който е длъжен да напусне последен горящия бриг, Арчибалд Арчибалдович стоеше спокойно в лятното си пардесю с копиринен хастар, с двата едри балъка под мишница.

Глава 29.

Съдбата на Майстора и на Маргарита е решена

По залез слънце високо над града, на каменната тераса на една от най-красивите сгради в Москва, сграда, издигната преди около сто и

петдесет години, се намираха двама души: Воланд и Азазело. Те не се виждаха отдолу, от улицата, защото парапетът с гипсови вази и гипсови цветя ги закриваше от ненужните погледи, но самите те виждаха града почти до самите му предели.

Воланд седеше на съгъваемо столче, облечен с черното си расо. Дългата му плоска шпага беше забита вертикално между две раздалечени плочи на терасата, тъй че се беше получил слънчев часовник. Сянката на шпагата бавно и неотклонно се удължаваше, пълзейки към черните обувки на сатаната. Подпрял остра брадичка с юмрук, свит върху столчето и подгънал единия крак под себе си, Воланд не откъсваше поглед от безбрежното множество дворци, огромни къщи и обречени на събаряне къшурки. Азазело, който се беше простил със съвременната си премяна, тоест със сакото, бомбето и лачените обувки, беше облечен, както и Воланд, в черно, и застанал неподвижно близо до своя повелител, не откъсваше и той поглед от града.

Волян заговори:

– Какъв интересен град, нали?

Азазело се размърда и отговори почтително:

– Аз повече харесвам Рим, месир!

– Да, въпрос на вкус – отвърна Воланд.

След известно време отново се чу гласът му:

– Какъв е този пушек на булеварда?

– Гори Грибоедов – отговори Азазело.

– Вероятно неразделната двойка Коровиев и Бегемот се е отбивала там?

– Несъмнено, месир.

Отново настъпи мълчание и двамата на терасата гледаха как в прозорците, обърнати на запад, в горните етажи на колосите пламна ослепителното пречупено слънце. Окоето на Воланд гореше като един от тези прозорци, въпреки че той беше с гръб към залеза.

Но в този миг нещо накара Воланд да се извърне от града и да насочи вниманието си към кръглата кула на покрива зад него. От стената й се отдели окъсан, изкалян мрачен човек с хитон, с направени собствено-ръчно сандали, с черна брада.

– Охо! – възкликна Воланд, като гледаше с насмешка влезлия. – Най-малко тебе можехме да очакваме тук! За какво си дошъл, неканен, но предвиден гостенино?

– Дошъл съм при тебе, дух на злото и повелител на сенките – отговори влезлият, като поглеждаше враждебно изпод вежди Воланд.

– Ако си дошъл при мене, защо не ми каза добър ден, бивш бирнико? – заговори сурово Воланд.

– Защото не искам дните ти да бъдат добри – отвърна дръзко влезлият.

– Но ще трябва да се примириш с това – възрази Воланд и усмивка разкриви устните му, – едва се появи на покрива, и веднага изтърси нещо нелепо, а сега ще ти кажа в какво се заключава то – в твоите интонации. Ти произнесе думите си така, сякаш не признаваш нито сенките, нито злото. Няма ли да бъдеш така добър да поразмислиш по въпроса: какво би станало с твоето добро, ако не съществуваше злото, и как би изглеждала земята, ако от нея изчезнеха сенките? Та нали всички предмети и хора хвърлят сенки. Ето сянката на моята шапка. Но има и сенки на дървета и живи същества. Нали искаш да одереш цялото земно кълбо, да пометеш от него всички дървета и всичко живо заради твоята приумица да се наслаждаваш на голата светлина? Ти си глупав.

– Няма да споря с тебе, стари софисте – отговори Леви Матей.

– Ти и не можеш да спориш с мен поради причината, която вече споменах: ти си глупав – отвърна Воланд и попита: – Е, кажи накратко, без да ме уморяваш, защо си дошъл?

– Той ме изпрати.

– И какво ти заповяда да ми предадеш, робе?

– Аз не съм роб – озлобяваше се все повече Леви Матей, – аз съм негов ученик.

– Ние с тебе говорим, както винаги, на различни езици – отвърна Воланд, – но от това нещата, за които говорим, не се променят. И тъй?...

– Той прочете творбата на Майстора – заговори Леви Матей – и те моли да вземеш със себе си Майстора и да му дариш покой. Нима за теб е трудно да го сториш, дух на злото?

– За мене няма нищо трудно – отвърна Воланд – и ти добре знаеш това – той помълча и добави: – А защо вие не го вземете при вас, в светлината?

– Той не е заслужил светлина, той е заслужил покой – печално изрече Леви.

– Предай му, че ще го сторя – каза Воланд и добави с припламнало око: – И веднага се махни.

– Той моли да вземете и онази, която го е обичала и е страдала заради него – за пръв път се обърна с молба Леви към Воланд.

– Добре че ни каза – сами нямаше да се сетим. Махай се!

След това Леви Матей изчезна, а Воланд повика Азazelo да дойде при него и му заповяда:

– Литни при тях и уреди всичко.

Азazelo напусна терасата и Воланд остана сам. Но самотата му не трая дълго. По плочите на терасата закънтяха стъпки, чуха се оживени гласове и пред Воланд се изправиха Коровиев и Бегемот. Сега шишкото не носеше примус, а беше натоварен с други неща. Под мишница носеше пейзажче в златна рамка, на едната си ръка беше метнал полуобгоряла готварска престилка, а в другата държеше цяла съомга, неизчистена и с опашката. Коровиев и Бегемот миришеха на пушек, муцуната на Бегемот беше в сажди, а каскетът му наполовина опърлен.

– Салют, месир – изкрещя неуморимата двойка и Бегемот размаха съомгата.

– Бива си ви! – каза Воланд.

– Представете си само, месир – развика се възбудено и радостно Бегемот, – взеха ме за мародер!

– Ако се съди по донесените неща – отвърна Воланд, поглеждайки пейзажчето, – ти наистина си мародер.

– Ще повярвате ли, месир... – подхвана задушевно Бегемот.

– Не, не вярвам – късо го сряза Воланд.

– Месир, кълна ви се, че правих героични опити да спася всичко, което можеше, и ето всичко, което успях да измъкна.

– Я кажи по-добре защо пламна Грибоедов? – попита Воланд.

Двамата, и Коровиев, и Бегемот, разпериха ръце, вдигнаха очи към небето, а Бегемот възкликна:

– Просто не проумявам! Седяхме си мирно и тихо, хапвахме си...

– И изведнъж – бам, бам! – подхвана Коровиев. – Изстрели! Обезумели от страх, ние с Бегемот избягахме на булеварда, преследвачите подираха нас, ние право към „Тимирязев“!

– Но чувството за дълг – намеси се Бегемот – надделя над позорния ни страх и ние се върнахме!

– Ах, вие се върнахте? – каза Воланд. – Е да, разбира се, и тогава сградата е изгоряла до основи.

– До основи! – потвърди с горчивина Коровиев. – Ама наистина буквално до основите, месир, както благоволихте много сполучливо да се изразите. Останаха само главни!

– Аз се втурнах в заседателната зала – разказваше Бегемот, – омази с колоните, месир – надявах се да измъкна нещо ценно. Ах, месир, жена ми, ако имах такава, рискуваше двайсет пъти да остане вдовица! Но за

щастие, месир, не съм женен и ще ви кажа откровено – истински съм щастлив, че е така. Ах, месир, как може да се замени ергенската свобода срещу толкова тягостен ярем!

– Пак дрънкаш врели-некипели – обади се Воланд.

– Слушам и продължавам – отговори котаракът, – даа, ето туй пей-зажче. Нищо повече не можах да изнеса от залата, пламъкът ме шибна в лицето. Втурнах се в килера, спасих съомгата. Втурнах се в кухнята, спасих престилката. Смятам, месир, че направих всичко възможно и не разбирам с какво се обяснява скептичният израз на лицето ви.

– А какво правеше Коровиев, докато ти плячкосваше? – попита Воланд.

– Помагах на пожарникарите, месир – отвърна Коровиев и посочи скъсания си панталон.

– Ах, в такъв случай ще се наложи, разбира се, да се строи ново здание.

– То ще бъде построено, месир – обади се Коровиев, – смея да ви уверя.

– Е, добре тогава, остава да пожелаем то да бъде по-хубаво от старото – забеляза Воланд.

– Така и ще бъде, месир – каза Коровиев.

– Моля да ми повярвате – добави котаракът, – аз съм истински пророк.

– Тъй или иначе, ние сме тука, месир – рапортува Коровиев – и очакваме вашите разпореждания.

Воланд стана от табуретката, отиде до парапета и дълго гледа в далечината – мълчалив, сам, обърнал гръб на свитата си. После се върна, отпусна се пак на табуретката и каза:

– Никакви разпореждания няма да има – вие направихте всичко, което беше по силите ви, и сега нямам повече нужда от услугите ви. Можете да си починете. След малко ще има буря, последната буря, тя ще довърши всичко, което остава да се довърши, и потегляме.

– Чудесно, месир – отговориха двамата шутове и изчезнаха някъде зад кръглата централна кула в центъра на терасата.

Бурята, за която спомена Воланд, вече се задаваше на хоризонта. На запад се вдигна черен облак и скри половината слънце. После го загули цялото. На терасата стана хладно. След малко притъмня.

Тази тъма, дошла откъм запад, покри огромния град. Изчезнаха мостовете, дворците. Изчезна всичко, сякаш никога не бе съществувало на този свят. През цялото небе премина огнена нишка. После градът бе

разтърсен от удар. Той се повтори и бурята се разрази. Воланд стана невидим в нейната мъгла.

Глава 30. Време е! Време е!

– Знаеш ли – говореше Маргарита, – миналата нощ, тъкмо когато ти заспа, аз четях за мрака, нахлул откъм Средиземно море... и тези идоли, ах, златните идоли! Те, кой знае защо, непрекъснато ме тревожат. Струва ми се, че и сега ще завали дъжд. Усещаш ли – захладня.

– Всичко това е хубаво и мило – отвърна Майстора, който пушеше и отпъждаше дима с ръка, – а тези идоли, остави ги на мира... но какво ще става по-нататък, това вече е съвсем неясно!

Този разговор се водеше по залез слънце, тъкмо по времето, когато Леви Матей се появи на терасата при Воланд. Прозорецът на сутерена беше отворен и ако някой надникнеше в него, би се учудил на странния вид на разговарящите. Маргарита беше прикрила голото си тяло с черно наметало, а Майстора беше по болнично бельо. Защото Маргарита нямаше абсолютно никакви дрехи, всичките ѝ неща бяха останали в хубавата ѝ къща и въпреки че къщата беше съвсем наблизко, не можеше и дума да става да ходи там да си ги вземе. А Майстора, който намери в гардероба всичките си костюми, сякаш изобщо не беше заминавал, просто не желаше да се облече и развиваше пред Маргарита мисълта, че всеки миг ще почне някаква абсолютна нелепост. Той само се беше обръснал, за пръв път от онази есенна нощ (в клиниката му подстригнаха брадичката с машинка).

И стаята имаше странен вид и беше много трудно да се ориентира човек в хаоса ѝ. По килима бяха пръснати ръкописи, а също ѝ по канапето. В креслото имаше разтворена книга с гърба нагоре. Върху кръглата маса беше сервиран обед и между ордьоврите стояха няколко бутилки. Откъде се бяха взели всички тези ястия и напитки, не знаеха нито Маргарита, нито Майстора. Когато се събудиха, те намериха всичко това на масата.

След като бяха спали до съботния залез, и Майстора, и неговата приятелка се чувстваха съвсем укрепнали и само едно им напомняше за вчерашните приключения – и двамата усещаха тъпа болка в лявото слепоочие. От гледна точка на психиката и двамата много се бяха променили, както можеше да се убеди всеки, който би имал възможността да

подслуша разговора в сутеренното жилище. Но нямаше кой да подслушва. На дворчето тъкмо това му беше хубавото, че беше винаги празно. Липите и върбата пред прозореца, които се раззеленяваха все повече с всеки изминал ден, излъчваха пролетен аромат и полъхналият ветрец го довяваше в сутерена.

– Уф, по дяволите! – възкликна неочаквано Майстора. – Само като си помисля! – той угаси фаса в пепелника и стисна главата си. – Ама чуй, ти поне си умен човек и не си била луда. Наистина ли си сигурна, че вчера бяхме при сатаната?

– Напълно – отвърна Маргарита.

– Разбира се, разбира се – каза иронично Майстора, – значи сега са налище вместо един луд – двама, и мъжът, и жената! – той простря ръце към небето и викна: – Не, не разбирам какво става, по дяволите, по дяволите, дявол знае какво е това!

Вместо отговор Маргарита се хвърли на канапето, разсмя се, размаха голи крака и накрая викна:

– Ох, умирам! Ох, умирам! Я се виж само на какво приличаш!

И след като се насмя, докато Майстора си подръпваше срамежливо болничните наполеонки, Маргарита пак стана сериозна.

– Ти каза сега неволно истината – заговори тя, – да, дяволът знае какво е това и повярвай ми, дяволът всичко ще уреди! – Очите ѝ изведнъж пламнаха, тя скочи, затанцува на място и се развика: – Колко съм щастлива, колко съм щастлива, колко съм щастлива, че направих сделка с него! О, дяволът, дяволът! Ще ви се наложи, мили мой, да живеете с вещица – после се хвърли към Майстора, обгърна шията му и почна да го целува по устните, по носа, по бузите. Несресаните черни кичури подскачаха по главата на Майстора, а бузите и челото му запламтяха от целувките.

– Ти наистина си заприличала на вещица.

– Не го и отричам – отвърна Маргарита, – да, вещица съм и съм много доволна от това!

– Е, хубаво – каза Майстора, – добре де, нека да си вещица. Наистина чудесно и разкошно! Значи, мене ме откраднаха от болницата! Това също е много мило. Да допуснем също, че са ме върнали тука... Да предположим още, че никой няма да ни потърси, но кажи ми, в името на всичко свято, от какво и как ще живеем? Като казвам това, аз се грижа за тебе, повярвай ми.

В този миг на прозореца се появиха обувки с тъпи върхове и маншети на панталон на пръски. После този панталон се сви в коленете и

дневната светлина бе затъмнена от нечий дебел задник.

– Алоизий, в къщи ли си? – попита глас някъде отвън, горе над панталона.

– Ето на, почва се – каза Майстора.

– Алоизий ли? – попита Маргарита и отиде до прозореца. – Вчера го арестуваха. А кой го търси? Как се казвате?

В същия миг коленете и задникът изчезнаха и се чу как хлопна вратичката, след което всичко се оправи. Маргарита падна на канапето и така се разсмя, че от очите ѝ потекоха сълзи. Но когато се успокои, лицето ѝ беше много променено, тя заговори сериозно и както говореше, се свлече на колене от канапето, изпълзя пак на колене до Майстора и като го гледаше в очите, взе да го гали по главата.

– Колко си страдал, горкичкият ми, колко си страдал! Това зная само аз. Виж, в косата ти има бели нишки, а край устните бръчки, които никога няма да изчезнат. Единствени мой, мили мой, не мисли за нищо. Наложил ти се прекалено много да мислиш, но сега вместо тебе ще мисля аз! И аз ти обещавам, обещавам ти, че всичко ще бъде ослепително хубаво.

– Но аз от нищо не се боя, Марго – отговори ѝ изведнъж Майстора, вдигна глава и застана пред нея същият, какъвто беше, когато описваше неща, никога невидени от него, но за които с положителност знаеше, че са били. – Не се боя, защото вече всичко изпитах. Твърде много ме плашиха и с нищо повече не могат да ме уплашат. Но ми е жал за тебе, Марго, това е за мен най-важното и затова непрекъснато ти повтарям едно и също. Опомни се. Защо трябва да погубваш живота си с един болник и просяк? Върни се у дома си! Жал ми е за тебе, затова ти го казвам.

– Ах, ти, ти – шепнеше Маргарита, клатейки рошава глава, – ах ти, невярващ, нещастни човече. Заради тебе треперих вчера цяла нощ гола, загубих собствената си същност и я замених с нова, няколко месеца седях в тъмната стаичка и мислех само за едно – за бурята над Иерусалим, изплаках си очите, а сега, когато ни връхлетя щастие, ти ме пъдиш, така ли? Добре, аз ще си ида, ще си ида, но знай, че си жесток човек! Те са опустошили душата ти.

Горчива нежност изпълни сърцето на Майстора и той внезапно заплака, заровил лице в косата на Маргарита. И тя плачеше и му шепнеше, и пръстите ѝ потрепваха върху слепоочията на Майстора.

– Да, нишки, нишки, пред очите ми главата ти се покрива със сняг, ах, тази многострадална глава! Виж си очите! В тях е пустиня... А

раменете, раменете, превити от бремето... Смазаха те, смазаха те – думите ѝ ставаха несвързани, Маргарита се тресеше в ридания.

Тогава Майстора си избърса очите, вдигна коленичилата Маргарита, стана и той и твърдо каза:

– Стига! Ти ме засрами. Никога вече няма да допусна малодушие и няма да се върна към този въпрос, бъди спокойна. Зная, че и двамата сме жертва на душевна болест, с която може би съм те заразил... Но нищо, заедно ще страдаме от нея.

Маргарита приближи устни до ухото на Майстора и прошепна:

– Кълна ти се в твоя живот, кълна ти се в отгатнатия от тебе син на звездоброеця, всичко ще се нареди.

– Е, чудесно, чудесно – отвърна Майстора, засмя се и добави: – Съвсем ясно е, че когато хората са напълно ограбени като нас двамата, те търсят спасение в отвъдните сили! Добре, съгласен съм да го търся там.

– Ето, виждаш ли, виждаш ли, сега си предишния и се смееш – отговори Маргарита – и върви по дяволите с тия твои учени думи. Отвъдно или неотвъдно – не е ли все едно? Гладна съм.

И тя повлече Майстора за ръка към масата.

– Не съм сигурен дали тази храна няма да се провали сега вдън земя или да изхвърчи през прозореца – каза той напълно успокоен.

– Няма да изхвърчи!

В същия миг през прозорчето долетя носов глас:

– Мир вам.

Майстора трепна, а свикналата вече с необичайното Маргарита възкликна:

– Та това е Азазело! Ах, колко мило, колко хубаво! – и като прошепна на Майстора: – Ето, виждаш ли, виждаш ли, не ни забравят! – втурна се да отвори.

– Поне се загърни – викна подире ѝ Майстора.

– Много важно – отговори Маргарита вече от коридорчето.

И ето, Азазело вече се покланяше, ръкуваше се с Майстора, кривогледото му око сипеше искри, а Маргарита възклицаваше:

– Ах, как се радвам! Никога през живота си не съм се радвала така! Но моля да ме извините, Азазело, че съм гола!

Азазело ѝ каза да не се тревожи, уверяваше я, че е виждал не само голи жени, но даже одрани жени, с удоволствие седна и той на масата, след като остави в ъгъла до печката някакъв пакет, увит в тъмен брукат.

Маргарита наля на Азазело коняк и той с удоволствие го изпи.

Майстора не откъсваше от него поглед и от време на време под масата леко се щипеше по китката на лявата ръка. Но ощипванията не помагаша. Азазело не се стопяваше във въздуха, пък и, искрено казано, това никак не беше необходимо. В този червенокос нисичък човек нямаше нищо страшно освен може би окоето с перде – но нали това се случва и без всякаква магия, – може би дрехите му също не бяха съвсем обикновени – някакво расо или пелерина, – но пак, ако се позамислим по-сериозно, и такова нещо може да се види. Коняк той също умееше да пие като всички добри хора, пресушаваше чашките без мезе. От коняка главата на Майстора се замая и той взе да мисли: „Да, Маргарита е права! Разбира се, че пред мен седи пратеник на дявола. Та нали и аз самият съвсем по-миналата нощ, доказах на Иван, че е срещнал на Патриаршите езера именно сатаната, а сега, не знам защо, се уплаших от тази мисъл и взех да дрънкам нещо за хипнотизатори и халюцинации. Какви хипнотизатори, по дяволите!“

Завзира се в Азазело и се убеди, че в очите му се чете някакво притеснение, някаква мисъл, която все още не изрича. „Той не е дошъл само на гости, дошъл е с някаква заръка“ – мислеше Майстора.

Неговата наблюдателност не беше му изневерила. Като изпи третата чашка коняк, който изобщо не го хващаше, гостът заговори така:

– Уютно сутеренче, да ме вземе дяволът! Възниква само един въпрос, какво да прави човек в него, в сутеренчето де.

– Защо ме тревожите, Азазело? – попита Маргарита. – Все ще я караме някак.

– Но моля ви, моля ви! – възкликна Азазело. – И през ум не ми е минавало да ви тревожа. Нали и аз същото казвам – все някак. Да! Насмалко да забравя, месир ви праща поздрав и поръча да ви предам, че ви кани на малка разходка, ако желаете, разбира се. Какво ще кажете?

Маргарита побутна под масата с крак Майстора.

– С голямо удоволствие – отговори Майстора, наблюдавайки Азазело, който продължи:

– Ние се надяваме, че и Маргарита Николаевна няма да откаже?

– Разбира се, че няма да откаже – отвърна Маргарита и кракът ѝ отново се плъзна по крака на Майстора.

– Прекрасно! – възкликна Азазело. – Ето така обичам! Раз, два – и готово! Не като тогава в Александровската градина!

– Ах, не ми напомняйте, Азазело, тогава бях глупава. Впрочем не бива да ме съдите строго, нали човек не се среща всеки ден с нечистата сила!

– Има си хас! – потвърди Азазело. – Да беше всеки ден, щеше да е много приятно!

– И аз обичам скоростта – говореше възбудено Маргарита, – обичам скоростта и голотата... Като от маузер – бам! Ах, как стреля той! – възкликна Маргарита, като се обръщаше към Майстора. – Улучва под възглавницата седмицата, където си пожелае!...

– Ах, забравих! – възкликна Азазело и се плесна по челото. – Съвсем съм се объркал! Та месир ви праща подарък – обърна се той към Майстора, – малко вино. Забележете, същото вино, което пиеше прокураторът на Иудея, фалернско.

Подобна рядкост събуди, разбира се, и у Маргарита, и у Майстора силно любопитство. Азазело измъкна от тъмния ковчежен брокат съвсем плесенясала стомна. Помирисаха виното, напълниха чашите, гледаха го срещу изчезващата преди бурята светлина на прозореца. И видяха как всичко се обагря с цвета на кръв.

– За здравето на Воланд! – възкликна Маргарита и вдигна чашата си.

Тримата допряха устни до чашите и отпиха по една голяма глътка. И тутакси тази светлина пред буря почна да гасне в очите на Майстора, дъхът му секна и той усети, че настъпва краят. Можда да види само как Маргарита, пребледняла, като смъртник, протяга безпомощно към него ръце, после обронва глава на масата и най-сетне се свлича на пода.

– Отровител! – успя само да извика Майстора. Понечи да грабне от масата ножа, за да пониже с него Азазело, но ръката му безсилно се плъзна по покривката, всичко, което заобикаляше Майстора в сутерена, се обагри в черно, а после изчезна. Той се строполи по гръб и падайки, си раздра слепоочието в ъгъла на бюрото.

Когато отровените притихнаха, Азазело почна да действа. Преди всичко той изхвърча през прозореца и след няколко мига се озова в къщата, където бе живяла Маргарита Николаевна. Винаги точен и изпълнителен, Азазело искаше да провери дали всичко е направено както трябва. Всичко се оказа в пълен ред. Азазело видя как мрачна жена, очакваща завръщането на мъжа си, излезе от спалнята, изведнъж пребледня, хвана се за сърцето, извика безпомощно:

– Наташа!... Някой!... елате! – и падна на пода в гостната, преди да стигне до кабинета.

– Всичко е наред – каза Азазело. След миг беше отново при бездиханните любовници. Маргарита лежеше по очи на килима. С железните си ръце Азазело я преобърна като кукла с лицето нагоре и се вгледа в

нея. И пред очите му лицето на отровената почна да се променя. Дори в падащия през бурята здрач се виждаше как изчезва временното ѝ кривогледство на вещица, невъздържаността и жестокостта на очите. Лицето на покойната просветля и най-сетне се смекчи, а озъбената ѝ уста стана не хищна, а просто женствена и страдалчески отпусната. Тогава Азазело разтвори белите ѝ зъби и наля в устата ѝ няколко капки от същото вино, с което я беше отровил. Маргарита въздъхна, надигна се без помощта на Азазело, седна и тихо попита:

– Защо, Азазело, защо? Какво ми сторихте?

Тя видя прострения Майстор, потръпна и прошепна:

– Не очаквах такова нещо... убиец!

– Ама не, не – отвърна Азазело, – той сега ще стане. Ах, защо сте толкова нервна?

Маргарита веднага му повярва, толкова убедителен беше гласът на червенокосия демон. Тя скочи, силна и жива, и помогна да дадат на лежащия вино. Майстора отвори очи, погледна мрачно и с омраза повтори последните си думи:

– Отровител!

– Ах! Оскърблението е обичайната награда за добрата работа! – отвърна Азазело. – Нима сте спял? Та прозрете по-скоро!

Тогава Майстора се изправи, огледа се с жив и светъл поглед и попита:

– Но какво означава това ново?

– То означава – отвърна Азазело, – че е време да вървим. Бурята вече бушува, чувате ли? Стъмва се. Конете рият земята, градинката трепери. Сбогувайте се със сутерена, сбогувайте се по-скоро.

– А, разбирам – каза Майстора и се озърна, – вие сте ни убили, ние сме умрели. Ах, колко умно! Колко навреме! Сега вече всичко разбрах.

– Но моля ви – отвърна Азазело, – вас ли чувам? Та нали вашата приятелка ви нарича Майстор, та нали сте способен да мислите, как така сте умрял? Нима за да се смятате за жив, трябва непременно да седите в сутерена по фланела и болнични наполеонки? Това е смешно!...

– Разбрах всичко, което казахте – възкликна Майстора, – не продължавайте! Вие сте хиляди пъти прав!

– Великият Воланд! – заприглася му Маргарита. – Великият Воланд! Той го е измислил много по-добре от мен! Но романа, романа – викаше тя на Майстора, – вземи със себе си романа, накъдето и да полетиш!

– Няма нужда – отвърна Майстора, – помня го наизуст.

– Но нали няма нито дума... нито дума от него да забравиш? – питаше Маргарита, притискаше се към любовника си и бършеше кръвта от раздраното му слепоочие.

– Не се тревожи! Сега вече нищо и никога няма да забравя – отвърна той.

– Тогава огън! – извика Азазело. – Огънят, от който започна всичко и с който ние завършваме всичко.

– Огън! – извика страшно Маргарита. Прозорчето в сутерена се тръшна, вятърът отвя пердето. Небето весело и кратко прогърмя. Азазело пхна ноктестата си ръка в печката, измъкна димяща главня и подпали покривката на масата. После подпали и куп стари вестници на канапето, а след това ръкописа и пердето на прозореца. Майстора, вече опиянен от предстоящото препускане, събори от лавицата върху масата някаква книга, разтвори я на пламтящата покривка и книгата лумна с весел пламък.

– Гори, гори, предишен живот!

– Гори, страдание! – викаше Маргарита. Стаята вече плуваше в мараня сред пурпурните стълбове и заедно с пушека тримата изскочиха през вратата, качиха се по каменните стъпала и се озоваха в дворчето. Първото, което видяха, беше седналата на земята готвачка на предприемача; край нея се търкаляха картофи и няколко връзки лук. Състоянието на готвачката беше разбираемо. Три черни коня пръхтяха до стряхата, тръпнеха и риеха фонтани пръст. Маргарита яхна първа, после Азазело, последен Майстора. Готвачката изстена, понечи да вдигне ръка да се прекръсти, но Азазело викна страшно от седлото:

– Ще ти отрежа ръката!

Той свирна и конете, кършейки клоните на липите, се вдигнаха и се връзаха в ниския черен облак. В същия миг от прозорчето на сутерена излетяха кълба дим. Отдолу се чу немощният, жален вик на готвачката:

– Пожар!...

Конете вече летяха над покривите на Москва.

– Искам да се сбогувам с града – извика Майстора на Азазело, който препускаше отпред. Гърмът изяде края на изречението на Майстора. Азазело кимна и пусна коня си в галоп. Срещу летящите се носеше стремително облак, но още не пръскаше дъжд.

Те летяха над някакъв булевард, виждаха как човешките фигурки тичат, за да се скрият от дъжда. Падаха първите капки. Прелетяха над пожарище – всичко, което беше останало от Грибоедовия дом. Носеха се над града, вече залят от тъмнината. Над тях припламваха мълнии.

После покривите се смениха със зеленина. Едва тогава плисна дъждът и превърна летищата в три огромни мехура във водата.

На Маргарита ѝ беше вече познато усещането за полет, а на Майстора още не, и той се учуди, че се озоваха толкова бързо при целта, при оня, с когото искаше да се сбoguва, защото нямаше с кого друго да се сбoguва. През пелената на дъжда той позна веднага клиниката на Стравински, реката и така добре изучената от него борова гора на отвъдния бряг. Те се снишиха на една поляна в горичката близо до клиниката.

– Ще ви почакам тук – извика Азazelo, свил ръце на фуния, и ту го осветяваха мълнии, ту изчезваше в сивата пелена. – Сбoguвайте се по-бързо!

Майстора и Маргарита скочиха от седлата и полетяха, замяркаха се като водни сенки през градината на клиниката. Миг по-късно Майстора отместваше с опитна ръка балконската решетка на стая №117. Маргарита го следваше. Те влязоха при Иванушка, невидими и незабелязани, а бурята гърмеше и виеше. Майстора застана до леглото.

Иванушка лежеше неподвижно, както и тогава, когато за пръв път наблюдаваше бурята в дома на своето успокоение. Но той не плачеше както миналия път. Като се взря добре в тъмния силует, нахлул от балкона, той се надигна, простря ръце и каза радостно:

– Ах, това сте вие! Аз все ви чакам, чакам ви! Ето ви и вас, съседе мой!

На това Майстора отговори:

– Аз съм тук! Но за съжаление вече не мога да бъда ваш съсед, Отлитам завинаги и дойдох само да се сбoguваме.

– Аз го знаех, аз се досещах – отвърна тихо Иван и попита: – Него ли срещнахте?

– Да – каза Майстора, – дойдох да се сбoguвам с вас, защото бяхте единственият човек, с когото съм говорил напоследък.

– Хубаво е, че се отбихте. Защото аз ще си удържа на думата и вече няма да пиша стихчета. Сега ме интересува друго – Иванушка се усмихна и впери безумни очи някъде встрани от Майстора, – искам да пиша за друго. Защото докато лежах тука, аз много, много неща проумях.

Развълнуван от тези думи, Майстора седна на крайчеца на Ивановото легло и заговори:

– Е, това е хубаво, това е чудесно. Напишете продължението за него.

Очите на Иванушка пламнаха.

– Но нима вие самият няма да го сторите? – той оброни глава и

замислено добави: – Ах, да... какво ли питам – Иванушка погледна към пода и вдигна уплашени очи.

– Да – каза Майстора и гласът му се стори на Иванушка непознат и глух, – аз вече няма да пиша за него. Ще бъде зает с друго.

Далечно изсвирване преряза шума на бурята.

– Чувате ли? – попита Майстора.

– Бурята шуми...

– Не, викат ме, време е – обясни Майстора и стана от леглото.

Почакайте! Още една дума – помоли Иван, – намерихте ли я? Беше ли ви останала вярна?

– Ето я – отвърна Майстора и посочи стената. От бялата стена се отдели тъмната Маргарита и се приближи към леглото. Тя гледаше лежащия юноша и в очите ѝ се четеше скръб.

– Горкичкият, горкичкият... – зашепна беззвучно Маргарита и се наведе над леглото.

– Колко е красива! – без завист, но тъжно и с някакво кротко умиление изрече Иван, – я виж колко хубаво свърши всичко за вас. А за мене не е така – той помисли малко и замислено добави: – Впрочем, може и за мене да е така...

– Така е, така е – прошепна Маргарита и се наведе съвсем ниско над лежащия, – ето сега ще ви целуна по челото и за вас също всичко ще се нареди добре... можете да ми вярвате, аз вече всичко съм видяла, всичко зная.

Лежачият юноша обгърна шията ѝ с ръце и тя го целуна.

– Сбогом, ученико – каза едва чуто Майстора и почна да се стапя във въздуха. Той изчезна, с него изчезна и Маргарита. Решетката на балкона се затвори.

Иванушка беше обзет от смут. Той седна в леглото, озърна се неспокойно, дори изстена, заговори си сам, стана. Бурята бушуваше все по-силно и явно беше разтревожила душата му. Вълнуваше го и това, че вече свикналият му с постоянната тишина слух долови зад вратата припчени стъпки, глухи гласове. Нервен и разтреперан, извика:

– Прасковя Фьодоровна!

Прасковя Фьодоровна вече влизаше в стаята и гледаше въпросително и угрижено Иванушка.

– Какво? Какво има? – питаше тя. – Бурята ли ви разтревожи? Няма нищо, няма нищо... Сега ще ви помогнем. Сега ще викна доктора...

– Не, Прасковя Фьодоровна, няма нужда да викате доктора – каза Иванушка, загледан напрегнато не в Прасковя Фьодоровна, а в

стената, – на мене нищо ми няма. Вече се ориентирам, не бойте се. По-добре ми кажете – помоли меко Иван, – какво се случи преди малко в стая сто и осемнайсега?

– Осемнайсега? – повтори въпроса Прасковя Фьодоровна и очите ѝ зашариха. – Ам'че нищо не се е случило – но гласът ѝ беше фалшив, Иванушка го долови и каза:

– Ех, Прасковя Фьодоровна! Вие сте толкова откровен човек... Може би мислите, че ще почна да буйствам? Не, Прасковя Фьодоровна, няма. По-добре кажете направо, и без това всичко усещам през стената.

– Съседът ви почина преди малко – прошепна Прасковя Фьодоровна, която не беше в състояние да надвие своята откровеност и доброта, и цялата облечена в светлината на една мълния, погледна уплашено Иванушка. Но с Иванушка не стана нищо лошо. Той само вдигна многозначително пръст и каза:

– Така си и знаех! Уверявам ви, Прасковя Фьодоровна, че преди малко в града е починал още един човек. И дори зная кой – Иванушка тайнствено се усмихна, – една жена!

Глава 31. На Воробьовите хълмове

Бурята отмина безследно и като арка, прехвърлена над цяла Москва, на небето се появи многоцветна дъга, която пиеше вода от Москва река. На височината, на хълма между две горички, се появиха три тъмни силуета. Воланд, Коровиев и Бегемот, яхнали оседлани черни коне, се бяха загледали в ширналия се отвъд реката град и начупеното слънце, заблестяло в хиляди прозорци, обърнати на запад, към захарните кули на Девическия манастир.

Въздухът зашумя и Азazelo, а заедно с него Майстора и Маргарита, които летяха зад черната опашка на наметалото му, се спуснаха при групата, която ги очакваше.

– Наложил се да ви обезпокоим, Маргарита Николаевна и Майсторе – заговори Воланд след известно мълчание, – но не ми се сърдете. Вярвам, че няма да съжалявате за това. Е – обърна се той към Майстора, – сбoguвайте се с града. Време е да потегляме – Воланд вдигна ръката си с дълга черна ръкавица и посочи натам, където безброй слънца стапяха прозорците отвъд реката, където над тези слънца се вдигна мъгла, дим, пара от нажежения през деня град.

Майстора скочи от седлото, отдели се от ездачите и се затича към пропастта. Черното наметало се вееше след него по земята. Той се загледа в града. В първите мигове сърцето му се сви от мъчителна тъга, но много скоро я смени сладка тревога, скитнишко циганско вълнение.

– Завинаги! Това трябва да се осмисли – прошепна Майстора и облиза пресъхналите си, напукани устни. Той се съсредоточи, за да запамети точно всичко, което ставаше в душата му. Стори му се, че вълнението премина в чувство на дълбока и кръвна обида. Но то беше за кратко, изчезна и, кой знае защо, го смени гордо равнодушие, а после и него заличи предчувствието за вечен покой.

Групата конници чакаше Майстора в мълчание. Групата конници гледаше как черната висока фигура на ръба на пропастта жестикулира и ту вдига глава, сякаш се опитва да обгърне с поглед целия град, да надникне отвъд пределите му, ту обронва глава, сякаш разглежда изпотъпаната хилава трева под краката си.

Мълчанието бе прекъснато от отегчилият се Бегемот.

– Позволете ми, учителю – проговори той, – да свирна на прощаване, преди да препуснем.

– Може да уплашиш дамата – отговори Воланд – освен това не забравяй, че вече сме сложили край на днешните ти безобразия.

– Ах, не, не, месир – обади се Маргарита, яхнала седлото като амазонка, с ръка на кръста, и спуснала доземи островърхия си шлейф, – позволете му, нека свирне. Обзе ме печал пред дългия път. Но тя е напълно естествена, нали, месир, даже когато човек знае, че в края на този път го очаква щастие? Нека ни поразсмее, боя се, че иначе ще завършим със сълзи и всичко ще бъде развалено още в началото на пътя!

Виланд кимна на Бегемот, а той много се оживи, скочи от седлото на земята, пхна пръсти в уста, изду бузи и свирна. На Маргарита й зазвънтяха ушите. Конят ѝ се изправи на задните крака, в горичката от дърветата се посипаха сухи клони, вдигна се цяло ято врани и врабци, към реката се понесе стълб прах и всички видяха как в увеселителното парадче, минаващо край пристанището, каскетите на няколко пътници литнаха във водата. Майстора трепна от изсвирването, но не се обърна, а зажестикулира още по-тревожно, вдигнал ръка към небето, сякаш се заканваше на града. Бегемот гордо се огледа.

– Добро беше свиркането, не споря – каза снизходително Коровиев, – и все пак ако трябва да съм прирастен, средна работа.

– Аз не съм хоров диригент – отвърна с достойнство и нацупен Бегемот и неочаквано смигна на Маргарита.

– Да взема и аз да опитам, да си спомня младините – каза Коровиев, потри ръце и си духна на пръстите.

– Но внимавай, внимавай – чу се суровият Воландов глас от коня, – без сакатлъци!

– Повярявайте ми, месир – отвърна Коровиев и сложи ръка на сърцето си – само на шега, изключително и само на шега... – той изведнъж се източи нагоре, като да беше гумен, направи от пръстите на дясната си ръка някаква сложна фигура, завъртя се като тирбушон на едната, после на другата страна и свирна.

Маргарита не чу това изсвирване, но го видя, докато някаква вълна я отхвърляше заедно с врания ѝ кон десетина сажена встрани. До нея един дъб бе изтръгнат из корен и земята се напука цялата чак до реката. Половината бряг, заедно с пристанището и ресторанта, се свлече. Водата кипна, придойде и изхвърли на отвъдния бряг, зелен и нисък, целия увеселителен параход с абсолютно невредимите пътници. В краката на хрипящия Маргаритин кон падна гарга убита от изсвирването на Фагот. Изсвирването уплаши Майстора. Той се хвана за главата и хукна към групата спътници, която го очакваше.

– Е, сега – обърна се към него Воланд от висотата на коня си – вече всички сметки са платени, нали? Сбогувахте се.

– Да, сбогувах се – отговори Майстора и погледна, успокоен, смело Воланд в лицето.

Тогав над планините прокълът като тръба страшният глас на Воланд:

– Време е! – и се чу рязкото свиркане и смехът на Бегемот.

Конете се втурнаха напред, конниците се вдигнаха във въздуха и препуснаха. Маргарита чувстваше как нейният бесен кон хапе и дърпа мундшука. Наметалото на Воланд се изду над главите на цялата кавалкада, това наметало почна да закрива свечеряващия се небосклон. Когато черният покров отлетя за миг встрани, Маргарита се обърна, както препускаше, и видя, че вече ги няма не само разноцветните куполи и аероплана над тях, но отдавна е изчезнал и самият град, който беше потънал в земята и беше оставил след себе си само мъгла.

Глава 32. Прошка и вечен приют

Богове, богове мои! Колко е тъжна земята вечер! Колко тайнствени

са мъглите над блатата! Който е бродил сред тези мъгли, който много е страдал преди смъртта, който е летял над тази земя, понесъл на гърба си непосилно бреме, той го знае. Знае го умореният. И той напуска без съжаление земните мъгли, нейните блатца и реки, отдава се с леко сърце в ръцете на смъртта, защото знае, че единствена тя ще му донесе вечен покой.

Дори вълшебните черни коне се бяха уморили и носеха бавно ездачите, а неизбежната нощ вече почти ги настигаше. Усетил, че тя е зад гърба му, утихна даже неуморният Бегемот и вкопчил нокти в седлото, летеше мълчалив и сериозен, с настръхнала опашка. Нощта вече покриваше с черен шал горите и ливадите, нощта палеше печални светлилки някъде далече долу – за Маргарита и за Майстора те бяха сега неинтересни и ненужни, чужди светлилки. Нощта задминаваше кавалкадата, ръсеше я отгоре и пръскаше тук-там по натъженото небе бели звездни петънца.

Нощта се съгъстяваше, летеше редом, ловеше препускащите за наметалата, свличаше ги от раменете им, разобличаваше измамите. Когато Маргарита, полъхвана от прохладния вятър, отваряше очи, тя виждаше как се мени обликът на всички, литнали към своята цел. А когато срещу тях от края на гората се заиздига кървавочервена и кръгла луната, нетрайните вълшебнически одежди потънаха в мъглите.

Едва ли някой би познал сега Коровиев-Фагот, самозвания преводач на тайнствения консултант, който нямаше нужда от никакви преводи, в оня, който летеше най-близо до Воланд, отдясно на приятелката на Майстора. Вместо оня, който напусна с окъсана циркаджийска дреха Воробъовите хълмове под името Коровиев-Фагот, сега препускаше и звънтеше тихо със златната верига на юздата тъмнолилав рицар с много мрачно лице, което никога не се усмихваше. Опрям брадичка в гърдите си, той не поглеждаше луната, не го интересуваше и земята под него, той мислеше за нещо свое и летеше редом с Воланд.

– Защо се промени така? – попита Маргарита тихо Воланд сред свистенето на вятъра.

– Този рицар си направи навремето една неуместна шега – отвърна Воланд, като обръщаше към Маргарита лицето си с припламващо око, – каламбурът, който измисли, говорейки за светлината и мрака, не беше много сполучлив. Затова на рицаря му се наложи след това да се шегува малко повече, отколкото бе предполагал. Но сегашната нощ е от онези, в които се уреждат сметки. Рицарят плати своята сметка и я закри.

Нощта откъсна и пухкавата опашка на Бегемот, свлече козината му

и я пръсна на валма из блатата. Котаракът, смешник на княза на тъмата, се оказа слабичък юноша, демон паж, най-добрият шут, който е имало някога на света. Сега притихна и той и летеше безшумно, подложил младото си лице на светлината, която се лееше от луната.

Най-отстрани летеше с лъскавите си стоманени доспехи Азазело. Луната беше променила и неговото лице. Изчезна безследно отвратителният шръкнал кътник и кривогледството също се оказа фалшиво. Очите на Азазело станаха еднакви, пусти и черни, а лицето му бяло и студено. Сега Азазело летеше в истинския облик, като демон на безводната пустиня, демон убиец.

Себе си Маргарита не можеше да види, но тя добре виждаше как се беше променил Майстора. Сега, на лунната светлина, косата му се белееше; събрана и вързана отзад, тя се развяваше във въздуха. Когато вятърът повдигаше наметалото от нозете на Майстора, Маргарита виждаше на високите му ботуши звездичките на шпори, които ту гаснеха, ту припламваха. Както юношата демон, и Майстора летеше, без да откъсва поглед от луната, но ѝ се усмихваше като на добра позната и любима и по навик, придобит в стая №118, нещо шепнеше.

И най-сетне Воланд също летеше в истинския си облик. Маргарита не би могла да каже от какво е направен поводът на коня му и си мислеше, че са може би лунни халки, а конят е само къс от тъмата и гривата на този кон е облак, а шпорите на ездача – бели звездни петна.

Така летяха дълго в мълчание и местността под тях почна да се променя. Печалните лесове потънаха в земния мрак и повлякоха със себе си матовите бръсначи на реките. Долу се появиха големи бляскави валчести камъни, а между тях черни пропасти, в които не проникваше лунната светлина.

Воланд приземи коня си на каменисто безрадостно плато, ездачите потеглиха ходом и сега чуваха как конете им чаткат с подковите си по кремъците и камънака. Луната заливаше платото със зелена и ярка светлина и Маргарита скоро забеляза наред пустинната местност кресло, а в него бялата фигура на седнал човек. Седналият беше може би глух или потънал в дълбок размисъл. Той не чу как каменистата земя потреперва под тежестта на конете и ездачите се приближаваха към него, без да го смущават.

Луната много помагаше на Маргарита, тя светеше по-ярко от най-силния електрически фенер и Маргарита виждаше, че седналият, чиито очи изглеждаха слепи, потрива с резки движения ръце и вперва невидещ поглед в лунния диск. Сега Маргарита вече виждаше, че до тежкото

каменно кресло, искрящо на лунната светлина, лежи тъмно, огромно остроухо куче и също като господаря си тревожно гледа луната.

В краката на седналия се търкаляха парчета от строшена кана и се ширеше несъхнеща черно-червена локва. Ездачите спряха конете.

– Вашият роман бе прочетен – обърна се Воланд към Майстора – и се каза само едно: че за съжаление не е завършен. Имах желание да ви покажа вашия герой. От близо две хиляди години седи той на това плато и спи, но щом настъпи пълнолуние, мъчи го, както виждате, безсъние. То измъчва не само него, но и верния му страж, кучето. Ако е истина, че страхът е най-тежкият порок, мисля, че на кучето той не тегне. Единственото, от което се боеше храбрият пес, беше бурята. Но няма как, който обича, трябва да споделя участта на онзи, когото обича.

– Какво говори той? – попита Маргарита и було на страдание замъгли иначе съвсем спокойното ѝ лице.

– Той повтаря все едно и също – чу се гласът на Воланд. – Казва, че и на луна за него няма покой, че длъжността му е тежка. Така казва винаги, когато не спи, а когато спи, сънува все едно и също: лунна пътека, по която той иска да тръгне и да разговаря с арестанта Ха-Ноцри, защото, както твърди, нещо не му е казал докрай тогава, много отдавна, на четиринайсетия ден от пролетния месец нисан. Но, уви, кой знае защо, той нито може да тръгне по тази пътека, нито при него идва някой. Затова няма как, налага се да разговаря сам със себе си. Впрочем нали трябва да има все пак и някакво разнообразие – та като говори за луната, той често добавя, че най-много на света мрази своето безсмъртие и нечуваната си слава. Твърди, че с удоволствие би разменил участта си с тази на дрипавия скитник Леви Матей.

– Дванадесет хиляди луни само заради една луна преди толкова време, не е ли прекалено много? – попита Маргарита.

– Повтаря се историята с Фрида, така ли? – каза Воланд. – Но този път не се тревожете, Маргарита. Всичко ще бъде справедливо, върху това се гради светът.

– Пуснете го – викна изведнъж Маргарита, както крещеше по времето, когато беше вещица, и от този вик един камък се срути в планината и полетя в пропастта, огласяйки планината с грохот. Но Маргарита не би могла да каже дали беше грохот от падането или сатанински смях. Както и да е, Воланд се смееше, поглеждалйки към Маргарита, и говореше:

– В планината не бива да се крещи, а и той е свикнал със свличанията и няма да се разтревожи. Излишно е да молите за него, Маргарита,

защото за него вече помоли онзи, с когото той така жадува да говори – и Воланд отново се обърна към Майстора: – Е хайде, сега можете да завършите романа си с едно изречение!

Майстора сякаш точно това бе очаквал, докато беше стоял неподвижно и беше гледал седналия прокуратор. Той сви длани на фуния и викна така, че ехото заподскача по безлюдната гола планина:

– Свободен си! Свободен си! Той те чака!

Планините превърнаха гласа на Майстора в гръм и този гръм ги разруши. Проклетите скалисти стени се срутиха. Остана само платото с каменното кресло. Над черната пропаст, в която изчезнаха стените, запламтя необятен град с възцарени над него искрящи идоли над пищно разцъфтялата през многото хиляди луни градина. Право към тази градина се беше проточила така дългоочакваната от прокуратора лунна пътека и по нея пръв хукна остроухият пес. Човекът в бяло наметало с кървава подплата стана от креслото и викна нещо с дрезгав, пресеклив глас. Не можеше да се разбере плаче ли, или се смее и какво вика. Виждаше се само, че подир своя верен страж по лунната пътека стремително се затича и той.

– И аз ли да го последвам натам? – попита тревожно Майстора и докосна повода.

– Не – отговори Воланд, – защо да вървите подир нещо, което вече е свършено?

– Тогава, значи, натам? – попита Майстора, обърна се и посочи назад, натам, където беше изникнал напуснатият неотдавна град със захарните манастирски кули и натрошеното слънце в стъклата.

– Също не – отговори Воланд и гласът му се сгъсти и потече над скалите, – романтичен Майсторе! Оня, когото така жадува да види измисленият от вас герой, онзи, комуто вие самият току-що дадохте свобода, прочете вашия роман – и Воланд се обърна сега към Маргарита. – Маргарита Николаевна! Никой не би се усъмнил, че се старяхте да измислите за Майстора възможно най-доброто бъдеще, но наистина онова, което ви предлагам аз и за което ме помоли за вас, да, за вас, Иешуа – то е наистина още по-добро! Оставете ги сами – каза Воланд, наведен от седлото си към седлото на Майстора, и посочи подир отишлия си прокуратор, – да не им пречим. Те може би ще се разберат някак – Воланд махна с ръка към Иерушалаим и градът угасна.

– И натам не – посочи Воланд назад, – какво ще правите в сутерена? – в същия миг начупеното слънце в стъклата угасна. – Има ли смисъл? – продължи Воланд убедително и меко. – О, трижди романтичен

Майсторе, нима не искате денем да се разхождате с вашата приятелка под вишни, които почват да цъфтят, а вечер да слушате музиката на Шуберт? Няма ли да ви е приятно да пишете на свещ с гъше перо? Нима не искате, подобно на Фауст, да се наведете над ретортата с надеждата, че ще успеете да създадете нов хомункулус? Натам, натам! Там ви очаква вече вашият дом и старият слуга, свещите са запалени, но скоро ще угаснат, защото веднага ще посрещнете утрото. Този е пътят, Майсторе, този. Сбогом! Време е да си вървя!

– Сбогом! – с един вик отговориха на Воланд Маргарита и Майстора. Тогава черният Воланд се хвърли право през камънаците в пропастта, а подир него с шум полетя надолу и свитата му. Стопиха се и скалите, и платото, и лунната пътека, и Иерушалаим. Изчезнаха и черните коне. Майстора и Маргарита видяха обещаното утро. То почна веднага, веднага след полунощната луна. Майстора вървеше с приятелката си в блясъка на първите утринни лъчи по каменисто мостче, обрасло с мъх. Мина го. Ручеят остана зад верните и сега те вървяха по пясъчлив път.

– Слушай беззвучието – говореше Маргарита на Майстора и пясък шумолеше под босите ѝ крака, – слушай и се наслаждавай на онова, което не ти бе дадено приживе – тишината. Виж, ето твоя вечен дом, с който си възнаграден. Вече виждам венецианския прозорец и виещата се лозница, тя стига чак до покрива Ето твоя дом, твоя вечен дом. Зная, че довечера при тебе ще дойдат онези, които обичаш, от които се интересуваш, чието присъствие няма да те гнети. Те ще ти свирят, ще ти пеят, ти ще видиш с каква светлина се изпълва стаята, когато горят свещи. Ти ще заспиваш с вечната си омазнена шапчица, ще заспиваш с усмивка на уста. Сънят ще те ободрява, ще почнеш да разсъждаваш мъдро. И вече няма да можеш да ме изпъдиш. Аз, аз ще бдя над съня ти.

Така говореше Маргарита и вървеше редом с Майстора към техния вечен дом, а на Майстора му се струваше, че думите на Маргарита ромолят, както бе ромолел и шепнал отминатият от тях ручей, и паметта на Майстора, тревожната му, изпободена с игли памет, взе да гасне. Някой пускаше на свобода Майстора, както той самият току-що беше пуснал създадения от него герой. Този герой изчезна в бездната, безвъзвратно изчезна @простеният в нощта срещу неделя син на краля звездоброец, жестокият пети прокуратор на Иудея, конникът Пилат Понтийски.

Епилог

Но все пак какво се случи в Москва, след като в събота вечер, по залез, Воланд напусна столицата и изчезна заедно със свитата си от Воробьовите хълмове?

Излишно е да казваме, че още дълго след това из цялата столица къртя тежкия тътен на най-фантастични слухове, които много бързо стигнаха и до най-отдалечените кътчета на провинцията, ала направо ни е неприятно да преразказваме тези слухове.

Пишещият тези правдиви редове чу със собствените си уши във влака за Феодосия да се разправя как в Москва две хиляди души излезли от театъра голи в буквалния смисъл на думата и в такъв вид се прибрали по домовете си с таксита.

„Нечиста сила...“ – чуваше се шепот от опашките за мляко, в трамваите, магазините, жилищата, общите кухни, във всички влакове – пътнически и бързи, по гарите и кантоните, във вилите и по плажовете.

Най-издигнатите и културни хора не взимаха, разбира се, никакво участие в тези разкази за нечистата сила, посетила столицата, и дори им се присмиваха и се опитваха да вразумят разказвачите. Но фактът, както се казва, все пак остава факт и е невъзможно да бъде отминат без никакви обяснения: някой наистина беше посетил столицата. Дори само пепелището, останало от Грибоедов както и много други неща твърде красноречиво го потвърждаваха.

Културните хора се присъединиха към становището на следствието: действала е шайка хипнотизатори и вентролози, владееща великолепно своето изкуство.

Разбира се, веднага бяха взети бързи и енергични мерки за залавянето ѝ както в Москва, така и далеч извън нейните предели, но за голямо съжаление те не дадоха резултати. Нареклият се Воланд беше изчезнал с всичките си хора и повече не се върна в Москва, изобщо вече никъде не се появи и с нищо не се прояви. Съвсем естествено възникна предположението, че е забягнал в чужбина, но и там никъде не даде признаци на живот.

Следствието по делото му продължи дълго. Защото, съгласете се, така или иначе делото беше чудовишно! Без да говорим за четирите изгорени сгради и за стотиците влудени хора, имаше и убити! За двама това можеше да се твърди без колебание: за Берлиоз и за онзи злощастен

служител от Бюрото за запознаване на чужденците със забележителностите на Москва, бившия барон Майгел. Нали наистина бяха убити! Обгорелите кости на втория бяха намерени в апартамент №50 на Садовая, след като пожарът бе угасен. Да, жертви имаше и тези жертви налагаха да се проведе следствие.

Но имаше и други жертви, вече след като Воланд напусна столицата, и такива жертви станаха, колкото и да е тъжно, черните котараци.

Към сто парчета от тези кротки, предани на човека и полезни животни бяха застреляни или изстребени по друг начин в различни краища на страната. Петнайсетина котарака, някои доста осакатени, бяха домъкнати в участъците в разни градове. В Армавир например едно съвсем невинно животинче беше довлечено от някакъв гражданин в милицията с вързани предни лапи.

Гражданинът беше издебнал този котарак в момента, когато животното с лукав израз (какво да се прави, котараците си го имат този израз! И не защото са порочни, ами защото се боят някое от съществата, по-силни от тях – куче или човек – да не им причини пакост или вреда. И едното, и другото е много лесно, но това, уверявам ви, не прави никому чест, не, никому!), да, та с лукав израз котаракът се канел, кой знае защо, да се пъхне в някакъв буренак.

Гражданинът се хвърлил отгоре му и докато смъквал вратовръзката, за да върже котарака, мърморел заканително:

– Аха! Значи, сега сте заповядали при нас в Армавир, господин хипнотизаторе? Да, ама ние тука не се боим от вас. И хич не се преструвайте на ням! Вече знаем що за птица сте!

Гражданинът помъкнал нещастния котарак към милицията за предните лапи, стегнати със зелената вратовръзка, и с леки ритници карал животното да върви непременно на задни лапи.

– Хайде – крещял гражданинът, съпроводен от свиркащи хлапаци, – стига, стига сте се правили на балама! Тоя номер няма да мине? Благоволете да вървите като хората!

Черният котарак само вдигал към небето мъченически поглед. Лишен по природа от дар слово, той нямал никаква възможност да се оправдае. Спасението си нещастното животно дължи преди всичко на милицията, а освен това и на своята стопанка, почтена стара вдовица. Щом котаракът бил докаран в милицията, там се убедили, че гражданинът доста силно воня на алкохол, поради което веднага се усъмнили в показанията му. А в това време старицата разбрала от съседите, че са ѝ отвлекли котарака, хукнала към участъка и успяла да стигне навреме. Тя

дала за котарака чудесна характеристика, обяснила, че го познава от пет години, от времето, когато е бил котенце, че гарантира за него като за себе си, доказала, че досега не е имал никакви лоши прояви и никога не е ходил в Москва. Родил се в Армавир, там израсъл и там се учил да лови мишки.

Котаракът бил развързан и върнат на собственичката му, но наистина видял зор, защото разбрал на практика какво значи грешка и клевета.

Освен котарациите известни дребни неприятности сполетяха и някои хора. Извършени бяха няколко ареста. Между другите за кратко време бяха задържани: в Ленинград гражданите Волман и Волпер, в Саратов, Киев и Харков – трима Володини, в Казан – Волох, а в Пенза – вече наистина необяснимо защо – кандидатът на химическите науки Ветчинкевич... Вярно, че бил грамаден на ръст, много мургав брונет.

Освен това на различни места бяха хванати деветима Коровини, четирима Коровкини и двама Караваеви.

На гара Белгород някакъв гражданин бил свален с вързани ръце от влака за Севастопол. На този гражданин му хрумнало да развлича спътниците си с фокуси с карти.

В Ярославл един ден по обяд в ресторанта влязъл гражданин с примус, който току-що бил взел от поправка. Двамата портиери, щом го видели, зарязали поста си при гардероба и изчезнали, а след тях от ресторанта избягали всички клиенти и служители. В същото време на касиерката по необясним начин ѝ изчезнали от касата всичките пари.

Още много неща се случиха, някои сме позабравили вече. Да, имаше голямо брожение на умовете.

И още, и още веднъж трябва да се признаят заслугите на следствието. Направено беше всичко не само за залавянето на престъпниците, но и за обясняването на всички щуротии, които те бяха извършили. Всичко беше обяснено и обясненията не могат да не се признаят за смислени и неопровержими.

Представители на следствието и опитни психиатри установиха, че членовете на престъпната шайка или може би един от тях (в това отношение подозрението падна най-вече върху Коровиев) са били хипнотизатори с невиджани възможности, които могат да се появят не там, където в действителност се намират, а на мними, изместени позиции. Освен това те лесно са внушавали на изпречилите се на пътя им, че някои предмети или хора се намират там, където всъщност не са, и обратно, отстранявали са от полезрението им предмети и хора, които наистина са се намирали там.

В светлината на такива обяснения е ясно абсолютно всичко и дори най-вече вълнуващата гражданите и сякаш с нищо необяснима неуязвимост на котарака, по който бяха стреляли толкова хора в апартамент №50 при опита той да бъде заловен.

Върху полилея естествено не е имало никакъв котарак и никой не е мислил да отвръща на стрелбата със стрелба, стреляли са в празно пространство, а през това време Коровиев, след като им е внушил, че котаракът върши безобразия от полилея, е могъл спокойно да стои зад гърба на стрелящите, да се лигави и да се наслаждава на своята огромна, но престъпно използвана способност да внушава. Пак той, разбира се, е подпалил и жилището, като го е полял с бензин.

Стьопа Лиходеев не е отлитал, разбира се, за никаква Ялта (такъв номер не е по силите дори на Коровиев) и отникъде не е пращал телеграми. След като припаднал в апартамент на бижутершата, уплашен от фокуса на Коровиев, който му демонстрирал котарак с набодена на лицата маринована гъба, той лежал там, докато Коровиев, за да се погаври с него, не му нахлупил шапката и не го пратил на московското летище, като предварително внушил на посрещашите Стьопа представители на криминалната милиция, че Стьопа ще слезе от севастополския аероплан.

Наистина криминалната милиция в Ялта твърдеше, че босият Стьопа е бил там и че са пращани в Москва телеграми за него, но в нито една папка не се намери никакво копие от подобна телеграма, в резултат на което бе направен печалният, но абсолютно необходим извод, че бандата хипнотизатори е притежавала способността да хипнотизира на огромно разстояние, и то не само отделни лица, но и цели групи. При това положение престъпниците са могли да подлудят хора и с най-устойчива психика.

Излишно е да споменаваме такива дреболии като тестето карти в нечий джоб на партера или изчезналите дамски рокли, или мяукащото кепе и други подобни! Такива номера може да прави всеки средно способен професионалист хипнотизатор на която и да било сцена, включително и твърде простият фокус с откъсване главата на конферансието. Говорещият котарак също е дребна работа. За да се демонстрира на хората такъв котарак, достатъчно е да се владеят елементарните основи на вентрологията, а едва ли някой ще се усъмни, че изкуството на Коровиев къде-къде е надвишавало тези елементарни основи.

Да, цялата работа изобщо не е в тестетата или във фалшивите писма в чантата на Никанор Иванович. Това са все дреболии! Но той,

Коровиев, гласна Берлиоз под трамвая към неминуема смърт. Той подлуди нещастния поет Иван Бездомни, той го накара да мечтае и да вижда в мъчителни сънища древния Иерусалаим и изгорания от слънцето безводен Плешив хълм с тримата окачени на стълбовете. Той и неговата шайка накараха Маргарита Николаевна и нейната домашна помощничка Наташа да изчезнат от Москва. Впрочем с тази история следствието се занима особено внимателно. Налагаше се да се изясни дали тези жени са били похитени от шайката убийци и подпалвачи, или доброволно са избягали с престъпната компания. Въз основа на нелепите и несвързани показания на Николай Иванович и на странната и безумна бележка на Маргарита Николаевна, оставена за мъжа ѝ, в която тя беше написала, че става вещица, и като взе предвид обстоятелството, че Наташа беше изчезнала, оставяйки всичките си дрехи, следствието стигна до заключението, че и господарката, и домашната прислужничка са били хипнотизирани, както и мнозина други, и в такова състояние са били похитени от бандата. Възникна и навярно съвсем правилната мисъл, че престъпниците са били привлечени от красотата на двете жени.

Но нещо, което остана съвсем неясно за следствието, бяха подбудите, накарали шайката да похити от психиатричната клиника душевноболния, който наричаше себе си Майстор. Те не можаха да бъдат установени, както не можа да се открие и името на отвлечения болен. Той потъна в небитието с мъртвото наименование „номер сто и осемнайсети от първи блок“.

И тъй, почти всичко беше изяснено и следствието свърши, както изобщо свършва всичко на този свят.

Минаха няколко години и гражданите почнаха да забравят и Воланд, и Коровиев, и всички останали. Много промени станаха в живота на онези, които бяха пострадали от Воланд и неговите хора, и колкото и дребни и незначителни да са тези промени, все пак трябва да ги отбележим.

Така например Жорж Бенгалски, след като прекара в болницата три месеца, се оправя и го изписаха, но той беше принуден да напусне работата си във „Вариете“, и то точно когато публиката направо се избиваше за билети: споменът за черната магия и нейните разобличения се оказа много траен. Бенгалски напусна „Вариете“, защото разбираше, че да се изправя всяка вечер пред две хиляди души, които неизбежно ще го познават и ще го подлагат до безкрайност на подигравателния въпрос как се чувства по-добре: с глава или без глава – е непоносимо мъчително.

Освен това конферансието беше загубило кажи-речи напълно

веселия си нрав, толкова необходим за професия като неговата. Остана му и неприятният, тягостен навик всяка пролет по пълнолуние да изпада в тревога, внезапно да се хваща за шията, да се озърта уплашено и да плаче. Тези припадъци минаваха, но все пак при наличието им той не можеше да върши предишната си работа и конферансието се оттегли на спокойствие и заживя със спестяванията си, които според скромните му пресмятания трябваше да му стигнат за петнайсет години.

Той напусна и никога повече не се срещна с Варенуха, който си спечели всеобща популярност и любов с невероятната си дори между театралните администратори отзивчивост и учтивост. Гратисчиите например го наричаха само „бащице благодетелю“. По което и време да звънеше някой във „Вариете“, винаги чуваше в слушалката мек, но тъжен глас: „Слушам“, а на молбата да се обади Варенуха същият глас веднага отговаряше: „На вашите услуги“. Но пък и как си патеше Иван Савелиевич от своята учтивост!

На Стъопа Лиходеев вече не му се налага да вдига телефона във „Вариете“. Веднага след като се изписа от клиниката, в която прекара осем дена, той бе преместен в Ростов, където го назначиха управител на голям гастроном. Носят се слухове, че е престанал изобщо да пие портвайн и пие само ликьор от касис, поради което е много добре със здравето. Казват, че станал затворен и отбягвал жените.

Отстраняването на Степан Богданович от „Вариете“ не донесе на Римски онази радост, за която така страстно бе мечтал години наред. След клиниката и Кисловодск, стар и грохнал, с трепереща глава, финдиректорът си подаде оставката от „Вариете“. Интересното е, че заявлението му бе донесено във „Вариете“ от съпругата му. Григорий Данилович не беше намерил в себе си сили дори посред бял ден да влезе в сградата, където беше видял залатото от лунна светлина счупено стъкло на прозореца и дългата ръка, протегната към долния райбер.

След като напусна „Вариете“, финдиректорът почна работа в кукления театър в Замоскворечието. В този театър вече не му се налага да се сблъсква по акустични въпроси с многоуважаемия Аркадий Аполонович Семплеяров. Последния на бърза ръка го преместиха в Брянск и го назначиха отговорник на базата за гъби. Хапват си сега московчани маминовани рижики и бели гъби, не могат да им се нарадват и безкрайно са доволни от това преместване. Минала работа е то и сега вече можем да признаем, че на Аркадий Аполонович работата с акустиката много-много не му спореше и колкото и да се мъчеше да я подобри, тя си остана, каквато си беше.

Към лицата, скъсали с театъра, освен Аркадий Аполонович трябва да отнесем и Никанор Иванович Босой, въпреки че с театрите не го свързваше нищо освен страстта му към гратисите. Никанор Иванович не само че не стъпва вече в никакъв театър нито срещу заплащане, нито даром, но пребледнява само като се заговори дори за театър. Не по-малко, дори още повече е намразил той освен театъра и поета Пушкин, и талантивия актьор Сава Потапович Куролесов. Последния – до такава степен, че миналата година, като видя във вестника в траурно каре съобщението, че Сава Потапович е починал в разцвета на кариерата си от удар, Никанор Иванович стана червен като рак, така пламна, че за малко да не последва и той Сава Потапович, и изрева: „Хак му е!“ Нещо повече, същата вечер Никанор Иванович, комуто смъртта на популярния артист навя куп тягостни спомени, сам, в компанията единствено на кръглата луна над Садовая, се напи като талпа. С всяка следваща чашка пред него се нижеше все по-дълга върволица от омразни личности и в тази върволица бяха и Сергей Герардович Дънчил, и хубавицата Ида Херкулановна, и онзи червенокосият притежател на бойни гъсоци, и откровеният Николай Канавкин.

Да, ама с тях какво стана? Но моля ви се! Абсолютно нищо не е станало, пък и не може да стане, понеже те в действителност никога не са съществували, както не е съществувал и симпатичният артист конференсие, нито самият театър, нито дъртата скръндза, лелята Пороховникова, заровила валутата да гние в мазето, не са съществували, разбира се, и никакви златни фанфари, още по-малко наглите готвачи. Всичко беше само един сън на Никанор Иванович, изпратен от гадния Коровиев. Единственият жив човек, долетял в този сън, беше именно актьорът Сава Потапович, но той се набърка там само защото се беше връзал в паметта на Никанор Иванович с честите си изяви по радиото. Едничък той беше съществувал, другите – не.

Но следователно не е съществувал може би и Алоизий Могарич? О, не! Той не само че е съществувал, но и сега си съществува, и то тъкмо на длъжността, от която се отказа Римски, тоест като финдиректор на „Вариете“.

Като се опомни, може би едно денонощие след посещението си при Воланд, във влака някъде към Вятка, Алоизий се убеди, че когато е напуснал, кой знае защо, Москва, навярно в умопомрачение, забравил е да си обе панталона, но затова пък е откраднал нещо съвсем излишно – домовата книга на предприемача. Алоизий плати на кондуктора фантастична сума, срещу която получи от него един вехт и мазен панталон, и

се върна от Вятка. Но къщичката на предприемача той, уви, вече не намери. Огънят беше изблизал из основи тая съборетина. Но Алоизий беше извънредно предприемчив човек. След две седмици той живееше в прекрасна стая на улица Брюсов, а няколко месеца по-късно вече се беше настанил в кабинета на Римски. И както преди Римски страдаше от Стъопа, сега Варенуха се мъчи с Алоизий. Иван Савелиевич мечтае вече само за едно: да го махнат тоя Алоизий от „Варие“; да се пръждоса нанякъде, защото, както шушне понякога Варенуха в интимна компания, „мръсник като тоя Алоизий през живота си не бил срещал и от тоя Алоизий всичко можело да се очаква“.

Впрочем може би администраторът е предубеден. Защото Алоизий не е забелязван да върши нещо съмнително и изобщо нещо да върши, ако не се смята, разбира се, че на мястото на Соков той назначи друг бюфетчия. Андрей Фокич умря от рак на черния дроб в клиниката на Първи московски държавен университет около девет месеца след появата на Воланд в Москва...

Да, минаха няколко години и правдиво описаните в тази книга прозшествия потънаха в забрава, угаснаха в паметта на мнозина. Но не на всички, не на всички.

Всяка година, щом настъпи пролетното празнично пълнолуние, под липите на Патриарштите езера привечер се появява човек на трийсет-трийсет и няколко години. Рижав, зеленоок, скромно облечен човек. Това е професор Иван Николаевич Понириков, сътрудник в Института по история и философия.

Дойде ли под липите, той винаги сяда на същата пейка, на която беше седял онази вечер, когато отдавна забравеният от всички Берлиоз за последен път през живота си видя разпадащата се луна. Сега тя, кръгла, в началото на вечерта бяла, а после златна, с тъмен вихрогон или дракон на нея, плува над бившия поет Иван Николаевич и в същото време стои неподвижна в своите висини.

На Иван Николаевич му е ясно всичко, той всичко знае и разбира. Знае, че на младини е станал жертва на престъпни хипнотизатори, после се е лекувал и е оздравял. Но знае също, че срещу някои неща е безсилен. Безсилен е пред това пролетно пълнолуние. Щом то наближи, щом почне да нараства и да се пълни със злато светилото, което някога бе висяло високо над двата петосвещника, Иван Николаевич става неспокоен, нервен, обзема го тревога, губи апетит и сън не го хваща, чака луната да узрее. А щом настъпи пълнолунието, вече нищо не може да задържи Иван Николаевич в къщи. Привечер той излиза и отива на Патриарштите

езера.

Седнал на пейката, Иван Николаевич вече открито си говори на глас, пуши, гледа с присвити очи ту луната, ту паметния за него турникет.

Иван Николаевич прекарва така час или два. После става и винаги по един и същи маршрут, през Спиридоновка, се запътва с празни и невидящи очи към арбатските улички.

Минава край магазинчето за нафта, завива там, където виси накриво стар газен фенер, и се промъква към една ограда, зад която се вижда разкошна, но още гола градина, а в нея къща в готически стил, осветена от луната откъм еркера с трикрилия прозорец и тъмна от другата страна.

Професорът не знае какво го влече към оградата и кой живее в тази къща, но знае, че по пълнолуние не бива да се бори със себе си. Знае още, че през оградата вижда в градината всеки път едно и също.

Вижда седнал на пейката възрастен, солиден човек с брадичка, с пенсне и малко зурлести черти на лицето. Иван Николаевич заварва този обитател на къщата всеки път в една и съща мъчителна поза, с поглед, вперен в луната. Иван Николаевич знае, че като се полюбува на луната, седналият непременно ще премести поглед към прозорците на еркера и ще се втренчи в тях, сякаш в очакване те ей сега да се разтворят и на перваза да се появи нещо необикновено.

Иван Николаевич знае наизуст какво ще последва. Сега трябва непременно да се скрие добре зад оградата, защото седналият ще почне тревожно да върти глава, да търси с блуждаещ поглед нещо във въздуха, непременно възторжено да се усмивва, после изведнъж ще плесне с ръце в сладостна мъка и най-сетне чисто и просто ще се завайка доста високо:

– Венера! Венера... Ах, какъв съм глупак!...

– Богове, богове! – ще зашепне Иван Николаевич, скрит зад оградата, и няма да сваля пламнал поглед от тайнствения непознат. – Ето още една жертва на луната... Да, още една жертва като мен.

А седналият ще продължи:

– Ах, какъв съм глупак! Защо, защо не отлетях с нея? От какво се уплаших, дърто магаре? Че и документче си изпросих!... На, търпи сега, дърт кретен!

И това ще продължи, докато в тъмната част на къщата не се отвори прозорец и в него не се появи нещо белезникаво и не екне неприятен женски глас:

– Николай Иванович, къде сте? Какво ви прихваща? Малария ли

искате да хванете? Прибирайте се да пиете чай.

Тогава седналият, разбира се, ще се опомни и ще отвърне с фалшив глас:

– Малко на чист въздух, на въздух, миличка! Толкова хубав въздух!

После ще стане от пейката, ще се закани скришом с юмрук на затварящия се долен прозорец и ще се помъкне към къщи.

– Той лъже, лъже! О, богове, как само лъже! – шепне Иван Николаевич и се маха от оградата. – Никакъв въздух не го привлича в градина-та, ами на това пролетно пълнолуние вижда нещо по луната и в градина-та, и някъде горе в небето! Ах, какво ли не бих дал да проникна в тайната му, да науча каква Венера е загубил, а сега напразно вдига ръце във въздуха, сякаш да я хване.

Професорът се прибира в къщи вече съвсем болен. Жена му се преструва, че не забелязва състоянието му, и го подканя да си легне. Но тя самата не си ляга, тя седи до лампата с книга в ръка и с горчивина гледа спящия. Тя знае, че prizори Иван Николаевич ще се събуди с мъчителен вик, ще почне да плаче и да се мята. Затова върху покривката пред нея под лампата има приготвена спринцовка в спирт и ампула с цвят на силен чай.

Нешащната жена, свързала живота си с тежко болен, сега е свободна и може спокойно да заспи. След инжекцията Иван Николаевич ще спи до сутринта с щастливо лице и ще сънува неизвестни за нея, но възвишени и щастливи сънища...

А онова, което събужда учения в нощта на пълнолунието и изтръгва от него жалния вик, е винаги едно и също. Той сънува някакъв неестествен безнос палач, който подскача, надава възглас и пробжда с копие сърцето на вързания на стълба и обезумял Гестас. Но страшен е не толкова палачът, колкото неестественото осветление в този сън, хвърлено от облак, който кипи и притиска земята, както става само при световни катаклизми.

След инжекцията за спящия всичко се променя. От леглото към прозореца се опва широка лунна пътека, на тази пътека се появява човек в бяло наметало с кървава подплата и тръгва нагоре към луната. Редом с него върви млад човек с разкъсан хитон и обезобразено лице. Двамата говорят разпалено, спорят, опитват се да се разберат.

– Богове, богове! – казва човекът с наметалото и обръща към другия надменното си лице. – Каква пошла екзекуция. Но ти ми кажи, моля те – и лицето му от надменно става умоляващо, – нали тя не се състоя? Моля те, кажи, нали не се състоя?

– Разбира се, че не се състоя – отговаря дрезгаво спътникът му, – само ти се е сторило.

– И можеш да се закълнеш, че е така? – угоднически моли човекът с наметалото.

– Кълна се! – отговаря другият и очите му, кой знае защо, се усмихват.

– Нищо друго не искам! – с пресеклив глас извиква човекът с наметалото и се качва все по-нагоре към луната, увличайки и спътника си. Зад тях, спокоен и величествен, пристъпя огромен остроух пес.

Тогав лунният лъч кипва, от него почва да шурти лунна река и да се лее на всички страни. Луната властва и лудува, луната танцува и буйства. Тогав в потока изниква жена с невидана хубост и води за ръка при Иван брадясал човек, който страхливо се озърта. Иван Николаевич веднага го познава. Това е номер сто и осемнайсети, неговият нощен гост. Иван Николаевич протяга насън ръце към него и жадно пита:

– Значи, така свърши всичко?

– Така свърши, ученико мой – отговаря номер сто и осемнайсети, а жената се приближава към Иван и казва:

– Разбира се, че така. Всичко свърши и всичко свършва... Аз ще ви целуна по челото и за вас също всичко ще се нареди добре.

Тя се навежда към Иван и го целува по челото, а Иван се устремява към нея и се взира в очите ѝ, но тя се отдалечава, отдалечава и тръгва заедно със своя спътник към луната.

Тогав луната почва да беснее, излива потоци светлина право върху Иван, пръска светлина на всички страни, в стаята настъпва лунно наводнение, светлината се полюшва, вдига се по-високо, залива леглото. И тогава именно Иван спи с щастливо лице.

На сутринта се събужда мълчалив, но съвсем спокоен и здрав. Ранената му памет утихва и до следващото пълнолуние никой няма да тревожи професора: нито безносият убиец на Гестас, нито жестокият пети прокуратор на Иудея, конникът Пилат Понтийски.

1929–1940

КРАЙ

© 1973 Михаил Булгаков
© 1989 Лиляна Минкова, превод от руски

Михаил Булгаков
Мастер и Маргарита, 1973

Източник: Библиотеката на Александър Минковски
Публикация: III издание, 1989 г.
„Художественная литература“ Москва, 1973

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/595>]